

Op
76

ΗΛΙΑ Π. ΜΑΝ

ΚΑΤΗΧΗΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

ΤΑΞΗ
ΣΤ'

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Μ. ΠΕΧΑΪΒΑΝΙΑΝΤΩ & Σ^Α Α.Β.

ΑΤΛΑΝΤΙΣ

ΟΔΟΣ ΚΟΡΑΗ ΑΡ.8 - ΑΘΗΝΑΙ

5124

http://www.ekdotiko.com.gr/ekdotiko/Εκδοσεις/αυτοεπιχειρηματιες/ΑΤΛΑΝΤΙΣ

26

29. Μουμνιάη.

23

ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ

ΚΑΤΗΧΗΣΗ

ΚΑΙ

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΤ. ΤΑΞΗ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Μ. ΛΩΡΕΑΝ ΚΑΙ ΣΙΑ Α.Ε.
ΑΘΗΝΑΙ 1974

ΔΩΡΕΑΝ

Handwritten text at the top of the page, possibly a signature or name.

Small handwritten mark or stamp in the upper left corner.

ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ

ΚΑΤΗΧΗΣΗ

ΚΑΙ

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

ΔΩΡΕΑΝ

ΗΛΙΑ Π. ΜΗΝΙΑΤΗ

ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ
ΚΑΤΗΧΗΣΗ
ΚΑΙ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

*ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΤ' ΤΑΞΗ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ*

ΕΚΔΟΣΕΙΣ: Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ & ΣΙΑ Α. Ε.
“ΑΤΛΑΝΤΙΣ,, ΚΟΡΑΗ 8 - ΑΘΗΝΑΙ 1974

ΗΛΙΑ Π. ΜΗΝΙΑΤΗ

ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ

ΚΑΤΗΧΗΣΗ

ΚΑΙ

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΤ. ΤΑΞΗ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Μ. ΜΕΧΑΛΑΒΑΝΙΔΗΣ & ΣΙΑ Α.Ε.
"ΑΤΛΑΝΤΙΣ" ΚΟΡΑΗ 8 - ΑΘΗΝΑΙ 1074

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΗ

Από τα πολύ παλιά χρόνια ο άνθρωπος είχε δοκιμάσει ιδέες και
Από τα παλαιότερα χρόνια ο άνθρωπος ανέπτυξε τον Θεό, τις οποίες αποδίδει με διάφο-
τάς προφορές. Το σύνολο αυτών των ιδεών αποτέλεσε τον προέδρο της
Εκκλησίας. Με τις ιδεολογίες αυτές ο άνθρωπος έρχεται σε σχέση με το
Θεό, που πιστεύει σε μια ξεχωριστή ανώτερη δύναμη και συνει-
δησιάζει ότι καρτέρας από αυτήν. Κατά τη σχέση αυτή ο άνθρω-
πος αναζητεί κάθε του προση προς τη θέληση του Θεού.

Έτσι οι σοφοί οι φιλόσοφοι ότι οι άνθρωποι, που θέλουν να
Από την ελπίη πάντα και πάντοτε με θρησκεία (θεοκρατία). Η
θεοκρατία λοιπόν είναι ουσιαστικό γεγονός. Διότι το θεοκρατικό οι άνθρω-
ποι. Προς αυτήν ουσιαστικά οφείλουν στις καρδιές και στη σχέση
των ανθρώπων είναι ουσιαστική διακρίση. Έτσι, λοιπόν είναι η πι-
στη τους προς Θεό, καθώς και η προς αυτόν σχέση τους. Συνειδη-
τοποιεί και πιστεύουν οι άνθρωποι ότι πλάστηκαν από το Θεό και
αναγνωρίζουν, ότι αυτός είναι η αιτία για το τέλος τους.

Έτσι, μέσα από την ιστορία της Παλαιάς Διαθήκης ότι οι
πρώτοι άνθρωποι πιστεύουν βίβια στον αληθινό Θεό. Άλλα με το
πέρασμα των αιώνων απομακρύνονται οι άνθρωποι την αληθινή τους
πίστη στον Ίσχυ Θεό. Και έρχονται σε αντίθεση με τη λατρεία
απομακρύνονται Θεός. Έτσι σχηματίστηκαν οι διάφορες θρησκείες, δια-
φορές με τη μορφή και τον πολιτισμό των ανθρώπων. Και οι
θρησκείες αυτές διακρίνονται σε δύο τμήτα: Α) οι πολυθεϊστικές
και Β) οι μονοθεϊστικές θρησκείες.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ

ΚΑΤΗΧΗΣΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Από τὰ πολὺ παλιὰ χρόνια ὁ ἄνθρωπος εἶχε ὀρισμένες ἰδέες καὶ ἔκανε διάφορες σκέψεις περὶ Θεοῦ, τὶς ὁποῖες φανέρωνε μὲ ἐξωτερικὲς πράξεις. Τὸ σύνολο τῶν ἰδεῶν αὐτῶν καὶ σκέψεων μαζί μὲ τὶς ἐξωτερικὲς ἐκδηλώσεις τούτων εἶναι γενικὰ ἢ Θρησκεία. Μὲ τὶς ἐξωτερικὲς αὐτὲς πράξεις τοῦ ὁ ἄνθρωπος ἔρχεται σὲ σχέση μὲ τὸ Θεό, ποῦ πιστεύει σὰ μιὰ ξεχωριστὴ ἀνώτατη δύναμη καὶ συναισθάνεται ὅτι ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτήν. Κατὰ τὴ σχέση αὐτὴ ὁ ἄνθρωπος συμμορφώνει κάθε του πράξη πρὸς τὴ θέληση τοῦ Θεοῦ.

Ἄρχαιοι σοφοὶ βεβαιώνουν ὅτι οἱ ἄνθρωποι, ὅσο βάρβαροι καὶ ἄν ἦταν, εἶχαν παντοῦ καὶ πάντοτε μιὰ θρησκεία (θρήσκευαν). Ἡ θρησκεία λοιπὸν εἶναι φαινόμενο γενικό. Δὲν τὸ ἐπινόησαν οἱ ἄνθρωποι. Εἶναι φυσικὸ φαινόμενο, ριζωμένο στὶς καρδιὲς καὶ στὴ φύση τῶν ἀνθρώπων, εἶναι δηλαδὴ ἔμφυτη. Ἐμφυτὴ λοιπὸν εἶναι ἡ πίστη τους περὶ Θεοῦ, καθὼς καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν σχέση τους. Συναισθάνονται καὶ πιστεύουν οἱ ἄνθρωποι ὅτι πλάστηκαν ἀπὸ τὸ Θεό καὶ ἀναγνωρίζουν, ὅτι αὐτὸς εἶναι ἡ αἰτία καὶ τὸ τέλος τους.

Ἐχομε μάθει ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὅτι οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι πίστευαν βέβαια στὸν ἀληθινὸ Θεό. Ἄλλὰ μὲ τὸ πέρασμα τῶν αἰώνων λησμόνησαν οἱ ἄνθρωποι τὴν ἀληθινὴν τους πίστην στὸν ἕνα Θεό. Καὶ ἄρχισαν νὰ πιστεύουν καὶ νὰ λατρεύουν διάφορους Θεούς. Ἔτσι σχηματίστηκαν οἱ διάφορες θρησκείες, ἀνάλογα μὲ τὴ μὀρφωση καὶ τὸν πολιτισμὸ τῶν ἀνθρώπων. Καὶ οἱ θρησκείες αὐτὲς διαιροῦνται σὲ δύο τάξεις: Α') σὲ πολυθεϊστικὲς καὶ Β') σὲ μονοθεϊστικὲς θρησκείες.✓

Α' ΟΙ ΠΟΛΥΘΕΪΣΤΙΚΕΣ ΘΡΗΣΚΕΙΕΣ

ὄλο

Οἱ ὄπαδοι τῶν θρησκειῶν αὐτῶν πιστεύουν καὶ λατρεύουν πολλοὺς θεοὺς (πολυθεϊστές). Ἐπειδὴ δὲ αὐτοὶ κατασκεύασαν ὁμοιώματα τῶν ψεύτικων θεῶν τους (εἰδωλα) καὶ τὰ μεταχειρίστηκαν σὰν ἀντικείμενα τῆς λατρείας τους, εἶναι καὶ εἰδωλολάτρες. Τὸ κατώτερο εἶδος πολυθεΐας ἀπὸ τὰ πολλὰ εἶναι ὁ Φετιχισμός. Οἱ ὄπαδοι τῆς θρησκείας αὐτῆς λατρεύουν μερικὰ ἄψυχα ἀντικείμενα, π.χ. δέντρα, πέτρες, βουνά, ποταμούς κλπ. Πιστεύουν ὅτι μέσα σ' αὐτὰ ὑπάρχουν πνεύματα, τὰ ὁποῖα φοβοῦνται. Ὁ Φετιχισμὸς εἶναι θρησκεία ἀπολίτιστων καὶ ἀγρίων λαῶν. Ἡ ὀνομασία προέρχεται ἀπὸ τὴν ξένη λέξη φετίχ, πού σημαίνει ἄψυχο ἀντικείμενο.

Ἄνωτερο εἶδος πολυθεΐας εἶναι ἡ λατρεία τῶν οὐρανίων σωμάτων, τοῦ ἡλίου, τῆς σελήνης καὶ τῶν ἀστρων (ἀστρολογία). Ὁπαδοὶ τῆς θρησκείας αὐτῆς εἶναι οἱ Βαβυλώνιοι, οἱ ἄρχαιοὶ Πέρσες, οἱ Χαλδαῖοι, πού ἔγιναν ἀστρολάτρες, γιατί θεώρησαν τὰ οὐράνια αὐτὰ σώματα εὐεργετικά γι' αὐτούς. Ἄλλο εἶδος πολυθεΐας εἶναι ἡ ζωολατρία τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων, πού λάτρευαν τὸν κροκόδειλο, τὸν Ἄπτη καὶ ἄλλα. Λάτρευαν αὐτὰ πού ἦταν φοβερὰ ἢ ὠφέλιμα στοὺς ἀνθρώπους. Ὁ Ἄπτης εἶναι ὁ ἱερός Ταῦρος τῶν Αἰγυπτίων, πού τὸν ἔτρεφαν μέσα σ' ἓνα ἰδιαίτερο ναό.

Ἄλλο εἶδος εἰδωλολατρίας ἦταν ἡ θρησκεία τῶν Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων, πού παρίσταναν τοὺς θεοὺς τους μὲ μορφή ἀνθρώπων (ἀνθρωπολατρία). Ἡ θρησκεία αὐτὴ προῆλθε ἀπὸ τὴ θεοποίηση τῶν διαφόρων δυνάμεων τῆς φύσεως (Ποσειδῶνας τῆς θάλασσας), ἡ ἡρώων (Ἡρακλῆς, Θησέας), ἡ ἰδεῶν (Ἀθηνᾶ τῆς θείας σοφίας).

1. Οἱ Θρησκείες τῶν Ἰνδῶν

α) Ὁ Βεδισμὸς ἢ Βεδικὴ θρησκεία. Τὰ ἀρχαῖα ἱερὰ βιβλία τῶν Ἰνδῶν λέγονται Βέδα, πού σημαίνει ἱερὴ ἐπιστήμη ἢ θεῖα γνώση. Τὰ βιβλία αὐτὰ περιέχουν ὕμνους, λειτουργικά κείμενα, ψαλμοὺς καὶ προσευχές. Γράφηκαν μεταξὺ τοῦ 1500 - 1000 π.Χ.

β) Ὁ Βραχμανισμὸς. Ἡ θρησκεία αὐτὴ παρουσιάστηκε τὸν 8ο αἰώνα π.Χ. Ὁ ἰδρυτὴς τῆς λέγεται Βράχμα, πού σημαίνει θεῖος λόγος. Οἱ Ἰνδοὶ πίστευαν ὅτι ὁ θεὸς τους Βράχμα εἶναι ἡ ἀρχὴ

δλων τῶν κτισμάτων τοῦ κόσμου. "Ότι μὲ τὴ θεία δύναμή του ζωογονεῖ τὰ πάντα καὶ προνοεῖ γι' αὐτά. "Όλα αὐτὰ προέρχονται ἀπὸ αὐτὸν καὶ σ' αὐτὸν ἐπιστρέφουν.

Οἱ ἱερεῖς τους, ποὺ λέγονται Βραχμάνες, ἀποτελοῦν τὴν ἀνώτατη μορφωμένη τάξη τῶν Ἰνδῶν.

γ) Ὁ Βουδδισμός. Ἀρχηγὸς καὶ ἰδρυτὴς τῆς θρησκείας αὐτῆς εἶναι ὁ Βούδδας, ποὺ σημαίνει σοφός. Γεννήθηκε τὸ 560 π.Χ. καὶ καταγόταν ἀπὸ ἡγεμονικὸ σπίτι. Σὲ ἡλικία 29 χρονῶν ἀφήνει ἀνάκτορα καὶ κάθε βασιλικὴ ζωὴ καὶ πηγαίνει σ' ἓνα ἔρημο δάσος. Ἐκεῖ ζῆ σὰν ἀσκητὴς ἐξὶ χρόνια. Ἔρχεται ἔπειτα στὸν κόσμο καὶ τρέχει ἀπὸ πόλη σὲ πόλη 45 χρόνια καὶ κηρύσσει τὴ σωτηρία τοῦ κόσμου. Τότε πῆρε τὸ ὄνομα Βούδδας, δηλαδὴ φωτισμένος, σοφός, γιὰ τὸ πραγματικὸ του ὄνομα ἦταν Γαουτάμα. Μὲ τὰ κηρύγματά του ἔκανε πολλοὺς ὄπαδούς καὶ σὲ ἡλικία 83 χρονῶν πέθανε, οἱ δὲ ὄπαδοὶ του τὸν θεοποίησαν.

Κατὰ τὴ Βουδδικὴ διδασκαλία οἱ ὄπαδοὶ της πρέπει ν' ἀποφεύγουν τὸ φόνο, τὶς ἀνῆθικες πράξεις, τὸ ψέμα, τὰ οἰνοπνευματώδη ποτὰ καὶ τὴν κλοπὴ. Ἀπὸ τὶς Ἰνδίες ξαπλώθηκε ὁ Βουδδισμὸς καὶ σὲ ἄλλες χῶρες. Σήμερα ἐπικρατεῖ στὴν Κίνα, Θιβέτ, Ἰνδοκίνα, Ἰαπωνία κλπ.

2. Οἱ Θρησκείες τῶν Σινῶν

Στοὺς λαοὺς τῆς Κίνας ὁ αὐτοκράτορας καὶ ὁ οὐρανὸς θεωροῦνται ἀνώτατοι θεοί. Οἱ πρόγονοι τοῦ αὐτοκράτορα, οἱ ψυχές τους καὶ ἡ γῆ ποὺ τὶς περικλείει, καθὼς καὶ ὅλοι ὅσοι ὑποστήριξαν τὸ κράτος καὶ τὴ θρησκεία εἶναι κατώτεροι θεοί. Ἡ κυριότερη διδασκαλία τῶν θρησκειῶν αὐτῶν εἶναι ἡ τιμὴ πρὸς τοὺς νεκροὺς προγόνους. Ἡ τιμὴ αὐτὴ γίνεται μὲ θυσίες καὶ διαρκεῖ 27 μῆνες μετὰ τὸ θάνατο.

α) Ἡ θρησκεία τοῦ Κομφούκιου. Ὁ Κομφούκιος ἦταν Κινέζος φιλόσοφος καὶ πολιτικός. Γεννήθηκε τὸ 550 π.Χ. Δίδασκε ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ προσέχη πολὺ στὰ καθαρὰ καὶ ἀγνὰ ἦθη του. Σὰν παράδειγμα πρέπει νὰ ἔχουν οἱ ὄπαδοὶ του τοὺς ἄρχοντες τῆς πολιτείας, οἱ ὁποῖοι, ὅπως ἔλεγε ὁ Κομφούκιος, πρέπει νὰ εἶναι παραδείγματα ἀρετῆς.

β) Ἡ θρησκεία τοῦ Λάο-τσέ ἡταοῖσμός, ποὺ

σημαίνει ο δρόμος προς τη ζωή. Ίδρυτής αυτής είναι ο περίφημος φιλόσοφος της Κίνας Λάο - τσέ. Γεννήθηκε το 600 π.Χ. Οί όπαδοί της θρησκείας του λατρεύουν τὰ πνεύματα.

3. Ἡ Θρησκεία τῶν Ἰαπώνων

Ἡ θρησκεία τῶν Ἰαπώνων λέγεται Σιντοϊσμός ἢ Σίντο, πού σημαίνει ὁδὸς τῶν θεῶν. Λατρεία τους εἶναι ἡ φύση καὶ οἱ πρόγονοι. Τὸ ἱερό βιβλίο τῆς θρησκείας ἀρχίζει ἀπὸ τὴ δημιουργία τοῦ κόσμου. Ὁ κόσμος, λέει τὸ βιβλίο αὐτό, ἐγινε ἀπὸ ἓνα ἀνώτατο θεό, πού λεγόταν Ἰανάγι. Ἀπὸ τὸ θεὸ αὐτὸν προῆλθαν οἱ θεοὶ τοῦ Ἥλιου καὶ τῆς Σελήνης. Ἰδιαίτερα τιμοῦν τὴ θεὰ τοῦ Ἥλιου, τῆς ὁποίας ἀπόγονοι θεωροῦνται οἱ αὐτοκράτορες τῆς Ἰαπωνίας, πού λέγονται Μικάδοι. Στὴν Ἰαπωνία ἔχει διαδοθῆ ὁ Βουδδισμός, ὅπως εἶδαμε, καθὼς καὶ ἡ θρησκεία τοῦ Κομφούκιου. Τὴ θρησκεία τοῦ Κομφούκιου ἀκολουθοῦν οἱ μορφωμένοι Ἰάπωνες.

4. Ὁ Παρσισμός

Εἶναι ἡ θρησκεία τῶν ἀρχαίων Περσῶν. Ὁ ἰδρυτής της λεγόταν Ζωροάστρης ἢ Ζαραθούστρας. Ἐζησε τὸν τρίτο αἰῶνα π.Χ. Σύμβολο τῆς θρησκείας αὐτοῦ ἦταν τὸ πῦρ, ἡ φωτιά, πού λάτρευαν οἱ ὅπαδοί του.

Β' ΟΙ ΜΟΝΟΘΕΙΣΤΙΚΕΣ ΘΡΗΣΚΕΙΕΣ

Οἱ ὅπαδοί τῶν θρησκειῶν αὐτῶν παραδέχονται ἓνα μόνο θεό. Γι' αὐτὸ λέγονται μονοθεϊστικὲς καὶ εἶναι τρεῖς: 1) Ἡ Ἰουδαϊκὴ θρησκεία, 2) ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία καὶ 3) ἡ Μωαμεθανικὴ θρησκεία.

1. Ἡ Ἰουδαϊκὴ Θρησκεία ἢ Ἰουδαϊσμός

Πρῶτοι οἱ Ἰουδαῖοι πίστεψαν καὶ λάτρεψαν ἓνα μόνο θεὸ δημιουργὸ τοῦ κόσμου.

Ἰδρυτής τῆς θρησκείας αὐτῆς εἶναι ὁ Μωυσῆς, στὸν ὁποῖον ἔδωσε ὁ Θεὸς τὸ νόμο του στὸ ὄρος Σινᾶ. Πρῶτη φορὰ ἡ θρησκεία

αυτή άνυψώνει τὸ νοῦ τοῦ ἀνθρώπου σ' ἓνα καὶ μόνο ἀληθινὸ Θεό. Ἄλλὰ καὶ ἡ θρησκεία αὐτὴ δὲν ἦταν ἡ τέλεια θρησκεία. Ἦταν παιδαγωγὸς στὸ Χριστό, καθὼς λέει ὁ ἀπόστολος Παῦλος (Γαλ. 3, 24). Οἱ Ἰουδαῖοι πίστευαν ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι Θεὸς ὄλων τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ μόνο τῶν Ἰουδαίων. Πίστευαν ἀκόμη ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι Κύριος, στὸν ὅποῖον οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ ὑπακούουν σὰ δοῦλοι.

2. Ἡ Χριστιανικὴ Θρησκεία

Χριστιανικὴ θρησκεία λέγεται ἡ θρησκεία, ποὺ ἴδρυσε ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, καὶ τὴν ὅποῖαν ξάπλωσαν στὸν κόσμον οἱ Ἀπόστολοι. Ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία εἶναι ἡ τελειότατη μορφή τῆς θρησκείας. Εἶναι ἡ θρησκεία τῆς ἀγάπης, ἡ μόνη ἀληθινὴ καὶ τέλεια θρησκεία. Γιατὶ ἡ θρησκεία αὐτὴ φανέρωσε σὲ μᾶς μὲ τελειότατο τρόπο τὸ Θεό, σὰ Θεὸ ὄλων τῶν ἀνθρώπων, καὶ κήρυξε ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πατέρας γεμάτος ἀγάπη πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ γιατί ἡ χριστιανικὴ λατρεία δὲν εἶναι ὑλική, δηλαδὴ θυσιῆς διαφόρων ζώων, ἀλλὰ πνευματικὴ, ὅπως ἀρμόζει στὸ Θεό, ὁ ὁποῖος εἶναι Πνεῦμα. Ὁ Θεὸς ζητεῖ ἀπὸ μᾶς νὰ ὑψώσωμε τὸ πνεῦμα μας πρὸς αὐτὸν καὶ τὶς καρδιές μας : «Πνεῦμα εἶναι ὁ Θεός, λέει ὁ Κύριος, καὶ οἱ προσκυνοῦντες αὐτὸν ὀφείλουν νὰ τὸν προσκυνοῦν εἰλικρινὰ καὶ ἀληθινά» (Ἰωάν. 4, 24). Διδάσκει ἐπίσης τὴν ἀγάπη καὶ πρὸς αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς ἐχθροὺς. Παράδειγμα εἶναι αὐτὸς ὁ Θεός, ποὺ σκορπίζει τὰ ἀγαθὰ του καὶ σὲ πονηροὺς καὶ σὲ ἀγαθοὺς.

Ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία διδάσκει τὴν πίστη σ' ἓνα καὶ μόνο ἀληθινὸ Θεό, ὁ ὁποῖος φανέρωσε στὸν ἄνθρωπο τὸ θεῖο θέλημά του.

Ἡ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ μᾶς λύνει μόνη αὐτὴ ὅλα τὰ ζητήματα τῆς ζωῆς μας. Δὲ στηρίζεται στὴ βία, ἀλλὰ στὴν ἐλευθερὴ θέληση τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ ἄλλες θρησκείες μπορεῖ νὰ ἔχουν μερικὲς ἀλήθειες, ἀλλὰ ἔχουν περισσότερες πλάνες. Μόνο στὸ Χριστιανισμὸ βρισκομε τὴν πραγματικὴ ἀλήθεια. Ὁ Χριστιανισμὸς δὲν πλανᾶται, ἀλλὰ ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο νὰ κάνῃ τὸ καλὸ. Καὶ ἔτσι σώζεται. Τὴ σωτηρία αὐτὴ τῆς ψυχῆς του ὁ Χριστιανὸς βρίσκει στὴν Ἐκκλησία του, τὴν ὁποία ὁδηγεῖ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ποὺ τὴν ἀποτελοῦν οἱ ὁπαδοὶ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, διατήρησε τὴν ἐνότητά της μέχρι τὸν 9ο αἰώνα. Ἀπὸ τότε ἡ Ἐκ-

κλησία τῆς Δύσεως χωρίστηκε (σχίσμα Ἐκκλησιῶν) καὶ ἀποτέλεσε τὴ Δυτικὴ ἢ Παπικὴ Ἐκκλησία. Κατὰ δὲ τὸν 16ον αἰώνα χωρίστηκαν μερικοὶ λαοὶ τῆς Δύσεως καὶ ἀποτέλεσαν τὴν Ἐκκλησία τῶν Διαμαρτυρομένων, ὅπως μάθαμε στὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία. Ἀπὸ τὶς Ἐκκλησίες αὐτές, ἡ μόνη, ποὺ ἐρμηνεύει καὶ διαφυλάττει πιστὰ τὴ χριστιανικὴ θρησκεία, εἶναι ἡ δική μας Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Λέγεται δὲ Ὁρθόδοξη, γιατί διατηρεῖ τὴν ὀρθὴ δόξα (γνώμη) περὶ τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας. Ἀφοῦ, λοιπόν, ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία εἶναι ἡ μόνη ἀληθινή, γιὰ τοῦτο ἔχομε καθῆκον νὰ τὴ γνωρίσωμε. Γιατί ὅταν τὴ γνωρίσωμε, τότε θὰ εἴμαστε ἀληθινοὶ χριστιανοί, θὰ ζοῦμε εὐτυχισμένοι καὶ θὰ ἀπολαύσουμε τὴν τέλεια εὐτυχία στὴ μέλλουσα ζωὴ. Τὸ βιβλίον δὲ ποὺ μᾶς κάνει ἱκανοὺς νὰ γνωρίσουμε τὴ Χριστιανικὴ θρησκεία, λέγεται Ὁρθόδοξη Χριστιανικὴ Κατήχηση.

3. Ἡ Μωαμεθανικὴ Θρησκεία ἢ Μωαμεθανισμὸς

Τὴ θρησκεία αὐτὴ τὴν ἴδρυσε ὁ Μωάμεθ, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε στὰ 571 μ.Χ. στὴ Μέκκα τῆς Ἀραβίας. Οἱ Ἀραβες, πρὶν παρουσιαστῆ ὁ Μωάμεθ, ἦταν πολυθεῖστες. Ὁ Μωαμεθανισμὸς εἶναι ἓνα μίγμα τῆς Ἰουδαϊκῆς καὶ Χριστιανικῆς θρησκείας μὲ ιδέες εἰδωλολατρικῆς τῶν ἀρχαίων Ἀράβων. Ὁ Μωάμεθ δίδασκε ὅτι ἓνας Θεὸς ὑπάρχει, καὶ ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ τελευταῖος καὶ ὁ ἐπισημότερος προφήτης του. Γιατί, ἔλεγε, σ' αὐτὸν ὁ Θεὸς φανέρωσε τὸ θέλημά του μὲ τὸν ἄγγελον Γαβριήλ. Ὁ Μωαμεθανισμὸς εἶναι κατώτερος τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ πολὺ περισσότερο κατώτερος τοῦ Χριστιανισμοῦ, γιατί παραδέχεται: α) τὸ πεπρωμένο, δηλαδὴ τὴν ιδέα ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει ἀπὸ προτύτερα ὀρίσει τὴν τύχη κάθε ἀνθρώπου. Δηλαδὴ ὁ Θεὸς ἄλλους πρόορισε νὰ γίνουν καλοὶ καὶ ἄλλοι κακοί. Τότε ὅμως ὁ Θεὸς δὲ θὰ ἦταν πανάγαθος καὶ ὁ ἀνθρώπος ὁ κακὸς δὲ θὰ εἶχε φόβον νὰ τιμωρηθῆ. β) Ἐπιτρέπει τὴν πολυγαμία, ἢ ὁποῖα ταπεινώνει τὴν γυναῖκα, καὶ ἐμποδίζει τὴν οἰκογένεια νὰ ἀναπτυχθῆ ἀρμονικά. γ) Παραδέχεται τὴ δουλεία καὶ δ) Ὑπόσχεται στοὺς ὀπαδοὺς του ὑλικὲς ἀπολαύσεις στὴ μέλλουσα ζωὴ. Οἱ διδασκαλίαι τῆς θρησκείας αὐτῆς βρίσκονται στὸ ἱερὸ βιβλίον τῶν Μωαμεθανῶν, ποὺ λέγεται Κοράνιον. Οἱ ὀπαδοὶ του ὀφείλουν νὰ προσεύχωνται πέντε φορὲς

τὴν ἡμέρα. Νὰ ἐλεοῦν, νὰ νηστεύουν κατὰ τὸν μῆνα Ραμαζάν, (ραμαζάνι), τὸν ἕνατο μῆνα τοῦ Μωαμεθανικοῦ ἔτους.

2. ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΚΑΤΗΧΗΣΗ

Ἐκκλήσια ὡς ἡ διδασκαλία περὶ τῶν ἀληθειῶν τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Οἱ ἀλήθειαι αὐτὲς διακρίνονται α) στὶς θεμελιώδεις καὶ βασικὲς ἀλήθειαι τῆς ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας, τὶς ὁποῖες ὀφείλομε νὰ ἀποδεχόμεσθε, καὶ οἱ ὁποῖες λέγονται δόγματα· καὶ β) στὶς ἀλήθειαι τὶς ὁποῖες ὀφείλομε νὰ τηροῦμε γιὰ νὰ γίνουμε ἠθικοὶ ἄνθρωποι. Ἀναφέρονται δὲ οἱ ἀλήθειαι αὐτὲς στὰ καθήκοντά μας πρὸς τὸ Θεό, πρὸς τὸν πλησίον καὶ πρὸς τὸν ἑαυτό μας. Ἐξ αὐτοῦ ἡ Κατήχησις διαιρεῖται α) στὸ Δογματικὸ καὶ β) στὸ Ἠθικὸ μέρος.

Στὴν ἀρχαία Ἐκκλήσια ὅσοι εἶχαν ἀποφασίσει νὰ βαφτιστοῦν καὶ νὰ γίνουν χριστιανοί, διδάσκονταν προηγουμένως. Καὶ ἡ διδασκαλία αὐτῶν, ποῦ ἦταν προφορικὴ καὶ σύντομη, περιλάβαινε τί πρέπει νὰ πιστεύουν, καὶ τί πρέπει νὰ κάνουν. Ὅλη αὐτὴ ἡ προετοιμασία προτοῦ βαφτιστοῦν λεγόταν Κατήχησις. (Κατηχῶ σημαίνει διδάσκω προφορικὰ τὰ τῆς θρησκείας. Κατηχοῦμαι σημαίνει διδάσκομαι).

Οἱ διδάσκαλοι τῆς Κατηχήσεως λέγονταν Κατηχητὲς καὶ οἱ διδασκόμενοι λέγονταν Κατηχούμενοι.

Κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους Κατηχητὲς ἦταν οἱ Ἀπόστολοι. Ὄταν ὁ Χριστὸς ἔστειλε τοὺς Ἀποστόλους στὸ κήρυγμα, παράγγειλε σ' αὐτοὺς νὰ «μαθητεύσουν», δηλαδὴ νὰ διδάξουν τὰ ἔθνη καὶ ἔπειτα νὰ τὰ βαπτίσουν (Ματθ. 28, 19). Ἐπειτα ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους κατηχητὲς ἦταν οἱ Ἐπίσκοποι, οἱ πρεσβύτεροι, οἱ διάκονοι. Ἦταν καὶ διακόνισσες, οἱ ὁποῖες κατηχοῦσαν τὶς γυναῖκες. Ὁ χρόνος τῆς κατηχήσεως τῶν κατηχουμένων δὲν ἦταν ὀρισμένος. Κανονιζόταν ἀνάλογα μὲ τὴν ἡλικία, τὸ ζῆλο καὶ τὴ μόρφωσή τους. Ὄταν ἄρχισε νὰ ἐπικρατῇ στὴν Ἐκκλήσια τὸ βάπτισμα τῶν νηπίων, ὁ νηπιοβαπτισμὸς, κατὰ τὸν τρίτο αἰῶνα, ἡ κατήχησις αὐτῶν γινόταν ἀπὸ τὴν οἰκογένεια, ἀπὸ τὸ σχολεῖο καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνάδοχους. Οἱ ἀνάδοχοι δίδασκαν σ' αὐτά, ὅταν ἔφταναν σὲ κατάλληλη ἡλικία, τὸ Σύμβολο τῆς πίστεως (τὸ πιστεύω), καὶ τὴν Κυ-

ριακή προσευχή (τὸ « Πάτερ ἡμῶν... »). Ἐπειτα συμπλήρωναν τὴν Κατήχησή τους οἱ ἀναγνώστες καὶ οἱ διάκονοι. Οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἀναλάβαιναν τὴν ἀνώτερη Κατήχηση. Συστηματικὴ ὁμως Κατήχηση μὲ τακτικὴ θρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ διδασκαλία γινόταν γιὰ τοὺς ἐνήλικες ἔθνικοὺς καὶ Ἰουδαίους, πού ἐπιθυμοῦσαν νὰ γίνουν Χριστιανοί. Γιὰ τὸ σκοπὸ μάλιστα αὐτὸν ἰδρύθηκαν πολ- λές ἀρχαῖες Κατηχητικὲς σχολές. Μερικὲς μάλιστα ἀπὸ αὐτὲς ἦταν περίφημες, ὅπως οἱ σχολές τῆς Ἀλεξάνδρειας, Ἀντιόχειας, Καισάρειας, Ἱεροσολύμων, Ἐδέσσης κλπ. Οἱ σχολές αὐτὲς ἦταν σπουδαῖα πνευματικὰ κέντρα, ὅπου προετοιμάζονταν καὶ οἱ κατηχητὲς τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας. Πρῶτη τέτοια σχολὴ ἰδρύ- θηκε κατὰ τὸν Β΄ αἰῶνα στὴν Ἀλεξάνδρεια ἀπὸ τὸ φιλόσοφο χρι- στιανὸ Πάνταινο. Ἀπὸ τὴ σχολὴ αὐτὴ προῆλθαν ἔπειτα καὶ οἱ διάσημοι κατηχητὲς Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρέας καὶ ὁ Ὠριγένης. Ἡ σχολὴ τῆς Ἀντιόχειας ἰδρύθηκε τὸν Δ΄ αἰῶνα καὶ ἀπὸ αὐτὴν προῆλ- θε ὁ μεγαλύτερος τῶν ρητόρων τῆς Ἐκκλησίας μας, Ἰωάννης ὁ Χρυ- σόστομος.

3. ΤΟ ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Κατήχηση λέγεται καὶ τὸ κατηχητικὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Ἐκκλησία δὲ λησιμόνησε ποτὲ τὸ μεγάλο ἔργο πού ἔχει ἀναλάβει χάρι τοῦ φωτισμοῦ καὶ τῆς σωτηρίας τῶν χριστιανῶν. Γιατὶ τὸ ἔργο αὐτὸ ἦταν καὶ εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, πού θέλει ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ σωθοῦν καὶ νὰ μάθουν τὴ χριστιανικὴ ἀλήθεια. Γι' αὐτὸ καὶ μετὰ τὴν ἐπικράτηση τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ ἐξακολούθησε ἡ Ἐκκλησία τὴν Κατήχηση σὰν μιὰ ἰδιαίτερη θρησκευτικὴ ὑπη- ρεσία.

Στὴν ἐποχὴ τῶν διωγμῶν καὶ τῶν αἱρέσεων ἡ Ἐκκλησία προσ- πάθησε καὶ πάλι μὲ τὴν Κατήχηση νὰ σώσει τοὺς Χριστιανούς ἀπὸ τίς πλάνες τῶν αἰρετικῶν. Καὶ τὸ κατηχητικὸ τῆς ἔργο ἐξακο- λούθησε καὶ ἀργότερα, καὶ τὸ ἐξακολουθεῖ μέχρι σήμερα.

Μεγάλη καὶ σπουδαία εἶναι σήμερα ἡ προσπάθεια τῆς Ἐκκλη- σίας καὶ πολλῶν ὀρθοδόξων χριστιανικῶν συλλόγων γιὰ τὴν κα- τήχηση τῶν νέων. Πολλὰ κατηχητικὰ σχολεῖα ἰδρύθηκαν καὶ λει- τουργοῦν στὶς πόλεις καὶ στὰ χωριά. Χιλιάδες μαθητὲς καὶ μαθη-

τριες σ' όλόκληρη τήν 'Ελλάδα διδάσκονται από ήθικούς και μορφωμένους κατηχητές. 'Η 'Αποστολική Διακονία τής 'Εκκλησίας τής 'Ελλάδας και οί όρθόδοξοι χριστιανικές όργανώσεις δείχνουν άξιόπαινο χριστιανικό ζήλο για να ίδρύουν και ξαπλώνουν, όσο τό δυνατό, περισσότερα κατηχητικά σχολεία. Καί οί προσπάθειες αυτές με τήν εύλογία τής 'Εκκλησίας και με τή συνεργασία τών κατά τόπους Μητροπολιτών, προοδεύουν. Καί σεις, παιδιά, που άσφαλώς θα έχετε γραφτή στά κατηχητικά σχολεία τής ένορίας σας, πρέπει να φοιτάτε ταχτικά. Καί με προσοχή να άκούτε τήν κατηχητική διδασκαλία από τούς καλούς και σεβαστούς κατηχητές σας. Γιατί εκεί θα συμπληρώνετε όσα μαθαίνετε στο σχολείο σας. Δηλαδή να πιστεύετε τό Θεό και να άγαπάτε τήν Πατρίδα.

4. Ο ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ Η ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ

'Ο Χριστός στήν παραβολή του σπορέα μάς διδάσκει ότι ή πίστη μας, άν δέν είναι ριζωμένη μέσα μας, δέν μπορεί να μάς έμποδίση από τήν άμαρτία. 'Ο σκοπός λοιπόν τής Κατηχήσεως είναι να ριζώση στις καρδιές μας τή Χριστιανική πίστη. Να μάς διδάξη με μέθοδο ποιές είναι οί θρησκευτικές και ήθικές άλήθειες τής θρησκείας μας. 'Από τό σκοπό λοιπόν αυτό φαίνεται και ή αξία, που έχει ή Κατήχηση. Γιατί όσοι δέν ξέρουν τά καθήκοντά τους ή τά μαθαίνουν άπρόθυμα τώρα που είναι νέοι, κινδυνεύουν να γίνουν μιá μέρα πρόξενοι πολλών κακών στήν κοινωνία. Τό μάθημα λοιπόν τής 'Ορθόδοξου Χριστιανικής Κατηχήσεως είναι άναγκαιότατο και ώφελιμότατο. Καί είναι τόσο μεγάλης άνάγκης, όσο είναι άναγκαίο να σώση τις ψυχές μας.

5. ΟΙ ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ

'Όλες οί άλήθειες τής θρησκείας μας που θα μάς διδάξη ή Κατήχηση περιέχονται στήν 'Αγία Γραφή και στήν 'Ιερή Παράδοση, που για τούτο ονομάζονται πηγές τής Χριστιανικής Θρησκείας.

Α'. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ

'Αγία Γραφή είναι μιá μεγάλη συλλογή ιερών βιβλίων, τά όποία συγγράφανε όρισμένα εύσεβή και έκλεκτά πρόσωπα, τά όποία ήταν

οί προφήτες και οί 'Απόστολοι. Οί συγγραφείς αύτοί φωτίστηκαν και εμπνεύστηκαν από τό 'Άγιο Πνεύμα (θεόπνευστοι), πού μετάδινε σ' αύτούς θείες αλήθειες για τή σωτηρία τών ανθρώπων. Και τούς οδηγούσε και τούς προφύλαγε από κάθε πλάνη κατά τή συγγραφή τής 'Αγίας Γραφής. 'Επειδή λοιπόν ή 'Αγία Γραφή συγγράφηκε από θεόπνευστα πρόσωπα, γι' αύτό λέγεται θεόπνευστη. 'Ο απόστολος Πέτρος λέει ότι από τό Πνεύμα τό 'Άγιο οδηγούμενοι λάλησαν οί άγιοι του Θεού άνθρωποι (Β' 'Επιστ, 1, 21). Τά βιβλία τής 'Αγίας Γραφής περιέχουν τήν περί Θεού και του άγιου αύτου θελήματος διδασκαλία του Μωυσή, τών Προφητών, του Κυρίου και τών 'Αποστόλων.

'Η 'Αγία Γραφή διαιρείται σε δύο μικρότερες συλλογές βιβλίων. 'Η πρώτη (συλλογή), πού είναι και ή αρχαιότατη, ονομάζεται Παλαιά Διαθήκη. 'Η δεύτερη, ή νεώτερη, ονομάζεται Καινή Διαθήκη. 'Η Π. Διαθήκη περιέχει όσα ό Θεός άποκάλυψε (φανέρωσε) στους 'Ισραηλίτες διά μέσου τών Πατριαρχών, του Μωυσή και τών Προφητών. 'Η Καινή Διαθήκη περιέχει όσα ό Θεός άποκάλυψε σ' όλους τούς ανθρώπους διά του 'Ιησού Χριστού και τών μαθητών του.

α) Τά βιβλία τής Π. Διαθήκης είναι 49 και διαιρούνται σε βιβλία: 1) 'Ιστορικά, 2) Διδαχτικά και 3) Προφητικά.

1) Τά 'Ιστορικά βιβλία είναι 23, τά εξής :

'Η Πεντάτευχος, δηλαδή τά πέντε βιβλία του Μωυσή (Γένεση, 'Εξοδος, Λευϊτικό, 'Αριθμοί και Δευτερονόμιο). Τά βιβλία αυτά διηγούνται τήν αρχαιότατη ιστορία του ανθρώπινου γένους, τήν ιστορία τών Πατριαρχών, του Μωυσή και τής νομοθεσίας. Τά βιβλία του 'Ιησοῦ του Ναυή, τών Κριτών, τής Ρούθ, τά τέσσερα βιβλία τών Βασιλειών, τά δύο τών Παραλειπομένων. Σ' αυτά γράφεται ή ιστορία του 'Ισραηλιτικού λαού μετά τον θάνατο του Μωυσή μέχρι τήν καταστροφή τής 'Ιερουσαλήμ από τό Ναβουχοδονόσορα (588). Τά δυό βιβλία του 'Εσδρα, τό βιβλίο του Νεεμίας, του Τωβίτ, τής 'Ιουδίθ, τής 'Εσθήρ, και τά τρία βιβλία τών Μακκαβαίων. Αύτά διηγούνται τήν ιστορία τών 'Ισραηλιτών από τής Βαβυλωνίου αίχμαλωσίας τους.

2) Τά διδαχτικά βιβλία : περιέχουν ύμνους προς τό

Θεοῦ καὶ πολλὰς διδασκαλίαις ὠφέλιμας σὲ μᾶς, καὶ εἶναι ἐφτά, τὰ ἑξῆς : Τὸ βιβλίον τοῦ Ἰωβ, οἱ Ψαλμοὶ τοῦ Δαυΐδ, οἱ Παροιμίαις τοῦ Σολομῶντα, ὁ Ἐκκλησιαστής τοῦ Σολομῶντα, τὸ Ἄσμα Ἀσμάτων τοῦ Σολομῶντα, ἡ Σοφία Σολομῶντα καὶ ἡ Σοφία Σειράχ.

3) Τὰ προφητικά βιβλία : περιέχουν διάφορες προφητείες περὶ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ καὶ ἰδιαίτερα περὶ τοῦ ἐρχομοῦ καὶ τοῦ βίου τοῦ Μεσσία. Οἱ προφῆτες διακρίνονται σὲ τέσσερις μεγάλους, ὅπως εἶναι : Ἡσαΐας, ὁ Ἰερεμίας, ὁ Ἰεζεκιήλ καὶ ὁ Δανιήλ, καὶ σὲ δώδεκα μικροῦς. Αὐτοὶ εἶναι οἱ : Ὠσηέ, Ἀμώς, Μιχαΐας, Ἰωήλ, Ὀβδιού, Ἰωνᾶς, Ναούμ, Ἀββακούμ, Σοφονίας, Ἀγγαῖος, Ζαχαρίας καὶ Μαλαχίας. Μικροὶ λέγονται γιὰτὶ οἱ προφητείες τους εἶναι συντομότερες ἀπὸ τὶς προφητείες τῶν ἄλλων.

Τὰ βιβλία τῆς Π. Διαθήκης γράφθηκαν στὴν Ἑβραϊκὴ γλῶσσα, ἐκτὸς ἀπὸ λίγα βιβλία ποὺ γράφθηκαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν στὴν Ἑλληνικὴ, ὅπως τὸ δεύτερον καὶ τρίτον βιβλίον τῶν Μακκαβαίων, καὶ τῆς Σοφίας Σολομῶντα, ἢ στὴν Ἀραμαϊκὴ γλῶσσα, ὅπως τὰ βιβλία τῆς Σοφίας Σειράχ, τοῦ Τωβίτ καὶ τῆς Ἰουδίθ. Ἀραμαϊκὴ λεγόταν ἡ γλῶσσα, ποὺ μιλοῦσαν τότε οἱ Ἑβραῖοι, ἡ δημοτικὴ Ἑβραϊκὴ. Ἦταν διάλεκτος Ἑβραϊκὴ νεώτερη, ὅμως καὶ περισσότερο δημοτικὴ ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Ἑβραϊκὴν. Ἀραμαϊκὴ λέγεται, γιὰτὶ ἡ γλῶσσα αὐτὴ μιλιόταν στὴν Ἀραμαία, δηλαδὴ στὴ Συρία καὶ στὴ Μεσοποταμία. Οἱ Ἑβραῖοι τὴν παράλαβαν ἔπειτα ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν τους στὴ Βαβυλώνα (588 π.Χ.).

Κατὰ τὸν τρίτον αἰῶνα π.Χ. μεταφράστηκαν τὰ βιβλία αὐτὰ στὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα, χάρις κυρίως τῶν Ἑβραίων τῆς Αἰγύπτου, ποὺ δὲν ἤξεραν τὴν Ἑβραϊκὴν καὶ μιλοῦσαν τὴν Ἑλληνικὴν. Ἡ μετάφραση αὐτὴ λέγεται μετάφραση τῶν ἑβδομήκοντα (Ο'), ἐνῶ 72 ἦταν οἱ ἑλληνιστὲς Ἰουδαῖοι ποὺ μετάφρασαν τὰ βιβλία αὐτὰ, ἀλλὰ χάρις συντομίας γράφονται ἑβδομήκοντα.

β) Τὰ βιβλία τῆς Κ. Διαθήκης εἶναι 27 καὶ περιγράφουν, ὅπως εἶπαμε, ὅσα ἀποκάλυψε ὁ Θεὸς σ' ὅλον τὸν κόσμον διὰ μέσου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ περιέχουν τὸ θέλημά του. Διακρίνονται καὶ αὐτὰ σὲ ἱστορικά, διδασκτικά καὶ προφητικά.

1) Ίστορικά είναι τὰ τέσσερα Εὐαγγέλια τῶν Ματθαίου, Μάρκου, Λουκᾶ καὶ Ἰωάννη, ὅπου γράφεται ἡ ἱστορία τοῦ βίου τοῦ Σωτήρα καὶ περιέχεται ἡ διδασκαλία του. Οἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, τὶς ὁποῖες ἔγραψε ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς. Τὸ βιβλίον αὐτὸ περιέχει τὴν ἱστορία τοῦ βίου καὶ τῆς δράσεως (ἔργων - πράξεων) τῶν Ἀποστόλων καὶ ἰδίως τῶν κορυφαίων Πέτρου καὶ Παύλου καὶ τῆς πρώτης Ἐκκλησίας.

2) Τὰ διδασκτικὰ βιβλία περιέχουν διάφορες διδασκαλίες τῶν Ἀποστόλων καὶ ἔχουν τὴ μορφή ἐπιστολῶν πρὸς διάφορες Ἐκκλησίες ἢ πρόσωπα. Οἱ ἐπιστολὲς αὐτὲς εἶναι 21. Δεκατέσσερες ἔγραψε ὁ ἀπόστολος Παῦλος καὶ ἑπτὰ οἱ ἀπόστολοι Ἰάκωβος, Πέτρος, Ἰούδας καὶ Ἰωάννης. Οἱ ἐπιστολὲς τοῦ Παύλου εἶναι οἱ ἑξῆς: ἀνὰ δύο πρὸς Κορινθίους, πρὸς Θεσσαλονικεῖς καὶ πρὸς Τιμόθεον, ἀνὰ μία πρὸς Ρωμαίους, Γαλάτες, Ἐφεσίους, Κολασσαεῖς, Φιλιππησίους, Τίτο, Φιλήμονα καὶ πρὸς Ἑβραίους. Οἱ ἑπτὰ ἄλλες ἐπιστολὲς λέγονται καθολικὲς, γιατί ἀπευθύνονται πρὸς ὅλους τοὺς χριστιανούς, δηλαδὴ πρὸς τὴν καθόλου (καθολικὴ) Ἐκκλησία. Καὶ εἶναι: τρεῖς τοῦ ἀπόστολου καὶ Εὐαγγελιστῆ Ἰωάννη, δυὸ τοῦ ἀπόστολου Πέτρου καὶ ἀνὰ μία τῶν ἀδελφῶν ἀποστόλων Ἰάκωβου καὶ Ἰούδα.

3) Τὰ Προφητικὰ βιβλία. Ἡ Καινὴ Διαθήκη ἔχει ἓνα μόνον προφητικὸ βιβλίον, ποὺ προφητεῦει ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς θὰ νικήσῃ ὅλα τὰ ἐμπόδια τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν εἰδωλολατρῶν καὶ στὸ τέλος θὰ θριαμβεύσῃ. Τὸ βιβλίον αὐτὸ τὸ ἔγραψε ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης καὶ λέγεται Ἀποκάλυψη.

Τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης γράφηκαν στὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἐκτὸς τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ματθαίου. Τοῦτο γράφηκε στὴν ἀρχὴ στὴν Ἑβραϊκὴ (ἀραμαϊκὴ) καὶ ἀμέσως ἔπειτα στὴν Ἑλληνικὴ καὶ διαδόθηκε σ' ὅλη τὴν Ἐκκλησία. Τὸ Ἑβραϊκὸ κείμενον ἔχασε κάθε ἀξία.

Β'. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΙΕΡΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ

Ἱερὴ παράδοση, ἡ δευτέρη πηγὴ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, εἶναι ὁ ἀρχικὸς τρόπος τῆς μεταδόσεως τῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν. Οἱ ἀλήθειες αὐτὲς κηρύχτηκαν ἀρχικὰ προφορικὰ ἀπὸ τοὺς Ἀποστό-

λους, αλλά δὲ γράφηκαν. Εἶναι, λοιπόν, ἡ Παράδοση ἡ προφορική καὶ ἄγραφη διδασκαλία τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἀποστόλων, πού μεταδόθηκε στὴν Ἐκκλησία ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ. Προτοῦ συγγραφοῦν τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἡ Ἐκκλησία κυβερνιόταν μὲ τὴν Ἱερὴ Παράδοση καὶ ἡ διδασκαλία αὐτῆς (τῆς Ἐκκλησίας), μεταδινόταν διὰ τῆς Παραδόσεως, ἀλλὰ καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὴ συγγραφὴ τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὅπου ἓνα μέρος μόνο τῆς Παραδόσεως γράφηκε σ' αὐτή, τὸ ὑπόλοιπο ἐξακολουθοῦσε νὰ μεταδίνεται προφορικὰ καὶ δὲ γράφηκε. Γιατὶ οἱ Ἀπόστολοι τοῦ Σωτήρα δίδαξαν περισσότερα ἀπ' ὅσα ἔγραψαν, καθὼς λέει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης: «ὑπάρχουν καὶ ἄλλα πολλὰ ὅσα ἔκανε ὁ Χριστός, πού ἂν γραφοῦν καθένα χωριστά, νομίζω ὅτι ὁ κόσμος ὅλος δὲ θὰ χωροῦσε αὐτὰ τὰ βιβλία» (21, 25).

Ἡ Παράδοση, λοιπόν, εἶναι συνέχεια τῆς γραπτῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων. Καὶ συμπληρώνει καὶ ἐξηγεῖ τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ, τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Ἡ Παράδοση ἔχει τὴν ἴδια ἀξία καὶ τὴν ἴδια σημασία πού ἔχει καὶ ἡ Ἁγία Γραφή. Γι' αὐτὸ ὁ ἀπόστολος Παῦλος γράφει: «Ἀδελφοί, κρατεῖτε τὶς παραδόσεις τὶς ὁποῖες διδαχτήκατε, εἴτε διὰ τοῦ λόγου εἴτε διὰ τῆς ἐπιστολῆς μας». (Β' Θεσσαλ. 2, 15).

Ὅλοι οἱ Θεῖοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Ἀθανάσιος, ὁ Βασίλειος, ὁ Χρυσόστομος, ὁ Γρηγόριος κλπ. δίδαξαν ὅτι ἡ Ἱερὴ Παράδοση εἶναι ἡ δευτέρη Πηγὴ τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας. Ὁ Μέγας Βασίλειος λέει ὅτι «ἂν τὰ ἄγγραφα περιφρονήσωμε, θὰ ζημιώσουμε τότε πολὺ σοβαρὰ τὸ Εὐαγγέλιο. Καὶ τὸ σημεῖο τοῦ Σταυροῦ, μὲ τὸ ὁποῖο ἐλπίζομε στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ποῖος τὸ δίδαξε γραπτῶς; Τὸ νὰ στρέφωμε κατὰ τὴν ἀνατολή, ὅταν προσευχόμεστε, ποῖος τὸ δίδαξε γραπτῶς; Οἱ λόγοι, πού λέει ὁ ἱερέας γιὰ τὸν ἄρτο καὶ τὸν οἶνο τῆς θείας Εὐχαριστίας, ποῖος τοὺς ἄφησε γραπτῶς; κλπ. Δὲν τὰ πήραμε, λέει ὁ Μέγας Βασίλειος, ὅλα αὐτὰ ἀπὸ τὴ σιωπηλὴ καὶ μυστικὴ Παράδοση;»

Τὴν Ἱερὴ Παράδοση διατήρησαν καὶ ἀνάπτυξαν οἱ μαθητὲς τῶν Ἀποστόλων. Ἐπειτα ἀπ' αὐτοὺς οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ Πατέρες τῶν πρώτων αἰώνων περιλάβανε αὐτὴ στὰ συγγράμματά τους. Βρίσκεται ἐπίσης γραπτὴ ἡ Παράδοση στὶς ἀποφάσεις τῶν Συνόδων καὶ κυρίως τῶν Οἰκουμενικῶν, καθὼς καὶ στοὺς Ἀποστολικούς κανόνες.

Ἡ δυτική Ἐκκλησία, πού μετὰ τὸ Σχίσμα ἔκοψε κάθε δεσμό της μὲ τὴν Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, ἄλλαξε καὶ τὴν Παράδοση. Νόθεψε τὴν πραγματικὴ παράδοση, πού μὲ τόση εὐλάβεια φυλάει ἡ Ἐκκλησία μας. Οἱ Διαμαρτυρόμενοι, ἀντίθετα πρὸς τὴν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία καὶ πρὸς τὴ Δυτικὴ, ἀπορρίπτουν τὴν Ἱερὴ Παράδοση σὰν πηγὴ τῆς Θρησκείας. Παραδέχονται σὰν ἐπίσημη πηγὴ τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας μόνο τὴν Ἁγία Γραφή.

ΜΕΡΟΣ Α' — ΤΜΗΜΑ Α'

ΔΟΓΜΑΤΙΚΟ

1. Τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως

Οἱ δογματικές ἀλήθειες τῆς πίστεώς μας, περιέχονται στὴν Ἁγία Γραφή καὶ ἀναπτύσσονται στὴν Ἱερὴ Παράδοση. Δὲν εἶναι ὁμως εὐκόλο νὰ διαβάσουμε καὶ νὰ καταλάβουμε τὴν Ἁγία Γραφή καὶ τὴν Ἱερὴ Παράδοση γιὰ νὰ μάθουμε τὶς ἀλήθειες αὐτῆς τῆς πίστεώς μας. Γιὰ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία μας φρόντισε νὰ μᾶς δώσῃ μιὰ σύντομη καὶ περιληπτικὴ ἔκθεση τῶν ἀληθειῶν αὐτῶν. Καὶ ἡ ἔκθεση αὐτὴ εἶναι τὸ « Σ ύ μ β ο λ ο τ ῆ ς π ί σ τ ε ω ς », ποὺ λέγεται καὶ « Π ι σ τ ε ῦ ω » ἀπὸ τὴν πρώτη λέξη τοῦ πρώτου ἄρθρου του.

Λέγεται δὲ σύμβολο, γιὰτὶ μὲ αὐτὸ διακρινόμαστε σὰν Ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τῆς πίστεώς μας, τοὺς ἀπιστοὺς, τοὺς αἰρετικοὺς κλπ. Λέγεται καὶ ὁμολογία τῆς πίστεώς μας, γιὰτὶ ὅταν τὸ ἀπαγγέλλωμε, ὁμολογοῦμε τὴν πίστη μας.

Τὸ σύμβολο τῆς πίστεως ἀποτελεῖται ἀπὸ δώδεκα σύντομες προτάσεις, οἱ ὁποῖες λέγονται ἄρθρα, τὰ ἐξῆς :

①. Πιστεύω εἰς ἓνα Θεόν, Πατέρα, Παντοκράτορα, Ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀορατῶν.

②. Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων. Φῶς, ἐκ Φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα ὁμοούσιον τῷ Πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.

③. Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν

κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα.

4. Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ παθόντα καὶ ταφέντα.

5. Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς.

6. Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς.

7. Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.

8. Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ Κύριον, τὸ Ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν.

9. Εἰς μίαν Ἁγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν.

10. Ὁμολογῶ ἐν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

11. Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν.

12. Καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν.

Τὸ σύμβολο τοῦτο συντάξανε μέχρι καὶ τοῦ 7ου ἄρθρου 318 ἅγιοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, πού συνήλθαν στὰ 325 ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, στὴν Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο στὴ Νίκαια τῆς Βιθυνίας. Καὶ ἀπὸ τοῦ 8ου ἄρθρου μέχρι τέλους (5 ἄρθρα) σύνταξε ἡ Β' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, πού ἔγινε στὴν Κωνσταντινούπολη στὰ 381 ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορα Θεοδοσίου, στὴν ὁποία προσήλθαν 150 Θεοφόροι Πατέρες.

Ἄρθρον Α'. «Πιστεύω εἰς ἓνα Θεόν, Πατέρα, Παντοκράτορα, Ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀορατῶν».

2. Οὐσία καὶ ιδιότητες τοῦ Θεοῦ

Τὸ πρῶτο ἄρθρο μᾶς διδάσκει ὅτι ὀφείλομε νὰ πιστεύουμε σὲ ἓνα καὶ μόνο Θεό, ὁ ὁποῖος δημιούργησε τὸν κόσμον καὶ προνοεῖ γι' αὐτόν.

Ὅταν συνομιλοῦσε ὁ Χριστὸς μὲ τὴ Σαμαρεΐτιδα, τῆς εἶπε ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι Πνεῦμα. «Πνεῦμα ὁ Θεὸς καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν

έν πνεύματι καί ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν» (Ίωάννου 4, 24). Εἶναι Πνεῦμα παντέλειο, πού ἔχει ἀπόλυτο νοῦ καί ἀπόλυτη θέληση. Ἡ πνευματική αὐτή φύση τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ οὐσία του, στήν ὁποία ἀναφέρονται οἱ ιδιότητές του. Ἐπειδή δέ τὸ πνεῦμα δέν ἔχει σῶμα, γι' αὐτὸ ὁ Θεός εἶναι ἀόρατος, δηλ. δέν μπορούμε νά τόν δοῦμε. Τί εἶναι λοιπόν ὁ Θεός, δέν μπορούμε νά τὸ ἐννοήσωμε ἀκριβῶς.

Ὁ Εὐαγγελιστής Ίωάννης γράφει ὅτι «κανεῖς ποτέ δέν εἶδε τὸ Θεό». (Ίωάνν. 1, 18). Μπορούμε ὅμως νά σχηματίσωμε κάποια ἰδέα περὶ τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τίς ιδιότητές του, δηλαδή ἀπὸ τὰ γνωρίσματα του (ιδιώματα), τίς ὁποῖες μαθαίνουμε ἀπὸ τὴν Ἁγία Γραφή καί ἀπὸ τὰ ἔργα του. Καί ἔργα τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ κόσμος, ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ περὶ τοῦ κόσμου καί ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ὡς πνευματικὸς ὁ Θεός εἶναι 1) Πανταχοῦ παρών. Μὲ τοὺς ἀκόλουθους ὠραίους λόγους παριστάνει ὁ Δαυὶδ τὴν πανταχοῦ παρουσία τοῦ Θεοῦ: «Ποῦ μπορῶ νά πορευτῶ μακριὰ ἀπὸ τὸ Πνεῦμα σου καί ποῦ νά φύγω μακριὰ ἀπὸ τὸ πρόσωπό σου; Ἄν ἀνεβῶ στὸν οὐρανό, Σὺ βρίσκεσαι ἐκεῖ. Ἄν κατεβῶ στὸν Ἄδη ἰδοῦ καί ἐκεῖ εἶσαι παρών» (Ψαλμ. 138, 7-12). 2) Ἀπειρος, δηλαδή δέν περιορίζεται ὁ Θεός σ' ἓνα περιορισμένο χῶρο, ὅπως περιορίζεται ὁ ἄνθρωπος. 3) Αἰώνιος. Δέν περιορίζεται ἀπὸ τὸ χρόνο (ἄχρονος). Δέν ὑπάρχει χρόνος, πού δέν ὑπῆρχε. Δέν ἔχει ἀρχὴ οὔτε τέλος. «Πρὶν γίνουν τὰ βουνὰ καί ἡ οἰκουμένη, λέει ὁ Δαυὶδ σὺ ὑπάρχεις ἀπὸ τοῦ αἰῶνα καί ὡς τὸν αἰῶνα» (Ψαλμ. 89, 2). 4) Ἀμετάβλητος. Τὰ πράγματα τοῦ κόσμου μεταβάλλονται, δηλαδή γίνονται τελειότερα ἢ ἀτελέστερα. Στὸ Θεὸ ὅμως δέν μπορεῖ νά γίνη καμιὰ μεταβολή, γιατί εἶναι ἀπόλυτα τέλειος καί δὲ γίνεται τελειότερος. «Στὸ Θεό, λέει ὁ ἀπόστολος Ἰάκωβος, δέν ὑπάρχει καμιὰ μεταβολή» (1, 17). 5) Παντογνώστης, δηλ. γνωρίζει ὅλα τὰ περασμένα, τὰ τωρινὰ καί τὰ μέλλοντα καί ὅλες τίς κρυφές πράξεις τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Δαυὶδ λέει «Σὺ ξέρεις τοὺς διαλογισμοὺς μου ἀπὸ μακριὰ» (Ψαλμ. 138, 2). Ὁ ἀπόστολος Παῦλος γιὰ τὴν παγγνωσία τοῦ Θεοῦ γράφει ὅτι ὁ Θεός εἶναι: «κριτικὸς ἐνθυμήσεων καί ἐννοιῶν καρδίας», δηλ. ὁ Θεός γνωρίζει καί κρίνει τίς σκέψεις τῶν ἀνθρώπων (Ἐβρ. 4, 12). 6) Πάνσοφος. Ὁ Προφήτης

Δαυίδ, περιγράφοντας τὸ μεγαλεῖο τῆς δημιουργίας, λέει: «Ὡς ἔμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε! Πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας. Ἐπληρώθη ἡ γῆ τῆς κτίσεώς σου» (Ψαλμ. 103, 24). Δηλαδή, πόσο μεγαλεῖο ἔχουν τὰ ἔργα σου, Κύριε! Ὅλα μὲ σοφία τὰ ἔκανες. Ἡ γῆ εἶναι γεμάτη ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς δημιουργίας σου. 7) Πανάγαθος. Εἶναι γεμάτος ἀγάπη πρὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Εἶναι μακρόθυμος πρὸς ὅλους τοὺς ἁμαρτάνοντας, δηλαδή, ἀναβάλλει τὴν τιμωρία του γιὰ νὰ δώσῃ καιρὸ στὸν ἁμαρτωλὸ νὰ μετανοήσῃ. Συγχωρεῖ ἐκείνους πὺ μετανοοῦν καὶ δίνει σ' ὅλους ἄφθονα τὰ ἀγαθὰ του. «Οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰμὶ εἰς, ὁ Θεός», λέει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος (19, 17). 8) Δίκαιος. Θὰ κρίνῃ ἀμερόληπτα τοὺς ἀνθρώπους καὶ θὰ ἀποδώσῃ στὸν καθένα κατὰ τὰ ἔργα του. Ὅλους δηλαδή τοὺς δικάζει δίκαια. Ἄνταμείβει τὸ καλὸ καὶ τιμωρεῖ τὸ κακὸ χωρὶς καμιὰ διάκριση, καθὼς λέει ὁ ἀπόστολος Παῦλος: «ὃς (ὁ Θεός) ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ» (Ρωμ. 2, 6). Παντοδύναμος. Ὁ Θεὸς δηλαδή μπορεῖ νὰ κάνῃ καὶ τὰ πλεον ἄδύνατα, ἐκτὸς τοῦ κακοῦ. Ὁ εὐσεβὴς Ἰώβ λέει: «Ξεύρω, Κύριε, ὅτι ὅλα μπορεῖς νὰ τὰ κάνῃς καὶ τίποτα δὲ σοῦ εἶναι ἄδύνατο» (42, 2).

3. Ἡ Ἁγία Τριάς

Ὅπως διδάσκει ἡ ἁγία Γραφή καὶ ἡ Ἐκκλησία, ὁ ἕνας Θεὸς κατὰ τὴν οὐσία του λέγεται τριαδικός, γιατί διακρίνεται σὲ τρεῖς ὑποστάσεις (τρισυπόστατος), δηλαδή τρία πρόσωπα. Τὰ πρόσωπα εἶναι ὁ Πατὴρ, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, πὺ εἶναι ἴσα, ὁμόθρονα καὶ ὁμοούσια. Δὲν εἶναι τρεῖς θεοί, ἀλλὰ ἕνας καὶ μόνος, γιατί μιὰ καὶ μόνῃ εἶναι ἡ οὐσία τῶν προσώπων αὐτῶν. Ἡ μόνῃ διάκριση μεταξὺ τῶν προσώπων αὐτῶν εἶναι ὅτι ὁ Πατὴρ εἶναι ἀγέννητος, ὁ Υἱὸς γεννητὸς ἐκ τοῦ Πατρὸς προαιωνίως, τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρὸς πρὸ αἰώνων. Καὶ τὰ τρία πρόσωπα ὑπάρχουν μεταξὺ τους χωρὶς νὰ γίνεται καμιὰ σύγχυση. Μὲ τὸ μικρὸ μας ὄμως νοῦ δὲν μπορούμε βέβαια νὰ καταλάβουμε, πῶς ἕνας Θεὸς προσκυνεῖται καὶ λατρεύεται σὲ ὑποστάσεις. Γι' αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία μας θεωρεῖ τὴ δογματικὴ διδασκαλία περὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος μυστήριο.

Τὸ τριαδικὸ τῆς μιᾶς θεότητος ἀποκαλύπτει καθαρὰ καὶ ρητὰ

αὐτὸς ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος, ὅταν μετὰ τὴν Ἀνάστασή του ἀποστελενε τοὺς μαθητὰς του σ' ὅλο τὸν κόσμον, ἔδωσε σ' αὐτοὺς τὴν ἐξῆς ἐντολή: «Πορευθέντες μαθητεύσατε (= διδάξετε) πάντα τὰ ἔθνη βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος» (Ματθ. 28, 19). Ἄλλὰ καὶ στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ὑπονοεῖται τὸ τρισυπόστατο τῆς θεότητος. Ὁ Θεὸς π.χ. προτοῦ πλάσῃ τὸν ἄνθρωπον λέει: «ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰ-

Ἡ Ἁγία Τριάς

κόνα ἡμετέραν καὶ ὁμοίωσιν» (Γενέσ. 1, 26). Δὲν διακρίνονται βέβαια καθαρὰ τὰ τρία πρόσωπα στοὺς λόγους αὐτοὺς. Ἐννοοῦνται ὅμως περισσότερα τοῦ ἑνὸς μὲ τὸν πληθυντικὸ «ποιήσωμεν». Ἐπίσης στὴν Καινὴ Διαθήκη ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης γράφει καθαρὰ: «τρεῖς εἶναι οἱ μαρτυροῦντες εἰς τὸν οὐρανόν, ὁ Πατὴρ, ὁ Λόγος (ὁ Υἱὸς) καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα». (Α' Ἐπιστ. 5, 7). Κατὰ τὴ βάφτιση τοῦ Χριστοῦ παρουσιάζονται καὶ τὰ τρία πρόσωπα, ὁ Χριστὸς ποὺ βαπτίζεται, ὁ Πατὴρ, τοῦ ὁποῖου ἀκούεται ἡ φωνὴ «αὐτὸς εἶναι ὁ

Υιός μου ὁ ἀγαπητός...», καὶ τὸ "Ἅγιο Πνεῦμα, πού κατεβαίνει σὰν περιστέρι (Ματθ. 3, 16 - 17). Τὰ τρία λοιπὸν πρόσωπα τῆς 'Αγίας Τριάδας εἶναι ἰσότημα καὶ ὁμοούσια. Ὁ Πατὴρ Θεὸς ἀληθινός, ὁ Υἱὸς Θεὸς ἀληθινός καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ "Ἅγιο Θεὸς ἀληθινός. Καὶ τὰ τρία ἀποτελοῦν μιὰ τρισυπόστατη θεότητα.

4. Ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου

Ὁ Θεὸς δημιούργησε τὸν κόσμον ἐκ τοῦ μηδενὸς σὲ ἕξι μέρες καὶ διὰ μόνο τοῦ λόγου του. Ἐκ τοῦ μηδενὸς σημαίνει ὅτι ὁ Θεὸς ἔδωσε στὸν κόσμον τὴν οὐσία καὶ τὴ μορφή πού δὲν ὑπῆρχαν πρωτύτερα. Λόγος δὲ εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ «δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο».

Ὅλα τὰ διάφορα δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ ἔχουν ἓνα δεσμὸ μεταξύ τους γιὰ νὰ χρησιμεύη καθένα γιὰ τὸ ἄλλο, καὶ ὅλα μαζί γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Ἀπὸ τὰ δημιουργήματα ἄλλα εἶναι ὄρατὰ καὶ ἄλλα εἶναι ἀόρατα. Ὁ κόσμος λοιπὸν διακρίνεται α) σὲ ὄρατὸ ὑλικὸν κόσμον καὶ β) σὲ ἀόρατο ἢ πνευματικὸν κόσμον. Γι' αὐτὸ γράφεται στὸ ἴδιο ἄρθρο «ὄρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων». «Διὰ μέσου Αὐτοῦ (τοῦ Θεοῦ) χτίστηκαν τὰ πάντα, ὅσα εἶναι στοὺς οὐρανοὺς, καὶ ὅσα εἶναι πάνω στὴ γῆ, τὰ ὄρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα», γράφει ὁ ἀπόστολος Παῦλος στὴν πρὸς Κολασ. ἐπιστολή του (1, 16).

Δημιούργησε τὸν κόσμον ὁ Θεὸς ὄχι ἀπὸ καμιὰ ἀνάγκη, γιατί στὸ Θεὸ δὲ λείπει τίποτα, ἀλλὰ τὸν δημιούργησε ἐλεύθερα καὶ ἀπὸ ἀγάπη. Θέλησε, σὰν Πανάγαθος, νὰ κἀνῃ τὸν κόσμον ἄξιο τῆς μακαριότητάς του. Εἶναι λοιπὸν ὁ κόσμος ἀποκλειστικὸν ἔργο τῆς θελήσεως, τῆς δυνάμεως καὶ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ.

α) Ὁ πνευματικὸς κόσμος καὶ οἱ ἄγγελοι

Ὁ κόσμος αὐτὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ πνεύματα, τοὺς ἀγγέλους, πού δημιουργήθηκαν προτοῦ γίνῃ ὁ ὑλικὸς κόσμος, ὅπως μᾶς διδάσκουν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Ἰώβ στὸ βιβλίον του γράφει: «ὅταν ἐγίναν καὶ πρωτόλαμψαν τὰ ἄστρα, με ὑμνησαν ὅλοι οἱ ἄγγελοί μου.» Οἱ ἄγγελοι εἶναι δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ πνευματικά. Πνευματικὲς δυνάμεις ἀσώματες. Αὐτοὶ ὑμνοῦν καὶ δοξολογοῦν τὸ Θεόν, ἐκτελοῦν πιστὰ τὸ θέλημά του καὶ τὸ κάνουν γνωστὸ στοὺς εὐσεβεῖς ἀνθρώπους. Εἶναι ἀκόμη οἱ φύλακες τοῦ ἀνθρώ-

που και άχώριστοι σύντροφοι αυτού από τη στιγμή του βαφτίσματος μέχρι του θανάτου του. Μόνο με τις άσεβεις πράξεις του ο άνθρωπος θα πάψει να έχει πλέον την προστασία τους. 'Ο Δαυιδ λέει: «'Αγγελος Κυρίου θα προστατέψει εκείνους που σέβονται τον Κύριο, και θα σώση αυτούς» (Ψαλμ. 33, 8). Για τούτο και η 'Εκκλησία μας δέεται στο Θεό και λέει στη Θεία Λειτουργία: «'άγγελον ειρήνης πιστόν ὄδηγόν φύλακα τῶν ψυχῶν και τῶν σωμάτων ἡμῶν, παρά του Κυρίου αἰτησώμεθα». Οἱ ἄγγελοι διακρίνονται σέ ἑνέα τάγματα οὐρανίων πνευμάτων, δηλαδή στά Σεραφεῖμ, Χερουβεῖμ, Θρόνους, Κυριότητες, Δυναμεις, 'Εξουσίες, 'Αρχές, 'Αρχαγγέλους (Μιχαήλ, Γαβριήλ, Ραφαήλ κλπ.) και ἀγγέλους.

Μερικοί από τους ἀγγέλους παράκουσαν από ὑπερηφάνεια τὸ θέλημα του Θεοῦ και μεταβλήθηκαν σέ πονηροὺς ἀγγέλους ἢ δαίμονες και για τούτο τιμωρήθηκαν από τὸ Θεό. Καί χάσανε τὴ χάρη και ἀγιότητά τους. 'Από τότε ἔγιναν ἔχθροι τῆς σωτηρίας του κόσμου και του ἔργου του Χριστοῦ. Βρίσκουν και βάζουν στον ἄνθρωπο πονηρὲς σκέψεις για νὰ τὸν ἀπομακρύνουν από τὸ Θεό. 'Ο ἀρχηγός τους λέγεται διάβολος, γιατί διάβαλε τὸ Θεό στους πρωτόπλαστους. Λέγεται και σατανάς, δηλαδή ἐναντίος, γιατί ἐναντιώνεται στο θέλημα του Θεοῦ.

β) 'Ο ὕλικός κόσμος και ὁ ἄνθρωπος

'Ο κόσμος αὐτὸς ἀποτελεῖται από δημιουργήματα ὕλικά, ὅπως εἶναι π.χ. ὁ οὐρανός, ἡ γῆ, ἡ θάλασσα, ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη, τὰ ἄστρα, τὰ διάφορα εἶδη τῶν φυτῶν και τῶν ζώων. 'Όλα αὐτὰ δημιουργήθηκαν για ἓνα πολὺ ἄνωτερο σκοπό, που εἶναι ἐπὶ τῆς γῆς ὁ ἄνθρωπος. 'Ο ἄνθρωπος λοιπὸν εἶναι τὸ τελευταῖο και τὸ τελειότερο κτίσμα του ὕλικου κόσμου.

'Η ἁγία Γραφή μᾶς διδάσκει ὅτι ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπο ὕλικό (λαβὼν χοῦν ἐκ τῆς γῆς), και φύσησε σ' αὐτὸν πνοή ζωῆς. 'Επλασε δηλαδή τὸν ἄνθρωπο από σῶμα ὕλικό, που εἶναι θνητό, και από ψυχὴ ἀθάνατη, γιατί εἶναι (ἡ ψυχὴ) πνοὴ θεία. 'Από ἓνα δὲ πλευρὸ του 'Αδὰμ ἔπλασε ὁ Θεὸς τὴν Εὕα. 'Από τούς δυὸ τούτους πρωτόπλαστους και προπάτορες κατάγεται ὁλόκληρο τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων.

Όταν ο Θεός δημιουργούσε τὰ ἄλλα ὑλικά χτίσματα τοῦ κόσμου, τὸ ἔκανε μὲ μόνο τὸ λόγο του, ὅπως π.χ. «γενεθῆτω φῶς», δηλαδή νὰ γίνη φῶς. Ἐνῶ γιὰ τὴ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶπε ἓνα ἀπλό λόγο, ἀλλὰ ἔκανε διάφορες δημιουργικές ἐνέργειες. Πῆρε χῶμα, μὲ τὸ ὁποῖο ἔπλασε τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, ἔπειτα ἔδωσε σ' αὐτὸ ψυχὴ, φύσησε δηλαδή πνοὴ ζωῆς. Ὅλες αὐτὲς οἱ θεῖες ἐνέργειες φανερώνουν πόση μεγάλη ἀξία καὶ ὑπεροχὴ ἔδωσε στὸν ἄνθρωπο. Ἐπλασε ἀκόμη τὸν ἄνθρωπο «κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν Αὐτοῦ». Τὸ «κατ' εἰκόνα» σημαίνει ὅτι ὁ Θεὸς ἔδωσε στὸν ἄνθρωπο θεῖα χαρίσματα. Ἐδωσε σ' αὐτὸν νοῦ καὶ λογικό, τὸν ἔκανε κύριο τῆς γῆς, τοῦ ἔδωσε ἐλευθερία, δηλ. ἐλευθέρη θέληση. Τὸ «δὲ καθ' ὁμοίωση» σημαίνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰ χαρίσματα αὐτὰ καὶ νὰ μοιάσῃ πρὸς τὸ Θεὸ κατὰ χάρη. Νὰ γίνη τέλειος χριστιανός, ὅπως λέει καὶ ὁ Κύριος: «γίνεσθε οὖν τέλειοι ὡς ὁ Πατὴρ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τέλειός ἐστιν» (Ματθ. 5, 48).

Τὰ χαρίσματα αὐτὰ πού ἔδωσε ὁ Θεὸς στὸν ἄνθρωπο, τὰ ἔχει βέβαια αὐτὰ ὁ Θεὸς σὲ ἄπειρο βαθμὸ. Στὸν ἄνθρωπο ὅμως τὰ ἔδωσε αὐτὰ σὲ βαθμὸ τόσο, ὅσο θὰ χρειαζόταν γιὰ νὰ μπορῆ, ἂν ἤθελε, νὰ γίνη τέλειος.

Ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὸ σῶμα του ἀνήκει στὸν ὑλικὸ κόσμο, κατὰ δὲ τὴν ψυχὴ του στὸν πνευματικὸ κόσμο.

5. Ἡ πτώση τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὰ ἑξ αὐτῆς ἀποτελέσματα

Ὁ ἄνθρωπος, πλασμένος ὅπως εἶδαμε, κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωση τοῦ Θεοῦ, ἔλαβε ἀπὸ τὸ Θεὸ τὴν ἰκανότητα νὰ κἀνῃ τὸ ἀγαθὸ, ἂν ἤθελε. Γιὰ νὰ ἔχη ὅμως ἀξία ἢ πράξη τοῦ ἀγαθοῦ, ἔπρεπε νὰ κατορθώσῃ τοῦτο ἐλεύθερα, χωρὶς νὰ ἐξαναγκαστῆ. Μποροῦσε, λοιπόν, ὁ ἄνθρωπος, ἀφοῦ δημιουργήθηκε καὶ ἐλεύθερος νὰ κἀνῃ τὸ ἀγαθὸ ἢ νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ κακόν. Ἀπὸ τὸν ἴδιο λοιπὸν ἐξαρτιόταν ἢ νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ δρόμο τῆς ἀρετῆς ἢ τὸ δρόμο τῆς ἀμαρτίας. Τὴν ἀμαρτία ὅμως δὲ γνώριζε ὁ ἄνθρωπος ἀκόμη, ἔπρεπε νὰ τὴν γνωρίσῃ, δίχως ὅμως καὶ νὰ τὴν πραγματοποιήσῃ, γιὰ νὰ ἔχη ἀξία ἢ ἀρετὴ του. Γι' αὐτὸ ἔπρεπε νὰ δοκιμαστῆ ἂν θὰ χρησιμοποι-

οὔσε ἀποφασιστικά τὴν ἱκανότητά του στὴν πράξη τοῦ ἀγαθοῦ.

Εἶπε λοιπὸν ὁ Θεὸς στοὺς πρωτόπλαστους : Νὰ μὴ φάτε ἀπὸ τὸν καρπὸ τοῦ δέντρου τοῦ παραδείσου, τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, γιατί, ἂν φάτε, θὰ πεθάνετε, θὰ χάσετε δηλαδὴ τὴν ἀθανασία. Δὲν ἦταν καθόλου δύσκολο στὸν ἄνθρωπο νὰ ὑπακούσῃ στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἐντολή του. Καὶ ὅμως, ὁ ἄνθρωπος παρέβη τὴν ἐντολή τοῦ Θεοῦ, ἔφαγε ἀπὸ τὸν ἀπαγορευμένο καρπὸ μὲ ἀπάτη τοῦ Διαβόλου, ποὺ παρουσιάστηκε σ' αὐτὸν μὲ μορφή φιδιοῦ. Πίστεψε στοὺς συκοφαντικούς λόγους τοῦ Διαβόλου, ποὺ τὸν διαβεβαίωσε ὅτι, ἂν φάῃ ἀπὸ τὸν καρπὸ δὲ θὰ πεθάνῃ· καὶ ὅτι ἀπὸ φθόνου ὁ Θεὸς ἀπαγόρευσε σ' αὐτὸν νὰ φάῃ, γιὰ νὰ μὴ γίνῃ κι αὐτὸς Θεός.

Μὲ τὴν παράβαση τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ ἔδειξε ὁ ἄνθρωπος ἀπιστία στὸ Θεὸ καὶ πίστη καὶ ἐμπιστοσύνη στοὺς ἀπατηλοὺς λόγους τοῦ Διαβόλου.

Διὰ τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ περιέπεσε ὁ ἄνθρωπος σὲ μεγάλη ἀμαρτία, ποὺ τὰ ἀποτελέσματά της ἦταν ὀλέθρια. Ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἀμάρτησε, σκοτίστηκε, ἡ θέλησή του ἔξασθένησε. Θλίψεις καὶ στενοχώριες τὸν κυρίεψαν καὶ τέλος ὁ θάνατος. Ἔρχεται σὲ ἔχθρα μὲ τὸ Θεό, καταστρέφει τὴν κοινωνία (σχέση) του πρὸς τὸ Θεό, ἀπομακρύνεται ἀπ' αὐτὸν καὶ πέφτει ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς εὐδαιμονίας του. Ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ στὸν ἄνθρωπο ἀμαυρώνεται, χωρὶς ὅμως, καὶ νὰ καταστραφῇ ἐντελῶς.

Τὰ θλιβερὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα τῆς ἠθικῆς πτώσεως καὶ ἀμαρτίας τῶν προπατόρων μεταδόθηκαν διὰ τῆς γεννήσεως καὶ στοὺς ἀπογόνους, σὰν μιὰ κλίση πρὸς τὸ κακό. «Ἀπὸ ἓναν ἄνθρωπο, (τὸν Ἀδάμ) λείει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, μπῆκε ἡ ἀμαρτία στὸν κόσμον καὶ διὰ τῆς ἀμαρτίας ὁ θάνατος, καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο πέρασε ὁ θάνατος, σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἐξ αἰτίας τοῦ ὁποίου ὅλοι ἀμαρτήσανε» (Ρωμ. 5, 12). Ὅλοι λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἔνοχοι τῆς ἀμαρτίας αὐτῆς, ποὺ λέγεται προπατορικὴ ἀμαρτία, καὶ ἡ ὁποία διακρίνεται ἀπὸ τὴν προαιρετικὴ ἀμαρτία. Ἡ μιὰ εἶναι κληρονομικὴ, ἡ δὲ ἄλλη προσωπικὴ, δηλαδὴ ἐκεῖνη, ποὺ κάνει μόνος του ὁ ἄνθρωπος.

Μόνον ὁ Χριστὸς δὲν ὑπόκειται στὸ προπατορικὸ ἀμάρτημα, γιατί δὲν εἶναι ἀπλὸς ἄνθρωπος, ἀλλὰ θεᾶνθρωπος, γιατί γεννήθηκε

ύπερφυσικά, δηλαδή σαρκώθηκε εκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου (Λουκ. 1, 35).

Τὸ προπατορικό ἁμάρτημα, ἡ πηγή τοῦ κακοῦ σέ μᾶς, εἶναι ἀπὸ τὰ κυριότερα δόγματα τοῦ χριστιανισμοῦ. Γιατί τὸ δόγμα αὐτό, ὅπως θὰ μάθουμε, εἶναι καὶ ἡ πρώτη αἰτία τῆς ἀνάγκης Μεσίτου καὶ Σωτήρα γιὰ νὰ μᾶς συμφιλώσῃ μὲ τὸ Θεὸ καὶ νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν αἰώνια δουλεία τῆς ἁμαρτίας.

Εἶναι σφαλερὴ ἡ διδασκαλία τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, πού παραδέχεται ὅτι ἡ Θεοτόκος γεννήθηκε χωρὶς τὸ προπατορικό ἁμάρτημα, γιατί καὶ ἡ Θεοτόκος, ὅπως καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, γεννήθηκε φυσικά.

Ἡ παρακοὴ στὴν ἐντολὴ ἐκείνη τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ θέλημά του, ἀποτελεῖ τὴν ἁμαρτία, πού ἔφερε σὰν ἀποτέλεσμα τὸν ἀποχωρισμὸ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸ Θεό, καὶ τὸ θάνατο. Ἐπειδὴ ὁμως ὁ Θεὸς εἶναι πανάγαθος, δὲ θέλησε νὰ καταδικάσῃ τὸν ἄνθρωπο σὲ αἰώνιο θάνατο. Γιὰ τοῦτο, σύγχρονα μὲ τὴν τιμωρία, πού ἐπέβαλε στοὺς ἔνοχους, ὑποσχέθηκε νὰ ἀποστείλῃ τὸν ἐκ τῆς Παρθένου Σωτήρα, ὁ ὁποῖος θὰ συντριβῆ τὸ κεφάλι τοῦ φιδιοῦ (διαβόλου) καὶ θὰ ἔσωζε τὸ ἀνθρώπινο γένος ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Τὸν ἐρχομὸ δὲ τοῦ Σωτήρα προφήτεψαν καὶ οἱ Προφῆτες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

6. Ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ περὶ τοῦ κόσμου

Ὁ Θεὸς, ἀφοῦ δημιούργησε τὸν κόσμον, δὲν τὸν ἄφησε στὴν τύχη του. Ἐνεργεῖ στὸ νὰ τὸν συντηρῇ καὶ νὰ τὸν κυβερνᾷ. Ἡ ἐνέργεια αὐτὴ τοῦ Θεοῦ περὶ συντηρήσεως καὶ κυβερνήσεως τοῦ κόσμου λέγεται θεῖα Πρόνοια. Συντήρηση εἶναι ἡ ἐνέργεια ἐκείνη τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν ὁποία ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάρχουν τὰ ὄντα τοῦ κόσμου πού δημιούργησε. Κυβέρνηση δὲ τοῦ κόσμου εἶναι ἡ ἐνέργεια ἐκείνη τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν ὁποία διευθύνονται τὰ πάντα γιὰ τὸ σκοπὸ γιὰ τὸν ὁποῖο δημιουργήθηκαν.

Ὁ Θεὸς προνοεῖ γιὰ κάθε δημιούργημά του, ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο μέχρι καὶ τὸ μικρότερο. Γιατί ἂν ἔπαυε νὰ προνοῇ γιὰ τὰ δημιουργήματά του, ὅλα τότε θὰ καταστρέφονταν, καθὼς λέει ὁ προφήτης Δαυὶδ, μὲ αὐτοὺς τοὺς ὠραίους λόγους : « Ἄν πάρῃς ἀπὸ τὰ δημιουργήματά σου τὴ ζωὴ τους, ἀφανίζονται καὶ ἐπιστρέφουν

στο χῶμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖο πλάστηκαν. Ἄν στείλῃς σ' αὐτὰ πάλι τὴν πνοή σου, δημιουργοῦνται πάλι. Καί ἔτσι ἀνανεώνης τὴ μορφὴ τῆς γῆς» (Ψαλμ. 103, 28 - 30).

Τὴ θεία Πρόνοια περὶ ὅλων τῶν κτισμάτων καὶ ἰδιαίτερα περὶ τοῦ ἀνθρώπου, βεβαιώνει καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος : «Ἐμβλέψατε, λέγει, εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεύρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας καὶ ὁ Πατὴρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτὰ : οὐχ ὑμεῖς διαφέρετε αὐτῶν;» (Ματθ. 6, 26). Ὁ Θεός, λοιπόν, προνοεῖ ἰδιαίτερα γιὰ τὸν ἄνθρωπο, στὸν ὁποῖον ὑποδείχνει τὸ δρόμο τῆς ἀρετῆς, χωρὶς νὰ προσβάλλῃ τὴν ἐλεύθερη θέλησή του. Τρανὸ δεῖγμα τῆς θείας Πρόνοιας περὶ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι, ὅπως θὰ δοῦμε, ἡ ἀπολύτρωση τοῦ ἀνθρώπινου γένους ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, διὰ τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἡ σταθερὴ καὶ ἀκλόνητη πίστις μας στὴ θεία Πρόνοια, μᾶς εἶναι πολὺτιμη σύντροφος, ἰδίως ὅσες φορές βρισκόμαστε σὲ κίνδυνο ἢ σὲ δύσκολες στιγμὲς τῆς ζωῆς μας. Αὐτὴ μᾶς δίνει ἐλπίδα καὶ παρηγοριά.

Ἀρθρο Β'. «Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων. Φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινόν, ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.»

7. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς

Τὸ δεῦτερο ἄρθρο μᾶς διδάσκει νὰ πιστεῦωμε ἐπίσης στὸ δεύτερο πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδας, στὸν Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό, τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ.

Ἀπὸ τὸ ἄρθρο αὐτὸ μέχρι τὸ ἕβδομο, ἐξηγεῖ ἡ Ἐκκλησία μας τὴ δογματικὴ διδασκαλία τῆς περὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Στὸ ἄρθρο αὐτό, καθὼς καὶ στὰ ἄλλα, πρέπει νὰ ἐνοήσωμε τὸ ρῆμα «Πιστεύω» τοῦ πρώτου ἄρθρου. Τὸ ἄρθρο αὐτὸ μᾶς ἐξηγεῖ ποιά σχέση ἔχει ὁ Χριστὸς μὲ τὸν Πατέρα του καὶ ποιά ὀνόματά του φανερώνουν τὴ σχέση αὐτή. Γιὰ νὰ δείξῃ δὲ τὴ σέση του μὲ τὸν Πατέρα, εἶπε : «Ἐγὼ καὶ ὁ

Πατήρ ἐν ἑσμέν» (Ίωάν. 10, 30). Δηλαδή· Ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας μου εἶμαστε (ἑσμέν) ἀπὸ τὴν ἴδια οὐσία.

Ὁ Θεὸς δημιούργησε τὸν κόσμον διὰ μόνου τοῦ λόγου του. Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ Χριστὸς καὶ γι' αὐτὸ λέγεται «δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο» ἐγιναν. Στὸ ἄρθρο αὐτὸ ὁ Χριστὸς λέγεται: 1) Κύριος, δηλ. κυρίαρχος τῆς φύσεως, ὅπως καὶ ὁ πατέρας του. Στὸ Χριστὸ «δόθηκε κάθε ἐξουσία στὸν οὐρανὸ καὶ στὴ γῆ» (Ματθ. 28, 18). 2) Ἰησοῦς, ἦταν τὸ ὄνομα ποῦ τοῦ δόθηκε κατὰ τὴν περιτομὴ του. Ἰησοῦς εἶναι ὄνομα Ἑβραϊκὸ καὶ σημαίνει Σωτήρας, φανερώνει δὲ τὸ ἔργο, ποῦ ἀνάλαβε ὁ Ἰησοῦς νὰ ἐκτελέσει, δηλαδή τὴ σωτηρία τοῦ κόσμου. Μὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ τὸν ὀνόμασε ὁ ἄγγελος Γαβριήλ, ποῦ προεῖπε τὴ γέννησή του στὴν Παρθένα: «Θὰ γεννήσης, εἶπε, Υἱὸν καὶ θὰ τὸν ὀνομάσης Ἰησοῦν». 3) Χριστός, δηλαδή χρισμένος Μεσσίας. Οἱ ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων, οἱ βασιλιάδες τους, καθὼς καὶ οἱ Προφῆτες τους, χρίονταν (ἀλείφονταν) μὲ ἁγιασμένο λάδι. Καὶ μὲ τὸ χρίσμα αὐτὸ, ξεχωριζόταν ἡ ἰδιαίτερη ἐξουσία του. Στους προφῆτες χαριζόταν τὸ χάρισμα τῆς προφητείας, στους ἀρχιερεῖς ἡ ἀγιότητα καὶ στους βασιλιάδες ἡ δύναμη. Ὁ Χριστὸς ὁμοῦς δὲ χρίστηκε μὲ τὸ λάδι τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, ἀλλὰ μὲ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο, ὅπως λέει ὁ ἴδιος: «Πνεῦμα Κυρίου ἦρθε πάνω σὲ μένα, καὶ διὰ τοῦτο μὲ ἔχρισε (Λουκ. 4, 18). 4) Μονογενής, δηλαδή εἶναι ὁ μόνος ὁμοούσιος καὶ φυσικὸς Υἱὸς Θεοῦ, ἐνῶ ἔμεῖς οἱ ἄνθρωποι λεγόμαστε υἱοὶ τοῦ Θεοῦ κατὰ χάρη, δηλαδή μᾶς υἱοθέτησε. 5) Ὁ ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθεῖς πρὸ πάντων τῶν αἰώνων. Ὁ Χριστὸς δηλαδή γεννήθηκε πρὸ πάντων τῶν αἰώνων (προαιωνίως). Δὲν ὑπῆρχε δηλαδή ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία νὰ μὴν ὑπῆρχε ὁ Υἱός. Εἶναι δηλαδή χωρὶς ἀρχὴ (ἀναρχος) καὶ χωρὶς τέλος (αἰώνιος). 6) «Φῶς ἐκ φωτός», δηλαδή εἶναι φῶς καὶ γεννιέται ἀπὸ τὸ θεῖο φῶς τοῦ Πατέρα. 7) Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ γεννηθεῖς οὐ ποιηθεῖς. Δηλ. ἀφοῦ γεννήθηκε ἀπὸ Θεὸ ἀληθινό, εἶναι καὶ αὐτὸς ἀληθινὸς καὶ τέτοιος γεννήθηκε καὶ δὲν κτίστηκε, ὅπως τὰ λοιπὰ κτίσματα, καὶ ὅπως ἔμεῖς οἱ ἄνθρωποι. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι τέλειος Θεός. Τοῦτο ἀποδείχεται ἀπὸ τὶς προφητεῖες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ποῦ θαυμάσια ἐκπληρώθηκαν σ' αὐτὸν καὶ ἀποδείχτηκαν ἀληθινές. Στὴν Καινὴ Διαθήκη δὲ ἀναφέρεται, ὅτι ὁ Θεός

Πατέρας και κατά τή βάφτιση και κατά τή Μεταμόρφωση τοῦ Σωτήρα, τὸν ὀνομάζει «υἷον ἀγαπητόν». Ὁ ἴδιος ὁ Σωτήρας, ὅπως εἶδαμε, λέει: «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας μου εἶμαστε ἓνα» (Ἰωάν. 10, 30). Οἱ θεῖοι Πατέρες καὶ οἱ Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι ὁμολόγησαν ὅτι ὁ Σωτήρας εἶναι τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος. 8) Ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο. Ἔχει δηλαδὴ τὴν ἴδια οὐσία μὲ τὴν οὐσία τοῦ Πατέρα. Θεὸς ὅπως καὶ ὁ Πατέρας του. Διὰ τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ δημιούργησε ὁ Θεὸς τὸν κόσμον.

Ἄρθρον Ι' «Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα».

8. Ἡ ἐνανθρώπηση τοῦ Σωτήρα

Ὁ Χριστὸς πρὸς χάρι τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων κατέβηκε ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἔλαβε σάρκα ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο καὶ ἀπὸ τῆς Μαρίας τῆς Παρθένου. Ὁ Χριστὸς ποῦ ἐγένετο ἄνθρωπος, ἔχει πάντα τὴ φύση τῆς θεότητός του, ὅπως καὶ πρῶτα. Σὲ μιὰ ὑπόσταση (πρόσωπο) φέρει δυὸ φύσεις, τὴ θεία καὶ τὴν ἀνθρώπινη. Γιὰ τὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ καὶ γιὰ τὶς δυὸ φύσεις του ἡ τρίτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, στὴν Ἐφεσο, στὰ 431 ἔκδωσε τὴν ἐξῆς ἀπόφαση: «Ὁμολογοῦμε ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα κατὰ τὴ θεότητά του καὶ ὁμοούσιος μὲ μᾶς τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Ἐγένετο δηλαδὴ ἔνωσις δύο φύσεων. Γι' αὐτὸ ἓνα Χριστό, ἓνα Υἱό, ἓνα Κύριο ὁμολογοῦμε. Ὁμολογοῦμε ἐπίσης τὴν ἁγία Παρθένα Θεοτόκο, γιατί δι' αὐτῆς σαρκώθηκε ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐγένετο ἄνθρωπος». Καὶ ἔτσι ἐγένετο τέλειος ἄνθρωπος καὶ τέλειος Θεός, ὅπως ἦταν. Καὶ γιὰ τοῦτο λέγεται Θεάνθρωπος. Ἐγένετο ἄνθρωπος ὅμοιος μὲ μᾶς, χωρὶς τὴν προπατορικὴ ἀμαρτία καὶ τὶς προαιρετικὲς ἀμαρτίες. Τὴν ἐνανθρώπιση τοῦ Σωτήρα προφητεύουν οἱ Προφῆτες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅπως ὁ Ἡσαίας, ὁ ὁποῖος λέει ὅτι θὰ γεννηθῆ ἀπὸ Παρθένα. Ὁ Μιχαίας, ὁ ὁποῖος μάλιστα προσδιορίζει καὶ τὸν τόπο τῆς γεννήσεως, δηλαδὴ τὴ Βηθλεὲμ κλπ. (Ἡσαίας 7, 14 καὶ Μιχ. 5, 2-4). Ἐπίσης

στην Καινή Διαθήκη γράφεται «καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο», ὁ δὲ ἀρχάγγελος Γαβριὴλ εἰδοποιεῖ τὴν Παρθένα, ὅτι ὁ Χριστὸς θὰ γεννηθῆ ἀπὸ αὐτὴν μὲ τὴ δύναμη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἡ Παρθένα Μαρία πρόσφερε τὴν ἀνθρώπινη σὰρκα στὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ ὁ σεβασμὸς μας πρὸς τὴν Θεοτόκο πρέπει νὰ εἶναι πολὺ μεγάλος. Ἡ δὲ Ἐκκλησία μας τὴ μακαρίζει καὶ τὴ μεγαλύνει μὲ τοὺς ὕμνους τῆς.

Ἡ ἔνωση τῶν δύο φύσεων στὸ Χριστὸ ἐγίνε πραγματικὰ καὶ ἀληθινά. Δὲν ἔχομε δύο πρόσωπα, ποὺ νὰ διακρίνονται ἀναμεταξύ τους, ἀλλὰ ἓνα καὶ μόνο θεῖο πρόσωπο ἀπὸ δύο φύσεις. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν εἶναι Θεάνθρωπος. Ἡ ἔνωση αὐτὴ γίνεται ἀσύγχυστα καὶ ἄτρεπτα. Δηλαδή οἱ δυὸ φύσεις, ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρώπινη, ἔμειναν σῶες καὶ ἀκέραιες, χωρὶς νὰ μεταβληθῆ ἢ μεταξύ τους διαφορά.

Ἀπὸ τὴν ἔνωση τῶν δύο φύσεων στὸ Χριστὸ, φυσικὸ εἶναι νὰ μὴ συγχέωνται καὶ οἱ δυὸ θελήσεις, ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρώπινη θέληση. Καὶ οἱ δυὸ θελήσεις εἶναι ἔνωμένες καὶ ἀχώριστες στὸ ἓνα καὶ στὸ ἴδιο θεῖο πρόσωπο, τὸ Χριστό, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, ὅπως καὶ οἱ δυὸ φύσεις. Ἡ ἀνθρώπινη ὁμως θέληση ἀκολουθοῦσε πάντοτε τὴ θεία καὶ ὑποτασσόταν σ' αὐτή.

Ἄρθρον Δ' «Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ παθόντα καὶ ταφέντα».

9. Ὁ σταυρικὸς θάνατος τοῦ Σωτήρα καὶ ἡ ἀπολύτρωση τοῦ ἀνθρώπου

Μὲ τὸ ἄρθρο αὐτὸ διδασκόμαστε ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν ἔπαθε γιὰ τὴ σωτηρία μας· πέθανε πάνω στὸ σταυρὸ στὶς μέρες τοῦ Ρωμαίου διοικητῆ τῆς Ἰουδαίας Πόντιου Πιλάτου καὶ θάφτηκε.

Ὁ ἄνθρωπος, ὅπως εἶδαμε πρωτύτερα, δὲν μποροῦσε, ἐξ αἰτίας τῆς ἠθικῆς του πτώσεως νὰ ἀπολυτρωθῆ (σωθῆ). Γιὰ τοῦτο ὁ Κύριος ἀνάλαβε τὶς ἀμαρτίες τοῦ ἀνθρώπινου γένους καὶ τὴν εὐθύνη γι' αὐτές. Καὶ πρόσφερε τὸν ἑαυτό του θυσία ἐπάνω στὸ Σταυρὸ καὶ ἔτσι μὲ τὰ πάθη καὶ τὸ σταυρικὸ του θάνατο ἐξιλίωσε (καταπράυνε, ἱκανοποίησε) τὴ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, μᾶς συμφιλίωσε

μέ τὸ Θεὸ καὶ μᾶς χάρισε τὸ ἔλεος καὶ τὴ χάρη του. Ἐπαθε δὲ στὸ σταυρὸ μόνον ὡς ἄνθρωπος, γιατί ἡ θεότητά του εἶναι ἀπαθής, δηλαδή οὔτε σταυρώνεται οὔτε πεθαίνει. Μὲ τὸν ἀπολυτρωτικὸ του λοιπὸν θάνατο, ὁ Σωτῆρας ἀπάλλαξε τὸν κόσμον ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, γιατί ἔπαθε ὁ ἴδιος τὴν ποινὴν μὲ τὸ σταυρικὸ του θάνατο, ἐνῶ ἄξιοι τῆς ποινῆς αὐτῆς εἴμαστε ἡμεῖς. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς ὀνόμαζε τὸ Χριστὸ ἄμνον τοῦ Θεοῦ, ποῦ παίρνει ἀπάνω του τὴν ἁμαρτία τοῦ κόσμου (Ἰωάν. 1, 29). Ὁ δὲ ἀπόστολος Παῦλος γράφει μεταξύ τῶν ἄλλων ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶχε σηκώσει «μεσότοιχο φραγμὸν» μεταξύ αὐτοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας (Ἐφεσ. 2, 13 - 18).

Ἡ ἀπολυτρωτικὴ θυσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ποῦ πρόσφερε «διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ» (Ἐφεσ. 1, 7) ὑπὲρ τοῦ κόσμου, εἶναι τὸ ὕψιστο ἔργο ποῦ ἔκανεπάνω στὴ γῆ. Ἔσωσε τὸν κόσμον ἀπὸ τὴν κατάρα τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος.

10. Ἡ κάθοδος τοῦ Σωτῆρα στὸν Ἄδη

Ὁ Χριστὸς γιὰ νὰ συμπληρώσῃ τὸ ἀπολυτρωτικὸ του ἔργο ἦταν ἀνάγκη νὰ κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιο τῆς σωτηρίας καὶ στοὺς ἀπὸ αἰῶνες νεκροὺς. Ἐνῶ, λοιπὸν, βρισκόταν ἀκόμη τὸ σῶμα του στὸν τάφο, κατέβηκε μὲ τὴν ψυχὴ του ἐνωμένη μὲ τὴ θεότητα στὸν Ἄδη, τὴν κατοικία τῶν νεκρῶν καὶ κήρυξε σ' αὐτούς: Γιατί καὶ κεῖνοι εἶχαν ἀνάγκη νὰ σωθοῦν, ἐπειδὴ πέθαναν μὲ τὴν ἐλπίδα μιᾶς ἄλλης, νέας καὶ εὐτυχισμένης ζωῆς μὲ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Μεσσία. Ὅσοι ἀπ' αὐτούς πίστεψαν στὸ Χριστό, πῆραν ὡς κατοικία τοὺς οὐρανούς, δηλαδή ἀγιώθηκαν τῆς μακαριότητος μαζί μὲ τὸ Χριστό.

Γιὰ τὴν κάθοδο τοῦ Χριστοῦ στὸν Ἄδη μαρτυροῦν καὶ οἱ ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Παῦλος (Α' Πέτρ. 3, 19 καὶ Ἐφεσ. 4, 9).

Ἄρθρον Ε' «Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς».

11. Ἡ Ἀνάσταση τοῦ Σωτῆρα

Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Σωτῆρα, οἱ εὐσεβεῖς Ἰωσήφ καὶ Νικόδημος ἔθαψαν τὸ ἄχραντο Σῶμα του. Τὴν τρίτη μέρα ἕνας μεγάλος

σεισμός συγκλόνησε τή γῆ. Ὁ λίθος τοῦ μνημείου κυλᾶ καί πέφτει καί ὁ Σωτήρας ἀναστήθηκε, ἀφοῦ κατατρόπωσε μέ τόν ἐκούσιο θάνατό του τὸ θάνατο ὁ ἀθάνατος. Γιατί δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ κρατιέται ἀπὸ τὸ θάνατο ὁ ἀρχηγὸς τῆς ζωῆς καί νὰ μένη γιὰ πάντα νεκρωμένος, ἐκεῖνος, πού σὰν αἰώνιος Θεός, ἀνάστησε νεκροὺς ἀνθρώπους πάνω στὴ γῆ. Μὲ τὸ δοξασμένο τώρα καί ἀθάνατο Σῶμα του ἐνώνεται καί πάλι ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ του γιὰ νὰ ἀνεβῆ στὸν οὐράνιο Πατέρα του «Ἀναβαίνω, λέει, πρὸς τὸν Πατέρα μου καί Πατέρα ὑμῶν καί Θεὸν μου καί Θεὸν ὑμῶν (Ἰωάν. 20, 17). Ἡ ἀνάσταση τοῦ Κυρίου εἶναι ἡ ἐπαλήθευση τῆς πίστεώς μας, γιατί, ὅπως λέει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ἂν ὁ Χριστὸς δὲν ἀνασταίνονταν ἡ πίστη μας θὰ ἦταν ἀνώφελη καί ματαία (Α΄ Κορινθ. 15, 17). Μὲ τὴν ἀνάστασή του ὁ Θεὸς χάρισε σὲ μᾶς τὴν παρήγορη ἐλπίδα ὅτι θ' ἀναστηθοῦμε κι ἐμεῖς μιὰ μέρα ἀπὸ τοὺς νεκροὺς. «Ἐὰν πιστεύωμεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς πέθανε καί ἀναστήθηκε, ἔτσι καί ὁ Θεὸς τοὺς νεκροὺς διὰ τοῦ Ἰησοῦ θὰ ἀναστήσῃ», λέει ὁ ἀπόστολος Παῦλος (Α΄ Θεσ., 4, 14).

Στὸ ἄρθρο αὐτὸ προστίθεται «κατὰ τὰς Γραφάς», γιατί οἱ Γραφεῖς προεῖπαν καθαρότατα τὴν ἀνάσταση τοῦ Σωτήρα. Ἔτσι τὴν ἀνάσταση τοῦ Σωτήρα προφητεύει ὁ προφῆτης καί ψαλμωδὸς Δαυὶδ (15 - 10). Ὁ ἴδιος δὲ ὁ Κύριος προλέγει τὴν τριήμερη ταφὴ καί ἀνάσταση μὲ τὸ σημεῖο τοῦ Ἰωνᾶ. «Καθὼς, ἔλεγε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ὁ Ἰωνᾶς, ὁ προφῆτης παράμεινε στὴν κοιλιὰ τοῦ κήτους τρεῖς μέρες καί τρεῖς νύχτες, ἔτσι καί ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου θὰ παραμείνη στὴν καρδιὰ τῆς γῆς τρεῖς μέρες καί τρεῖς νύχτες» (Μαθ. 12, 40).

Ἡ ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ εἶναι τὸ μεγαλύτερο θαῦμα. Εἶναι τὸ θεμέλιο τῆς χριστιανικῆς πίστεώς μας. Ἐπάνω σ' αὐτὸ στηρίζομε τὴ βέβαιη ἐλπίδα τῆς σωτηρίας μας. Εἴκοσι αἰῶνες πέρασαν ἀπὸ τὴν ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ μέχρι σήμερα καί οἱ ἐχθροὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ δὲν μπόρεσαν νὰ τὴ διαφεύσουν καί νὰ κλονίσουν τὴν πίστη μας σ' αὐτή. Ἡ ἀλήθεια τοῦ θαύματος εἶναι ἀπόλυτη. Τὸ θαῦμα αὐτὸ ἔδωσε στοὺς Ἀποστόλους, οἱ ὅποιοι ἦταν ἀφευδεῖς μάρτυρες αὐτοῦ, τὸν τόσο ἐνθουσιασμό καί τὴν πίστη στὰ κηρύγματά τους, ὥστε νὰ ξαπλώσουν μὲ τόση ταχύτητα τὸ Εὐαγγέλιο στὸν κόσμον.

Ἄρθρον ΣΤ' «Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς».

12. Ἡ Ἀνάληψη τοῦ Κυρίου

Ὁ Κύριος παράμεινε πάνω στή γῆ σαράντα μέρες μετά τήν ἀνάστασή του. Στό διάστημα αὐτό φανερωνόταν συχνά στούς μαθητές του καί τοὺς διδάσκε. Καί τήν τεσσαρακοστή μέρα ἀναλήφθηκε στούς οὐρανοὺς ἀπὸ τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν ἢ Ἑλαιῶνος, κοντὰ στήν Ἱερουσαλήμ. Ἡ ἔνδοξη ἀνάληψη τοῦ Σωτήρα εἶναι ἡ τελευταία πράξη τοῦ κοσμοσωτήριου ἔργου του. Ἀφοῦ φανερώθηκε σὰν θεάνθρωπος, ἀφοῦ κήρυξε στὸν κόσμον τὴ διδασκαλία του καί ἀφοῦ ἔπαθε καί ἀναστήθηκε, ἀναλήφθηκε «ἐν δόξῃ». Καί ὁμολογουμένως, γράφει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, μεγάλο εἶναι τὸ μυστήριον τῆς ἀληθινῆς θρησκείας, ποὺ ἀποκάλυψε ὁ Θεὸς καί παράδωσε στήν Ἐκκλησία σὰν ἕνα αἰώνιον θησαυρὸν· δηλαδὴ φανερώθηκε ὁ Χριστὸς στὸν κόσμον διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεώς του, ἀποδείχτηκε ἀληθινὸς Μεσσίας, θαυματούργησε, ξάπλωσε τὴ διδασκαλία του, ὁ κόσμος τὸν πίστεψε σὰ θεάνθρωπο καί τέλος ἀναλήφθηκε μὲ δόξα (Α΄ Τιμόθ. 3, 6).

Ὁ Κύριος ἀναλήφθηκε στοὺς οὐρανοὺς μὲ τὸ δοξασμένο καί ἀθάνατο Σῶμά του καί ἀνάλαβε κοντὰ στὸν ἐπουράνιον Πατέρα του τὴ δόξα ποὺ εἶχε προαιώνια. Στό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ δοξάστηκε ἡ ἀνθρώπινη φύση του διὰ τῆς Ἀναλήψεώς του. Ἀναλήφθηκε στοὺς οὐρανοὺς καί ἀπὸ κεῖ ἔστειλε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο (τὸν Παράκλητο), ποὺ, μὲ τὴν ἐπιφοίτησή του στοὺς Ἀποστόλους, ἰδρύθηκε ἡ Ἐκκλησία του. Ἡ Ἀνάληψη τοῦ Κυρίου εἶναι τὸ λογικὸ συμπέρασμα τῆς Ἀναστάσεως.

Ἄρθρον Ζ' «Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.»

13. Ἡ Δευτέρα Παρουσία τοῦ Σωτήρα

Ὁ Κύριος ἡμῶν κατὰ τὸ ἄρθρον τοῦτο, πρόκειται νὰ ἔρθῃ καί πάλι στὸν κόσμον, μὲ δόξα, γιὰ νὰ κρίνῃ ζῶντες καί νεκρούς καί θὰ εἶναι ἡ βασιλεία του αἰώνια. Τὴν πρώτην φοράν ἦρθε σὰ Θεὸς εὐσπλαγχνος καί πέθανε γιὰ νὰ σώσῃ τὸν ἄνθρωπον. Τὴν δευτέραν φοράν θὰ ἔρθῃ σὰ Θεὸς δίκαιος, γιὰ νὰ κρίνῃ τίς πράξεις ὅλων τῶν ζῶντων

καί νεκρῶν. Τῇ δεύτερῃ παρουσίᾳ του τὴν προεῖπε ὁ ἴδιος ὁ Χριστός με τοὺς λόγους του : « Ὅταν θὰ ἔρθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου με ὅλη τὴ δόξα τῆς δυνάμεώς του καὶ ὅλοι οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μαζί του, τότε θὰ καθίσῃ ἐπάνω σὲ δοξασμένο καὶ μεγαλόπρεπο θρόνο καὶ θὰ μαζευτοῦν ἐμπρός του ὅλα τὰ ἔθνη... » (Ματθ. 25, 31 - 34).

Δὲν ξέρομε πότε ἀκριβῶς θὰ ἔρθῃ ὁ Χριστός. « Περὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ ὥρας κανεὶς δὲν ξέρει, οὔτε οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, παρὰ μόνο ὁ Πατέρας μου », λέει ὁ Κύριος (Ματθ. 24, 36). Καὶ γι' αὐτὸ πρέπει νὰ θυμόμαστε πάντοτε τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ : « Γρηγορεῖτε (νὰ εἴσαστε πάντοτε ἔτοιμοι, δηλ. με τὴν πίστη καὶ τὰ καλὰ σας ἔργα) γιατί δὲν ξέρετε ποιά ὥρα ἔρχεται ὁ Κύριός σας » (Ματθ. 24, 42).

Ἀρθρον Η' « Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ Κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν Προφητῶν. »

14. Τὸ "Ἅγιον Πνεῦμα καὶ ἡ δι' αὐτοῦ ἀναγέννηση τοῦ ἀνθρώπου

Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τὸ τρίτο πρόσωπο τῆς ἁγίας Τριάδας, εἶναι ἅγιο, γιατί εἶναι ἀναμάρτητο, ὅπως ὁ Πατέρας καὶ ὁ Υἱὸς καὶ συντελεῖ στὸν ἁγιασμό τοῦ Χριστιανοῦ. Ὀνομάζεται Κ ύ ρ ι ο, ὅπως ὁ Πατέρας καὶ ὁ Υἱός. Ζ ω ο π ο ι ό, γιατί δίνει καὶ φυσικὴ ζωὴ στὰ κτίσματα καὶ τὴν πνευματικὴ ζωὴ στὸ λογικὸ ἀνθρώπο. Φωτίζει δηλαδή τὸ νοῦ του γιὰ νὰ σκέπτεται πάντα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα φώτισε τοὺς Ἀποστόλους τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς. Τὸ ἴδιο τοῦτο Πνεῦμα μένει ἀπὸ τότε στὴν Ἐκκλησία, ποὺ τὴν ὁδηγεῖ στὴν ἀλήθεια καὶ τὴν προφυλάγει ἀπὸ κάθε πλάνη. Τῇ χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τὴν παίρνουμε καὶ μεῖς οἱ Ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ με τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας μας. Εἶ ν α ἰ τ ὸ ἐ κ τ ο ῦ Πα τ ρ ὸ ς ἐ κ π ο ρ ε υ ὸ μ ε ν ο. Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἐκπορεύεται (πηγάζει) προαιώνια καὶ αἰένα ἀπὸ μόνο τὸν Πατέρα. Τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον. Ὅφειλομεν δηλαδή νὰ προσφέρωμε σ' αὐτὸ τὴν ἴδια προσκύνηση καὶ δόξα, ὅπως στὸν Πατέρα καὶ

στον Υιό. Και τέλος, είναι τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν Προφη-
τῶν. Τὸ Πνεῦμα φώτισε τοὺς Προφήτες καὶ προεῖπαν αὐτοὶ στοὺς
Ἰουδαίους τὸν ἐρχομὸ τοῦ Λυτρωτῆ καὶ τῆ σωτηρία τοῦ κόσμου
διὰ μέσου αὐτοῦ.

Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα καλεῖ τὸν ἄνθρωπο νὰ μετανοήσῃ καὶ νὰ πι-
στέψῃ στὸ Χριστό. Ἄν ὁ ἄνθρωπος δείξῃ προθυμία στὴν πρόσ-
κληση αὐτῆ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀναγεννιέται. Δηλαδή, ὁ πα-
λαιὸς ἀμαρτωλὸς ἄνθρωπος γίνεται νέος ἄνθρωπος, ἐνάρετος. Ἀφοῦ
δὲ ὁ ἄνθρωπος ἔτσι ἀναγεννηθῆ ἀποβαίνει δίκαιος μπροστὰ στὸ
Θεὸ (δηλαδή δικαιοῦται), καὶ τέλος ἀγιάζεται, γίνεται δηλαδή
τέλειος χριστιανός. Καὶ ἀπόδειξη τοῦ ἁγιασμοῦ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι
τὰ ἔργα του, ποὺ λέγονται καρποὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καρποὶ
δὲ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, σύμφωνα μὲ τὴ διδασκαλία τοῦ ἀποστό-
λου Παύλου, εἶναι ἡ ἀγάπη, ἡ χαρὰ, ἡ εἰρήνη, ἡ μακροθυμία, ἡ
χρηστότητα, ἡ ἀγαθοσύνη, ἡ πίστις, ἡ πραότητα, ἡ ἐγκράτεια
(Γαλ. 5, 22 καὶ 23).

Ὁφείλει ὁμως ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἀναγεννήθηκε, δικαιοῦθηκε καὶ
ἀγιάστηκε, δηλαδή ποὺ σώθηκε, νὰ ἀγωνίζεται διαρκῶς γιὰ νὰ
στερεωθῆ ὁ χριστιανικὸς βίος του μὲ τὴ βοήθεια τῆς θείας χάριτος.
Γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου πραγματοποιεῖται μὲ τὴ θέληση
τοῦ ἀνθρώπου καὶ μὲ τὴ βοήθεια τῆς θείας χάριτος.

Ἡ Παπικὴ Ἐκκλησία μετέτρεψε τὸ Σύμβολο τῆς πίστεως ὡς
πρὸς τὴν ἐκπόρευση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ τὴ μεταβολὴ αὐτῆ
δέχτηκαν καὶ οἱ Διαμαρτυρόμενοι.

Ἡ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας μας στηρίζεται στὴ μαρτυρία
τῆς Καινῆς Διαθήκης, κατὰ τὴν ὁποῖαν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο ἐκπορεύε-
ται μόνο ἀπὸ τὸν Πατέρα (Ἰωάν. 15, 26). Ἐναντίον τῆς Ὀρθο-
δόξου διδασκαλίας αὐτῆς ἡ Παπικὴ Ἐκκλησία διδάσκει ὅτι τὸ Πνεῦ-
μα τὸ ἅγιο ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ.

*Ἀρθρον Θ' «Εἰς μίαν ἁγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκ-
κλησίαν».*

15. Ἐκκλησία

Σύμφωνα μὲ τὸ ἄρθρο αὐτὸ τοῦ Συμβόλου, Ἐκκλησία δὲν εἶναι
ὁ τύπος τῆς προσευχῆς, δηλαδή ὁ ναός. Ἐκκλησία ἐδῶ ἐννοοῦμε

τὸ σύνολο τῶν ἀνθρώπων, πού πιστεύουν στὸν Ἰησοῦ Χριστὸ σὰ Σωτῆρα τοῦ κόσμου. Καὶ οἱ ὅποιοι συνδέονται μὲ Αὐτὸν καὶ μεταξύ τους μὲ τὴν ἴδια πίστη καὶ λατρεία, καθὼς καὶ μὲ τὴν ἴδια διοίκηση.

Ἰδρυτὴς λοιπὸν τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ Χριστὸς, ὁ ὁποῖος διὰ-λεξε τοὺς πρῶτους μαθητὲς του, ξάπλωσαν δὲ αὐτὴν οἱ Ἀπόστολοι, ἔπειτα ἀπὸ τὴν Ἀνάληψη τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς Πεντηκοστῆς. Ἀπὸ τότε περιόδευαν στοὺς διάφορους τόπους τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ ἱδρυναν παντοῦ κοινότητες (Ἐκκλησίες). Ἡ Ἐκκλησία ἐπειδὴ ἱδρύθηκε ἀπὸ τὸ Χριστὸ εἶναι θεοσυστατή.

Ὅσοι πιστεύουν στὸ Χριστὸ σὰν κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἀποτελοῦν τὰ μέλη της. Καὶ τὰ μέλη ἐκεῖνα, πού χειροτονήθηκαν γιὰ νὰ κυβερνοῦν τὴν Ἐκκλησία καὶ νὰ τελοῦν τὶς διάφορες τελετὲς τῆς λατρείας, λέγονται κληρικοί. Τὰ λοιπὰ μέλη λέγονται λαϊκοὶ ἢ λαός. Οἱ κληρικοὶ λοιπὸν συνεχίζουν τὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ ἱδρυτῆ αὐτῆς, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μέχρι σήμερα.

Ἡ Ἐκκλησία διακρίνεται σὲ στρατευόμενη καὶ σὲ θριαμβεύουσα Ἐκκλησία. Στρατευόμενη λέγεται ἡ ἐπίγεια Ἐκκλησία, γιὰτὶ περιλαμβάνει τοὺς πιστοὺς πού βρίσκονται σὲ στρατιά, καὶ ἀγωνίζονται ἐναντίον τῆς κακίας καὶ τῶν ἐχθρῶν τῆς σωτηρίας τους. Θριαμβεύουσα δὲ λέγεται ἡ ἐπουράνια Ἐκκλησία, γιὰτὶ περιλαμβάνει τοὺς πιστοὺς, πού ἀφοῦ νίκησαν ἐπὶ τῆς γῆς τοὺς ἐχθροὺς τῆς σωτηρίας καὶ τήρησαν τὴν πίστη τους, πανηγυρίζουν τὴν νίκη τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸ θρίαμβό της στοὺς οὐρανοὺς.

Διακρίνομε ἐπίσης τὴν Ἐκκλησία σὲ ὄρατὴ καὶ ἀόρατὴ. Ὅρατὴ εἶναι γιὰτὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ ὄρατὰ μέλη καὶ ποιμένες (τοὺς κληρικούς), πού τὴν κυβερνοῦν. Ἀόρατὴ εἶναι, γιὰτὶ ἔχει ἀόρατὴ κεφαλὴ αὐτὸν τὸν Σωτῆρα. Καμιὰ δὲ δύναμη τῶν ἐχθρῶν της δὲν μπορεῖ νὰ τὴν καταργήσῃ, ὅπως εἶπε ὁ ἴδιος ὁ ἱδρυτὴς Κύριος ἡμῶν (Ματθ. 16, 18).

Ἰδιότητες τῆς Ἐκκλησίας: Κατὰ τὸ ἄρθρο τοῦτο τοῦ Συμβόλου, οἱ Ἰδιότητες τῆς Ὁρθοδόξου καὶ ἀληθινῆς Ἐκκλησίας εἶναι οἱ ἑξῆς: ἡ Ἐκκλησία λέγεται:

1ον) Μία. Εἶναι μία ἡ Ἐκκλησία μας, γιὰτὶ ἓνας καὶ μόνος εἶναι ὁ ἀρχηγὸς καὶ ὁ ἱδρυτὴς της καὶ μιὰ ἡ κεφαλὴ της, δηλαδὴ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς. Γιὰτὶ ὅλοι ἐμεῖς, πού εἴμαστε μέλη της, ἀποτελοῦμε μιὰ ποιμνὴ καὶ ἀναγνωρίζομε ἓνα ποιμένα, τὸ

Χριστό. Μία ακόμη είναι ή λατρεία της, μία είναι ή διοίκησή της και μία ή διδασκαλία της. Ένα τὸ Ἅγιο Πνεῦμα πού τὴν ζωοποιεῖ. 2ον) Ἄγία. Ἡ Ἐκκλησία μας εἶναι ἅγια, γιατί τὴν ὁδηγεῖ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα γιὰ νὰ μὴν ὑποπέσει σὲ πλάνη καὶ ἁμαρτία. Γιατί καὶ ὁ σκοπὸς της εἶναι νὰ κἀνὴ τὰ μέλη της ἅγια. Καὶ γιατί ἁγιαστικὴ διὰ τοῦ αἵματος τοῦ ἀρχηγοῦ της Ἰησοῦ Χριστοῦ. 3ον) Καθολική. Ἡ Ἐκκλησία λέγεται Καθολική, γιατί εἶναι ξαπλωμένη στὸν κόσμον καὶ σκοπὸ ἔχει νὰ περιλάβῃ στοὺς κόλπους της ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς. Ὁ Προφῆτης Δαυὶδ προφητεῖ: «Θὰ θυμηθοῦν τὸ Θεὸ καὶ θὰ ἐπιστρέψουν πρὸς αὐτὸν ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς γῆς καὶ θὰ πέσουν νὰ τὸν προσκυνήσουν ὅλα τὰ ἔθνη τῆς οἰκουμένης». Καὶ ὁ Χριστὸς προλέγοντας γιὰ τὴν ἐξάπλωση τῆς Ἐκκλησίας του σ' ὅλα τὰ ἔθνη, λέει, ὅτι θὰ ἀποτελέσουν αὐτὰ μιὰ ποιμνὴ μὲ ἓνα ποιμένα (Ἰωάν. 10, 16). Ἀποστολική. Λέγεται ἀποστολική, γιατί ξαπλώθηκε καὶ διαδόθηκε μὲ τὸ κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων. Καὶ γιατί διαφυλάει σῶα καὶ ἀκέραια τὴ διδασκαλία τους. Καὶ διατηρεῖ τὴ σχέση της πρὸς τὴν πρώτη Ἀποστολική Ἐκκλησία.

Τις ιδιότητες αὐτὲς τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως μόνη ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας ἀκολουθεῖ. Γιατί οἱ Ἐκκλησίες τῶν Παπικῶν καὶ τῶν Διαμαρτυρομένων διάστρεψαν μὲ διαφόρους τρόπους τὴ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων. Ἡ Παπική, πού χωρίστηκε ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξη τὸν ἕνατο αἰῶνα (Σχίσμα), μετὰβαλε καὶ νόθεψε τὸ Σύμβολο τῆς πίστεως, ὅπως εἶδαμε, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἐκτὸς τούτου, καὶ ἄλλες, ὅπως θὰ δοῦμε, διδασκαλίες ἀντίθετες πρὸς τὴ διδασκαλία τοῦ Σωτήρα διακήρυξε. Ἡ δὲ Ἐκκλησία τῶν Διαμαρτυρομένων ὄχι μόνον ἀκολούθησε τὴν Παπική Ἐκκλησία στὶς πλάνες της, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἱερὴ Παράδοση ἀπόρριψε. Ἡ μόνη λοιπὸν Ἐκκλησία πού διαφύλαξε τὴν ὀρθὴ καὶ ἀληθινὴ πίστη, εἶναι ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, τὴν ὁποία ἀποτελοῦν α) τὰ τέσσερα Πατριαρχεῖα: 1) Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως, 2) Τὸ Πατριαρχεῖο Ἀλεξανδρείας, 3) Τὸ Πατριαρχεῖο Ἀντιόχειας καὶ 4) Τὸ Πατριαρχεῖο Ἱεροσολύμων. β) Οἱ Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες: 1) τῆς Ρωσίας, 2) τῆς Κύπρου, 3) τῆς Ἑλλάδας, 4) τῆς Γιουγκοσλαβίας, 5) τῆς Ρουμανίας, 6) Γεωργίας (κράτος Ρωσικὸ νότια τοῦ μεγάλου ὄρους Καυκάσου), 7) τῆς Πολωνίας, 8) τῆς Ἀλβανίας, 9) τῆς Βουλγαρίας.

Ὁ Κύριος ἡμῶν ὅταν ἴδρυσε τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ σύστησε καὶ μιὰ ἰδιαίτερη τάξη προσώπων γιὰ τὸν ὄργανισμό τῆς Ἐκκλησίας. Τὰ πρόσωπα αὐτὰ ἦταν στὴν ἀρχὴ οἱ Ἀπόστολοι καὶ ἔπειτα οἱ διάδοχοί τους ἐπίσκοποι, οἱ ὁποῖοι μαζί μὲ τοὺς πρεσβύτερους καὶ τοὺς διάκονους, ἀποτελοῦν τὸν κληρὸ τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ κέντρο τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας καὶ διοικήσεως ἦταν ὁ ἐπίσκοπος, σὰ διάδοχος τῶν Ἀποστόλων, γιὰ κάθε μερικὴ τοπικὴ Ἐκκλησία. Σὲ πολλὲς μερικὲς τοπικὲς Ἐκκλησίες μιᾶς περιφέρειας κέντρο ἐξουσίας ἦταν ὅλοι μαζί οἱ ἐπίσκοποι τῆς περιφέρειας ἢ ἐπαρχίας, πού ἀποτελοῦσαν τὴν τοπικὴ ἢ ἐπαρχιακὴ σύνοδο. Γιὰ ὅλες δὲ μαζί τὶς καθόλου Ἐκκλησίες κέντρο ἐξουσίας ἦταν οἱ οἰκουμενικὲς σύνοδοι.

Ἀρθρον ΙΑ' «Προσοδοῶ ἀνάστασιν νεκρῶν».

Ἀρθρον ΙΒ' «Καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος».

16. Ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν καὶ ἡ μέλλουσα ζωὴ

Μὲ τὰ δυὸ αὐτὰ τελευταῖα ἄρθρα, τὸ Σύμβολο, καθὼς καὶ ἡ Ἁγία Γραφή, διδάσκουν ὅτι ὑπάρχει ζωὴ καὶ πέρα ἀπὸ τὸν τάφο. Εἶναι ἡ μέλλουσα ζωὴ, ὅποτε θὰ ἀναστηθοῦν οἱ νεκροὶ καὶ θὰ κριθοῦν καὶ θὰ δώσουν λόγο γιὰ τὶς πράξεις τους, ἐνώπιον τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ ὅλοι ἀνεξαίρετα οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἀδάμ, πού ἔζησαν διὰ μέσου τῶν αἰῶνων. Ἡ κρίσις τῶν ψυχῶν τῶν ἀνθρώπων γίνεται ἀπ' αὐτὸν τὸ Θεὸ ἀμέσως ἔπειτα ἀπὸ τὸ θάνατό τους. Καὶ οἱ μὲν ψυχὲς τῶν δικαίων καὶ ἐναρέτων ἀπολαμβάνουν στὸν οὐρανὸ τὴν ἀνάπαυση ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ τοὺς πόνους, ἀπὸ τὶς θλίψεις καὶ τὰ παθήματα, ἔχουν στενὴ ἐπικοινωνία μὲ τοὺς ἁγίους καὶ τοὺς ἀγγέλους καὶ βλέπουν καὶ δοξάζουν τὸ Θεό. Οἱ δὲ ψυχὲς τῶν ἁμαρτωλῶν θὰ λυποῦνται καὶ θὰ στενάζουν στὸν Ἄδη ἀπὸ τὶς θλιβερὲς σκέψεις τους ἐξ αἰτίας τῶν ἁμαρτιῶν τους. Ἡ κρίσις ὁμως αὐτὴ τῶν ψυχῶν, τόσο τῶν ἐναρέτων ὅσο καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν, δὲν εἶναι καθολικὴ, γενικὴ, ἀλλὰ μερικὴ. (Μερικὴ κρίσις τοῦ Θεοῦ). Γιατὶ οἱ ἀμοιβῆς τῶν δικαίων καὶ οἱ τιμωρίες τῶν ἀσεβῶν θὰ εἶναι πλήρεις κατὰ τὴ δευτέρη Παρουσία τοῦ Χριστοῦ, ὅποτε θὰ ἔρθῃ ἡ τελειωτικὴ κρίσις ὄλων τῶν νεκρῶν καὶ τῶν ζώντων (κα-

θολική κρίση του Θεού). Τότε θα γίνη ή ανάσταση τῶν νεκρῶν, τὰ σώματά τους δηλαδή θα ἀναστηθοῦν καὶ θα ἐνωθοῦν με τὶς ψυχές, με τὶς ὁποῖες ἔζησαν μαζί στὴ γῆ. "Ὅσοι δὲ θὰ ζοῦν ἀκόμη κατὰ τὴν ἡμέρα ἐκείνη, θὰ ἀλλαχθοῦν, δηλαδή τὰ σώματά τους θὰ πάρουν νέα μορφή ὁμοία με τὰ σώματα ἐκείνων, ποὺ θὰ ἀναστηθοῦν. Τὰ σώματα δὲ αὐτὰ θὰ εἶναι ἀθάνατα (Α' Κορινθ. 15, 53) καὶ θὰ ἀμειψθοῦν ἢ θὰ τιμωρηθοῦν, σύμφωνα με τὴ δίκαιη κρίση, ὅπως καὶ οἱ ψυχές τους.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ ψυχές τῶν ἀνθρώπων ἐπραξαν τὸ ἀγαθὸ ἢ τὸ κακὸ με τὴ συνεργασία τῶν σωμάτων, γιὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἀναστηθοῦν καὶ αὐτὰ καὶ νὰ ἐνωθοῦν με τὶς ψυχές τῶν ἀναστάντων ἐκ νεκρῶν. Τόσο δὲ οἱ ἀμοιβές ὅσο καὶ οἱ τιμωρίες θὰ εἶναι αἰώνιες, ὅπως λέει καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος «καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον» (25, 46).

Ἀμέσως ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀνάσταση καὶ τὴν ἀλλαγὴ τῶν σωμάτων τῶν ζώντων καὶ τῶν νεκρῶν θὰ ἔρθῃ ἡ συντέλεια «τὸ τέλος» τοῦ κόσμου. Ἡ συντέλεια δὲ αὐτὴ δὲ θὰ εἶναι ὀλοκληρωτικὴ καταστροφή, ἀλλὰ μεταβολὴ τῆς μορφῆς αὐτοῦ καὶ τελειότερη ἀνανέωση τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς. (Β' Πέτρ. 3, 13). "Ἐτσι, θὰ γίνη ὁ κόσμος αὐτὸς κατάλληλος κατοικία τῶν δικαίων. Μαζὶ δὲ με τὴ συντέλεια τοῦ κόσμου θὰ συμβῆ καὶ ἡ δεύτερη παρουσία τοῦ Σωτήρα καὶ ἡ αὐστηρὴ κρίση του. Μέτρο δὲ τῆς κρίσης αὐτῆς θὰ εἶναι ἡ πίστη καὶ ὁ βίος τοῦ καθενός. "Ὅσοι πίστεψαν στὸ Εὐαγγέλιο καὶ ἔκαναν ἔργα θεάρεστα, ἔργα ἀγάπης καὶ φιλανθρωπίας, θὰ λάβουν ἀνάλογο μισθὸ στὴν αἰώνια ζωὴ καὶ μακαριότητα. "Ὅσοι δὲ ἔζησαν ἀντίθετα, θὰ καταδικαστοῦν σὲ αἰώνια κόλαση καὶ τιμωρία (Ματθ. 25, 46).

Ὁ Χριστός, ἀφοῦ χωρίσῃ τοὺς καλοὺς ἀπὸ τοὺς κακοὺς, θὰ πῆ στοὺς πρῶτους, ποὺ θὰ εἶναι πρὸς τὰ δεξιὰ του : «Πηγαίνετε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατέρα μου νὰ κληρονομήσετε τὴ βασιλεία ποὺ ἔχει ἑτοιμασθῆ γιὰ σᾶς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ κόσμου (Ματθ. 25, 34). Εἰς δὲ τοὺς δεύτερους θὰ πῆ : «Πηγαίνετε, σεις, οἱ καταραμένοι, στὸ πῦρ τὸ αἰώνιο» (Ματθ. 25, 41).

Ἡ μέλλουσα λοιπὸν ζωὴ καὶ κρίση θὰ εἶναι φοβερὴ γιὰ τοὺς κακοὺς, στέφανος δὲ γιὰ τοὺς ἀγαθοὺς καὶ εὐσεβεῖς.

Τὴν ἀνάσταση τῶν νεκρῶν προεῖπαν καὶ οἱ προφῆτες, ὅπως ὁ

Ἡσαίας : «θά ἀναστηθοῦν, λείει, οἱ νεκροὶ καὶ θά σηκωθοῦν ἀπὸ τοὺς τάφους» (Ἡσ. 26, 19).

Ἡ ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν στηρίζεται καὶ σ' αὐτὴ τὴν ἀνάσταση τοῦ Κυρίου, ποὺ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν (Α' Κορινθ. 15, 20).

Ἀρθρον Γ' «Ὁμολογῶ ἐν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν».

17. Τὰ Μυστήρια

Τὸ ἔργο τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων ἐκτελεῖ ἡ Ἐκκλησία μὲ δυὸ μέσα : α) διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ θείου λόγου καὶ β) διὰ τῶν Μυστηρίων. Τὸ βάπτισμα, γιὰ τὸ ὁποῖον μιλεῖ τὸ ἄρθρο αὐτό, εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ μυστήρια. Τὰ μυστήρια εἶναι ἱερῆς τελετῆς, τὶς ὁποῖες ὄρισε ὁ Χριστὸς καὶ οἱ Ἀπόστολοι. Καὶ ἔχουν τὴ δύναμη νὰ μεταδίδουν τὴ χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος διὰ μέσου σημείων ὀρατῶν ἢ αἰσθητῶν. Ἡ χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀναγεννᾷ καὶ ἀγιάζει τὸ Χριστιανό. Δηλαδή ὁ Χριστιανὸς ποὺ παίρνει τὴ χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀποβάλλει τὸν παλαιὸ ἀνθρώπο καὶ γίνεται νέος, δηλ. ἐνάρετος, χρηστὸς κλπ. Γιὰ νὰ ἔχη ὁμοῦς ἡ Θεία χάρη τὰ σωτήρια αὐτὰ ἀποτελέσματα, πρέπει ὁ Χριστιανὸς νὰ προσέρχεται στὰ Μυστήρια προετοιμασμένος. Δηλαδή νὰ ἔχη πίστη, νὰ μετανοῇ εἰλικρινά καὶ νὰ ἔχη ἀκόμη θερμὴ ἐπιθυμία τῆς βοήθειας τοῦ Θεοῦ.

Τὰ Μυστήρια εἶναι ἑπτὰ : 1) Τὸ Βάπτισμα, 2) Τὸ Χρίσμα, 3) ἡ Ἁγία Μετάληψη ἢ Θεία Εὐχαριστία, 4) ἡ Μετάνοια, 5) τὸ Εὐχέλαιο, 6) ὁ Γάμος καὶ 7) ἡ Ἱερωσύνη.

Τὰ τέσσερα πρῶτα εἶναι ὑποχρεωτικὰ γιὰ τὸν ἀνθρώπο. Τὰ ὑπόλοιπα τρία δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὰ, ἀλλ' ἀφήνονται στὴν ἐκλογὴ του (προαίρεση), καὶ γι' αὐτὸ λέγονται προαιρετικὰ.

Ἀπὸ τὰ ὑποχρεωτικὰ τὸ Βάπτισμα, τὸ Χρίσμα, καὶ ἀπὸ τὰ προαιρετικὰ ἡ Ἱερωσύνη, δὲν ἐπαναλαμβάνονται στὸ αὐτὸ πρόσωπο. Οἱ Διαμαρτυρόμενοι παραδέχονται σὰ Μυστήρια μόνον τὸ Βάπτισμα καὶ τὴ Θεία Εὐχαριστία, ἐνῶ τὰ ὑπόλοιπα θεωροῦν ἀπλῆς τελετῆς. Ἡ Ἀγγλικανικὴ ὁμοῦς Ἐκκλησία διατηρεῖ καὶ τὰ ἑπτὰ Μυστήρια.

α) Τὸ Μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος

Τὸ Βάπτισμα εἶναι Μυστήριον, κατὰ τὸ ὁποῖο ὁ ἄνθρωπος βυθίζεται στὸ νερὸ καὶ ἀνυψώνεται ἀπ' αὐτὸ ἀπὸ τὸν ἱερέα τρεῖς φορές, στὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καθαρίζεται ἀπὸ τὸ προπατορικὸ ἀμάρτημα καὶ ἀπὸ τὶς δικές του ἀμαρτίες (προαιρετικές), ἂν εἶναι ἐνήλικος. Κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους οἱ χριστιανοὶ βαπτίζονταν συνήθως ἐνήλικοι, ἀφοῦ πρῶτα κατηχοῦνταν, ὅπως μάθαμε. Ὄταν ὁμως ξαπλώθηκε ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἔγινε θρησκεία τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, ἐπικράτησε ὁ νηπιοβαπτισμὸς. Τὸ νερὸ ἀγιάζεται ἀπὸ τὸν ἱερέα μεῖς ἰδιαίτερη ἱεροτελεστία. Ἐνῶ δὲ λούζεται μετὰ τὸ νερὸ τὸ σῶμα, πιστεύομε ὅτι λούζεται καὶ καθαρίζεται καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ βαπτιζόμενου ἀπὸ κάθε ἀμαρτία μετὰ τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τὸ βάπτισμα εἶναι τὸ πρῶτον ἀπὸ τὰ ἑπτὰ Μυστήρια, μετὰ τὸ ὁποῖο γίνεται ὁ ἄνθρωπος χριστιανὸς καὶ παίρνει τὸ προσωπικὸν τοῦ χριστιανικοῦ ὀνόματος. Εἶναι ἡ πόρτα ἀπὸ τὴν ὁποία μπαίνει στὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, ὁ βαπτιζόμενος, ὅπου βρίσκει τὴν σωτηρίαν, σύμφωνα μετὰ τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ, «ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται» (Μάρκ. 16, 16).

Ἄν ὁ βαπτιζόμενος εἶναι σὲ ἡλικία, πρέπει νὰ μετανοήσῃ γιὰ τὶς ἀμαρτίες ποὺ ἔκανε πρὶν νὰ βαπτισθῆ, καὶ νὰ πιστέψῃ στὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸ μόνον Σωτῆρα του. Ὄταν ὁμως εἶναι βρέφος, τότε, ἀντ' αὐτοῦ, τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως κάνει ὁ ἀνάδοχος, ποὺ ἔχει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ διδάξῃ καὶ κατηχήσῃ στὴν πίστιν τὸ βρέφος σὲ ἡλικία κατάλληλη. Γι' αὐτὸ ὁ ἀνάδοχος πρέπει νὰ εἶναι ὀρθόδοξος, καὶ κατὰ τὴν τελετὴν τοῦ βαπτίσματος ἀπαγγέλλει τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως. Τὸ ἔργον τοῦ ἀναδόχου, σήμερον, ἀναπληρώνεται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, ἀπὸ τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα, τὴν οἰκογένειαν καὶ τὴν πολιτείαν, μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὰ σχολεῖα τοῦ μαθήματος τῆς Κατηχήσεως. Τὸ βύθισμα στὸ νερὸ καὶ ἡ ἀνοδος ἀπ' αὐτὸ, τοῦ βαπτιζόμενου, λέγεται ἀνάδυση καὶ κατάδυση. Οἱ τρεῖς καταδύσεις καὶ ἀναδύσεις συμβολίζουν τὴν τριήμερον ταφὴν καὶ ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου. Ἡ κατάδυση τὴν ταφὴν τοῦ Χριστοῦ, ἡ ἀνάδυση τὴν ἀνάστασιν. Ὁ βαπτιζόμενος δηλαδὴ πρέπει νὰ θάψῃ τὸν προηγούμενον ἀμαρτωλὸ ἄνθρωπον, καὶ νὰ ἀναστήσῃ νέον ἄνθρωπον, ἠθικὸν καὶ ἐνάρετον.

δηλαδή να αναγεννηθῆ. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος γράφει : «Μὲ τὸ βάπτισμα ταφήκαμε μαζί με τὸ Χριστό... γιὰ νὰ ἀναστηθοῦμε καὶ μεῖς σὲ νέα χριστιανικὴ ζωὴ, καθὼς ἀναστήθηκε ὁ Κύριος» (Ρωμ. 6, 4). Τὸ Μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος τὸ σύστησε ὁ Χριστὸς μετὰ τὸ βάπτισμα ποῦ δέχτηκε ἀπὸ τὸν Ἰωάννη τὸν Πρόδρομο στὸν Ἰορδάνη ποταμὸ. Ἡ θεία σύσταση τοῦ βαπτίσματος ἐπιβεβαιώνεται καὶ μετὰ αὐτὴ τὴν ἐντολὴ τοῦ Σωτῆρα, ποῦ ἔδωσε στοὺς μαθητὲς του ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀνάστασή του : «πορευθέντες μαθητεύσατε (διδάξετε) πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» (Ματθ. 28, 19).

Στοὺς πρώτους λοιπὸν χρόνους τὸ βάπτισμα γινόταν ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους μόνο. Ἐπειτα ἡ ἐξουσία αὐτὴ δόθηκε στοὺς ἐπίσκοπους καὶ στοὺς πρεσβύτερους, στὴν ἀνάγκη δὲ καὶ στοὺς διάκονους. Ἀλλὰ καὶ λαϊκοὶ μποροῦν νὰ βαπτίσουν τὸ νήπιο, ἂν κινδυνεύη ἀπὸ ἀσθένεια νὰ πεθάνη ἀβάπτιστο καὶ δὲν ὑπάρχει ἐκεῖ ἱερέας. Τότε ἕνας ἀπὸ τὴν οἰκογένεια κρατεῖ τὸ βρέφος καὶ τὸ ὑψώνει τρεῖς φορές στὸν ἀέρα καὶ μετὰ τρεῖς ἀνυψώσεις καὶ τρεῖς καταβάσεις στὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδας. Τὸ βάπτισμα αὐτὸ λέγεται ἀεροβάπτισμα. Καὶ τὸ παιδί θεωρεῖται βαπτισμένο. Ἄν τὸ βρέφος ζήσῃ, ὁ ἱερέας, σύμφωνα με τοὺς ἱεροὺς κανόνες, τελεῖ ὀλόκληρη τὴν ἱερὴ ἀκολουθία τοῦ βαπτίσματος στὸ βρέφος αὐτό, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς τρεῖς ἐπικλήσεις τῆς Ἁγίας Τριάδας. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἀεροβάπτισμα, ἡ Ἐκκλησία μας σὲ ἐξαιρετικὲς περιστάσεις, ποῦ μπορεῖ νὰ βλάψῃ τὴν ὑγεία τοῦ νήπιου ἢ βύθισή του στὸ νερὸ τῆς κολυμπήθρας, ἐπιτρέπει τὴν ἐπίχυση μετὰ νερὸ ἢ τὸ ράντισμα στὸ κεφάλι του μόνο. Σὲ ὅλες τὶς ἄλλες περιστάσεις τὸ βάπτισμα τοῦ νήπιου γίνεται μετὰ τὸ βύθισμά του στὸ νερὸ τῆς κολυμπήθρας. Τὸ βάπτισμα στοὺς βαριὰ ἄρρωστους λεγόταν βάπτισμα τῶν κλινικῶν. Οἱ ἁγιαστικὲς εὐχὲς τοῦ ἱερέα κατὰ τὸ βάπτισμα, τὸ νερὸ, οἱ τρεῖς καταδύσεις καὶ ἀναδύσεις εἶναι τὰ ὀρατὰ σημεῖα τοῦ Μυστηρίου, διὰ τῶν ὁποίων μεταδίδεται στὸ βαπτιζόμενο ἡ ἀόρατη χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἀπ' ὅσα λοιπὸν μάθαμε, δείχνεται φανερὰ ἡ ἀνάγκη τοῦ ἱερωτάτου αὐτοῦ Μυστηρίου καὶ ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ (ὁ μὴ γεννηθεὶς ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ » (Ἰωάν. 3, 5). Ἄν δηλαδή δὲν ἀναγεννηθῆ ὁ

άνθρωπος διὰ τοῦ βαπτίσματος δὲν εἶναι ἄξιος σωτηρίας. Δὲν ὑπάρχει σωτηρία χωρὶς τὸ βάπτισμα.

Τὸ βάπτισμα, οἱ Δυτικοὶ καὶ οἱ Διαμαρτυρόμενοι τελοῦν μετὰ ἐπίχυση ἢ ράντισμα, ἐνῶ βαπτίζω δὲ σημαίνει χύνω ἢ ραντίζω, ἀλλὰ βυθίζω στὸ νερό. Ὁ Σωτὴρας κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον βαπτίστηκε, οἱ δὲ Ἀπόστολοι καὶ ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία ἔτσι βαπτίζαν τοὺς πιστοὺς.

β) Τὸ Μυστήριον τοῦ Χρίσματος

Τὸ Χρίσμα εἶναι τὸ μυστήριον διὰ τοῦ ὁποῖου ὁ βαπτισθεὶς τῇ στιγμῇ ποῦ ἀλείφεται μετὰ τὸ Ἅγιον Μύρο σὲ διάφορα μέρη τοῦ σώματός του, ἀγιάζεται. Τὰ μέλη τὰ ὁποῖα χρίει (ἀλείφει) ὁ ἱερέας ἀμέσως μετὰ τὸ βάπτισμα, εἶναι τὰ ἑξῆς: Τὸ μέτωπο, γιὰ νὰ ἀγιασθῇ ἡ διάνοια αὐτοῦ, τὰ αἰσθητήρια ὄργανα, γιὰ νὰ ἀγιασθοῦν οἱ αἰσθήσεις, τὸ στῆθος, γιὰ νὰ ἀγιασθῇ ἡ καρδιά του, ἡ ἔδρα τῶν ἐπιθυμιῶν, τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια, γιὰ νὰ ἀγιαστοῦν τὰ ἔργα του καὶ νὰ εἶναι ὁ δρόμος τῆς ζωῆς του χριστιανικός. Τὰ μέλη αὐτὰ τὰ χρίει ὁ ἱερέας σταυρωτά, καὶ λέει: «σφραγίς δωρεᾶς Πνεύματος ἁγίου, ἀμήν».

Μὲ τὴν χρίση αὐτὴ μεταδίδονται στὸ βαπτισθέντα τὰ διάφορα καὶ πολλὰ χάρισματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ποῦ εἶναι ἡ πίστη, ἡ ἐλπίδα, ἡ ἀγάπη, ἡ εἰρήνη κλπ. Καὶ ἔτσι σφραγίζεται (βεβαιώνεται) ἡ νέα πνευματικὴ ζωὴ, ποῦ πῆρε ἀπὸ τὸ βάπτισμα καὶ ἐνισχύεται στὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῆς ἁμαρτίας. Γιὰ νὰ βεβαιώσῃ (ἐπισφραγίσῃ) λοιπὸν τὸ βάπτισμα γίνεται τὸ Χρίσμα. Καὶ γι' αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ χωρισθῇ τὸ Χρίσμα ἀπὸ τὸ βάπτισμα. Τὸ Μυστήριον αὐτὸ σύστησαν οἱ Ἀπόστολοι μετὰ τὴν ἐπίθεση τῶν χειρῶν σὲ κείνους ποῦ βαπτίζαν. Οἱ διάδοχοί τους ὁμως, ἐπειδὴ ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ξαπλώθηκε παντοῦ, τελοῦσαν τὸ Μυστήριον μετὰ τὸ μύρο, ποῦ ἀγίασαν οἱ Ἀπόστολοι. Καὶ ἔτσι, ἀντὶ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν Ἀποστόλων, ποῦ δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ τρέχουν παντοῦ καὶ νὰ ἐπιθέτουν τὰ χέρια τους, ἔχριαν τοὺς βαπτιζόμενους μετὰ τὸ Ἅγιον Μύρο. Γι' αὐτὸ οἱ Ἐπίσκοποι ἔδιναν τὸ μύρο, ποῦ αὐτοὶ ἀγίαζαν, στοὺς ἱερεῖς καὶ ἔχριαν τοὺς βαπτιζόμενους. Τὸ μύρο, μέχρι τὸν τέταρτον αἰῶνα, λεγόταν «ἅγιον ἔλαιον», ποῦ ἀπὸ τότε ἀνα-

μείχτηκε και με άλλες άρωματικές ουσίες. Το άγιο μύρο είναι μιὰ ουσία, πού άποτελείται άπό λάδι, κερι, μαστίχα, άλόη, σμύρνα και άπό άλλες 40 άρωματικές ουσίες, πού συμβολίζουν τὰ πολλά και ποικίλα χαρίσματα του 'Αγίου Πνεύματος. Κατασκευάζεται τή Μεγάλη Τετάρτη και αγιάζεται τή Μεγάλη Πέμπτη. Κάθε αύτοκέφαλη 'Εκκλησία κατασκευάζει τὸ άγιο μύρο. 'Η 'Εκκλησία μας όμως, άν και είναι αύτοκέφαλη, τὸ παίρνει άπό τὸ Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως, για νά δείξη τὸ σεβασμό της πρὸς τή Μητέρα 'Εκκλησία.

Με τις εύχες του ιερέα και με τή χρήση του άγίου μύρου, πού είναι τὰ όρατὰ σημεία του μυστηρίου αυτού, μεταδίνεται στο βαπτιζόμενο ή Θεία Χάρη. 'Η Χάρη αυτή επιβεβαιώνει ότι αγιάζεται σαν έκλεχτός χριστιανός.

Τὸ μυστήριο του Χρίσματος, ή Δυτική 'Εκκλησία τὸ χώρισε άπό τὸ βάπτισμα και τὸ τελειή συνήθως στα μέν άγόρια τὸ 14ο έτος τῆς ηλικίας τους, στα δέ κορίτσια, κατά τὸ 12ο και μόνο δια του έπίσκοπου, πού χρίει μόνο τὸ μέτωπο του βαπτισθέντα. Τὸ ίδιο κάνει και ή 'Εκκλησία των Διαμαρτυρομένων, πού τὸ θεωρεϊ σαν άπλή τελετή.

γ) Τὸ Μυστήριο τῆς Μετάνοιας ή 'Εξομολογήσεως

'Η Μετάνοια είναι τὸ μυστήριο, με τὸ όποιο, εκείνος πού λείει (έξομολογεϊ) τις άμαρτίες του στον πνευματικό ιερέα και μετανοεϊ ειλικρινά για αυτές, παίρνει άπ' αυτόν «έν όνόματι του Θεου», τή συγχώρεση αυτών.

Πολλές φορές ό χριστιανός στον άγώνα τῆς ζωῆς, νικιέται άπό τις πονηρές επιθυμίες του, άμαρτάνει και παραβαίνει τὸ θέλημα του Θεου. "Όταν όμως συναιστανθῆ (καταλάβη) τις άμαρτίες του, και άποφασίση να άλλάξη ζωή, τότε λέμε ότι μετάνιωσε. Και όταν όμολογήση ειλικρινά τις άμαρτίες του στον πνευματικό ιερέα, δηλαδή έξομολογηθῆ, συγχωρεϊται άπό τὸ Θεό. Στον πνευματικό ιερέα, θά πῆ ειλικρινά όλη τὴν άλήθεια. 'Ο πνευματικός ιερέας τότε, θά καταλάβη καλά τὸ είδος του άμαρτήματος, και θά συστήση σ' αυτόν τὰ κατάλληλα πνευματικά φάρμακα για τή θεραπεία του. Αυτά είναι ή προσευχή, ή μελέτη θρησκευτικῶν βιβλίων, ή φιλανθρωπία ή τακτική φοίτηση στις ιερές άκολουθίες και άλλα.

Τὰ φάρμακα αὐτὰ λέγονται κανόνες ἢ ἐπιτίμια, τὰ ὅποια δὲν εἶναι τιμωρίες, ἀλλὰ χριστιανικὲς ἀσκήσεις, γιὰ νὰ ἀπαλλαγούμε ἀπὸ τὰ πάθη μας. Ὁ Χριστὸς πολλὰς φορές ἔδωσε ἄφεση ἁμαρτιῶν ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐξομολόγησιν τῶν ἁμαρτωλῶν. Ἔτσι, ἔλαβε συγχώρηση ἁμαρτιῶν ἡ Μαγδαληνὴ, ἡ Σαμαρεΐτιδα, ὁ ληστὴς πάνω στὸ Σταυρὸ κλπ. Τὸ Μυστήριον αὐτό, ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς τὸ καθιέρωσε μὲ τὴν ἐξουσία ποὺ ἔδωσε στοὺς μαθητὲς του νὰ συγχωροῦν ἢ ὄχι τὶς ἁμαρτίες τῶν ἀνθρώπων : « Ὅσα δὲ συγχωρέσετε στὴ γῆ, εἶπε σ' αὐτοὺς, θὰ μείνουν ἀσυγχώρητα καὶ στὸν οὐρανό, καὶ ὅσα συγχωρέσετε στὴ γῆ, θὰ συγχωρεθοῦν καὶ στὸν οὐρανό » (Ματθ. 18, 18).

Τὴν ἐξουσία αὐτὴ οἱ Ἀπόστολοι μετὰδωσαν στοὺς Ἐπίσκοπους, καὶ οἱ ἐπίσκοποι τὴ μεταδίδουν σ' ἐκείνους τοὺς ἱερεῖς, ποὺ τοὺς θεωροῦν κατάλληλους γιὰ τοῦτο. Οἱ ἱερεῖς αὐτοί, ποὺ ἔχουν τὴν ἄδεια τῆς ἐξομολογήσεως ἀπὸ τοὺς ἐπίσκοπους, λέγονται πνευματικοί.

Μὲ τὴν ἐξομολόγησίν μας τὴν εἰλικρινή, μὲ τὴ συγχωρητικὴ εὐχὴ καὶ μὲ τὴν ἐπίθεσιν τῶν χερῶν τοῦ ἱερέα, ποὺ ὅλα αὐτὰ εἶναι τὰ ὀρατὰ σημεῖα τοῦ Μυστηρίου, παίρνουμε τὴ Θεῖα χάριν.

Ἡ μετάνοια, λοιπόν, ἢ ἡ ἐξομολόγησις, εἶναι τὸ πιὸ σωτήριο καὶ ὠφέλιμο τῶν ψυχῶν μας μυστήριον.

δ) Τὸ Μυστήριον τῆς Θεῖας Εὐχαριστίας

Ἡ θεῖα Εὐχαριστία, ποὺ λέγεται καὶ ἁγία Μετάληψις καὶ ἁγία Κοινωνία, εἶναι μυστήριον κατὰ τὸ ὅποιο μὲ τὸν «ἄρτον καὶ οἶνον» (ψωμί καὶ κρασί) κοινωνοῦμεν αὐτὸ τὸ ἀληθινὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος τοῦ μυστηρίου, τὰ ὅποια εἶναι τὰ συστατικά του, μεταουσιώνονται (μεταβάλλουν τὴν οὐσίαν τους) στὸ σῶμα καὶ στὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ μὲ τὴν ἐνέργειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἡ μετουσίωσις γίνεται τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ ἱερέας λέει τὴν εὐχὴ τῆς μετουσιώσεως κατὰ τὴ θεῖα Λειτουργία, ὅπως θὰ μάθωμε στὸ μάθημα τῆς Λειτουργικῆς. Ὁ ἄρτος πρέπει νὰ εἶναι ἀπὸ καθαρὸ σιτάρι καὶ ἔνζυμος, γιὰτὶ μὲ ἔνζυμο ἄρτο τέλεσε ὁ Ἰησοῦς τὸ μυστήριον αὐτό. Ὁ δὲ οἶνος πρέπει νὰ εἶναι γνήσιος, ἀπὸ σταφύλια

κόκκινα, ανακατωμένος με νερό, γιατί κατά τη Σταύρωση του Σωτήρα, όταν ο Στρατιώτης τρύπησε με τη λόγχη την πλευρά του Χριστού, έτρεξε αίμα και νερό. Το μυστήριο αυτό το σύστησε ο Κύριος τη νύχτα εκείνη, που επρόκειτο να παραδοθή στους 'Ιουδαίους από τον προδότη 'Ιούδα, όποτε κάλεσε τους 'Αποστόλους και έφαγε μαζί τους σέ Μυστικό Δείπνο. Κατά το δείπνο αυτό πήρε ψωμί και, αφού πρώτα εύχαρίστησε το Θεό, το έκοψε σε κομμάτια και το μοίρασε στους μαθητές του λέγοντας : «Λάβετε, φάγετε· τουτό έστι το σώμα το ύπερ ύμών κλώμενον» (κοπτόμενον). Έπειτα πήρε το ποτήρι με το κρασί και είπε : «Πίετε έξ αυτού πάντες· τουτο γάρ έστι το αίμα μου, το τής Καινής Διαθήκης, το περι πολλών εκχυνόμενον εις άφεισιν άμαρτιών» (Ματθ. 26, 26 - 28). Τήν τέλεση δέ του μυστηρίου αυτού ρητά διάταξε ο Χριστός με τα προτρεπτικά λόγια : «τουτο ποιείτε εις την έμήν ανάμνησιν» (Λουκ. 22, 19).

Το μυστήριο λέγεται Εύχαριστία, γιατί πριν μοιράση το ψωμί στους μαθητές του, όπως είδαμε, εύχαρίστησε τον Πατέρα του. 'Αναπαριστάνει δέ τουτο την ιλαστήρια θυσία του Σωτήρα πάνω στο Σταυρό, την όποία πρόσφερε χάρη τής σωτηρίας μας (Α' Κορινθ. 11, 26). Μας ένώνει με το Χριστό. Μας κάνει άξιους τής χάρις του 'Αγίου Πνεύματος. Μας στηρίζει στην άρετή. Και μας ύπόσχεται μιάν άλλη ζωή, άνώτερη από την τωρινή, δηλαδή την αιώνια ζωή. Γι' αυτό πρέπει να μεταλαβαίνωμε τών 'Αχράντων Μυστηρίων. Είναι όμως άναγκαίο και άπαραίτητο, προτου μεταλάβωμε, να προετοιμαζόμαστε με νηστεία, με συμφιλίωση με τους έχθρους μας, με πραγματική μεάνοια και έξομολόγηση τών άμαρτιών μας στον πνευματικό ιερέα. Τότε θα είμαστε άξιοι να προσερχόμαστε στο Μυστήριο αυτό. Γιατί, καθώς λέει ο άπόστολος Παύλος : «όποιος τρώει το σώμα του Χριστού και πίνει το αίμα του, ένω δέν είναι άξιος, κάνει πολύ μεγάλο άμάρτημα» (Α' Κορινθ. 11, 28).

'Η Παπική 'Εκκλησία καθώς και οι Διαμαρτυρόμενοι, μεταχειρίζονται άζυμο άρτο, ένω, όπως είδαμε, ο Χριστός τέλεσε το μυστήριο τουτο με ένζυμο άρτο πριν από το 'Ιουδαϊκό Πάσχα, οι δέ 'Απόστολοι και ή άρχαία 'Εκκλησία ένζυμο άρτο μεταχειρίζονταν.

Στους λαϊκούς ή Παπική 'Εκκλησία προσφέρει κατά τη θεία Κοινωνία μόνο άρτο, οίνον κοινωνοϋν μόνο οι κληρικοί της, κατά

παράβαση τῆς ρητῆς ἐντολῆς τοῦ Κυρίου : «Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες». Ὁ χορηγούμενος ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία αὐτὴ ἄζυμος ἄρτος λέγεται ὅστις, πού σημαίνει θυσία. Ἔχει σχῆμα στρογγυλὸ σὲ μέγεθος μετἀλλινῆς δραχμῆς καὶ φέρει τὸν τύπο τοῦ σταυροῦ. Παρασκευάζεται ἀπὸ κληρικούς. Οἱ Διαμαρτυρόμενοι ἀρνοῦνται καθ' ὀλοκληρίαν τὴν πραγματικὴ παρουσία τοῦ Σώματος καὶ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ στοῦ μυστήριου τῆς θείας Εὐχαριστίας. Θεωροῦν τὸν ἄρτο καὶ οἶνο σὰν ἀπλά σύμβολα τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ.

ε) Τὸ Μυστήριον τοῦ Εὐχέλαιου

Τὸ Εὐχέλαιον εἶναι μυστήριον στοῦ ὁποῖο, ἐνῶ ὁ ἱερέας ἀλείφει τὸν ἀσθενὴ μὲ ἁγιασμένον λάδι, παρακαλεῖ τὸ Θεὸ νὰ χάριση σ' αὐτὸν σωματικὴ καὶ ψυχικὴ σωτηρία. Μὲ τὸ μυστήριον αὐτὸ παίρνει πάντοτε ὁ ἀσθενὴς τὴ συγχώρηση τῶν ἁμαρτιῶν του, ἂν ἔχη πίστη ἀληθινὴ καὶ πραγματικὰ μετανοῆ. Ἄν τὸ σῶμα τοῦ ἄρρωστοῦ δὲν γιαιτρεύεται, τοῦτο προέρχεται ἀπὸ τὴν κρίση τοῦ παντογνώστη Θεοῦ.

Τὸ Εὐχέλαιον τὸ σύστησαν αὐτοὶ οἱ Ἀπόστολοι, πού κατὰ τὶς ἀποστολικὰς τοὺς περιοδεῖες ἀλείφον με λάδι πολλοὺς ἄρρωστους καὶ τοὺς θεράπευον (Μάρκ. 6, 13). Παραδόθηκε δὲ τὸ μυστήριον αὐτὸ στὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τὸν ἀπόστολον Ἰάκωβον, ὁ ὁποῖος γράφει : «Εἶναι κανεὶς ἀπὸ σᾶς ἄρρωστος; Ἄς προσκαλέση τοὺς πρεσβύτερους τῆς Ἐκκλησίας καὶ αὐτοὶ ἄς προσευχηθοῦν γι' αὐτόν, ἐνῶ θὰ τὸν ἀλείφουν με λάδι στοῦ ὀνομα τοῦ Κυρίου· καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως θὰ σώση τὸν ἄρρωστο· καὶ ἂν εἶναι ἁμαρτωλὸς θὰ συγχωρηθῆ» (Ἐπιστ. Ἰακ. 5, 14-16).

Οἱ Ἀπόστολοι παράδωσαν τὴν ἐξουσίαν στοὺς ἐπίσκοπους καὶ καὶ οἱ ἐπίσκοποι στοὺς πρεσβύτερους. Λέγεται εὐχέλαιον, γιὰτὶ ἡ σωματικὴ καὶ ψυχικὴ θεραπεία τοῦ χριστιανοῦ γίνεται με τὸ ἁγιασμένον λάδι καὶ με τὴν εὐχὴ τῶν ἱερέων (εὐχὴ - ἔλαιον). Σήμερα τὸ μυστήριον αὐτὸ τελεῖται (κανονικὰ) ἀπὸ ἑπτὰ ἱερεῖς, στὴν ἀνάγκη καὶ λιγότερους, γιὰτὶ ἑπτὰ εἶναι οἱ καρποὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καὶ γιὰτὶ ἑπτὰ μέρη ἀποτελοῦν τὴν ἀκολουθίαν τοῦ μυστηρίου τούτου, ὅπως θὰ δοῦμε στὴ Λειτουργικὴ. Ἡ Ἐκκλησία τελεῖ τὸ μυστήριον αὐτὸ καὶ σὲ ὑγιεῖς, ὅταν ἔπειτα ἀπὸ μετάνοια θέλουν νὰ κοινωνήσουν.

Και γενικά για όλους τους χριστιανούς η Έκκλησία τελεί το μυστήριο τούτο κατά την Μεγ. Τετάρτη, για να προετοιμαστούν οι Χριστιανοί να κοινωνήσουν τη Μεγ. Πέμπτη.

Η Δυτική, Παπική Έκκλησία, παρέχει το μυστήριο τούτο στους έτοιμοθάνατους, σαν τελευταίο έφοδισ για τη μέλλουσα ζωή. Δεν το παρέχει στους έτοιμοθάνατους, που είναι καταδικασμένοι σε θάνατο, στα νήπια, στους παράφρονες και σε κείνους που ξεκινούν για πόλεμο.

στ) Τò Μυστήριο του Γάμου

Ο γάμος είναι το μυστήριο κατά το οποίο δια της εύλογίας του επίσκοπου ή του ιερέα, κατέρχεται η θεία χάρη για να αγιάσει τη νόμιμη και από αγάπη ένωση του άντρα και της γυναίκας. Σκοπός του αγιασμού τούτου είναι η άμοιβαία σωματική και πνευματική βοήθεια και η τεκνογονία. Ο γάμος, τον οποίον ο θεός Παύλος ονομάζει «μυστήριο μέγα» είναι και αρχαιότατος. Γιατί το γάμο σύστησε και αγίασε ο Θεός στον Παράδεισο δια της εύλογίας των πρωτοπλάστων, στους οποίους είπε: «Αύξανεσθε και πληθύνεσθε, και πληρώσατε την γήν και κατακυριεύσατε αυτής» (Γνεέσ. 1, 28 και 2, 24). Τη θεία αυτή ένωση του άντρα και της γυναίκας αγίασε και ο Χριστός δια της παρουσίας αυτού στο γάμο της Κανᾶ.

Την ένωση του άντρα και της γυναίκας παραβάλλει ο απόστολος Παύλος προς την Ένωση του Χριστού με την Έκκλησία. Με την παρομοίωση δε αυτή της σχέσεως των συζύγων προς τη σχέση της Έκκλησίας και του Χριστού, δείχνει ο απόστολος την αγιότητα του μυστηρίου και το αδιάλυτο του δεσμού αυτού, όπως και ο ίδιος ο Χριστός είπε: «Δέν είναι πλέον δύο (ο άντρας και η γυναίκα) αλλά μιᾶ σάρκα. Εκείνο, λοιπόν, που ο Θεός ένωσε, άνθρωπος ἄς μή τὸ χωρίζη» (Ματθ. 19, 6-7). Ο γάμος, λοιπόν, έχει σπουδαία σημασία, γιατί πάνω σ' αυτόν στηρίζεται η χριστιανική οικογένεια. Προς τον σκοπόν αυτόν δε οι γυναίκες, λέει ο απόστολος Παύλος, πρέπει να υποτάσσωνται στους συζύγους τους, όπως στον Κύριο, γιατί ο άντρας είναι κεφαλή της γυναίκας, όπως ο Χριστός είναι κεφαλή της Έκκλησίας (Έφεσ. 5, 22). Ο Θεός δημιούργησε τη γυναίκα από ένα πλευρό του άντρα. Έτσι ο άντρας

έχει την προτεραιότητα και ύπεροχή, ή δὲ γυναίκα τὴν ἐξάρτηση αὐτῆς ἀπὸ τὸν ἄντρα.

Ἡ Ἐκκλησία μας, καθὼς καὶ ἡ δικαστικὴ ἀρχή, σὲ ὀρισμένες σοβαρὲς περιστάσεις, πού οἱ σύζυγοι ἔδειξαν περιφρόνηση στὸ δεσμό αὐτόν, δέχεται νὰ διαλύσῃ τὸ γάμο αὐτόν. Ἐπίσης ἡ Ἐκκλησία μας ἀπαγορεύει νὰ κάνουν γάμο τὰ ἴδια πρόσωπα περισσότερο ἀπὸ τρεῖς φορές. Δηλαδή ἐπιτρέπει νὰ ἔρθουν σὲ δεῦτερο καὶ σὲ τρίτο γάμο, μετὰ τὸ διαζύγιο (διάλυση τοῦ γάμου) ἢ μετὰ τὸ θάνατο τοῦ ἑνὸς ἀπὸ τοὺς δύο συζύγους.

Οἱ ἐρχόμενοι σὲ γάμο ὀφείλουν νὰ ἔχουν μεταξύ τους εὐλικρινὴ καὶ ἐλεύθερη συγκατάθεση, εὐλικρινὴ ἀγάπη καὶ νόμιμη ἡλικία. Ἐπίσης δὲν πρέπει νὰ ἔχουν σωματικὴ ἢ πνευματικὴ συγγένεια. Ἡ πνευματικὴ συγγένεια προέρχεται ἀπὸ τὸ μυστήριον τοῦ βαπτίσματος (π.χ. δὲ γίνεται γάμος μεταξύ ἀνάδοχου καὶ ἀναδεκτῆς ἢ καὶ τοῦ παιδιοῦ τοῦ ἀνάδοχου μὲ τὴν ἴδια κλπ. Δὲν πρέπει ἀκόμη νὰ ἔχουν πολιτικὴ συγγένεια, ἢ ὁποία προέρχεται ἀπὸ υἱοθεσία. Δηλαδή ἓνας νέος, πού υἱοθετήθηκε ἀπὸ κάποιον, δὲν μπορεῖ νὰ πάρῃ σύζυγό του τὴν κόρη ἐκείνου, πού τὸν υἱοθέτησε. Νὰ μὴν ἔχουν ἀκόμη διαφορά θρησκείας (δηλαδή γάμος μεταξύ πιστῶν καὶ ἀπίστῶν δὲν ἐπιτρέπεται). Ὅλα αὐτά, πού ἐμποδίζουν νὰ γίνῃ γάμος, λέγονται κωλύματα (ἐμπόδια) τοῦ γάμου. Τὰ κωλύματα ἔχουν σκοπὸ νὰ κάνουν τοὺς συζύγους τέτοιους, ὥστε νὰ βοηθῶνται σωματικὰ καὶ πνευματικὰ ἀναμεταξύ τους. Νὰ κάνουν τέκνα καὶ νὰ δίνουν σ' αὐτὰ ὀρθόδοξη χριστιανικὴ ἀνατροφή καὶ νὰ πολλαπλασιάζουν τὸ ἀνθρώπινο γένος. Αὐτὲς οἱ ὑποχρεώσεις τους εἶναι καὶ σκοπὸς τοῦ γάμου. Ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν Ἀδὰμ ἀπὸ τὴ γῆ, ἀπὸ δὲ τὸν Ἀδὰμ τὴ γυναίκα. Κι αὐτὸ τὸ ἔκανε γιὰ νὰ δείξῃ ὅτι καὶ οἱ δύο, ἄντρας καὶ γυναίκα, εἶναι τῆς ἴδιας φύσεως, καὶ πρέπει νὰ ἔχουν ἀναμεταξύ τους φυσικὴ φιλοστοργία.

Ἄν ἐκεῖνοι, πού θὰ ἔρθουν σὲ γάμο εἶναι ἑτερόδοξοι, δηλαδή ὁ ἄντρας δυτικὸς καὶ ἡ γυναίκα ὀρθόδοξη, ἢ καὶ τὸ ἀντίθετο, τότε συμφωνοῦν οἱ δύο Ἐκκλησίες νὰ γίνῃ ὁ γάμος μικτός, δηλαδή νὰ γίνουν δύο μυστήρια σ' αὐτούς, ἓνα ὀρθόδοξο καὶ ἓνα δυτικὸ. Πρέπει ὁμως τὰ τέκνα νὰ ἀνατραφοῦν μὲ τὸ ὀρθόδοξο δόγμα.

Ὅπως θὰ δοῦμε στὴ Λειτουργικὴ, μεταξύ τῶν ὁρατῶν σημείων τοῦ μυστηρίου, εἶναι οἱ δακτύλιοι ἀρραβῶνες (βέρες) καὶ τὰ στέφανα.

Οί δακτύλιοι είναι τὸ σημεῖο ὅτι θὰ ἐκτελεσθῆ ἡ ὑπόσχεση γιὰ τὸ γάμο. Τὰ στέφανα φανερώνουν πόσο τιμᾶ ἡ Ἐκκλησία τοὺς νεόνυμφους. Ἡ παπικὴ Ἐκκλησία δὲν ἐπιτρέπει τὸ διαζύγιο, ἐπιτρέπει ὅμως καὶ τέταρτο γάμο, πολιτικό, δηλαδὴ χωρὶς τὴν ἱερὴ ἀκολουθία τοῦ μυστήριου τούτου, καθὼς καὶ οἱ Διαμαρτυρόμενοι. Ὁ πολιτικὸς γάμος συνίσταται σὲ μιὰ πράξη συμφωνίας σ' αὐτοὺς ποὺ ἔρχονται σὲ γάμο, ποὺ ὑπογράφουν ἐνώπιον τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ἀπλῶς.

ζ) Τὸ Μυστήριο τῆς Ἱεροσύνης

Ἡ Ἱεροσύνη εἶναι ἓνα μυστήριο στὸ ὁποῖο, ἐνῶ ὁ ἐπίσκοπος ποὺ λειτουργεῖ ἐπιθέτει τὰ χέρια του πάνω στὸν ὑποψήφιο κληρικό, κατέρχεται ἡ θεία χάρη σ' αὐτὸν (τὸν ὑποψήφιο), ποὺ τοῦ παχει τὴν ἐξουσία νὰ διδάσκη τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ, νὰ τελεῖ τὰ μυστήρια καὶ τὶς ἱερὲς ἀκολουθίες καὶ νὰ κυβερνᾷ τοὺς πιστοὺς. Τὸ μυστήριο τοῦτο σύστησε αὐτὸς ὁ Χριστός, ὅταν μετὰ τὴν Ἀνάστασή του σὲ ἐμφάνισέ του στοὺς μαθητὲς του ἐμφύσησε σ' αὐτοὺς Πνεῦμα Ἅγιο. Καὶ ἀπέστειλε αὐτοὺς νὰ κυβερνοῦν τὴν Ἐκκλησία. «Καθὼς ἀπέστειλε ἐμὲ ὁ Πατὴρ καὶ ἐγὼ σᾶς ἀποστέλλω» (εἰς τὸν κόσμον). (Ἰωάν. 20, 22 καὶ 23). Οἱ ἀπόστολοι ἔπειτα μετάδωσαν τὴ χάρη τῆς Ἱεροσύνης μὲ ἐπίθεση τῶν χειρῶν (χειροθεσία) στοὺς διαδόχους τους. Καὶ αὐτοὶ πάλι μετάδωσαν αὐτὴ στοὺς ἐπόμενους, καὶ ἔτσι ἡ διαδοχικὴ σειρὰ συνεχίζεται μέχρι σήμερα (Πράξ. 20, 28).

Ἡ Ἱεροσύνη εἶναι σπουδαιότατο μυστήριο, γιατί ἀπὸ αὐτὸ ἐξαρτᾶται καὶ ἡ τέλεση τῶν ἄλλων μυστηρίων.

Μὲ τὸ μυστήριο λοιπὸν αὐτὸ ὁ ἐπίσκοπος ἐπιθέτοντας τὰ χέρια του στὸ κεφάλι τοῦ ὑποψήφιου κληρικοῦ καὶ μὲ ἰδιαίτερη εὐχή, ἐπικαλεῖται τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἀγιάζει αὐτὸν καὶ τὸν κατατάσσει σ' ἓνα ἀπὸ τοὺς βαθμοὺς τῆς Ἱεροσύνης. Οἱ χειροτονοῦμενοι λέγονται κληρικοί, γιατί ἔλαβαν τὸν κληρὸ τῆς διακονίας αὐτῆς (ὑπηρεσίας). Σ' ὅλους τοὺς ἱερωμένους ὀφείλομε νὰ προσφέρωμε σεβασμὸ καὶ τιμὴ. Γιατί αὐτοὶ ἀγρυπνοῦν καὶ μεσιτεύουν γιὰ μᾶς στὸ Θεό· ἀκόμη δὲ γιατί κατὰ τὴν τέλεση τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας εἰκονίζουν τὸ Χριστό.

Οἱ βαθμοὶ τῆς Ἱεροσύνης : Οἱ κληρικοὶ διακρίνονται σὲ τρεῖς

τάξεις (βαθμούς), 1) στον βαθμό του Διάκονου, 2) στον βαθμό του πρεσβύτερου και 3) στον βαθμό του Ἐπίσκοπου.

1) Ὁ Διάκονος. Ὁ Διάκονος διακονεῖ (ὑπηρετεῖ) τὸν ἱερέα καὶ τὸν Ἐπίσκοπο, ὅταν τελοῦν τὰ μυστήρια καὶ τὶς ἱερὲς τελετές, χωρὶς νὰ μπορεῖ νὰ τελήσῃ αὐτὸς αὐτά. Κηρύσσει καὶ τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν ἄδεια τοῦ Ἐπίσκοπου. Τὸ ἔργο τῆς διακονίας του εἶναι περιορισμένο.

2) Ὁ Πρεσβύτερος (ἱερέας). Οἱ πρεσβύτεροι τελοῦν ὅλα τὰ μυστήρια ἐκτὸς ἀπὸ τὸ μυστήριο τῆς Ἱεροσύνης, τοῦ ἁγιασμοῦ τοῦ μύρου καὶ τῶν ἐγκαινίων τοῦ ναοῦ. Τὸ μυστήριο τῆς ἐξομολογήσεως τελεῖ τότε μόνο, ὅταν λάβῃ τὴν ἄδεια τοῦ Ἐπίσκοπου. Στὸν πρεσβύτερο ἀκόμη ἐπιτρέπεται νὰ κηρύσσει τὸ θεῖο λόγο καὶ νὰ κυβερνᾷ τὴν ἐνορία του.

3) Ὁ Ἐπίσκοπος τελεῖ ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ μυστήρια καὶ ὅλες τὶς τελετές, κηρύσσει τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ καὶ κυβερνᾷ τὶς ψυχὲς τοῦ ποιμνίου τῆς ἐπισκοπῆς του. Ἔχει πλήρη τὴ χάρι τῆς Ἱεροσύνης καὶ τὴ χορηγεῖ σὲ ἄλλους διὰ τῆς χειροτονίας.

Οἱ κληρικοὶ τῶν τριῶν αὐτῶν βαθμῶν ἔχουν καὶ ἄλλα ὀνόματα, τὰ ὁποῖα δὲ σημαίνουν βαθμούς, ἀλλὰ ἀξιώματα τιμητικὰ π.χ. ὁ Ἐπίσκοπος λέγεται καὶ Ἀρχιεπίσκοπος, Μητροπολίτης, Πατριάρχης, Πάπας κλπ. Ὁ Πρεσβύτερος λέγεται καὶ Πρωθιερέας, Πρωτοπρεσβύτερος, Πρωτοπαπᾶς, Οἰκονόμος κλπ. Ὁ ἄγαμος πρεσβύτερος λέγεται Ἱερομόναχος, Ἀρχιμανδρίτης κλπ. Ὁ Διάκονος, Ἀρχιδιάκονος κλπ. Ὁ προορισμὸς τῶν κληρικῶν εἶναι πολὺ μεγάλος, γιὰτὴ ἡ Ἐκκλησία παραδίδει σ' αὐτοὺς τὶς ψυχὲς τῶν χριστιανῶν γιὰ νὰ τὶς ὀδηγήσουν στὴν ὁδὸ τῆς σωτηρίας. Γι' αὐτὸ οἱ κληρικοὶ πρέπει νὰ εἶναι ἠθικοὶ ἄνθρωποι, μορφωμένοι, πιστοὶ καὶ διδακτικοὶ (παράβαλε καὶ Α' Τιμοθ. 3, 2 καὶ 4, 12).

Ἡ ἐπίθεσις τῶν χειρῶν τοῦ Ἐπίσκοπου πάνω στὸν ὑποψήφιο κληρικό καὶ οἱ εὐχές, τὶς ὁποῖες ἀπαγγέλλει ὁ Ἐπίσκοπος, εἶναι τὰ ὀρατὰ σημεῖα τοῦ μυστηρίου αὐτοῦ.

Ὁ Διάκονος καὶ ὁ Πρεσβύτερος χειροτονοῦνται ἀπὸ ἕνα Ἐπίσκοπο. Καὶ δύο τουλάχιστο Ἐπίσκοποι χειροτονοῦν τὸν πρεσβύτερο σὲ Ἐπίσκοπο. Ἀπαγορεύεται νὰ εἶναι ὁ Ἐπίσκοπος ἕγγαμος. Ἐπιτρέπεται ὁ γάμος μόνο στοὺς διάκονους καὶ πρεσβύτερους, προ-

τοῦ ὅμως νὰ χειροτονηθοῦν. Ἐπιτρέπεται ἐπίσης ἕγγαμος Πρεσβύτερος νὰ γίνῃ Ἐπίσκοπος, ἂν ἔχη πεθάνει ἡ σύζυγός του (βρίσκεται σὲ χρεῖα).

Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ὑποχρεώνει τοὺς κληρικούς καὶ τῶν τριῶν βαθμῶν νὰ εἶναι ἄγαμοι. Ἐνῶ οἱ Διαμαρτυρόμενοι ἐπιτρέπουν στοὺς κληρικούς τους καὶ δεύτερο καὶ τρίτο γάμο. Οἱ Διαμαρτυρόμενοι ἐπίσης δὲν ἀναγνωρίζουν βαθμὸ ἐπίσκοπου, παρὰ μόνο πρεσβύτερου καὶ διάκονου. Ἐπίσκοπους ἔχει ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία καὶ γι' αὐτὸ λέγεται καὶ Ἐπισκοπιανή.

Ἔργασίες

1. Ποιὸ εἶναι τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως καὶ ἀπὸ πόσα ἄρθρα ἀποτελεῖται;
2. Σὲ ποιὰ πρόσωπα ἀναφέρεται;
3. Ποιὰ εἶναι τὰ ὁρατὰ καὶ ἀόρατα σημεῖα τοῦ πρώτου ἄρθρου;
4. Ποιὲς εἶναι οἱ ἰδιότητες τοῦ Θεοῦ;
5. Τί ἀναφέρει τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως περὶ τοῦ Χριστοῦ;
6. Τί ἀναφέρει περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος;
7. Νὰ μάθετε καλὰ ἀπὸ μνήμης τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως.
8. Πόσα καὶ ποιὰ εἶναι τὰ Μυστήρια;
9. Γιατί λέγονται Μυστήρια;
10. Ποιὰ Μυστήρια εἶναι ὑποχρεωτικά;
11. Ποιὰ Μυστήρια εἶναι προαιρετικά;
12. Ποιὰ ἐπιτρέπεται νὰ ἐπαναληφθοῦν;
13. Ποιὰ γίνονται μόνο μιὰ φορά;
14. Ποιὰ εἶναι τὰ ὁρατὰ σημεῖα κάθε Μυστηρίου;
15. Ποιοὶ εἶναι οἱ βαθμοὶ τῆς Ἱεροσύνης;
16. Ποιὲς οἱ διαφορὲς τῶν διαφόρων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν ὡς πρὸς τὰ Μυστήρια;
17. Ποιὲς οἱ διαφορὲς τῶν διαφόρων αὐτῶν ὡς πρὸς τοὺς βαθμοὺς τῆς Ἱεροσύνης καὶ τίς ὑποχρεώσεις τῶν κληρικῶν;

ΤΜΗΜΑ Β'

ΗΘΙΚΟ

1. Ο ΔΕΚΑΛΟΓΟΣ

Στό δογματικό μέρος της Κατηχήσεως διδαχτήκαμε τις θείες αλήθειες, τις οποίες οφείλομε νὰ πιστεῦωμε. Πρέπει ὁμως τώρα νὰ μάθωμε καὶ τί πρέπει νὰ κάνουμε, γιατί ἡ πίστη μας πρέπει νὰ ἀποδειχνηται μὲ ἀγαθὰ ἔργα. Γιατί δὲν ὠφελεῖ νὰ πιστεῦη κανεὶς στὸ Θεό, ἂν δὲ δείχνη τὸν καρπὸ τῆς πίστεώς του σ' Αὐτόν: «Τὶ τὸ ὄφελος, ἀδελφοί μου, λέγει ὁ ἀπόστολος Ἰάκωβος, ἐὰν πίστιν λέγει τις ἔχει, ἔργα δὲ μὴ ἔχη; Μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐτόν;» (2, 14 - 17).

Τὰ ἔργα δὲ αὐτὰ θὰ μάθωμε στὸ δεύτερο τοῦτο τὸ μέρος, τὸ ἠθικὸ, ποῦ περιέχονται οἱ ἠθικὲς ἀλήθειες, δηλαδὴ τὰ καθήκοντά μας (οἱ ὑποχρεώσεις μας) πρὸς τὸ Θεὸ καὶ πρὸς τὸν πλησίον. Τὰ καθήκοντα αὐτὰ, ποῦ εἶναι καὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, περιέχονται μὲ συντομία στὸ δεκάλογο. Στὶς δέκα δηλαδὴ ἐντολές, τὶς ὁποῖες ἔδωσε ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Μωυσῆ στους Ἑβραίους πάνω στὸ ὄρος Σινᾶ.

Τὶς ἐντολές αὐτές, ἂν καὶ δόθηκαν στὸ λαὸ τῶν Ἑβραίων, καὶ ἐμεῖς οἱ χριστιανοὶ οφείλομε νὰ τὶς ἐκτελοῦμε. Γιατί καὶ αὐτὸς ὁ Σωτήρας κατὰ τὴ διδασκαλία του παράγγειλε νὰ ἐφαρμόζωμε τὶς ἐντολές αὐτές, ἀφοῦ μάλιστα τὶς συμπλήρωσε στὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλία του. Καὶ ἡ συμπλήρωση αὐτὴ ἀποτελεῖ τὸν κανόνα τοῦ ἠθικοῦ μας βίου. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος δίδαξε ὅτι οἱ ἐντολές αὐτές περιέχουν τὸ νόμο, ποῦ εἶναι γραμμένοι στὶς καρδιὲς ὅλων τῶν ἀνθρώπων.

Ὁ δεκάλογος διαιρεῖται σὲ δύο μέρη. Τὸ πρῶτο περιλαβαίνει

τις τέσσερεις πρώτες ἐντολές καὶ διδάσκει τὰ καθήκοντά μας πρὸς τὸ Θεό. Τὸ δεύτερο μέρος περιλαμβάνει τις ὑπόλοιπες ἕξι καὶ διδάσκει τὰ καθήκοντά μας πρὸς τὸν πλησίον.

Οἱ δέκα ἐντολές εἶναι οἱ ἑξῆς :

1. Ἐγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου οὐκ ἔσονται σοι Θεοὶ ἕτεροὶ πλὴν ἐμοῦ.

2. Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἰδωλόν, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασι ὑποκάτω τῆς γῆς οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς, οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς.

3. Οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ.

4. Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν σαββάτων ἁγιάζειν αὐτὴν ἐξ ἡμέρας ἔργα καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου.

5. Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένη ἐπὶ τῆς γῆς.

6. Οὐ φονεύσεις.

7. Οὐ μοιχεύσεις.

8. Οὐ κλέψεις.

9. Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ.

10. Οὐκ ἐπιθυμήσεις ὅσα τῷ πλησίον σου ἐστί.

Τὸ Δεκάλογο αὐτὸν περιέλαβε ὁ Χριστὸς στὶς δυὸ μεγάλες ἐντολές τῆς ἀγάπης πρὸς τὸ Θεὸ καὶ πρὸς τὸν πλησίον. «Ἀγαπήσεις, εἶπε, Κύριον τὸν Θεόν σου με ὅλην τὴν καρδίαν σου καὶ με ὅλην τὴν ψυχὴν σου καὶ με ὅλην τὴν διάνοιάν σου». Αὕτη εἶναι ἡ πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή. Δεύτερη δὲ ὅμοια με τὴν πρώτη εἶναι : «Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἀγαπᾷς τὸν ἑαυτό σου. Εἰς τίς δύο αὐτὲς ἐντολές ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆτες στηρίζονται» (Ματθ. 22, 37 - 41).

Α' ΤΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΜΑΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΘΕΟ

Ἡ πρώτη ἐντολή μᾶς διδάσκει ὅτι ὀφείλομε νὰ ὁμολογοῦμε καὶ νὰ λατρεύωμε ἕνα καὶ μόνο ἀληθινὸ Θεὸ καὶ ὄχι ἄλλους, ἐκτὸς ἀπὸ αὐτόν. Παραβαίνουν λοιπὸν τὴν ἐντολή αὐτὴ οἱ ἄθεοι καὶ οἱ

πολυθεϊστές, οί δεισιδαίμονες, δηλαδή όσοι δίνουν πίστη σέ διάφορες προλήψεις· οί μάγοι και οί γόητες, δηλαδή εκείνοι πού πιστεύουν σέ διάφορες ενέργειες τών πονηρῶν πνευμάτων όσοι παραδέχονται τύχη ἢ πεπρωμένο, γιατί αὐτοί ἀρνοῦνται τήν πρόνοια τοῦ Θεοῦ κλπ.

Τήν πρώτη αὐτή ἐντολή συμπληρώνει ἡ δεύτερη. Δι' αὐτῆς διδασκόμαστε νά λατρεύωμε αὐτὸν τὸν μόνο, τὸν ἀληθινὸ Θεὸ και ὄχι ψεύτικους Θεούς, ὅπως οί εἰδωλοάτρες, πού ἀντὶ νά λατρεύουν τὸν Κτίστη λατρεύουν τὰ κτίσματα αὐτοῦ. Ἡ προσκύνηση εἰδωλῶν και ὁμοιωμάτων τῆς φύσεως, τοῦ οὐρανοῦ και τῆς γῆς, τῆς θάλασσας, ἀποτελεῖ τήν ψεύτικη θρησκεία τους. Ὁ Θεὸς εἶναι πνευματικός, ἐνῶ τὰ κτίσματά του εἶναι ὑλικά. Ὁφείλομε νά τὸν προσκυνῶμε πνευματικά, ὅπως δίδαξε ὁ Χριστὸς στήν ὁμιλία του μέ τήν Σαμαρείτιδα, στήν ὁποία εἶπε ὅτι οί ἀληθινοί προσκυνητές προσκυνοῦν τὸ Θεὸ «ἐν Πνεύματι και ἀληθείᾳ» (Ἰωάν. 4, 23).

Ὁ Θεὸς στήν ἐντολή αὐτὴ καταδικάζει τήν εἰδωλολατρία, δηλαδή τὰ ἔργα τῆς τέχνης, τὰ ὁποῖα οί εἰδωλοάτρες θεοποιοῦν. Ἔργα τέχνης ὅμως εἶναι και οί ἅγιες εἰκόνες. Δὲν εἶναι ὅμως εἰδῶλα. Τῆς εἰκόνες δὲν τῆς λατρεύομε, ἀλλὰ τῆς τιμᾶμε, γιατί παριστάνουν πρόσωπα ἱερά. Ἡ τιμὴ μεταβαίνει στοὺς πρόσωπο πού παριστάνει ἢ εἰκόνα (στοὺς πρωτότυπο), ὅπως μᾶς διδάσκουν οί Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Μέγας Βασίλειος και ὁ Ἰωάννης Δαμασκηνός.

Ἡ τρίτη ἐντολή μᾶς διδάσκει ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ πρέπει νά τὸ προφέρωμε μέ τὸ μεγαλύτερο σεβασμό. Ἔχομε δηλαδή καθῆκον νά μὴ μεταχειριζόμαστε και νά μὴ ἐπικαλούμαστε τὸ ἅγιο ὄνομα τοῦ Θεοῦ μέ ἀσέβεια και χωρὶς λόγο. Τὴν ἀσέβειά μας αὐτὴ δείχνουμε πρὸς τὸ Θεὸ, ὅταν μεταχειριζόμαστε τὸ ὄνομά του στοὺς ὅρκους μας και στὶς βλαστήμιες μας. Οἱ ψεύτικοι ὅρκοι πού κάνομε στοὺς ὄνομα τοῦ Θεοῦ γιὰ διάφορα πράγματα και βλαστήμιες τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ εἶναι δυὸ πολὺ μεγάλα ἁμαρτήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα πρέπει νά προφυλαγόμαστε. Ὑπάρχουν ὅμως και σπουδαῖες περιστάσεις κατὰ τῆς ὁποῖες ἐπιτρέπεται νά ὀρκίζομαστε στοὺς ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Ὅταν π.χ. καλοῦμαστε πρώτη φορά στοὺς στρατό, ὀρκίζομαστε ὅτι θὰ διαφυλάξομε τὴν πίστη και τὴν πατρίδα. Εἶναι οἱ ὅρκοι τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, οἱ ὅρκοι ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου κλπ.

Ἡ τέταρτη ἐντολή μᾶς διδάσκει νὰ μὴ ξεχνᾶμε νὰ ἀγιάζουμε τὴν ἡμέρα τοῦ Σαββάτου, πού σέ μᾶς, τοὺς χριστιανούς, εἶναι ἡ Κυριακή καὶ κάθε γιορτὴ. Ἐξί μέρες πρέπει νὰ ἐργαζόμαστε καὶ τὴν ἕβδομη μέρα ὀφείλομε νὰ ἀναπαυόμαστε. Ἡ ἱερὴ αὐτὴ ἀνάπαυση ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς βδομάδας, θὰ μᾶς δώσῃ τὸν καιρὸ νὰ λατρεύωμε τὸ Θεό, νὰ μὴ ξεχνᾶμε τὰ ἱερὰ καθήκοντά μας νὰ κερδίζωμε νέες δυνάμεις χάρι τῆς ὑγείας μας. Ἡ ἀνάπαυση αὐτὴ λέγεται Κυριακὴ ἀργία. Τὴν ἡμέρα αὐτὴ πρέπει νὰ παρακολουθοῦμε τὴ θεία Λειτουργία, νὰ διδασκόμαστε τὶς ἀλήθειες τῆς θρησκείας μας καὶ νὰ κάνωμε καλὰ καὶ φιλάνθρωπα ἔργα. Ἀμαρτία εἶναι ἡ ἐργασία τὴν ἡμέρα τῆς ἀναπαύσεως, τῆς Κυριακῆς, ἀμαρτία εἶναι καὶ ἡ ἀργία στὶς ἐργάσιμες μέρες. Ἀμαρτία εἶναι καὶ ἡ ὀκνηρία, γιατί οἱ ὀκνηροὶ παραβαίνουν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, γιατί ὁ Θεὸς διέταξε «ἕξ ἡμέρας ἐργᾶ».

Στοὺς Ἑβραίους τηροῦνταν αὐστηρὰ ἡ ἀργία τοῦ Σαββάτου καὶ ἀπαγορευόταν καὶ αὐτὴ ἡ ἀγαθοεργία. Ὁ Σωτὴρας ὅμως μᾶς δίδαξε ὅτι, ὅταν εἶναι ἀνάγκη, γιὰ τὸ καλὸ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς κοινωνίας, ἐπιτρέπεται ἡ ἐργασία καὶ κατὰ τὶς γιορτές.

Β' ΤΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΜΑΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΛΗΣΙΟ ΜΑΣ

Οἱ ὑπόλοιπες ἐντολές μᾶς διδάσκουν τὰ καθήκοντα πού πρέπει νὰ ἔχωμε πρὸς τὸν πλησίον μας, πρὸς τὸν ὅποιον ἡ συμπεριφορὰ μας πρέπει νὰ εἶναι ὅμοια μὲ τὴ συμπεριφορὰ μας πρὸς τὸν ἑαυτὸ μας. Στὴν παραβολὴ τοῦ ἐλεήμονα Σαμαρείτη ὁ Χριστὸς εἶπε στὸ νομικὸ ἐκεῖνο, ὅτι ἔπειτα ἀπὸ τὸ καθήκον μας πρὸς τὸ Θεὸ ἔρχεται δεῦτερο τὸ καθήκον μας πρὸς τὸν πλησίον: «ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν».

Στὴν ἴδια παραβολὴ μᾶς δίδαξε, ὅτι πλησίον μας εἶναι καὶ κάθε ὅμοίος μας, δηλαδὴ κάθε ἄνθρωπος. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ ἐχθρὸς μας ἀκόμη, εἴτε καὶ ἀπὸ ἄλλον τρόπο ἢ καὶ ἄλλης θρησκείας.

Στὴ διδασκαλία του ὁ Σωτὴρας γιὰ τὴ μέλλουσα κρίση μᾶς ἔλεγε ὅτι ἐκεῖνοι πού ἔδειξαν τὴν εὐεργεσία τους πρὸς τὸν πλησίον, θεωροῦνται ὅτι εὐεργέτησαν αὐτὸν τὸν ἴδιο. Γιατί δὲν μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς ὅτι ἀγαπᾷ τὸ Θεό, ἐνῶ μισεῖ τὸν πλησίον του. Ἐκεῖνος

πού αγαπά τὸ Θεό, αγαπά καὶ τὸν πλησίον. Καὶ ἀντίθετα, ἐκεῖνος, πού αγαπά τὸν πλησίον, εἶναι σὰ νὰ αγαπά τὸ Θεό. Δυὸ εἶναι τὰ καθήκοντά μας πρὸς τὸ Θεό καὶ πρὸς τὸν πλησίον, ἡ ἀγάπη ὅμως εἶναι μία, γιατί δὲν αγαπά κανεὶς τὸν πλησίον του μὲ ἄλλη ἀγάπη καὶ μὲ ἄλλη τὸ Θεό. Γι' αὐτὸ ὁ Χριστὸς μᾶς διδάσκει, ὅτι ὁμοία πρὸς τὴν πρώτη ἐντολὴ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸ Θεό εἶναι καὶ ἡ δευτέρα : «ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν». Ἡ δὲ ἀγάπη μας πρὸς τὸν ἑαυτὸ μας δὲν πρέπει νὰ εἶναι τόσο ὑπερβολικὴ ὥστε νὰ καταντᾷ ὁ χριστιανὸς φίλαυτος, δηλαδὴ ἐγωιστής. Πρέπει ἡ ἀγάπη αὐτὴ νὰ κανονίζεται σύμφωνα μὲ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸ Θεό καὶ πρὸς τὸν πλησίον. Οἱ πρῶτοι πλησίον μας εἶναι οἱ γονεῖς. μας Γι' αὐτὸ ἡ πέμπτη ἐντολὴ μᾶς διδάσκει νὰ σεβόμαστε καὶ νὰ αγαπάμε τὸν πατέρα καὶ τὴ μητέρα μας. Καὶ ἡ ἀγάπη αὐτὴ θὰ μᾶς κἀνὴ εὐτυχισμένους σ' ὅλα τὰ χρόνια τῆς ζωῆς μας : «Οἱ γονεῖς μας εἶναι οἱ πρῶτοι εὐεργέτες μας, γιατί αὐτοί, ἀφοῦ μᾶς ἔφεραν στὸν κόσμον, δὲν παύουν νὰ κοπιάζουν, νὰ ὑποφέρουν γιὰ τὴν ἀνατροφή καὶ τὴν ἀνάπτυξή μας : καὶ νὰ μᾶς κάνουν καλοὺς καὶ χρήσιμους ἀνθρώπους. Τὰ τέκνα πρὸς τοὺς γονεῖς χρεωστοῦν α) Ὑπακοὴ καὶ ὑποταγὴ στὴν ἀγαθὴ θέλησή τους, γιατί χωρὶς αὐτὴ δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ χριστιανικὴ ἀνατροφή. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέει : «τὰ τέκνα ὑπακούετε στοὺς γονεῖς σας...» β) ἀπεριόριστο σεβασμὸ, γιατί αὐτοὶ εἶναι οἱ αἴτιοι τῆς σωματικῆς καὶ πνευματικῆς ζωῆς μας.

Ὁφείλομε, λοιπόν, νὰ εἴμαστε εὐγνώμονες στοὺς εὐεργέτες γονεῖς μας. Καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη μας νὰ δείχνουμε μὲ τὸ σεβασμὸ μας καὶ τὴν ὑπακοὴ μας. Καὶ νὰ τοὺς αγαπάμε μὲ ὅλη μας τὴν καρδιά. Ὅταν γεράσουν νὰ τοὺς περιποιούμε καὶ νὰ τοὺς ἀναπαύουμε. Ὅταν δὲ εἶναι ἀσθενεῖς νὰ τοὺς περιποιούμε μὲ κάθε θυσία μας. Ἄν καὶ οἱ θυσίες μας γι' αὐτοὺς δὲν ἰσοδυναμοῦν μὲ τίς θυσίες πού ἔκαναν ἐκεῖνοι γιὰ μᾶς. Τὰ παιδιά πού δὲν ἔχουν ἀγάπη στοὺς γονεῖς τους, κάνουν τὸ μεγαλύτερο ἔγκλημα. Εἶναι ἀνθρώποι δυστυχισμένοι, γιατί εἶναι ἀνάξιοι νὰ λέγωνται τέκνα καὶ ὁ κόσμος τὰ περιφρονεῖ καὶ τὰ ἀηδιάζει. Ὁφείλομε νὰ μιμούμαστε τὴ διαγωγὴ τῶν παιδιῶν, πού ἔδειξαν τόση στοργὴ στοὺς γονεῖς τους, ὅπως π.χ. στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ὁ Ἰωσήφ, ὁ Τωβίας καὶ ἄλλοι. Στὴν Καινὴ Διαθήκη ἔχομε τὸ θεῖο παράδειγμα σεβασμοῦ πρὸς τοὺς γονεῖς του αὐτὸν τὸν Σωτῆρα, πού ἦταν «ὑποτασσόμενος» σ' αὐτούς.

Σὰ γονεῖς μας πρέπει νὰ θεωροῦμε καὶ τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς διδασκάλους μας. Γιατὶ αὐτοὶ μᾶς δίνουν τὴν πνευματικὴ μας μόρφωση, καὶ ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν προκοπὴ μας, ὅπως καὶ οἱ φυσικοὶ μας γονεῖς. Ἀγαπητὰ πρόσωπα εἶναι καὶ οἱ ἀδερφοὶ καὶ οἱ ἀδερφές μας, καὶ μάλιστα οἱ μεγαλύτεροί μας, πού μᾶς εἶναι σὰ γονεῖς. Στὴν ἀγάπη μας αὐτὴ περιλαμβάνονται καὶ οἱ ὑπηρετές τοῦ σπιτιοῦ μας. Γιατὶ κι αὐτοὶ εἶναι σὰ μέλη τῆς οἰκογένειάς μας καὶ μὲ τὴν πρόθυμη ὑπηρεσίαν τους μᾶς βοηθοῦν στὶς ἀνάγκες μας.

Ἰδιαίτερη δὲ τιμὴ καὶ ἀγάπη ὀφείλομε στὴ μητέρα ὄλων τῶν Ἑλλήνων, στὴ δοξασμένη πατρίδα μας, τὴν Ἑλλάδα. Ὁ θερμὸς πρὸς αὐτὴν πατριωτισμὸς μας εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ ἱερώτερα καθήκοντά μας. Μὲ θυσία ἀκόμη τῆς ζωῆς μας ὀφείλομε νὰ κάνουμε κάθε τι πού ἀποβλέπει στὴ δόξα τῆς.

1. Τὸ καθῆκον πρὸς τὴν ζῶν τοῦ πλησίον

Ἔχομε καθῆκον, σύμφωνα μὲ τὴν ἕκτη ἐντολή, νὰ σεβόμαστε τὴν ζωὴ τοῦ πλησίον μας καὶ νὰ μὴ τοῦ τὴν ἀφαιροῦμε μὲ ὅποιονδήποτε τρόπο.

Ἡ ζωὴ εἶναι τὸ πολυτιμότερο ἀγαθόν, πού χάρισε ὁ Θεὸς στὸν ἄνθρωπο. Ὁ φονιάς, ἐμποδίζει τὸν πλησίον του, πού τοῦ ἀφαίρεισεν τὴν ζωὴ, νὰ ἐκτελέσῃ τὸ σκοπὸ τῆς ζωῆς του, δηλαδὴ τὸν προορισμό του. Βλάπτει ἀκόμη καὶ τὴν κοινωνία, γιατί μὲ τὸ φόνο, τῆς παίρνει ἓνα χρήσιμο μέλος τῆς. Καὶ ἐκεῖνος ἀκόμη, πού αὐτοκτονεῖ, εἶναι φονιάς τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ κάνει τὸ ἴδιο ἀμάρτημα. Αὐτοκτόνος εἶναι καὶ κείνος, πού καταστρέφει σιγὰ - σιγὰ τὴν ὑγείαν του μὲ ἄσωτεῖες καὶ μὲ ἁμαρτωλὸ βίον. Ὑπάρχουν ὁμως καὶ περιστάσεις, πού ὁ φόνος δὲν καταδικάζεται ἀπὸ τὴν ἕκτη ἐντολή, ὅπως π.χ. ὁ φόνος χάρις τῆς πατρίδας στὸν πόλεμον, καθὼς καὶ ἡ ὑπὸ τῶν δικαστηρίων καταδίκη τοῦ ἔνοχου σὲ θάνατον.

2. Τὸ καθῆκον πρὸς τὴν τιμὴ τοῦ πλησίον

Ἡ τιμὴ εἶναι τὸ καλὸ ὄνομα, πού ἀπόχτησε κανεὶς σὰν οἰκογενειάρχης καὶ σὰν πολίτης. Ἡ τιμὴ εἶναι καὶ αὐτὴ ἓνα ἀπὸ τὰ πολύτιμα ἀγαθὰ τοῦ ἀνθρώπου. Μὲ τὸ καλὸ αὐτὸ ὄνομα ἀποκτᾶ τὴν

έμπιστοσύνη τῶν ἄλλων στοῦ ἐπάγγελμα, πού ἔχει. Γι' αὐτό ἡ Ἁγία Γραφή λέει : «αἰρετώτερον ὄνομα καλὸν ἢ πλοῦτος πολὺς», δηλαδή εἶναι προτιμότερο νὰ ἔχη κανεὶς καλὸ ὄνομα (ὑπόληψη), παρὰ νὰ ἔχη πολὺν πλοῦτο. Καὶ ὁ λαός, γιὰ νὰ δείξη τὴ μεγάλη ἀξία τῆς τιμῆς λέει : «ἡ τιμὴ τιμὴ δὲν ἔχει καὶ χαρὰ στον πού τὴν ἔχει».

Ἰδιαίτερο ὁμως σεβασμὸ ὀφείλομε νὰ δείχνουμε σύμφωνα μὲ τὴν ἐβδόμη ἐντολὴ στὴν οἰκογενειακὴ τιμὴ τοῦ πλησίον μας, γιατί πάνω σ' αὐτὴν θεμελιώνεται ὁ γάμος καὶ στηρίζεται ἡ εὐτυχία τῆς οἰκογένειας.

Τὰ ἁμαρτήματα τὰ σαρκικὰ εἶναι ἀντίθετα πρὸς τὴν ἐντολὴ αὐτὴ καὶ καταστρέφουν πρόωρα τὴ ζωὴ μας. Γι' αὐτὸ ὀφείλομε μὲ τὴ σωφροσύνη μας νὰ ζητᾶμε νὰ κάνωμε πράξεις ἐνάρετες. Καὶ γιὰ νὰ τὸ κατορθώσουμε τοῦτο ὀφείλομε νὰ ἀποφεύγουμε τὴ συναναστροφή τῶν κακῶν καὶ διεφθαρμένων φίλων, τὴν ἀνάγνωση κακῶν περιοδικῶν καὶ ἄλλων βιβλίων, ἐπίσης τὴν παρακολούθηση ἀκαταλλήλων καὶ ἐπιβλαβῶν κινηματογραφικῶν ἔργων κλπ. Ὄφείλομε ἐπίσης νὰ ἀποφεύγουμε τὴ μέθη, τὶς ἄσεμνες διασκεδάσεις, τοὺς ἄσεμνους χοροὺς κλπ.

Ὅσοι βρίζουν καὶ συκοφαντοῦν τὴν ὑπόληψη τῶν ἄλλων καὶ τὴ δική μας, προξενοῦν τὴ μεγαλύτερη ζημιὰ. Δὲν ἐπιτρέπετε λοιπὸν νὰ εἶμαστε ὕβριστὲς καὶ συκοφάντες. Συκοφάντες εἶναι ἐκεῖνοι πού διαδίδουν ψεύτικες κατηγορίες ἐναντίον τοῦ πλησίον τους ἀπὸ φθόνον ἢ ἀπὸ συμφέρον. Οἱ συκοφάντες θεωροῦνται ὅτι εἶναι ἀπὸ τὰ ἀγριότερα θηρία τῆς κοινωνίας. Γιατὶ μποροῦν μὲ τὶς συκοφαντίες τους νὰ καταστρέψουν ὀλόκληρες οἰκογένειες.

Δὲν ἀρκεῖ ὁμως νὰ ἀποφεύγουμε κάθε τι πού μπορεῖ νὰ προσβάλλῃ τὴν τιμὴ, ἀλλὰ πρέπει νὰ φροντίζουμε μὲ κάθε τρόπο γιὰ τὸ καλὸ ὄνομα τοῦ πλησίον καὶ τοῦ ἑαυτοῦ μας. Ὁ σοφὸς Σολομώντας λέει : «Φρόντισε νὰ διατηρῆς πάντοτε τὸ καλὸ σου ὄνομα, γιατί αὐτὸ σοῦ μένει παντοτινά, παρὰ χίλιοι μεγάλοι θησαυροὶ χρυσοῦ» (Παροιμ. 12, 10).

3. Τὸ καθῆκον πρὸς τὴν περιουσία τοῦ πλησίον

Πολυτιμότερο ἀγαθὸ, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὴν τιμὴ εἶναι καὶ ἡ περιουσία. Περιουσία δὲ ἡ ἰδιοκτησία εἶναι ἡ ἀπόκτηση, μὲ τρόπο

τίμιο, τῶν μέσων μὲ τὰ ὁποῖα συντηροῦμε τὸν ἑαυτὸ μας καὶ τὴν οἰκογένειά μας. Καὶ φροντίζομε γιὰ τὴν πρόοδο τοῦ ἐπαγγέλματός μας, γιὰ τὸ καλὸ τῆς κοινωνίας. Γι' αὐτὸ ἡ ὀγδόη ἐντολή: «οὐ κλέψεις», μᾶς διδάσκει νὰ σεβόμαστε τὴν περιουσία τοῦ ἄλλου καὶ νὰ μὴ τὴν ἀφαιροῦμε μὲ ὅποιονδήποτε τρόπο. Οἱ κλέφτες καὶ οἱ ληστές παραβαίνουν τὴν ἐντολή αὐτὴ καὶ εἶναι οἱ μεγαλύτεροι ἐχθροὶ τῆς κοινωνίας. Παραβάτες τῆς ἐντολῆς αὐτῆς εἶναι καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἀποκτοῦν περιουσία μὲ ἀδικοὺς τρόπους. Κλέφτες π.χ. τῆς ἰδιοκτησίας εἶναι καὶ ἐκεῖνοι, ποὺ μὲ κάθε πονηρὸ καὶ ἀπατηλὸν τρόπο μᾶς ζημιώνουν. Κλέφτης π.χ. εἶναι καὶ ὁ ἔμπορος ἐκεῖνος ποὺ μεταχειρίζεται ζυγὰριὰ ἐλαττωματικὴ. Κλοπὴ τῆς ἰδιοκτησίας μας κάνει καὶ ἐκεῖνος ποὺ μᾶς πουλάει τὸ ἐμπόρευσμά του σὲ ὑπερβολικὰς τιμὰς. Κλοπὴ κάνει καὶ ἐκεῖνος ποὺ νοθεύει τὸ εἶδος ποὺ πουλεῖ. Κλέφτης εἶναι καὶ ἐκεῖνος ποὺ δὲν πληρώνει τὰ χρέη του καὶ πολλοὶ ἄλλοι.

Ὅφειλομε ὅμως νὰ προφυλαγόμαστε ἀπὸ τὸ πάθος τῆς φιλοχρηματίας. Ὁ φιλοχρήματος ἄνθρωπος εἶναι ἱκανὸς νὰ κάνῃ τὰ μεγαλύτερα κακά. Ὁ φιλοχρήματος Ἰούδας πρόδωσε τὸ Διδάσκαλό του γιὰ λίγα χρήματα.

Κλέφτης εἶναι καὶ κείνος, ποὺ βρίσκει κάπου ἕνα ὁποιοδήποτε ἀντικείμενο καὶ δὲν τὸ ἐπιστρέφει σὲ ἐκεῖνον ποὺ τὸ ἔχασε. Καί, ἂν δὲν τὸν βρῆ, ὀφείλει νὰ τὸ παραδώσῃ στὴν ἀστυνομία.

Παραβαίνουν ἐπίσης τὴν ἐντολή αὐτὴ καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν σὰν ἐπάγγελμά τους τὴν ἐπαίτεία. Οἱ ὀκνηροὶ καὶ οἱ ἀνεργοί, εὐκόλα παρασύρονται στὴν κλοπὴ. Γιατὶ ἡ ἀργία εἶναι «μήτηρ πάσης κακίας». Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ἐργαζόμεστε τίμια γιὰ νὰ μὴ πέσωμε σ' αὐτὴ τὴν ἁμαρτία.

4. Τὸ καθήκον πρὸς τὴν ἀλήθεια

Συμπλήρωση τῆς ἐβδόμης ἐντολῆς εἶναι ἡ ἐνάτη ἐντολή, ποὺ διδάσκει: «οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ». Γιατὶ σύμφωνα πρὸς αὐτὴν ὄχι μόνον πρέπει νὰ ἀποφεύγωμε κάθε πράξη, μὲ τὴν ὁποία θὰ προσβαλλόταν ἡ τιμὴ τοῦ πλησίον μας ἢ ἡ δική μας, ἀλλὰ καὶ κάθε ψεύτικο λόγος. Ὁ ψεύτικος λόγος συνήθως προέρχεται ἀπὸ κακία, πολλές φορές καὶ ἀπὸ ἐπιπολαιότητα. Ἡ συκοφαντία αὐτὴ (ψεύτικος λόγος) μπορεῖ νὰ ἔχῃ

καταστρεπτικά αποτελέσματα. Ὁ ἄθῳος ἄνθρωπος π.χ. μπορεῖ νὰ χάσῃ τὴν ἐλευθερία του ἀπὸ τὴν μαρτυρία ἐνὸς ψευδομάρτυρα ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου καὶ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν καταδίκη ὁ ἔνοχος.

Ἡ ψευτιά, ἡ κακολογία, ὁ χλευασμός, ἡ συκοφαντία εἶναι ἐναντίον τῆς ἐνάτης ἐντολῆς. Ὁφείλομε νὰ βάλωμε χαλινὸ στὴ γλῶσσα μας. Ὁφείλομε νὰ εἴμαστε φιλαλήθεις. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος μᾶς διδάσκει: «ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος λελεῖτε ἀλήθειαν» δηλαδὴ «ἀφοῦ ἐγκαταλείψετε τὸ ψέμα νὰ λέτε τὴν ἀλήθεια» (Ἐφέσ. 4, 25). Ὁφείλομε νὰ θυμόμαστε πάντοτε τοὺς λόγους τῆς Γραφῆς: «ὁ σὺ μισεῖς, μηδενὶ ποιήσῃς» δηλαδὴ «ὁ, τι ἐσὺ μισεῖς, σὲ κανένα νὰ μὴ τὸ κάμῃς».

5. Ὁ σεβασμὸς τῶν ἀγαθῶν τοῦ πλησίον μας

Μὲ τὴν τελευταία δεκάτη ἐντολὴ διδασκόμαστε ὅτι ὄχι μόνο δὲν πρέπει νὰ βλάπτωμε μὲ τὰ ἔργα μας ὅλα τὰ ἀγαθὰ τοῦ πλησίον μας (δηλαδὴ τὴ ζωὴ του, τὴν τιμὴν, τὴν περιουσία του, τὴν ἐλευθερία του), ἀλλ' οὔτε καὶ νὰ σκεφθῶμε τὸ κακὸ ἐναντίον τῶν ἀγαθῶν του. Ὁ Χριστὸς δὲν τιμωρεῖ μόνο τὴν πράξη, ἀλλὰ καὶ τὴν κακὴ σκέψη καὶ ἐπιθυμία. Γι' αὐτὸ ἡ ἐντολὴ αὐτὴ διδάσκει: «οὐκ ἐπιθυμήσεις ὅσα τῷ πλησίον σου ἐστίν». Καὶ εἶναι ἡ τελειότατη συμπλήρωση ὅλων τῶν πρὸς τὸν πλησίον ἐντολῶν, ἀφοῦ οὔτε κατὰ διάνοια δὲν πρέπει νὰ ἐπιθυμοῦμε ἀπὸ ὅσα ἔχει ὁ πλησίον μας καὶ οὔτε νὰ φθοноῦμε αὐτὸν γιὰ τὴν εὐτυχία του.

Ὁφείλομε μὲ κάθε ἠθικὸ τρόπο νὰ καταπνίγωμε τὴν πονηρὴ ἐπιθυμία μας ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ἀρχίζει νὰ παρουσιάζεται. Γιατὶ ἡ κακὴ ἐπιθυμία εἶναι τὸ πρῶτο σπέρμα τῆς ἀμαρτίας. Αὐτοὶ οἱ πονηροὶ διαλογισμοί, καὶ οἱ ἐπιθυμίαι ἀνάβουν στὸν ἄνθρωπο τὴν ἀπόφαση πρὸς τὸ κακὸ.

2. Η ΕΠΙ ΤΟΥ ὉΡΟΥΣ ΟΜΙΛΙΑ

Ἡ ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλία τοῦ Σωτήρα εἶναι ἡ σπουδαιότερη διδασκαλία αὐτοῦ, γιατί συμπληρῶνει τὴν ἠθικὴ διδασκαλία τοῦ Χριστιανισμοῦ. Μᾶς δίνει δηλαδὴ τοὺς ἠθικοὺς ἐκείνους κανόνες σύμφωνα μὲ τοὺς ὁποίους ὀφείλομε νὰ κανονίσωμε τὴ διαγωγὴ μας. Λέγεται δὲ ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλία, ἡ ὁμιλία ἐκείνη τοῦ Κυρίου, γιατί

τήν ἔκανε στοὺς πρόποδες ἑνὸς ὄροπέδιου (δυτικά τῆς λίμνης Γεννησαρέτ) ἐνώπιον τοῦ λαοῦ καὶ τῶν μαθητῶν του, οἱ ὁποῖοι κάθισαν στὴ χλοερὴ πεδιάδα. Ἡ ὁμιλία αὐτὴ περιέχεται στὰ 5, 6 καὶ 7 κεφάλαια τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου καὶ εἶναι ἡ ἐξῆς :

α) Οἱ Μακαρισμοὶ

Στὸ μέρος αὐτὸ τῆς ὁμιλίας του διδάσκει ὁ Κύριος ποιοὶ εἶναι Μακάριοι δηλ. εὐτυχισμένοι. 1) Μακάριοι ἄνθρωποι, λέγει ὁ Χριστός, εἶναι οἱ ταπεινοὶ «οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι», ποὺ ὁμολογοῦν ὅτι ἔχουν ἑλαττώματα καὶ θέλουν νὰ διορθωθοῦν. 2) Εὐτυχισμένοι εἶναι ὅσοι λυποῦνται εἰλικρινά γιὰ τὶς ἁμαρτίες τους. 3) "Ὅσοι ἐπιθυμοῦν μὲ ζῆλο νὰ εἶναι δίκαιοι, χρηστοὶ καὶ τίμιοι ἄνθρωποι. 4) Μακάριοι ἐπίσης εἶναι ὅσοι ἀπὸ εἰλικρινῆ ἀγάπη κινούμενοι πρὸς τὸν πλησίον μας, προσφέρουν σ' αὐτὸν μὲ κάθε τρόπο τὴν βοήθειά τους. 5) "Ὅσοι δὲν κρύβουν, στὶς καρδιές τους κακὲς ἐπιθυμίες, ὑπερηφάνεια, φθόνο, ψέμα κ.λ.π. 6) "Ὅσοι προσπαθοῦν νὰ εἶναι συμφιλωμένοι καὶ εἰρηνικοὶ μεταξύ τῶν ἀνθρώπων.

Εἶναι μεγάλη ἀληθινὰ ἡ μακαριότητά σας, ἂν γιὰ τὸ ὄνομά μου δείξετε αὐτοθυσία, λέγει ὁ Χριστός.

β) Τὸ ἄλας τῆς γῆς καὶ τὸ φῶς τοῦ κόσμου

Ἐδῶ παραβάλλει ὁ Χριστὸς τοὺς εὐσεβεῖς μὲ τὸ ἀλάτι τῆς γῆς καὶ μὲ τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Οἱ εὐσεβεῖς καὶ χρηστοὶ ἄνθρωποι εἶναι τόσο χρήσιμοι στὸν κόσμο, ὅσο τὸ ἀλάτι στὶς τροφές. Καὶ τὰ καλὰ τους ἔργα λάμπουν, ὅπως λάμπει τὸ φῶς. Ἐχετε προορισμό, λέει, νὰ προφυλάγετε τὸν κόσμο ἀπὸ τὴν σήψη (σαπίλα) τῆς ἁμαρτίας. Καὶ μὲ τὸ φωτεινὸ σας παράδειγμα νὰ φωτίζετε τὸν κόσμο, ποὺ βρίσκεται στὸ σκοτάδι τῆς πλάνης καὶ τῆς ἁμαρτίας.

γ) Ὁ Μωσαϊκὸς νόμος

Ὁ Κύριος δείχνει ὅτι ἡ διδασκαλία του εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τὴ διδασκαλία τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, τὸν ὁποῖον ἤρθε γιὰ νὰ τὸν συμπληρώσῃ.

Ὁ νόμος ἀπαιτοῦσε νὰ ἐκτελεῖ τις ἐντολὲς ὁ Ἰουδαῖος κατὰ

γράμμα, δηλαδή να συμφωνοῦν οἱ πράξεις του ἀπλῶς πρὸς τὸ νόμο. Ἐνῶ τὸ Εὐαγγέλιο ἀναγνωρίζει καλές πράξεις ἐκεῖνες, ποῦ γίνονται μὲ ἀγαθὴ πρόθεση καὶ διάθεση.

Ὁ Κύριος τώρα μὲ διάφορα παραδείγματα δείχνει πόσο τελειότερη εἶναι ἡ διδασκαλία του μὲ τὴν ὁποία συμπληρώνει τὸν παλαιὸ νόμο.

Ὁ παλαιὸς νόμος ἀπαγορεύει διὰ τῆς ἕκτης ἐντολῆς τὸ φόνον «οὐ φονεύσεις». Ὁ Χριστὸς ἀπαγορεύει καὶ αὐτὴ τὴν ὀργή, ποῦ εἶναι ἡ ρίζα τοῦ φόνου, καὶ κάθε βλάβη ἐναντίον τοῦ πλησίον μας.

Ὁ παλαιὸς νόμος ἀπαγόρευε τὴν ἐπιορκία «οὐκ ἐπιορκήσεις», δηλαδή τὴν παράβαση τοῦ ὄρκου. Καὶ ἔλεγε ὅτι εἶναι ἱερὸ χρέος σου νὰ κρατήσης τὶς ὑποσχέσεις, ποῦ ἔδωσες, μὲ ὄρκο. Ὁ νέος νόμος τοῦ Χριστοῦ ἀπαιτεῖ νὰ εἶναι οἱ ἄνθρωποι τόσο φιλαλήθεις, ὥστε νὰ μὴν ἔχουν καθόλου ἀνάγκη τῶν ὄρκων, ἀλλὰ νὰ εἶναι σ' αὐτοὺς ἀρκετὸ τὸ ναὶ καὶ τὸ ὄχι. Γιατί οἱ φιλαλήθεις ἀποχτοῦν τὴν ἐμπιστοσύνη τῶν ἄλλων.

Ὁ λόγος τους εἶναι αὐτὴ καὶ μόνη ἡ ἀλήθεια.

Ὁ παλαιὸς Μωσαϊκὸς νόμος ἐπίτρεπε τὴν ἐκδίκηση «ὄφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος». Ὁ Χριστὸς ὅμως διδάσκει τὴν ἀνεξικακία καὶ τὴν ὑπομονή.

Τέλος ὁ παλαιὸς νόμος, ἐνῶ δίδασκε τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον, ἐπίτρεπε ὅμως τὸ μίσος στοὺς ἐχθρούς. Ὁ Χριστὸς ὅμως διὰ τοῦ Εὐαγγελίου του ἐπιβάλλει καὶ αὐτὴν τὴν πρὸς τοὺς ἐχθρούς ἀγάπη. Παράδειγμα δὲ τέτοιας ἀγάπης εἶναι αὐτὸς ὁ Θεός, ποῦ τὰ πολυτιμότερα ἀγαθὰ του τὰ παρέχει καὶ στοὺς κακοὺς καὶ στοὺς ἀγαθοὺς.

δ) Ἡ ἀξία τῶν πράξεών μας

Ἡ ἀξία τῶν πράξεών μας, ἔλεγε, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν εἰλικρίνεια τῆς διαθέσεώς μας. Σὰν παράδειγμα δὲ φέρει τὴν ἀληθινὴ ἔλεημοσύνη, τὴν ἀληθινὴ προσευχὴ καὶ τὴν ἀληθινὴ νηστεία.

1) Ἡ ἐ λ ε η μ ο σ ὑ ν η, λέει, δὲν πρέπει νὰ γίνεται «πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις», δηλαδή μὲ τὸν πονηρὸ σκοπὸ νὰ προκαλέσωμε τὸν ἔπαινον τῶν ἀνθρώπων.

Σκοπὸς τῆς ἐλεημοσύνης εἶναι νὰ ὠφελοῦμε ἐκείνους ποῦ ἔχουν τὴν ἀνάγκη μας.

2) Ἡ προσευχή, πού γαληνεύει τὴν καρδιά μας καὶ τὴν κάνει περισσότερο ἱκανὴ νὰ δεχτῆ τὰ θεῖα δῶρα, πρέπει καὶ αὐτὴ νὰ μὴ προκαλῆ τὴν ἐπίδειξη καὶ τὸ θαυμασμὸ τῶν ἀνθρώπων.

3) Ἡ νηστεία πρέπει καὶ αὐτὴ νὰ ἀποφεύγῃ τὴν ὑποκριτικὴ ἐπίδειξη. Ἡ ἀξία της δὲν περιορίζεται στὴν ἀποχὴ φαγητῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ στὴν ἀποχὴ τῶν παθῶν.

ε) Ἡ πλεονεξία

Ὁ Χριστὸς ἀποτρέπει τοὺς μαθητὲς του ἀπὸ κάθε πλεονεξία. Μὴν ἔχετε, εἶπε, ὅλη τὴν προσοχή σας στὸ νὰ ἐπισωρεύετε θησαυροὺς ἐπίγειους, οἱ ὅποιοι εὐκόλα καταστρέφονται. Ζητεῖτε θησαυροὺς οὐράνιους, δηλαδὴ ἀρετὲς, πού δὲν καταστρέφονται, ἀλλὰ εἶναι ἀφθαρτοὶ καὶ αἰώνιοι.

στ) Ἡ κατάκριση τοῦ πλησίον

Μὴν κρίνετε τοὺς ἄλλους αὐστηρά, γιὰ νὰ μὴν κριθῆτε καὶ σεῖς αὐστηρά. Μὴ βλέπησ τὸ μικρὸ ἀμάρτημα τοῦ ἀδερφοῦ σου. Πρόσεξε περισσότερο καὶ διόρθωσε πρῶτα τὰ μεγάλα σου ἀμαρτήματα.

Οἱ Ἑβραῖοι κατάκριναν καὶ καταδίκασαν τὰ σφάλματα τῶν ἄλλων, σὰν αὐστηροὶ καὶ πικροὶ δικαστὲς, ἐνῶ ἀπόφευγαν νὰ κρίνουν τὰ δικά τους.

Τέλος, ὁ Χριστὸς δίδαξε ποῖα εἶναι ἡ ἀληθινὴ πίστη καὶ ἡ εὐσέβεια.

Ἡ πίστη, λέει, φανερώνεται μὲ ἔργα ἀγαθὰ. Ὁ πιστὸς καὶ ὁ εὐσεβὴς ἄνθρωπος διακρίνεται ἀπὸ τὰ ἔργα του, ὅπως τὸ γερὸ δέντρο ἀπὸ τοὺς καρπούς του. Δὲν πρέπει κανεὶς νὰ φαίνεται ἀπ' ἔξω πρόβατο καὶ ἀπὸ μέσα λύκος. Στὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀξίος νὰ εἰσέλθῃ ὄχι ἐκεῖνος πού λέει, Κύριε, Κύριε· δηλαδὴ ἐκεῖνος πού περιορίζει τὴν πίστη του σὲ λόγια, ἀλλὰ ἐκεῖνος πού ἐκτελεῖ τὸ θέλημα τοῦ οὐράνιου Πατέρα. Ἡ πίστη τῶν τέτοιων ἀνθρώπων μοιάζει μὲ σπίτι πού χτίστηκε πάνω σὲ πετρῶδες ἔδαφος, ἐκεῖ μένει ἀσάλευτο καὶ ὅταν πέσουν ἐπάνω του σφοδροὶ ἄνεμοι καὶ βροχές καὶ ποτάμια. Ἐνῶ ἡ πίστη τῶν ψεύτικων χριστιανῶν μοιάζει μὲ σπίτι χτισμένο πάνω στὴν ἄμμο, πού μὲ τὴν πρώτη προσβολὴ τῶν στοιχείων τῆς φύσεως γκρεμίζεται σὲ ἑρείπια.

Τέτοια τέλεια ήθικότητα ταιριάζει σὲ κείνους, πού θέλουν νὰ εἶναι μέλη τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποία ἤρθε νὰ ἰδρύσῃ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

3. Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Εἶδαμε στὸ μάθημα περὶ τῶν καθηκόντων μας πρὸς τὸ Θεό, ὅτι πρέπει νὰ τὸν πιστεύουμε, νὰ τὸν ἀγαπᾶμε καὶ νὰ ἐλπίζουμε ὅτι ἀπ' αὐτὸν θὰ λάβουμε κάθε ἀγαθό. Γιατί, ὅ,τι εἴμαστε καὶ ὅ,τι ἔχομε, τὰ ὀφείλομε στὸ Θεό. Ἡ πίστη μας, ἡ ἀγάπη μας καὶ ἡ ἐλπίδα μας πρὸς αὐτὸν λέγεται εὐσέβεια. Γιὰ νὰ λεγόμεστε λοιπὸν εὐσεβεῖς ὀφείλομε νὰ δείξουμε ὅλη τὴν εὐσέβειά μας μὲ λόγια καὶ μὲ ἔργα. Αὐτὸς ὁ τρόπος τῆς εὐσέβειάς μας λέγεται λατρεία. Καὶ ἓνα εἶδος τῆς λατρείας μας πρὸς τὸ Θεὸ εἶναι ἡ προσευχή μας, δηλαδὴ ἡ ἀνύψωση τοῦ νοῦ μας πρὸς τὸ Θεό. Καὶ τότε φανερώνομε μὲ τὴν πνευματικὴ ὁμιλία μας, τὴν εὐσέβειά μας πρὸς αὐτόν. Κατὰ τὴ συνομιλία μας μὲ τὸ Θεὸ ζητᾶμε ἀπ' αὐτόν ὅσα συντελοῦν στὴν ψυχικὴ σωτηρία μας, καὶ τοῦ πλησίον μας. Γιατί πιστεύομε ὅτι κανένα ἀγαθὸ δὲν μπορούμε νὰ πράξωμε χωρὶς τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ. «Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν», λέει ὁ Κύριος.

Μὲ τὴν προσευχή μας ζητᾶμε πρῶτα τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ γιὰ κάθε τι, λογικό, πού μᾶς λείπει. Καὶ τὸν παρακαλοῦμε νὰ μᾶς στείλῃ τὴ χάρη του γιὰ νὰ φωτίζῃ τὸ νοῦ μας καὶ τὴν καρδιά μας σὲ κάθε ἀγαθὴ πράξη. Τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς προσευχῆς λέγεται δέηση.

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος προσεύχεται γιὰ νὰ ζητήσῃ τὴ συγχώρηση τῶν ἁμαρτιῶν του, λέγεται προσευχὴ μετανοίας. Πολλὲς φορές προσευχόμεστε γιὰ νὰ ὑμνήσωμε τὸ Θεὸ γιὰ τὸ μεγαλεῖο του, πού τὸ βλέπομε στὰ θαυμαστά δημιουργήματά του. Ἡ προσευχὴ αὐτὴ τότε λέγεται δοξολογία. Ἄλλοτε πάλι προσευχόμεστε γιὰ νὰ εὐχαριστήσωμε γιὰ τὰ ἀγαθὰ καὶ τὶς εὐεργεσίες πού λάβαμε ἢ λαβαίνομε ἀπὸ Αὐτόν. Καὶ ἡ προσευχὴ αὐτὴ λέγεται προσευχὴ εὐχαριστίας.

α) Πῶς πρέπει νὰ προσευχόμεστε

Ὁ Χριστὸς στὴν παραβολὴ τοῦ Τελῶνη καὶ τοῦ Φαρισαίου προτίμησε τὴν προσευχὴ τοῦ Τελῶνη καὶ ὄχι τοῦ Φαρισαίου. Γιατί

ὁ Τελώνης προσευχήθηκε μὲ ταπείνωση καὶ ἀναγνώριση τῆς ἀμαρτίας του, ἐνῶ ὁ Φαρισαῖος καυχόταν γιὰ ἀρετὲς ποὺ δὲν εἶχε. Φανέρωνε στὴν προσευχή του ὑπερηφάνεια, ἐγωϊσμό καὶ ἐπίδειξη.

Ὡστε ἡ προσευχή μας δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἐπίδεικτική, γιὰ νὰ δείχνωμε δηλαδὴ στοὺς ἄλλους πὼς εἴμαστε εὐσεβεῖς.

Πρέπει ἀκόμα νὰ προσέχωμε νὰ μὴ προσευχόμαστε μηχανικά, δηλαδὴ χωρὶς νὰ ἐννοοῦμε, ἐκεῖνα ποὺ λέμε, οὔτε νὰ λέμε φλυαρίες στὴν προσευχή μας καὶ περιττολογίες, ἀλλὰ νὰ ζητᾶμε πράγματα λογικά. Ἄκομη καὶ ἡ στάση μας πρέπει νὰ εἶναι εὐλαβική καὶ προσεκτική, ἀφοῦ βρισκόμαστε σὲ ὁμιλία μὲ τὸ Θεό. Ἀφοῦ προσέχουμε στὶς λέξεις μας καὶ στὴ στάση μας, ὅταν μιλάμε στοὺς ἀνώτερους μας, στοὺς γονεῖς μας, στοὺς διδασκάλους μας κλπ., πολὺ περισσότερο ὀφείλουμε νὰ εἴμαστε προσεχτικοί, ὅταν μιλάμε στὸ Θεό.

Ὁ Θεὸς ἀκούει τὶς προσευχές μας. Ἄν δὲν ἐκτελῆ ἐκεῖνα ποὺ ζητᾶμε, τοῦτο συμβαίνει γιὰτὶ δὲ βρίσκει τὰ αἰτήματά μας σύμφωνα μὲ τὴ σωτηρία μας. Ἡ γιὰτὶ κακῶς ζητᾶμε ὅ,τι ζητᾶμε. Ἐπειτα, ζητᾶμε καὶ πράγματα, ποὺ ἔξαρτῶνται ἀπὸ τὴ δικὴ μας ἰκανότητα.

Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ παρὼν, γι' αὐτό, ὅποτεδήποτε μπορούμε νὰ προσευχόμαστε πρὸς αὐτόν. Ὁ κυριότερος ὁμως τύπος προσευχῆς εἶναι οἱ ἱεροὶ τόποι τῆς λατρείας, δηλαδὴ οἱ ναοί. Ἐκεῖ οἱ ἱερεῖς τελοῦν τὸ μυστήριον τῆς Θεῖας Εὐχαριστίας. Ἐκεῖ κηρύσσεται ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖ ψάλλονται ὕμνοι πρὸς τὸ Θεό. Ἐκεῖ γίνεται θερμότερος ὁ ἀδερφικὸς σύνδεσμος μὲ τοὺς ἄλλους προσευχόμενους. Ἐκεῖ ὁ στολισμὸς τῶν ναῶν μὲ τὶς ἅγιες εἰκόνες ἀνυψώνει περισσότερο τὴν εὐσέβειά μας πρὸς τὸ Θεό. Τέλος διὰ τῆς προσευχῆς μας βρίσκομε παρηγορία στὶς θλίψεις τοῦ βίου μας καὶ ἐνισχύομαστε σὲ ὦρα κινδύνου. Καὶ ἀποκτοῦμε ὄπλο ἀνίκητο ἐναντίον τῶν πειρασμῶν.

β) Ἡ Κυριακὴ Προσευχὴ

Ἀπὸ ὅσα εἶπαμε ὡς τώρα καταλαβαίνομε, ὅτι ἡ προσευχή εἶναι μιὰ θεία πράξη καὶ οἱ στιγμὲς τῆς εἶναι πολὺ ἱερές. Γι' αὐτό ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς γιὰ νὰ μᾶς δείξη τὴ μεγάλη σημασία τῆς, μᾶς ἔδωσε ὁ ἴδιος ἕναν τύπο καὶ θεῖο παράδειγμα προσευχῆς. Καὶ ἡ προσευχή αὐτὴ λέγεται Κυριακὴ προσευχή, δηλαδὴ

προσευχῆ τοῦ Κυρίου ἢ Πάτερ ἡμῶν, γιατί ἀρχίζει μὲ τίς λέξεις «Πάτερ ἡμῶν».

«Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου. Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου. Γεννηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῶ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δός ἡμῖν σήμερον. Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλόμενα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν. Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν».

Τὴν Κυριακὴ προσευχὴ διαιροῦμε σὲ τρία μέρη. Τὸ πρῶτο μέρος λέγεται προοίμιο ἢ πρόλογος, γιατί περιέχει τίς πρῶτες λέξεις μὲ τίς ὁποῖες ἐπικαλούμαστε τὸ Θεό.

Τὸ δεύτερο μέρος περιέχει τρεῖς εὐχὲς καὶ τέσσερα αἰτήματα, δηλαδὴ ἐκεῖνα πού ζητοῦμε νὰ γίνουν.

Καὶ τὸ τρίτο μέρος λέγεται ἐπίλογος, ὅπου στὸ τέλος τῆς προσευχῆς μας εὐχόμαστε νὰ ἐκτελεστοῦν τὰ αἰτήματά μας.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

1. Πρόλογος ἢ Προοίμιο

«Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς».

Μὲ τὸ «Πάτερ ἡμῶν» θυμόμαστε ὅλα τὰ ἀγαθὰ πού πήραμε ἢ παίρνουμε ἀπὸ τὸν Πατέρα μας Θεό, σὰν παιδιά του.

Ὁ Χριστὸς δὲ θέλησε νὰ προσεύχεται καθέννας γιὰ τὸν ἑαυτό του μόνο, ἀλλὰ καθέννας γιὰ ὅλους. Γι' αὐτὸ δὲν εἶπε «Πάτερ μου», ἀλλὰ «Πάτερ ἡμῶν», γιατί δὲν προσεύχεται καθέννας γιὰ τὴ συγχώρηση τῶν δικῶν του ἀμαρτιῶν μόνο».

Ἡ προσευχὴ μας δὲν εἶναι προσευχὴ γιὰ ἓναν, ἀλλὰ γιὰ ὅλη τὴν κοινότητα, ἐπειδὴ ὅλα τὰ μέλη τῆς ἓνα εἴμαστε. Ὅλοι λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι ἀναγνωρίζομε τὸ Θεό, σὰν κοινὸ Πατέρα μας καὶ θεωροῦμαστε ἀναμεταξύ μας σὰν ἀδερφοί.

Δὲ θέλομε ὅμως νὰ νομίζομε τὸν κοινὸ Πατέρα μας ἐπίγειο, ἀλλὰ οὐράνιο, δηλαδὴ ὅτι ἡ κατοικία του εἶναι ὁ ἄπειρος οὐρανός. Γι' αὐτὸ λέμε «ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς». Πιστεύομε βέβαια ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι

πανταχοῦ παρών, λέμε ὅμως ὅτι κατοικεῖ στὸν οὐρανό, γιὰ νὰ δεῖξωμε ὅτι τόσο πολὺ ἀναγνωρίζομε τὸ μεγαλεῖο του, ὥστε σὰν κατοικία του δὲ θεωροῦμε τὴν ἁμαρτωλὴ γῆ.

2. Οἱ Εὐχές

Ἡ πρώτη εὐχή. «*Ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου*», δηλαδή εἶθε νὰ δοξαστῇ τὸ ὄνομά σου. Μὲ τὴν εὐχή αὐτὴ παρακαλοῦμε τὸ Θεὸ νὰ μᾶς φωτίσῃ νὰ κάνωμε καλὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα βλέποντας οἱ ἄνθρωποι νὰ δοξάζουν τὸ ὄνομά του.

Ἡ δεύτερη εὐχή. «*Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου*», δηλαδή εἶθε νὰ ἔρθῃ ἡ βασιλεία σου. Μὲ τὴν εὐχή αὐτὴ παρακαλοῦμε τὸ Θεὸ νὰ βασιλεύῃ στὴν καρδιά μας καὶ στὶς καρδιές ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι νὰ ἐκτελεῖται πάντοτε τὸ θέλημά του, ὁ νόμος του καὶ ὄχι ἡ ἁμαρτία.

Ἡ τρίτη εὐχή. «*Γεννηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς*». Ζητοῦμε μὲ τὴν εὐχή αὐτὴ νὰ ἐκτελεῖται τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἐδῶ στὴ γῆ, ὅπως πιστὰ τοῦτο γίνεται στὸν οὐρανὸ ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους.

3. Τὰ αἰτήματα

Πρῶτο αἶτημα. «*Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον*», δηλαδή ζητοῦμε νὰ μᾶς δώσῃ τὸν ἀπαραίτητο καὶ ἀναγκαῖο ἄρτο γιὰ νὰ ζήσωμε. Ζητοῦμε βέβαια τὰ ἀπαραίτητα γιὰ τὴ ζωὴ μας ὑλικά ἀγαθὰ, ἀπὸ τὰ ὁποῖα σπουδαιότερο εἶναι τὸ ψωμί. Μὲ τὸ αἶτημα αὐτὸ δὲ ζητοῦμε πολυτέλεια τροφῶν γιὰ τὴ ζωὴ μας, ἀλλὰ τίς ἀναγκαῖες γιὰ τὴ συντήρησή μας σήμερα. Δὲν ἀνησυχοῦμε δηλαδή γιὰ τὸ αὔριο, ἀφοῦ γνωρίζομε ὅτι ὁ Θεὸς προνοεῖ γιὰ μᾶς. Ἡ ὑπερβολικὴ πολυτέλεια πολλὰς φορὲς μᾶς ὀδηγεῖ στὴν ἁμαρτία, ἐνῶ ἡ ὀλιγάρκεια (τὸ νὰ θέλω τὰ ἀναγκαῖα) εἶναι ἀρετὴ.

Δεύτερο αἶτημα. «*Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν*», ζητοῦμε δηλαδή νὰ συγχωρήσῃ τίς ἁμαρτίες μας, οἱ ὁποῖες εἶναι σὰν χρέη πρὸς Αὐτὸν (ὀφειλήματα) ὅπως καὶ ἡμεῖς συγχωροῦμε τίς ἁμαρτίες τῶν ἄλλων.

Σ' αὐτὸ τὸ αἶτημα οἱ ἁμαρτίες λέγονται ὀφειλήματα (χρέη). Δηλαδή ἡ ἁμαρτία, ποὺ κάναμε στοὺς ἄλλους μᾶς κάμνει χρεώστες

πρὸς τὸ Θεὸ ὅπως καὶ τὸ χρέος, ποῦ ὀφείλομε στοὺς δανειστὲς μας. Ὅφειλέτες ἐννοεῖ τοὺς χρεώστες, δηλαδὴ ἐκείνους ποὺ εἶναι ὑπεύθυνοι σὲ μᾶς, ἐπειδὴ μᾶς ἔβλαψαν. Γιὰ νὰ συγχωρηθοῦμε ὁμως ἀπὸ τὸ Θεό, πρέπει νὰ συγχωροῦμε τοὺς ἄλλους. Γιατὶ ἐκεῖνος ποὺ δὲ συγχωρεῖ, δὲν πρέπει νὰ ἐλπίζει συγχώρηση ἀπὸ τὸ Θεό.

Τρίτο αἶτημα. «*Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν*», δηλαδὴ μὴ μᾶς φέρῃς σὲ δύσκολη θέση (δοκιμασία) καὶ βρεθοῦμε στὸν κίνδυνο νὰ πράξωμε τὸ κακό.

Μὲ αὐτὸ τὸ αἶτημα παρακαλοῦμε τὸ Θεὸ νὰ μᾶς ἀφήσῃ νὰ κινδυνεύουμε ἀπὸ τὴν ἀδυναμία μας καὶ νὰ ἁμαρτήσωμε. Δηλαδὴ νὰ μᾶς βοηθήσῃ στοὺς ἀγῶνες μας ἐναντίον τοῦ πειρασμοῦ. Γιατὶ ἐκεῖνος ποὺ στήν πάλῃ αὐτὴ νικᾷ καὶ δὲν ἐγκαταλείπεται, δὲν εἰσέρχεται σὲ πειρασμό.

Τέταρτο αἶτημα. «*Ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ*», δηλαδὴ, ἂν βρεθοῦμε κάποτε σὲ τέτοιο κίνδυνο νὰ ἁμαρτήσουμε, τότε σὲ παρακαλοῦμε νὰ μᾶς σώσῃς (ρῦσαι) ἀπὸ τὸν πονηρό, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ νὰ μᾶς ἐνισχύσῃς στὸν ἀγῶνα μας ἐναντίον τοῦ διαβόλου. Γιατὶ αὐτὸς μὲ κάθε μέσο ζητεῖ νὰ μᾶς ἀποπλανήσῃς ἀπὸ τὸ δρόμο τοῦ Θεοῦ.

4. Ὁ ἐπίλογος

«*Ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν*». Μὲ τοὺς τελευταίους αὐτοὺς λόγους τῆς προσευχῆς ἐκφράζομε τὴν πεποίθησή μας ὅτι ὁ Θεὸς μπορεῖ νὰ μᾶς δώσῃ ὅλα, ὅσα λογικὰ αἰτήματα ζητήσαμε. Γιατὶ στὸ Θεὸ ἀνήκει ἡ βασιλεία, ἡ παντοδυναμία καὶ ἡ αἰώνια δόξα νὰ ἐκτελέσῃ ὅσα ζητοῦμε. Καὶ μὲ τὸ «ἀμήν», ποὺ σημαίνει εἶθε νὰ γίνουν, εὐχόμεσθε νὰ ἐκτελεστοῦν ὅσα παρακαλέσαμε καὶ εὐχηθήκαμε.

Ἔργασίες

1. Τί εἶναι ὁ Δεκάλογος; 2. Ποιὲς ἐντολὲς ἀναφέρονται στὰ καθήκοντά μας πρὸς τὸ Θεό; 3. Ποιὲς ἐντολὲς ἀναφέρονται στὰ καθήκοντά μας πρὸς τὸν πλησίον; 4. Ποιὰ τὰ καθήκοντά μας πρὸς τὸ Θεό; 5. Ποιὰ τὰ καθήκοντά μας πρὸς τοὺς ἀνθρώπους; 6. Τί εἶναι προσευχή; 7. Πόσων εἰδῶν προσευχῆς ἔχομε; 8. Ποιὰ εἶναι ἡ Κυριακὴ προσευχή καὶ γιατί λέγεται Κυριακὴ; 9. Σὲ πόσα μέρη διαιρεῖται ἡ Κυριακὴ προσευχή; 10. Νὰ μάθετε καλὰ ἀπ' ἔξω τὴν Κυριακὴ προσευχή.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

Κάθε χριστιανός, όπως μάθαμε από την Κατήχηση, πισθάνεται την ανάγκη να εκδηλώσει (φανερώσει) εξωτερικά την ευσέβειά του προς το Θεό. Δηλαδή να αποδείξει διά λόγων ή διά διαφόρων πράξεων τὰ σεβήματα πίστεως, αγάπης και κήρυξοσύνης προς Αὐτόν. Ἡ εκδήλωση δι' αὐτὴ τῆς εὐσεβείας του, κατὰ τὴν ὁποίαν δοξάζει τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου καὶ ζητεῖ τὴ βοήθειά του, λέγεται θεία λατρεία.

Τὴ θεία λατρεία περιέχουν ὅλες ἑκεῖναι οἱ καθορισμέναι ἀσκησιαστικαὶ πράξεις καὶ τελεταὶ τῆς Ἐκκλησίας μας, αἱ λεγόμεναι ἱερὲς ἀκολουθίαι, αἱ ὁποῖαι τελοῦνται ἀπὸ τοῦς ἱερομένοις. Οἱ ἀκολουθίαι αὐταὶ λέγονται λειτουργίαι. Ἡ κυριώτερη ὅμως καὶ ἑρμότερη ἀπὸ τῆς λειτουργίας αὐτῆς εἶναι ἡ ἱερὴ ἀκολουθία τοῦ μυστήριου τῆς θείας Εὐχαριστίας. Καὶ γι' αὐτὸ λειτουργία ἰδιαιτέρως λέγεται ἡ ἀκολουθία τοῦ μυστήριου τούτου.

Ἀπὸ τῆς λέξης λειτουργία ὀνομάζεται καὶ τὸ μάθημά μας λειτουργική, πὸν ἐξετάζει καὶ ἐρμηγώνει γενικὰ ὅλες τῆς ἱερὲς ἀκολουθίας τῆς θείας λατρείας καὶ ἰδιαιτέρως τὴν ἀκολουθία τῆς λειτουργίας τῆς θείας Εὐχαριστίας. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ θεία λατρεία τελείται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία μας σὲ ὀρισμένο τόπο, σὲ ὀρισμένο χρόνον καὶ σὲ ὀρισμένο χρόνο, γι' αὐτὸ ἡ λειτουργική θὰ μᾶς διδάξῃ:

- 1.) Ποῦ λατρεύεται ὁ Θεός (Ναός, ἱερὸν πικόν).
- 2.) Πότε λατρεύεται ὁ Θεός (Ἑορταί).
- 3.) Πῶς λατρεύεται ὁ Θεός (ἱερὲς ἀκολουθίαι, θεία λειτουργία κλπ.).

Οἱ πηγὲς τῆς λειτουργίας εἶναι ἡ Ἁγία Γραφή καὶ οἱ ἄρχαίαι

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

Κάθε χριστιανός, όπως μάθαμε από την Κατήχηση, αισθάνεται την ανάγκη να έκδηλώσει (φανερώσει) έξωτερικά την ευσέβειά του προς το Θεό. Δηλαδή να αποδείξει διά λόγων ή διά διαφόρων πράξεων τα αισθήματα πίστεως, αγάπης και ευγνωμοσύνης προς Αυτόν. Ἡ έκδήλωση δὲ αὐτῆ τῆς ευσέβειάς του, κατὰ τὴν ὁποῖαν δοξάζει τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ ζητεῖ τὴ βοήθειά του, λέγεται θεία λατρεία.

Τὴ θεία λατρεία περιέχουν ὅλες ἐκεῖνες οἱ καθορισμένες ἐκκλησιαστικὲς πράξεις καὶ τελετὲς τῆς Ἐκκλησίας μας, οἱ λεγόμενες ἱερὲς ἀκολουθίες, οἱ ὁποῖες τελοῦνται ἀπὸ τοὺς ἱερωμένους. Οἱ ἀκολουθίες αὐτὲς λέγονται λειτουργίαι. Ἡ κυριότερη ὅμως καὶ ἱερώτερη ἀπὸ τὶς λειτουργίαι αὐτὲς εἶναι ἡ ἱερὴ ἀκολουθία τοῦ μυστήριου τῆς θείας Εὐχαριστίας. Καὶ γι' αὐτὸ λειτουργία ἰδιαιτέρως λέγεται ἡ ἀκολουθία τοῦ μυστήριου τούτου.

Ἀπὸ τὴ λέξη λειτουργία ὀνομάζεται καὶ τὸ μάθημά μας Λειτουργική, ποὺ ἐξετάζει καὶ ἐρμηνεύει γενικὰ ὅλες τὶς ἱερὲς ἀκολουθίες τῆς θείας λατρείας καὶ ἰδιαίτερα τὴν ἀκολουθία τῆς λειτουργίας τῆς θείας Εὐχαριστίας. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ θεία λατρεία τελεῖται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία μας σὲ ὀρισμένο τόπο, σὲ ὀρισμένο χρόνο καὶ μὲ ὀρισμένο τρόπο, γι' αὐτὸ ἡ Λειτουργική θὰ μᾶς διδάξῃ :

- 1) Ποῦ λατρεύεται ὁ Θεὸς (Ναοί, ἱερὰ σκεύη).
- 2) Πότε λατρεύεται ὁ Θεὸς (Ἑορτές).
- 3) Πῶς λατρεύεται ὁ Θεὸς (ἱερὲς ἀκολουθίες, Θεία Λειτουργία κλπ.).

Οἱ πηγὲς τῆς Λειτουργίας εἶναι ἡ Ἁγία Γραφή καὶ οἱ ἀρχαῖες

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

ΠΟΥ ΛΑΤΡΕΥΕΤΑΙ Ο ΘΕΟΣ

1. 'Ο Χριστιανικός Ναός

Από την εποχή των 'Αποστόλων, οί χριστιανοί συναθροίζονταν για τή λατρεία του Θεοῦ σέ ὀρισμένα ἰδιωτικά σπίτια εὐσεβῶν χριστιανῶν. Καί στά ὑπερῶα τῶν σπιτιῶν αὐτῶν, ἤσυχον καί ἀσφαλισμένοι ἀπό τή μανία τῶν 'Ιουδαίων, προσεύχονταν. Τά ὑπερῶα αὐτά θύμιζαν στούς χριστιανούς τὸ μυστικό δεῖπνο, πού ἔκαμε ὁ Χριστός μέ τοὺς μαθητές του στό ὑπερῶο ἑνὸς σπιτιοῦ. Τούς ἱερούς αὐτοὺς τόπους ὀνόμαζαν «εὐκτήριους οἴκους», δηλαδή σπίτια προσευχῆς, σπίτια Θεοῦ ἢ ἐκκλησίες (συναθροίσεις).

'Από τὸν τρίτο ὁμως αἰῶνα ἄρχισαν νὰ χτίζουν οἱ χριστιανοί ἰδιαιτέρα χτίρια ἀποκλειστικά για τή χριστιανική λατρεία, τοὺς ναούς. Κατὰ τοὺς χρόνους ὁμως τῶν διωγμῶν, πού οἱ εἰδωλολάτρες γκρέμιζαν τοὺς ναοὺς τους, καί μάλιστα, ὅπως μάθαμε στήν 'Εκκλ. 'Ιστορία, ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορα Διοκλητιανοῦ, οἱ χριστιανοί ἀναγκάζονταν νὰ τελοῦν τή λατρεία μυστικά καί κρυφά σέ διάφορα μέρη. Κατάφευγαν π.χ. σέ ἀπομακρυσμένες ἐρήμους, σέ κορυφές βουνῶν, σέ σπηλιές, καί ἰδίως σέ κατακόμβες. Οἱ κατακόμβες ἦταν ὑπόγειοι λαβύρινθοι μέ στενοὺς διαδρόμους, πού ὄδηγοῦσαν σέ τετράγωνους θαλάμους. Στά βάθη ἐκεῖνα τῆς γῆς οἱ χριστιανοί εἶχαν τοὺς τάφους τῶν Μαρτύρων τοὺς τοὺς ὁποίους μεταχειρίζονταν για ἅγιες Τράπεζες καί πάνω σ' αὐτοὺς τελοῦσαν τή θεία λειτουργία. Καί ἀπό τὰ βάθη αὐτά ἔψαλλαν τοὺς ὕμνους τους πρὸς τὸν οὐράνιο Θεό. Κατακόμβες σώζονται σήμερα στήν Ρώμη, οἱ ὁποῖες εἶναι οἱ περι-

φημότερες. Σπουδαίες κατακόμβες σώζονται στην Έλλάδα στο νησί Μήλο.

Ύπό τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου (314 μ.Χ.), ὁ ὁποῖος ἐπίτρεψε στοὺς Χριστιανοὺς νὰ τελοῦν ἐλεύθερα τὴν λατρεία τους, ἄρχισαν νὰ χτίζουσι οἱ χριστιανοὶ μεγαλοπρεπεῖς ναοὺς. Προτοῦ ὁμως ἀρχίσῃ ἡ οἰκοδομὴ αὐτῆ, οἱ χριστιανοὶ εἶχαν μεταχειριστῆ σα ναοὺς τους τοὺς ναοὺς τοὺς εἰδωλολατρικούς, ἀφοῦ προηγουμένως ἔκαναν σ' αὐτοὺς μερικὲς πρόχειρες τροποποιήσεις. Σὰ χριστιανικοὺς ναοὺς μετάβαλαν π.χ. τὸν Παρθενῶνα, τὸ Ἐρέχθειο καὶ ἄλλους. Οἱ τέτοιοι ὁμως ναοὶ δὲν εἶχαν ἀνάλογο ἀρχιτεκτονικὸ ρυθμὸ, δηλαδὴ σχέδιο. Ἦταν στενοὶ καὶ σκοτεινοὶ, ἀκατάλληλοι γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς θείας λατρείας.

2. Οἱ ρυθμοὶ τῶν Ναῶν

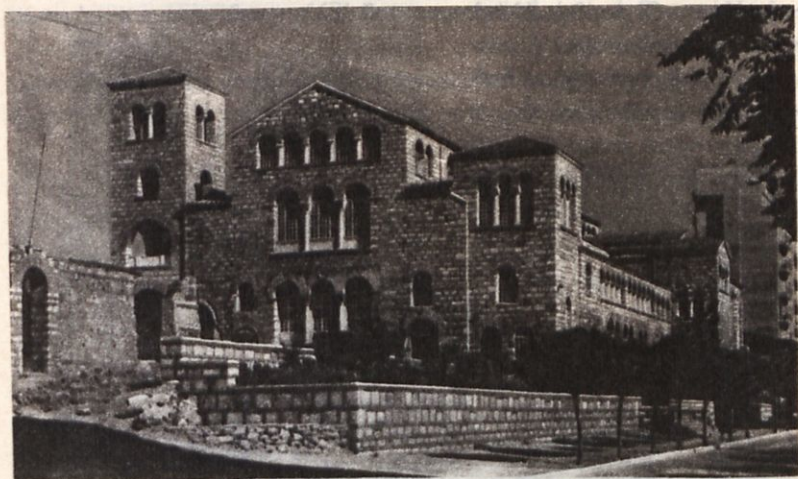
Οἱ ἰδιαιτέροι ναοὶ ποὺ χτίστηκαν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κωνσταντίνου καὶ κατόπιν, παρουσιάζουσι κατὰ καιροὺς τέσσερις ρυθμοὺς.

α) Ὁ ρυθμὸς τῆς βασιλικῆς

Οἱ ναοὶ, ποὺ χτίστηκαν σύμφωνα μὲ τὸ ρυθμὸ αὐτόν, χρησιμοποιήθηκαν γιὰ τὴ λατρεία τῶν χριστιανῶν, ἀπὸ τοῦ Δ' μέχρι τοῦ ΣΤ' αἰῶνα. Ἦταν τετράγωνα ἐπιμήκη χτίρια μὲ ξύλινη στέγη ἢ πέτρινη. Τὸ ἐσωτερικὸν τους χωρίζεται κατὰ μῆκος μὲ σειρὰς ἀπὸ κίονες (κολόνες) καὶ στοῆς. Οἱ σειρὰς αὐτὲς σχημάτιζαν τρεῖς ἢ πέντε διάδρομους, ποὺ λέγονταν κλίτη, ἢ δρόμοι καὶ γι' αὐτὸ οἱ ναοὶ τοῦ ρυθμοῦ τούτου λέγονται δρομικοὶ.

Ὁ μεσαῖος διάδρομος (τὸ μέσο κλίτος) ἦταν πλατύτερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους διάδρομους καὶ τελείωνε στὸ ἀνατολικὸ μέρος τοῦ χτίριου σ' ἓνα ἡμικύκλιο. Φωτίζονταν μὲ μεγάλα παράθυρα ποὺ ἦταν τοποθετημένα κατὰ σειρὰ στὸν ψηλὸ μεσότοιχο. Σύμφωνα μὲ τὸ ρυθμὸ αὐτόν ἐχτίσθη ὁ Μέγας Κωνσταντίνος τὸν πρῶτον ναὸν τῆς Κωνσταντινούπολης, τὸ ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καθὼς καὶ τὸ ναὸν τῆς Ἀναστάσεως στὰ Ἱεροσόλυμα. Κατὰ τὴν οἰκοδομὴν δὲ τοῦ ναοῦ αὐτοῦ ἐπικράτησε ἡ εὐθεῖα γραμμὴ, σὰν κύριον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα αὐτοῦ.

Το σχέδιο αυτό ονομάστηκε ρυθμός βασιλικῆς (στοῶς) ἢ ρυθμός βασιλικός, γιατί μοιάζει με τὰ ρωμαϊκὰ χτίρια, πού λέγονταν βασιλικές στοές. Τὰ χτίρια αὐτὰ χρησιμοποιοῦσαν οἱ Ρωμαῖοι σάν δικαστήρια καί χρηματιστήρια. Ἀπό τίς βασιλικές στοές τῶν Ἀ-

Ναός Ἀγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης

θηνῶν, ὅπου δικάζε ὁ βασιλιάς, πήραν οἱ Ρωμαῖοι τὸ σχέδιο γιὰ τίς δικές τους.

Στὴν Ἀθήνα ναοὶ ρυθμοῦ βασιλικῆς εἶναι ὁ ναὸς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς στὴν ὁδὸ Ἀκαδημίας, ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτη, τῶν Καθολικῶν, δίπλα στὸ Ὁφθαλμιατρεῖο. Στὴ Θεσσαλονίκη, ρυθμοῦ βασιλικῆς ἦταν ὁ περίφημος καί ἀρχαιότατος ναὸς (5ου αἰώνα) τοῦ πολιούχου Ἀγίου Δημητρίου, πού καταστράφηκε ἀπὸ πυρκαγιὰ στὰ 1917. Σήμερα ἔχει ἀνοικοδομηθῆ σύμφωνα με τὸν παλαιὸ ρυθμό.

β) Ὁ Βυζαντινὸς ρυθμὸς

Προτοῦ ἀκόμα ἀναφανῆ ὁ νέος αὐτὸς ρυθμὸς εἶχε τοποθετηθῆ πάνω ἀπὸ τὸ μεσαῖο κλίτος (δρόμο) τοῦ ναοῦ τῆς Βασιλικῆς ἑνας

κυλινδρικός τροῦλλος .Ἡ τροποποίηση αὐτὴ ἔγινε ἡ βάση νέου ρυθμοῦ ναοῦ, τοῦ ναοῦ, τῆς Ἁγίας Σοφίας, πού ἀνοικοδόμησε ὁ αὐτοκράτορας Ἰουστινιανὸς (527 - 565), λεπτομέρειες τοῦ ὁποῖου μάθατε στὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία. Ὅλες οἱ πόλεις τῆς αὐτοκρατορίας ἀπόστειλαν γιὰ τὴν οἰκοδόμηση τοῦ ναοῦ ὅ,τι πολῦτιμο εἶχαν. Οἱ καρδιές ὁλόκληρου τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους στράφηκαν πρὸς τὸ ναὸ αὐτόν.

Ὁ ναὸς ἔχει σχῆμα ὀρθογώνιο καὶ στὸ μέσον αὐτοῦ ὑψώνονται τέσσερις μεγάλοι στυλοί, πού στὶς κορυφές τους (ἀψίδες) στηρί-

Ναὸς Ἁγίας Σοφίας

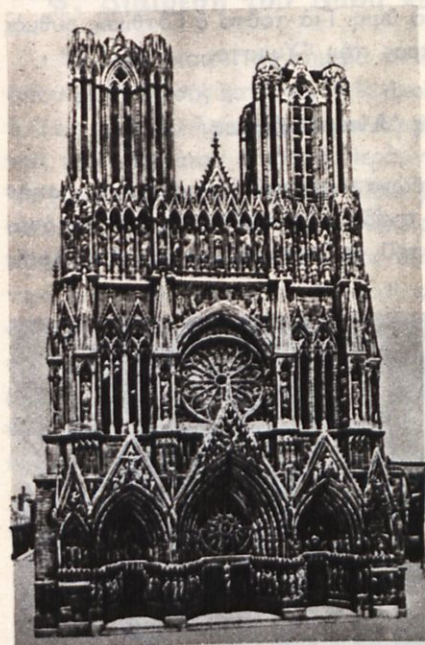
ζεται ἓνας σφαιρικός θόλος (τροῦλλος) μὲ διάμετρο 31 μέτρα. Ἡ ἁγία Σοφία λοιπὸν εἶναι Βασιλικὴ μὲ τροῦλλο. Γνώρισμα δὲ κύριο τοῦ ρυθμοῦ αὐτοῦ εἶναι ὁ θόλος. Ὁ ἀρχιτεκτονικὸς αὐτὸς ρυθμὸς τροποποιήθηκε ἔπειτα κατὰ τὸ δέκατο αἰῶνα, μὲ τὴν προσθήκη γύρω ἀπὸ τὸν κεντρικὸ τροῦλλο, ἄλλων μικρότερων. Ἐπειδὴ κατ' ἀρχὰς παρουσιάσθηκε στὸ Βυζάντιο, λέγεται Βυζαντινὸς ρυθμὸς.

Ὁ ναὸς τῆς ἁγίας Σοφίας εἶναι τὸ μοναδικὸ καὶ τὸ ἐξοχώτερο

ἀριστούργημα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τέχνης καὶ τὸ ἱερό προσκύνημα ὅλης τῆς χριστιανοσύνης.

Σύμφωνοι μὲ τὸ ρυθμὸ αὐτὸν εἶναι οἱ περισσότεροι ἀρχαῖοι ναοὶ

στὴν Ἑλλάδα. Ἀπ' αὐτοὺς περιφημότεροι εἶναι ὁ ναὸς στὸ Δαφνί, ἡ Ρωσικὴ ἐκκλησία, ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Ἐλευθερίου, κοντὰ στὴ Μητρόπολη, ὁ ναὸς τῶν ἁγίων Θεοδώρων κοντὰ στὴν πλατεία Κλαυθμῶνος, ὁ ναὸς τῆς Καπνικαρέας, στὴν ὁδὸ Ἑρμοῦ.

Ναὸς Γοτθικοῦ ρυθμοῦ

τοῦ ναοῦ αὐτοῦ καθὼς καὶ ὅλες οἱ ἐξοχές καὶ ἐσοχές τελειώνουν σὲ ὀξεῖες γωνίες. Οἱ ναοὶ αὐτοὶ εἶναι μεγάλοι καὶ ψηλοὶ καὶ οἱ τοῖχοι τους ἔχουν πολλὰ παράθυρα μὲ χρωματιστὰ τζάμια γιὰ νὰ μπαίνει φῶς πολὺ στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ναοῦ. Ἐπειδὴ πιστέφτηκε ὅτι ὁ ρυθμὸς αὐτὸς παρουσιάστηκε πρῶτα στοὺς Γότθους χριστιανούς, γι' αὐτὸ ὀνομάστηκε Γοτθικός.

Στὴ Γαλλία ρυθμοῦ Γοτθικοῦ εἶναι ὁ ναὸς τῆς Παναγίας τῶν Παρισίων. Στὴν Ἀγγλία ὁ καθεδρικός ναὸς, στὴν Γερμανία ὁ ναὸς τῆς Κολωνίας, περίφημος ναὸς, πού ἰδρύθηκε τὸν 13ο αἰῶνα. Στὴν

γ) Ὁ Γοτθικὸς ρυθμὸς

Νέο εἶδος ρυθμοῦ ἀναφαίνεται ἀπὸ τὸν ἑνδέκατο αἰῶνα στὴ Γαλλία. Χαρακτηριστικὸ τοῦ ρυθμοῦ αὐτοῦ εἶναι ὅτι ἀντὶ τοῦ ἡμικύκλιου ἐπικρατεῖ παντοῦ τὸ τρίγωνο σχῆμα. Ὁ ρυθμὸς αὐτὸς εἶναι ὁμοῖος μὲ τὸ ρυθμὸ τῆς Βασιλικῆς, μὲ τὴ διαφορά, ὅτι ἔχει θόλο τριγωνικό, πού ὑψώνεται σὲ μυτερὴ καὶ ψηλὴ κορυφή. Ὅλα τὰ τόξα

Ἀθήνα Γοθικοῦ ρυθμοῦ εἶναι ἡ Ἀγγλικὴ ἐκκλησία, ἀπέναντι στὴν εἴσοδο τοῦ Ζαπτείου.

Ὁ ρυθμὸς αὐτός, ποὺ συνηθίζεται σήμερα στοὺς Διαμαρτυρόμενους, προσδίδει σ' ὅλη τὴν οἰκοδομὴ, μεγαλοπρέπεια καὶ κομψότητα. Τὸ ὀξύγωνο δὲ τῶν ἀψίδων τοῦ ρυθμοῦ τούτου παρουσιάζει τὸ ναὸ νὰ προσβλέπη στὰ ὕψη. Γιὰ τοῦτο ὁ Γοθικὸς ρυθμὸς χαρακτηρίζεται ὅπως δέηση πρὸς τὸν Ὑψιστο.

δ) Ρυθμὸς τῆς Ἀναγεννήσεως

Ἀπὸ τὸ δέκατο πέμπτο αἰῶνα ἄρχισαν νὰ χτίζονται στὴν Ἰταλία ναοὶ μὲ νέο καὶ ἐλεύθερο σχέδιο. Τὸ σχέδιο αὐτὸ ἦταν ἀνάμιξη, συνδυασμὸς τῶν ρυθμῶν τοῦ Βυζαντινοῦ καὶ τῆς Βασιλικῆς

Ρυθμὸς Ἀναγεννήσεως

μὲ θόλους ψηλοὺς καὶ μεγαλοπρεπεῖς. Ὁ ρυθμὸς αὐτὸς λέγεται ρυθμὸς τῆς Ἀναγεννήσεως, γιατί παρουσιάζεται στὴν ἐποχὴ, ποὺ ἔγινε στὴν Δυτικὴ Εὐρώπη ἡ Ἀναγέννηση (πρόοδος) τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν. Τέτοιος περίφημος ναὸς εἶναι ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Πέτρου στὴν Ρώμη. Ἡ οἰκοδομὴ του ἄρχισε τὸ 1506 καὶ τελειώσε

τὸ 1667. Ἐργάστηκαν γιὰ τὸ ναὸ αὐτό, πού εἶναι ὁ μεγαλύτερος τοῦ κόσμου, οἱ πλέον φημισμένοι καλλιτέχνες καὶ οἱ ἀρχιτέκτονες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

3. Διαίρεση τοῦ Ναοῦ καὶ τὰ περιεχόμενά του

Ὁ ναὸς διαιρεῖται σήμερα σὲ δύο μέρη: τὸν κυρίως ναὸ ὅπου μένει ὁ λαὸς κατὰ τὶς ἱερὲς ἀκολουθίες, καὶ στὸ ἅγιο Βῆμα ἢ Ἱερό, ὅπου λειτουργοῦν οἱ ἱερεῖς. Ὁ κυρίως ναὸς χωρίζεται διὰ τοῦ εἰκονοστάσιου ἀπὸ τὸ Ἱερό, πού τὸ ἔδαφος εἶναι ψηλότερο. Ἀρχαιότερα ὁ ναὸς εἶχε καὶ ἄλλο χῶρο, μπροστὰ ἀπὸ τὸν κυρίως ναὸ, πού ἀρχίζε ἀπὸ τὴν κύρια εἴσοδο, τὸ πρόπυλο, καὶ λεγόταν πρόναος ἢ νάρθηκας, στὸ μέρος αὐτὸ τοῦ νάρθηκα ἔμεναν ἀρχαιότερα κατὰ τὴ θεία λειτουργία οἱ κατηχούμενοι. Γι' αὐτὸ τὸ μέρος αὐτὸ λεγόταν κατηχουμενεῖο. Ὅταν οἱ χριστιανοὶ ἀρχισαν νὰ βαφτίζωνται νήπια, ἔχασε ὁ νάρθηκας τὴν παλαιὰ του σημασία. Σήμερα, ἐπεὶ δὲν ὑπάρχουν κατηχούμενοι παραλείπεται ὁ νάρθηκας κατὰ τὴν οἰκοδομὴ τῶν ναῶν. Κατὰ τοὺς χρόνους ὁμοῦ τῆς Τουρκοκρατίας τὸ μέρος αὐτὸ τοῦ νάρθηκα ἔλαβε ἐθνικὴ σημασία, γιατί χρησίμευσε γιὰ τὸ «κρυφὸ σχολεῖο τῆς μαύρης δουλείας».

α) Ὁ κυρίως Ναὸς

Στὸν κυρίως ναὸ περιλαμβάνονται τὰ ἑξῆς:

1) Τὰ Στασίδια. Τὰ στασίδια εἶναι ξύλινα καθίσματα τοποθετημένα πλάγια στὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ μέρη τοῦ ναοῦ. Σ' αὐτὰ κάθονται οἱ πιστοὶ σὲ ὀρισμένες στιγμὲς τῆς θείας λειτουργίας καὶ τῶν ἄλλων ἱερῶν τελετῶν. Ἡ συνήθεια αὕτη νὰ κάθωνται οἱ πιστοὶ εἶναι παλαιότατη, καὶ μάλιστα χωριστὰ οἱ ἄνδρες καὶ χωριστὰ οἱ γυναῖκες. Τὴν τάξη τῶν καθισμάτων ἐπίβλεπαν οἱ πυλωροὶ (θυρωροὶ) καὶ οἱ διάκονοι. Στους Βυζαντινοὺς χρόνους συνήθιζαν οἱ γυναῖκες νὰ μένουν στὸ νάρθηκα, γι' αὐτὸ λεγόταν καὶ γυναικωνίτης.

2) Ὁ Ἄμβωνας. Ὁ ἄμβωνας εἶναι μιὰ ξύλινη ἢ μαρμάρινη ἐξέδρα στὸ πλάγιο καὶ ἀριστερὸ μέρος τοῦ ναοῦ. Στηρίζεται πάνω σ' ἓναν στύλο, ὅπου ἀνεβαίνει ὁ διάκονος ἀπὸ σκάλα καὶ δια-

βάζει τὸ Εὐαγγέλιο. Ἀπὸ κεῖ κηρύσσει τὸ θεῖο λόγο καὶ ὁ ἱεροκήρυκας. Ἀπέναντι ἀπὸ τὸν ἄμβωνα ὑπάρχει ἕνας μεγαλοπρεπῆς ξύλινος ἢ μαρμάρινος θρόνος. Εἶναι ὁ θρόνος τοῦ ἐπίσκοπου, πού λέγεται δεσποτικός.

Σημερινὸς Ἄμβωνας

Ἔχει τρεῖς θύρες ζωγραφίζονται ἀρχάγγελοι, σὰν ἀκοίμητοι φρουροὶ τοῦ Ἱεροῦ. Ἐκεῖ ἄλλοτε στέκονταν δυὸ διάκονοι γιὰ νὰ ἐμποδίζουσαν τὴν εἴσοδον στοῦ Ἱεροῦ στοὺς μὴ κληρικούς.

5) Ὁ Σολέας. Μπροστὰ στὴν ὠραία πύλη, ὑπάρχει συνη-

γεται δεσποτικός. Ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτὸ ἀπὸ τὸ Δεσπότη αὐτοκράτορα, πού κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀλώσεως εἶχε τὸ θρόνον του ἐκεῖ, ἀπὸ ὅπου ἄκουε τὶς ἱερὲς ἀκολουθίες. Ἀρχαιότερα ὁ ἄμβωνας βρισκόταν στὸ μέσο κυρίως τοῦ ναοῦ καὶ ἦταν ἕνα εἶδος ἐξέδρας τετράγωνης ἢ ὀχτάγωνης. Εἶχε δυὸ σκάλες, μιὰ δεξιὰ καὶ ἄλλη ἀριστερά.

3) Τὰ ἀναλογεῖα ἢ ἀναλόγια. Ἀναλόγια εἶναι τὰ ξύλινα στηρίγματα ὅπου τοποθετοῦνται τὰ βιβλία τῶν ψαλτῶν. Εἶναι δυὸ, ἕνα πρὸς τὸ ἀριστερὸ μέρος τοῦ κυρίως ναοῦ καὶ τὸ ἄλλο πρὸς τὸ δεξιό.

Συνήθως τὰ ἀναλόγια αὐτὰ τῶν ψαλτῶν βρίσκονται κάθε ἕνα χωριστά, μέσα σὲ μικρὸ χῶρο, χωρισμένον μὲ κάγκελα.

4) Τὸ εἰκονοστάσιο (τέμπλο). Εἰκονοστάσιο εἶναι τὸ ξύλινο ἢ μαρμάρινο χωρίσμα μεταξὺ τοῦ κυρίως ναοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Βήματος. Ἐπειδὴ ὀλόκληρο στολιζέται μὲ ἁγίες εἰκόνες, γι' αὐτὸ λέγεται εἰκονοστάσιο. Τὸ εἰκονοστάσιο ἢ Τέμπλο ἔχει τρεῖς θύρες. Ἡ μεσαία λέγεται ὠραία πύλη, στὶς ἄλλες δυὸ πλάγιες

θως ένας χῶρος κυκλικός, σὰ προέκταση τοῦ ἁγίου Βήματος. Ὑψώνεται λίγο ἀπὸ τὸ δάπεδο τοῦ κυρίως ναοῦ καὶ λέγεται Σολέας. Σὲ πολλές ἐκκλησίες ὁ Σολέας εἶναι πλατύτερος καὶ περικλείει καὶ τὰ ἀναλόγια τῶν ψαλτῶν. Χωρίζεται δὲ μὲ κιγκλίδωμα.

β) Τὸ Ἅγιο Βῆμα

Τὸ Ἅγιο Βῆμα ἢ τὸ Ἱερό βρίσκονται στὴν ἀνατολικότερη πλευρὰ τοῦ ναοῦ. Εἶναι τὸ ἱερώτερο μέρος ὄλου τοῦ ναοῦ. Μέσα στὸ ἅγιο Βῆμα ὑπάρχουν τὰ ἐξῆς :

1) Ἡ Ἁγία Τράπεζα. Ἡ Ἁγία Τράπεζα εἶναι τὸ κυριότερο καὶ ἱερώτερο ἀντικείμενο τοῦ ἁγίου Βήματος. Βρίσκεται στὸ μέσον αὐτοῦ ἀπέναντι ἀπὸ τὴν ὠραία πύλη, καὶ πάνω σ' αὐτὴ τελεῖται τὸ μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας. Παριστάνει τὸν τόπο ὅπου σταυρώθηκε ὁ Χριστὸς γιὰ τὴ σωτηρία μας δηλ. τὸ Γολγοθᾶ. Ἀρχαιότερα ἡ ἁγία Τράπεζα ἦταν ξύλινη, γιὰ τὴ ξύλινη ἦταν καὶ ἡ Τράπεζα, ὅπου τέλεσε ὁ Χριστὸς τὸ Μυστικὸ Δεῖπνο. Σήμερα ἡ Ἁγία Τράπεζα κατασκευάζεται ἀπὸ πέτρα ἢ ἀπὸ μάρμαρο. Ἡ πλάκα τῆς ἁγίας Τράπεζας στηρίζεται σ' ἓνα στύλο, πού παριστάνει τὸ Χριστὸ σὰν ἰδρυτὴ τῆς Ἐκκλησίας. Στὸ μέσον τοῦ στύλου αὐτοῦ εἶναι ἓνα μικρὸ λαξευτὸ κοίλωμα, ὅπου τοποθετεῖται ἀργυρὴ θήκη κατὰ τὴν τελετὴ τῶν ἐγκαινίων τοῦ ναοῦ. Μέσα σ' αὐτὴ τοποθετοῦνται λείψανα μαρτύρων. Τὰ ἅγια λείψανα φανερώνουν, ὅτι πάνω σ' αὐτὰ καὶ χάρη στὸ αἷμα πού ἔχυσαν οἱ μάρτυρες, στηρίχθηκε ἡ Ἐκκλησία. Πολλὲς φορές στηρίζεται σὲ τέσσερις στύλους πού παριστάνουν τοὺς τέσσερις Εὐαγγελιστῆς. Ἡ Ἁγία Τράπεζα πού λέγεται καὶ θυσιαστήριο γιὰ τὸ πάνω σ' αὐτὴ τελεῖται ἡ ἀνάιμαχτη θυσία τοῦ Σωτήρα, σκεπάζεται μὲ διάφορα ἱερὰ καλύμματα, τὰ ἐξῆς :

α) Τὸ εἰλητό. Εἶναι ἓνα κάλυμμα μεταξωτό, πού ἀπλώνεται πάνω στὴν ἁγία Τράπεζα, ὅταν γίνεται ἡ λειτουργία. Φέρει τὴν εἰκόνα τοῦ τάφου τοῦ Σωτήρα.

β) Τὸ κατασόριο. Εἶναι τὸ ἐσωτερικὸ καὶ τὸ ἀπαραίτητο ἀπὸ τὰ καλύμματα τῆς ἁγίας Τράπεζας. Συμβολίζει τὸ σεντόνι, μὲ τὸ ὅποιο ὁ Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας, τύλιξε τὸ σεπτὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ προτοῦ τὸ ἐνταφιάση. Εἶναι ἓνα λευκὸ ὕφασμα, σὰν τὸ σάβανο, καὶ σκεπάζει ὀλόκληρη τὴν ἁγία Τράπεζα. Τοπο-

θεϊται πάνω στην άγια Τράπεζα κατά τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπο μόνο.

γ) Τὸ ἀντιμήσιο. Τὸ κάλυμμα αὐτὸ εἶναι ὕφασμα τετράγωνο ὁμοιο μὲ τὸ εἰλητό, ποῦ ἀγιαστικὴ κατὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ καὶ φέρει στὰ ἄκρα ραμμένα ἅγια λείψανα. Ἀναπληρώνει τὴν ἅγια Τράπεζα ἐκεῖ ὅπου δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ὑπάρχη ἅγια Τράπεζα. Ὅπως π.χ. στὰ πλοῖα, στὰ στρατόπεδα καὶ στοὺς ναοὺς, ποῦ δὲν ἔχουν ἀκόμη ἐγκαινιστικὴ, ἢ καὶ σὲ μικροὺς ἐξοχικοὺς ναοὺς (ἐξωκκλήσια, μετόχια κ.λ.π.). Τὸ ἀντιμήσιο στὶς περιστάσεις αὐτὲς ἀπλώνει ὁ ἱερέας πάνω σὲ μιὰ κοινὴ τράπεζα καὶ τελεῖ τὴ θεῖα λειτουργία.

δ) Ὁ ἐπιτάφιος. Σὰν ἱερὸ κάλυμμα τῆς ἁγίας Τράπεζας ἦταν ἄλλοτε καὶ ὁ ἐπιτάφιος, ἓνα δηλαδὴ ὕφασμα πολυτελές, χρυσοκέντητο, ὅπου ζωγραφίζεται ὁ Χριστὸς νεκρὸς. Αὐτὸν περιφέρανε οἱ ἱερεῖς κατὰ τὴν ὥρα τῆς μεγάλης Εἰσόδου τῆς θείας λειτουργίας. Σήμερα τὸν μεταχειρίζεται ἡ Ἐκκλησία μας κατὰ τὴ Μεγάλῃ Παρασκευῇ καὶ τὸν περιφέρουν οἱ ἱερεῖς κατὰ τὴν ἐξοδο τοῦ Ἐπιτάφιου.

Πάνω στὴν ἅγια Τράπεζα τοποθετοῦνται τὸ Εὐαγγέλιο, δύο κηροπήγια καί, στὸ μέσον τὸ Ἄρτοφοριό. Αὐτὸ εἶναι ἓνα μικρὸ μετάλλιο κιβώτιο ἢ ξύλινο στὸ ὁποῖο φυλάσσεται ὁ ἅγιος ἄρτος κατὰ τὴν λειτουργία τῆς Μεγάλῃ Πέμπτης. Χρησιμεύει γιὰ ἔκτακτες ἀνάγκες π.χ. γιὰ τὴ μετάληψη ἀσθενῶν ἢ ἐτοιμοθανάτων.

2) Ἡ Πρόθεση. Ἀριστερὰ ἀπὸ τὴν ἅγια Τράπεζα ἔχει ἀνοιχτῇ στὴν πλευρὰ τοῦ τοίχου ἓνα κοίλωμα. Ἐκεῖ βρίσκεται μιὰ μικρὴ τράπεζα, ποῦ λέγεται Πρόθεση ἢ Προσκομιδὴ ἢ Παρατραπέζιο. Προσκομιδὴ λέγεται, γιὰτὶ στὴν τράπεζα αὐτὴ προσκομίζονται, δηλαδὴ μεταφέρονται, τὰ τίμια δῶρα, ὁ ἄρτος, καὶ ὁ οἶνος ἢ προτίθενται τὰ δῶρα (Πρόθεση). Παρατραπέζιο εἶναι κοντὰ στὴ ἅγια Τράπεζα. Ἐπειδὴ ἡ Προσκομιδὴ συμβολίζει τὸ σπῆλαιό ὅπου γεννήθηκε ὁ Χριστὸς, γιὰ τοῦτο στὸ βᾶθος τοῦ κοιλώματος εἰκονίζεται σπῆλαιό μὲ τοὺς Μάγους καὶ τὸν ἀστέρα.

Πάνω στὴν Πρόθεση βρίσκεται καὶ ἓνα βιβλίό, ποῦ ἔχει δυὸ πτυχές (δίπλες, τσακίσματα). Γι' αὐτὸ λέγεται δίπτυχο, καὶ στὶς πτυχές αὐτοῦ γράφει ὁ ἱερέας τὰ ὀνόματα τῶν ζώντων καὶ νεκρῶν, ὅσα θὰ μνημονεύσῃ.

Κοντὰ στὴν Πρόθεση ὑπάρχει καὶ νιπτῆρας γιὰ τὰ χέρια τῶν ἱερέων.

3) Τὸ Σκευοφυλάκιο. Τοῦτο εἶναι ἓνα μεγάλο κιβώτιο ἢ ἑρμάριο, τοποθετημένο στὴ δεξιὰ πλευρὰ τοῦ ἁγίου Βήματος. Στους ἀρχαιότερους καὶ μεγάλους χριστιανικούς ναοὺς τὸ Σκευοφυλάκιο ἦταν ἓνα μεγάλο δωμάτιο ἢ καὶ δωμάτια, ποὺ ἦταν χτισμένα κοντὰ στὸ ναό. Λέγεται Σκευοφυλάκιο, γιατί σ' αὐτὸ φυλάγονται τὰ ἱερά σκεύη τοῦ ναοῦ, τὰ ἄμφια τῶν κληρικῶν καὶ ἄλλα πολύτιμα κειμήλια καὶ τὰ λειτουργικὰ βιβλία. Λέγεται καὶ διακονικό, γιατί φρόντιζαν γιὰ τὴν ἐπιμέλεια καὶ διαφύλαξη τοῦ Σκευοφυλάκιου οἱ διάκονοι.

4) Τὸ Σύνθρονο. Τὸ Σύνθρονο ἦταν μιὰ σειρά θρόνων, στοὺς ὁποίους κάθονται ὁ ἐπίσκοπος καὶ οἱ ἄλλοι λειτουργοί, σὲ ὀρισμένες στιγμὲς τῆς θείας λειτουργίας. Ἦταν τοποθετημένο πίσω ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν ἁγία Τράπεζα καὶ στὴν ἐκεῖ ἡμικυκλικὴ κόγχη τοῦ ναοῦ. Στὸ Μητροπολιτικὸ ναὸ τῶν Ἀθηνῶν ὑπάρχει σήμερα τὸ σύνθρονο μὲ πέντε μαρμαρίνους θρόνους, ὅπου κάθονταν τὰ μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ὅταν ἦταν πέντε. Ἐξω ἀπὸ τὸ ναὸ ὑπῆρχαν ἀρχαιότερα ἡ Κρήνη καὶ τὸ Βαφτιστήριο.

Ἡ Κρήνη. Ἡ Κρήνη ἦταν ἓνα εἶδος λεκάνης, ποὺ στηριζόταν σὲ στυλο, ὅπου οἱ χριστιανοὶ προτοῦ μπουῖν στὸ ναὸ ἐπλαιναν τὰ χέρια τους γιὰ νὰ δείξουν τὴν καθαρότητα τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς τους. Λεγόταν καὶ κολυμβεῖον, φιάλη κλπ. Περίφημη ἦταν ἡ Κρήνη τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας στὴν Κωνσταντινούπολη, ὅπου ὑπῆρχε ἐπιγραφή ἡ ὁποία διαβαζόταν καὶ ἀντίστροφα καὶ ἀπόδιδε τὶς ἴδιες λέξεις. Ἡ περίεργη αὐτὴ ἐπιγραφή εἶναι ἡ ἑξῆς: «ΝΙΨΟΝ ΑΝΟΜΗΜΑΤΑ ΜΗ ΜΟΝΑΝ ΟΨΙΝ», δηλαδή: «νὰ πλῦνῃς τὶς ἁμαρτίες σου ὄχι μόνο τὸ πρόσωπό σου».

Τὸ Βαφτιστήριο. Αὐτὸ ἦταν ἓνα ἰδιαίτερο οἰκοδόμημα, ὅπου ὑπῆρχε μιὰ δεξαμενὴ, στὴν ὁποία βαφτίζονταν οἱ χριστιανοί, μεγάλοι στὴν ἡλικία, προτοῦ νὰ ἀρχίσῃ τὸ βάπτισμα τῶν νηπίων. Ἦταν ἓνα εἶδος παρεκκλήσιου κοντὰ στὸ πρόφυλο, ἢ καὶ μακριὰ ἀπ' αὐτό.

Ὅταν ἀρχίσει τὸ βάπτισμα τῶν νηπίων, ἀντικατάστησε τὸ βαφτιστήριο ἡ Κολυμπήθρα. Ἐξω ἀπὸ τὸ ναὸ καὶ συνήθως ἀπὸ τὴν κόγχη τοῦ ἱεροῦ Βήματος ὑπάρχει ἓνα εἶδος ἀποχετευτικοῦ φρεατίου. Ἐκεῖ χύνονται τὰ νερά τοῦ μυστήριου τοῦ Βαπτίσματος καὶ λέγεται χωνευτήριο.

4. Τὰ ἱερὰ σκεύη γιὰ τὴ θεία Εὐχαριστία

Ἱερὰ σκεύη λέγονται κυρίως, ὅσα μεταχειρίζεται ὁ ἱερέας, ὅταν τελῇ τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας. Ἐκτὸς ὅμως ἀπ' αὐτά, ἱερὰ σκεύη εἶναι καὶ τὰ ἱερὰ ἀντικείμενα καὶ ὅλα ὅσα μεταχειρίζεται γιὰ τὶς ὑπόλοιπες ἱερῆς τελετῆς καὶ ἄλλες λειτουργικῆς ἀνάγκες.

Ἡ Ἐκκλησία ἀπαγορεύει νὰ χρησιμοποιοῦνται τὰ ἱερὰ σκεύη γιὰ ἄλλες ἀνάγκες, ἀφοῦ ὀρίστηκαν, κατόπιν ἀγιασμοῦ, γιὰ τὴ θεία λατρεία.

Τὰ ἱερὰ σκεύη γιὰ τὴν ἑτοιμασία καὶ τὴν τέλεση τῆς θείας Εὐχαριστίας εἶναι τὰ ἑξῆς :

1) Τὸ ἅ γ ι ο Πο τ ῆ ρ ι ο. Τὸ Ποτήριον αὐτὸ ἔχει ἰδιαίτερη σημασία, γιατί ὁ σκοπὸς του εἶναι πολὺ μεγάλος, καὶ γι' αὐτὸ πάντοτε διάφερε ἀπὸ τὰ κοινὰ οἰκιακὰ ποτήρια. Εἶναι συνήθως χρυσὸ ἢ ἀργυρὸ (ἀσημένιο). Σ' αὐτὸ χύνει ὁ ἱερέας τὸν οἶνον, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴ θεία λειτουργία, ὅπως θὰ δοῦμε, μεταβάλλεται σὲ αἷμα Χριστοῦ. Χρησιμοποιεῖται δὲ καὶ σὲ ἀνάμνηση τοῦ ποτηρίου, ποὺ μεταχειρίστηκε ὁ Σωτῆρας στὸ Μυστικὸ Δεῖπνον.

2) Ὁ ἅ γ ι ο ς Δ ῖ σ κ ο ς. Ὁ ἅγιος Δίσκος ἢ Δισκάριον εἶναι ἓνας μικρὸς καὶ στρογγυλὸς ἀργυρὸς δίσκος, ὅπου ὁ ἱερέας τοποθετεῖ τὶς μερίδες τοῦ ἁγίου ἄρτου, ὅταν τελῇ τὴν τελετὴ τῆς Προσκομιδῆς. Παριστάνει τὸν οὐρανὸ ἢ τὴ φάτνη, ὅπου γεννήθηκε ὁ Κύριος.

Τὸ ἅγιο Ποτήριον καὶ τὸν ἅγιο Δίσκον σκεπάζει ἓνα ἱερὸ κάλυμμα, ποὺ λέγεται Ἄερας. Μὲ αὐτὸν ὁ ἱερέας ριπίζει (ἀερίζει) τὰ τίμια δῶρα, ὅταν εἶναι ἀκάλυπτα, γιὰ νὰ τὰ προφυλάξῃ ἀπὸ τὴν πτώση κανενὸς ἐντόμου ἢ ἀπὸ τὰ μάτια τῶν ἀπίστων. Γι' αὐτὸ λέγεται ἀέρας. Καλύπτονται ὅμως χωριστὰ τὸ Ποτήριον καὶ τὸ Δισκάριον μὲ δυὸ ξεχωριστὰ καλύμματα, ποὺ αὐτὰ μαζὶ μὲ τὸν ἀέρα παριστάνουν τὰ σάβανα κατὰ τὸν ἐνταφιασμὸ τοῦ Χριστοῦ.

Ἀρχαιότερα, ἀντὶ τοῦ Ἄερα οἱ διάκονοι μεταχειρίζονται ριπίδια (βεντάλιες) ἀπὸ δέρμα ἢ ἀπὸ φτερά, μὲ τὰ ὁποῖα προφύλαγαν τὰ τίμια δῶρα. Καὶ γι' αὐτὸ λέμε ὅτι ὁ ἱερέας ριπίζει τὰ τίμια δῶρα.

3) Ἡ Λ ὀ γ χ ῆ. Τὸ σκεῦος αὐτὸ ἔχει σχῆμα μικρῆς λόγχης (μαχαιρίδιου) καὶ καταλήγει ἢ λαβὴν του σὲ σταυρὸ. Θυμίζει τὴν

Τὰ ἱερά σκεύη

λόγχη τοῦ στρατιώτη ἐκείνου, πού μ' αὐτὴ κέντησε τὴν πλευρὰ τοῦ Χριστοῦ πάνω στοῦ Σταυρό. Μὲ αὐτὴ ὁ ἱερέας κεντᾶ καὶ κόβει τὸν ἅγιο ἄρτο κατὰ τὴν προσκομιδῆ, ὅπως θὰ δοῦμε.

4) Ὁ Ἄστερίσκος. Εἶναι ἓνα μικρὸ σκεῦος ἀργυρὸ σὲ σχῆμα σταυροῦ σφαιρικοῦ. Σχηματίζεται ἀπὸ δυὸ κυρτὰ ἐλάσματα (λάμες) ἐνωμένα στὴν κορυφὴ σταυροειδῶς. Τοποθετεῖται πάνω στὸν ἅγιο Δίσκο καὶ χρησιμεύει γιὰ νὰ ἀνασηκῶνῃ τὸ ἱερὸ κάλυμμα τοῦ δίσκου καὶ νὰ μὴ ἀκουμπᾶ στὸν ἅγιο ἄρτο. Παριστάνει τὸν ἀστέρα, πού παρουσιάστηκε κατὰ τὴ Γέννηση τοῦ Χριστοῦ.

5) Ἡ Λαβίδα. Εἶναι ἓνα κουταλάκι μικρὸ μὲ τὸ ὅποιον ὁ ἱερέας κοινωνεῖ τὸ χριστιανό. Πρωτύτερα, ὅταν οἱ χριστιανοὶ κοινωνοῦσαν χωριστὰ τὸ σῶμα καὶ χωριστὰ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ὁ ἱερέας ἔδινε σ' αὐτοὺς τὸ σῶμα μὲ μιὰ λαβίδα (τσιμπίδα). Δηλαδὴ ἔπαιρνε τὸν ἄρτο (σῶμα τοῦ Χριστοῦ) μὲ τὴν λαβίδα καὶ τὸ ἔβαζε πάνω στὴν παλάμη τοῦ χριστιανοῦ καὶ ἀπ' ἐκεῖ οὗτος μεταλάβανε. Τὸ αἷμα ἔπινε ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸ ἅγιο Ποτήριο. Ὅταν ὁμως ἄρχισε ἡ συνήθεια νὰ μεταλαβαίνει ὁ χριστιανὸς καὶ τὰ δυὸ μαζί, τότε τὴ λαβίδα ἀντικατάστησε τὸ κουταλάκι. Καὶ γι' αὐτὸ διατήρησε τὴν ὀνομασίαν τῆς λαβίδας.

6) Ὁ σπόγγος. Ὁ σπόγγος εἶναι ἓνα μικρὸ τεμάχιο σφουγγάρι μὲ τὸ ὅποιον ὁ ἱερέας σφογγίζει καὶ καθαρίζει τὸ ἅγιο Ποτήριον καὶ τὸν ἅγιο Δίσκο μετὰ τὴν θείαν κοινωνίαν. Παριστάνει τὸ σπόγγον μὲ τὸ ξίδι, πού ὁ στρατιώτης πρόσφερε στὸν ἑσταυρωμένον Χριστό.

7) Τὸ Ζέο. Αὐτὸ εἶναι ἓνα μικρὸ μετάλλινον δοχεῖο, μὲ τὸ ὅποιον ὁ ἱερέας, ζεσταίνει τὸ νερό, πού χύνει στὸ ἅγιο Ποτήριον κατὰ τὴ θείαν λειτουργίαν. Τοῦτο γίνεται πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ θερμοῦ αἵματος καὶ ὕδατος, πού ἔτρεξε ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Κυρίου πού κέντησε ὁ στρατιώτης. Συμβολίζει καὶ τὴ θερμὴ πίστη μὲ τὴν ὁποία οἱ πιστοὶ ὀφείλου νὰ κοινωνήσουν.

5. Ἱερά σκεύη καὶ ἀντικείμενα χρήσιμα γιὰ τὰ ἄλλα Μυστήρια καὶ τελετὰς τῆς Ἐκκλησίας

1) Τὸ Θυμιατήριον. Εἶναι ἓνα μετάλλινον δοχεῖο ὅπου καίει τὸ θυμίαμα. Μὲ αὐτὸ ὁ ἱερέας θυμιατίζει τὰ Τίμια Δῶρα, τὶς ἁγίες εἰκόνες τοῦ ναοῦ, καὶ τοὺς ἐκκλησιαζόμενους. Τὸ δοχεῖο αὐτὸ κρέ-

μεται με άλυσίδες, που έχουν δώδεκα κουδουνάκια και συμβολίζουν τους 12 Άποστόλους. Το θυμίαμα παρομοιάζει την προσευχή των χριστιανών, ή οποία αναβαίνει, όπως το θυμίαμα, προς το Θεό, σε μια πνευματική εύωδια.

2) Οί Καντήλες. Μπροστά από τις εικόνες των αγίων καινε καντήλια για να φανή ο σεβασμός και ή τιμή μας σ' αυτούς. Έπίσης καινε δυο άλλες λυχνίες, ή μια μπροστά στην άγια Τράπεζα και ή άλλη μπροστά στην ώραία πύλη. Η πίσω από την άγια Τράπεζα είναι συνεχώς και πάντοτε αναμένη (άκοιμητη) για τον άγιο άρτο του άρτοφόριου. Φανερώνει το παντοτινό φως του Χριστου, που φωτίζει κάθε άνθρωπο και τον οδηγεί στην άληθινή πίστη και στα έναρετα έργα. Πολλές καντήλες μαζί σχηματίζουν τους πολυέλαιους, με τους όποιους στολίζομε τους ναούς.

Για το φωτισμό του ναού μεταχειριζόμαστε έκτος από τις καντήλες και λαμπάδες από κερι. Ο φωτισμός με τις λαμπάδες είναι μια πολυ παλιά συνήθεια των χριστιανών. Με αυτές φανέρωναν τη χαρά, το φως του Χριστου, αλλά και το πένθος άκόμη. Γι' αυτό ανάβουμε λαμπάδες και την ήμέρα σε πρωινές τελετές και στις κηδείες. Για να μη κρατούμε τα κερια στα χέρια μας, τα τοποθετούμε στα κηροπήγια, που λέγονται μανουάλια.

3) Οί Καμπάνες. Με τις καμπάνες ειδοποιούμαστε να πάμε στην έκκλησία. Οί καμπάνες πήραν το όνομα από την 'Ιταλική έπαρχία Καμπανίας, από όπου άγοραζόταν ο χαλκός με τον όποιο κατεσκευάζονταν οί καμπάνες. Για πρώτη φορά φαίνεται ότι χρησιμοποιήθηκαν στην Έκκλησία μας κατά τον ένατο αιώνα.

Άρχαιότερα ειδοποιούνταν οί χριστιανοί για τις συναθροίσεις τους στους ναούς με ιδιαίτερα πρόσωπα, που λέγονταν λαοσυνάχτες ή θεόδρομοι. Τότε ή λατρεία γινόταν κρυφά έξ αίτίας των διωγμών.

Στα μοναστήρια παλαιότερα ειδοποιούσαν με τα σήμαντρα. Το σήμαντρο ήταν ένα κομμάτι σίδηρο (άγιοσίδηρο), που κρεμόταν από ένα σκοινί. Το σίδηρο αυτό το κτυπούσαν με ξύλο ή με σφυρί.

4) Τα Έξαπτερυγα. Στην κορυφή ψηλών κοντών (κονταριών) στηρίζονται ξύλινοι ή μετάλλιοι δίσκοι, που παριστάνουν μορφές άγγέλων με έξι φτερούγες. Τα έξαπτερυγα είναι ιερά σύμβολα θριάμβου και χρησιμοποιούνται στις λιτανείες και στις τελετές. Είναι τοποθετημένα στις δυο πλευρές της Άγιας Τράπεζας

πρὸς τὸ πίσω μέρος. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὰ χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὴ λαμπρότερη πομπή στὰ πανηγύρια καὶ τὰ λάβαρα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἱερῆς σημαίης, πού παριστάνουν διάφορες ἱερῆς εἰκόνες.

5) Τὸ Μυροδοχεῖο. Τὸ ἅγιο μύρο, πού ὁ ἱερέας μεταχειρίζεται στὸ μυστήριό τοῦ χρίσματος, φυλάγεται σ' ἓνα μικρὸ γυάλινο ἢ μετάλλινο δοχεῖο, πού λέγεται μυροδοχεῖο.

6) Οἱ Ἁγίες Εἰκόνες. Ἁγίες εἰκόνες εἶναι τὰ διάφορα ἱερὰ ζωγραφήματα πάνω σὲ πίνακα ἀπὸ ξύλο ἢ πάνω στοὺς τοίχους τῶν ναῶν (τοιχογραφίες). Παριστάνουν διάφορες ἱερῆς σκηνές ἀπὸ τὴν Π. καὶ Κ. Διαθήκη ἢ τὶς μορφές ἢ καὶ ὀλόκληρα τὰ σώματα τῆς Παναγίας καὶ τῶν Ἁγίων. Μὲ τὶς εἰκόνες αὐτὲς ἄρχισαν νὰ στολιζῶνται οἱ χριστιανικοὶ ναοὶ ἀπὸ τὸν 3ο αἰῶνα. Μὲ αὐτὰ ἡ Ἐκκλησία δυναμώνει τὴν εὐσέβεια τῶν χριστιανῶν. Γιατὶ οἱ χριστιανοί, πού τὶς ἀσπάζονται, αἰσθάνονται περισσότερο σεβασμὸ πρὸς τοὺς Ἁγίους καὶ παρακινοῦνται νὰ μιμηθοῦν τὸ βίό τους. Δηλαδή οἱ Ἁγίες εἰκόνες χρησιμεύουν σὰν ἱερὰ βιβλία στὸ λαό.

Πρὶν ἀπὸ τὸν 3ο ὁμοῦ αἰῶνα οἱ ἀρχαῖοι χριστιανοὶ φοβούμενοι μὴ τὸς κατηγορήσουν οἱ εἰδωλολάτρεις καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, δὲν μετεχειρίζονταν τέτοιες εἰκόνες, παρὰ διάφορα σύμβολα. Τὰ σύμβολα αὐτὰ ἦταν διάφορα σημεῖα, πού σήμαιναν διάφορες ἱερῆς παραστάσεις καὶ γι' αὐτὸ λέγονταν συμβολικῆς.

Τὰ σύμβολα αὐτὰ τὰ μετεχειρίζονταν κατ' ἀρχὰς στὰ σπίτια τους, στὰ οἰκιακὰ τους σκεύη, πάνω στοὺς τάφους τους στὶς κατόμβες καὶ ἔπειτα στοὺς ναοὺς τους.

Συμβολικῆς εἰκόνες τῶν ἦταν π.χ. ὁ σταυρός, πού φανέρωνε τὸ ἱερὸ σύμβολο τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ. Ἡ παράσταση τοῦ Ποιμένα, πού σήμαινε τὸ Χριστὸ σὰν τὸν καλὸ ποιμένα, πού ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν σωτηρία μας. Ἄλλη παράσταση ἦταν ὁ Ἄμνος γιὰ νὰ φανερωθῆ ὅτι ὁ Χριστὸς ὁδηγήθηκε στὸν σταυρό, ὅπως ὁδηγεῖται στὴ σφαγὴ τὸ ἀθῶο ἀρνάκι (ὁ ἄμνος). Ἡ περιστέρα, πού φανερώνει τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Τὸ πλοῖο γιὰ νὰ παραστήσουν τὸ σκάφος τῆς ἐκκλησίας· ἡ λύρα γιὰ νὰ παραστήσουν τὴν πνευματικὴν χαρὰ, πού αἰσθάνεται κάθε χριστιανός· ἡ ἄγκυρα γιὰ νὰ παραστήσουν τὴν πίστη καὶ τὴν ἐλπίδα τους στὸ Θεό· τὸ ψάρι (ἰχθὺς) σὰν ἱερὸ σύμβολο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, γιὰτὶ τὰ γράμματα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελεῖται ἡ λέξις ΙΧΘΥΣ σχηματίζουν

τὰ ἀρχικά ὀνόματα αὐτοῦ π.χ. Ι = Ἰησοῦς, Χ = Χριστός, Θ = Θεοῦ, Υ = Υἱός, Σ = Σωτήρ. Τὰ στοιχεῖα Α - Ω, δηλαδή ὁ Θεὸς εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος.

Στὶς ἅγιες εἰκόνες ἀφιερώνομε καὶ κρεμοῦμε διάφορα χρυσὰ ἢ ἀργυρὰ ἀντικείμενα καὶ κοσμήματα ποὺ λέγονται ἀναθήματα. Μὲ αὐτὰ θέλομε νὰ δείξωμε τὴν εὐγνωμοσύνη μας γιὰ τὰ ἀγαθὰ, ποὺ πήραμε μὲ τὴ βοήθεια τῶν ἀγίων.

6. Τὰ ἱερὰ ἄμφια

Ἱερὰ ἄμφια εἶναι τὰ ἱερὰ λαμπρὰ ἐνδύματα, ποὺ φοροῦν οἱ κληρικοί, ὅταν λειτουργοῦν ἢ παίρνουν μέρος στὶς διάφορες ἱερὲς ἀκολουθίες. Αὐτὰ διαφέρουν ἀπὸ τὴν καθημερινὴ στολὴ τους, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ ὁμοίομορφο μαῦρο ἔνδυμα ποὺ λέγεται ράσο.

Ἀρχαιότερα τὰ ἱερὰ ἄμφια ἦταν λευκὰ γιὰ νὰ δείχνουν τὴ καθαρότητα τοῦ βίου τους. Ὑστερα ὅμως διακρίθηκαν ἀνάλογα μὲ τοὺς τρεῖς βαθμοὺς τῶν κληρικῶν. Κάθε ἓνα ὀρίζει τὰ καθήκοντά τους.

α) Τὰ ἱερὰ ἄμφια τοῦ Διακόνου

Τὰ ἱερὰ ἄμφια τοῦ Διάκονου εἶναι τὰ ἐξῆς :

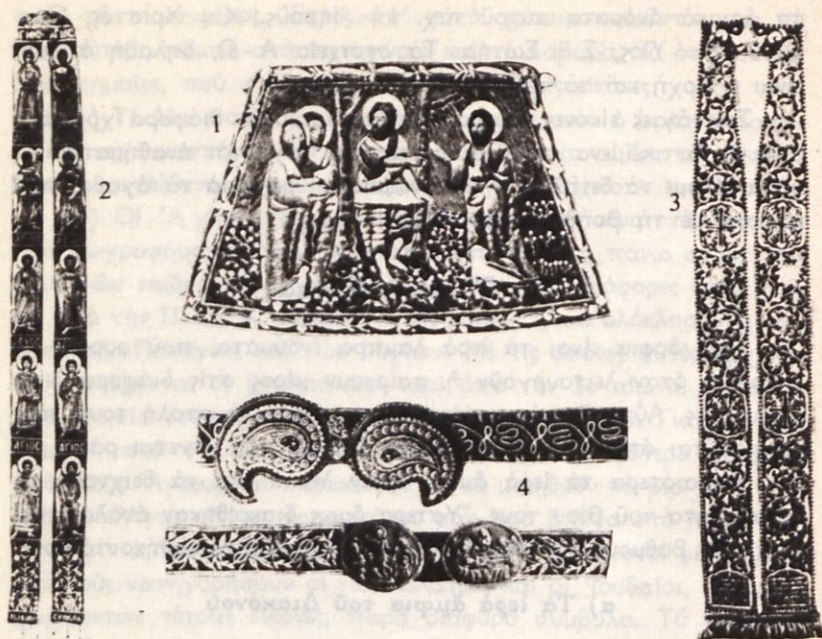
1) Τὸ σ τ ι χ ἄ ρ ι ο. Εἶναι ἓνας μακρὺς λευκὸς χιτῶνας (ποδήρης) καὶ ἔχει χειρίδες, δηλ. μανίκια (χειριδωτός). Τὸ ἄμφιο αὐτὸ τὸ φοροῦν καὶ οἱ πρεσβύτεροι (ἱερεῖς) καὶ οἱ ἐπίσκοποι.

Στολιζέται μὲ στίχους (ποταμοὺς) κόκκινους, ποὺ εἰκονίζουν τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ γι' αὐτὸ λέγεται στιχάριο. Τὸ ἄμφιο αὐτὸ συμβολίζει τὴ λαμπρότητα τῶν ἀγγέλων, γιὰτὶ οἱ λειτουργοὶ σὰν ἄγγελοι ὑπηρετοῦν τὸ Θεὸ ἐμπρὸς στὴν ἁγία Τράπεζα.

2) Τὰ ἐ π ι μ ἄ ν ι κ α ἢ ἐ π ι μ α ν ί κ ι α. Εἶναι στενὰ καὶ μικρὰ κομμάτια ἀπὸ μεταξωτὸ ὕφασμα μὲ τὰ ὁποῖα ὁ διάκονος τυλίγει τὸ κάτω μέρος τῶν χειρῶν του (τὸ μετακάρπιο). Τὰ ἄμφια αὐτὰ παριστάνουν τὴν παντοδυναμία τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴ δημιουργία.

3) Τὸ ὀ ρ ἄ ρ ι ο. Τὸ ἄμφιο αὐτὸ εἶναι μιὰ πλατιά καὶ μακριὰ ταινία ποὺ φέρει ὁ διάκονος στὸν ἀριστερὸ ὤμο του. Καὶ τὸ ἓνα ἄκρο πέφτει ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ ἄλλο πίσω. Σὲ ὀρισμένη δὲ στιγμή τῆς θείας λειτουργίας τὸ φέρει σταυροειδῶς (χιαστί), ὅπως θὰ δοῦμε.

Τὸ ἄμφιο αὐτὸ εἶναι τὸ σπουδαιότερο διακριτικὸ γνῶρισμα τοῦ

1. 'Επιμάνικα, 2. 'Οράριο, 3. 'Επιτραχήλιο, 4. Ζώνη

βαθμοῦ τοῦ διάκονου, γιατί χωρὶς αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ λάβῃ μέρος στὶς διάφορες ἱερὲς ἀκολουθίες. Συμβολίζει τὸ ἄμφιο αὐτὸ τὶς πτέρυγες τῶν ἀγγέλων.

β) Τὰ ἱερὰ ἄμφια τοῦ Πρεσβύτερου

Ὁ Πρεσβύτερος ἐκτὸς ἀπὸ τὸ στιχάριο καὶ τὰ ἐπιμανίκια, ἔχει καὶ τὰ ἐξῆς ἰδιαίτερα :

1) Τὸ ἐπιτραχήλιο ἢ περιτραχήλιο. Τὸ ἄμφιο αὐτὸ εἶναι τὸ ὄραριο τοῦ διάκονου μὲ τὴ διαφορὰ ὅτι αὐτὸ ἐνώνεται πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ πρὸς τὰ κάτω καὶ ἀφήνεται μόνο ἓνα ἄνοιγμα στὸ ἄνω μέρος. Ἀπὸ τὸ ἄνοιγμα αὐτὸ φορεῖ στὸ λαιμὸ του (τράχηλο) καὶ γι' αὐτὸ λέγεται ἐπιτραχήλιο. Τὸ ἐπιτραχήλιο εἶναι τὸ σπουδαιότερο ἄμφιο τοῦ πρεσβύτερου, γιατί χωρὶς αὐτὸ

δεν μπορεί να λειτουργήσει, ούτε να τελήσει καμιά ιερή ακολουθία. Το ίδιο άμφιο φορεί και ο επίσκοπος.

Συμβολίζει την χάρη του αγίου Πνεύματος που κατέρχεται από πάνω στους ιερείς.

2) Ἡ Ζώνη ἢ Ζωστήρας. Είναι μία ζώνη στην μέση πάνω από το έπιτραχήλιο για να τον διευκολύνει, όταν λειτουργήσει. Ζώνη φορεί και ο Έπίσκοπος.

Ἡ Ζώνη συμβολίζει την αγνότητα (καθαρότητα) αὐτῶν, πού με τή δύναμη του αγίου Πνεύματος οφείλουν να τελέσουν τὸ μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας.

3) Τὸ Φαίλονι. Μοιάζει με έπανωφόρι σέ σχῆμα κώνου (χωνί) και πρὸς τὰ κάτω και αφήνεται μόνο ένα άνοιγμα στο άνω μέρος. Αὐτό τὸ φορεῖ ὁ Ιερέας. Δέν έχει καθόλου μανίκια.

Ἀρχαιότερα τὸ φοροῦσαν και οἱ Ἐπίσκοποι και γιὰ νὰ διακρίνεται ἀπὸ τὸ φαίλονι τῶν πρεσβυτέρων εἶχε πολλοὺς σταυροὺς. Γι' αὐτὸ ὀνομάστηκε και πολυσταύριο φαίλονι. Ἐχει διάφορους χρωματισμοὺς ἀνάλογα με τὴ σημασία τῶν ἡμερῶν, πού τὸ φορεῖ ὁ πρεσβύτερος. Σημαίνει τὴν ἀγαλλίαση και τὴ δικαιοσύνη, πού πρέπει νὰ ἔχη ὁ κληρικός.

4) Τὸ Ἐπιγονάτιο. Αὐτὸ εἶναι ένα διακόσμηση ὕφασμα σέ σχῆμα ρόμβου και φέρει εἰκόνες τοῦ Σταυροῦ, τοῦ Σωτήρα ἢ ἀγγέλων. Κρέμεται ἀπὸ τὴ ζώνη και φτάνει μέχρι τὸ δεξι γόνατο. Γι' αὐτὸ λέγεται ἐπιγονάτιο.

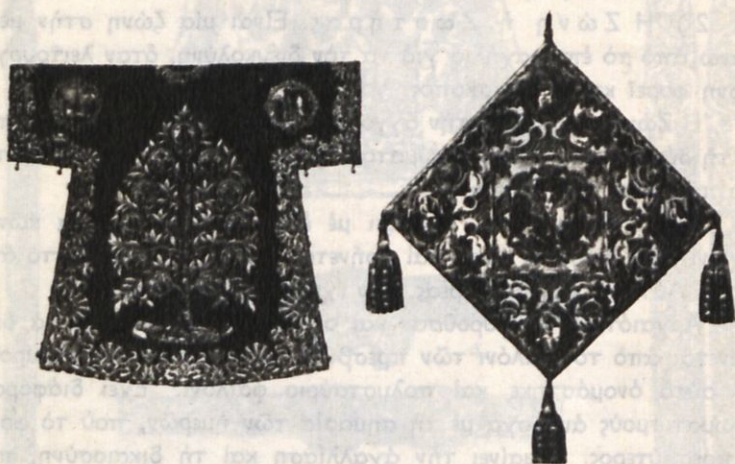
Στὴν ἀρχὴ τὸ φοροῦσαν μόνο οἱ Ἐπίσκοποι, ἔπειτα ἐπιτράπηκε νὰ τὸ φοροῦν και κείνοι οἱ Ιερεῖς, πού ἔχουν διάφορα ἀξιώματα. Ὅπως δηλαδὴ οἱ Ἀρχιμανδρίτες, οἱ Οἰκονόμοι, οἱ Πρωτοπρεσβύτεροι κ.λ.π.

Τὸ Ἐπιγονάτιο συμβολίζει τὴν πετσέτα (λέντιο) με τὸ ὁποῖο ὁ Χριστὸς σφόγγισε τὰ πόδια τῶν μαθητῶν του στο Μυστικὸ Δείπνο. Σημαίνει τὴ νίκη τοῦ Χριστοῦ ἐναντίον τοῦ θανάτου με τὴν Ἀνάστασή του. Ἐπίσης φανερώνει και τὴν πνευματικὴ ἐξουσία τοῦ λειτουργοῦ.

γ) Τὰ ἱερὰ ἄμφια τοῦ Ἐπισκόπου

Ἡ στολή τοῦ Ἐπισκόπου ἀποτελεῖται ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄμφια τοῦ πρεσβύτερου και ἀπὸ τὰ ἑξῆς :

1) 'Ο Σάκος. Είναι ένδυμα αυτοκρατορικό και σχηματίζεται από δύο μεγάλα φύλλα από πολυτελές ύφασμα, που ένώνονται με ταινίες ή με μικρά σφαιρικά κουδουνάκια. Έχει μανίκια κοντά

Σάκος και Έπιγονάτιο

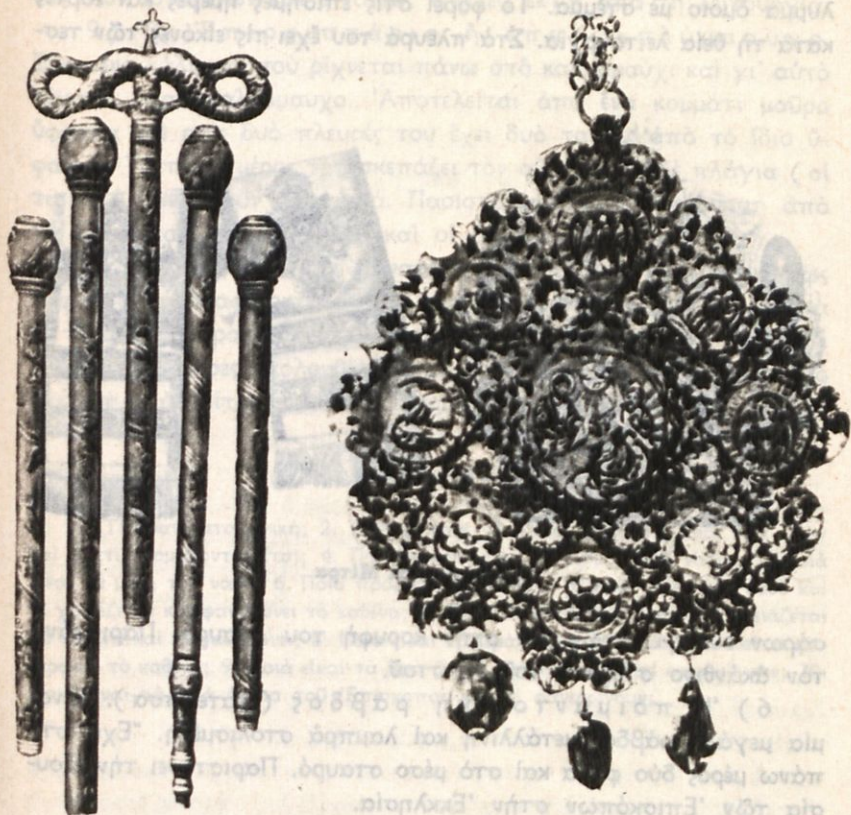
και πλατιά. Φθάνει ως τα γόνατα. Παριστάνει τὸ κόκκινο φόρεμα (ιμάτιο) τοῦ Σωτήρα κατὰ τὴ Σταύρωσή του.

2) Τὸ Ὠμοφόριο. Πάνω στὸν Σάκο φέρει ὁ Ἐπίσκοπος ἓνα ἄμφιο ποῦ μοιάζει μὲ τὸ ὄραριο τοῦ Διάκονου. Είναι ὁμως πλατύτερο καὶ κοντύτερο ἀπὸ τὸ ὄραριο. Κατασκευάζεται ἀπὸ λαμπρὸ ὑφασμα καὶ στολιζεται μὲ εἰκόνες. Φέρει στὰ ἄκρα κροσσούς. Ὁ Ἐπίσκοπος τὸ φέρει στοὺς ὤμους του καὶ γι' αὐτὸ λέγεται ὠμοφόριο. Διακρίνεται ὁμως σὲ μεγάλο καὶ σὲ μικρὸ ὠμοφόριο. Τὸ μεγάλο τὸ φέρει ὁ Ἐπίσκοπος ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς λειτουργίας ὡς τὴν ἀνάγνωση τοῦ Εὐαγγελίου. Μέχρι τοῦ σημείου αὐτοῦ τῆς λειτουργίας ὁ Ἐπίσκοπος παρουσιάζεται σὰν ποιμένας καὶ τύπος τοῦ ἀρχιποιμένα Χριστοῦ. Τὸ μικρὸ τὸ φέρει κατὰ τὴν μεγάλη στιγμή τοῦ ἁγιασμοῦ τῶν τιμίων δώρων, σὰν ἀπλὸς λειτουργὸς καὶ ἐκτελεστής αὐτοῦ.

Ἀρχαιότερα τὸ ὠμοφόριο κατεσκευαζόταν ἀπὸ μάλλινο ὑφασμα. Παρίστανε τὸ χαμένο πρόβατο, (τὸν ἁμαρτωλό), ποῦ ὁ

Χριστός τὸ πήρε στους ὤμους καὶ τὸ ἔσωσε, σύμφωνα μὲ τὴν παραβολή.

Συμβολίζει λοιπὸν αὐτὸ τὴν ἁμαρτωλὴ φύση τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἀνέλαβε νὰ σώσει ὁ Σωτὴρας. Δηλ. σὰ νὰ τὴ σήκωσε πάνω

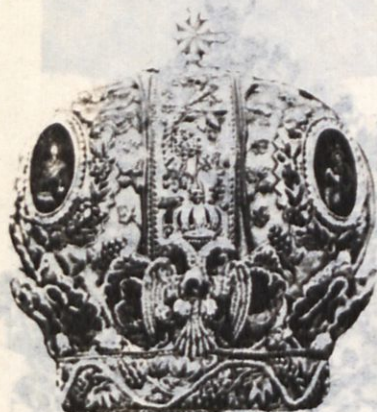
Ποιμαντορικὴ ράβδος καὶ Ἐγκόλπιος

στοὺς ὤμους του, ὅπως ὁ καλὸς ποιμένας βάζει πάνω στοὺς ὤμους του τὸ χαμένο πρόβατο.

3) Ὁ ἐγκόλπιος σταυρός. Ὁ Ἐπίσκοπος κρεμάει στὸ λαιμὸ του σταυρὸ, ποὺ κρέμεται ὡς τὸ στήθος του, γιὰ νὰ δειχτῆ ἡ αὐταπάρνησή του. Τέτοιο σταυρὸ φέρουν καὶ οἱ Ἀρχιμανδρίτες.

4) Τὸ Ἐγκόλπιο. Ἀπὸ τὸ λαϊκὸν του κρέμαται ἐπίσης καὶ φτάνει ὡς τὸ στῆθος τοῦ ἑνα μικρὸ εἰκόνισμα τοῦ Σωτήρα, ἢ τῆς Θεοτόκου. Καὶ φανερώνει τὴν καθαρὴ καρδιά του.

5) Ἡ Μίτρα. Εἶναι ἕνα πολυτελὲς καὶ χρυσοκέντητο κάλυμμα ὁμοιο μὲ στέμμα. Τὸ φορεῖ στὶς ἐπίσημες ἡμέρες καὶ ἑορτές κατὰ τὴ θεία λειτουργία. Στὰ πλευρά του ἔχει τὶς εἰκόνες τῶν τεσ-

Ἐμοφόριο καὶ Μίτρα

σάρων εὐαγγελιστῶν καὶ στὴν κορυφή του σταυρό. Παριστάνει τὸν ἀκάνθινο στέφανο τοῦ Χριστοῦ.

6) Ἡ ποιμαντορικὴ ράβδος (πατερίτσα). Εἶναι μία μεγάλη ράβδος μετάλλινη καὶ λαμπρὰ στολισμένη. Ἐχει στὸ πάνω μέρος δύο φίδια καὶ στὸ μέσο σταυρό. Παριστάνει τὴν ἐξουσία τῶν Ἐπισκόπων στὴν Ἐκκλησία.

Τὰ δύο φίδια παριστάνουν τοὺς ὄρατους καὶ ἀόρατους ἐχθροὺς τῆς Ἐκκλησίας, πού τοὺς νικᾷ ὁ σταυρός.

7) Τὰ Δικηροτρίκηρα. Τὰ δικηροτρίκηρα εἶναι ἕνα ζευγάρι κηροπήγια καὶ τὸ μὲν ἕνα ἔχει δυὸ κεριά (δίκηρο), τὸ δὲ ἄλλο τρία κεριά (τρίκηρο). Τὸ δίκηρο παριστάνει τὸ Χριστὸ σὰ Θεὸ καὶ ἄνθρωπο, τὸ τρίκηρο παριστάνει τὴν ἁγία Τριάδα. Μὲ τὰ δικηροτρίκηρα εὐλογεῖ ὁ Ἐπίσκοπος τὸ λαό, ὅταν λειτουργῇ.

8) Ὁ Μανδύας. Εἶναι ἓνα μεγαλόπρεπο καὶ πολυτελέστατο ἄμφιο, ποῦ μοιάζει μὲ τὸ φαιλόνη. Δὲν ἔχει μανίκια. Περιδένεται στὸ λαιμὸ καὶ ἔχει μεγάλη οὐρά, ποῦ τὴν κρατεῖ ὁ διάκονος. Τὸ ἄμφιο αὐτὸ (εἶδος μπέρτας) φορεῖ ὁ Ἐπίσκοπος στὶς ἀκολουθίες τῶν ἑσπερινῶν καὶ σ' ἄλλες τελετές, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ λειτουργία.

9) Τὸ Ἐπιρριπτάριο ἢ ἔπανωκαλύμμαυχο. Εἶναι ἓνα κάλυμμα ποῦ ρίχνεται πάνω στὸ καλυμμαῦχι καὶ γι' αὐτὸ λέγεται ἔπανωκαλύμμαυχο. Ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα κομμάτι μαῦρο ὕφασμα καὶ στὶς δυὸ πλευρές του ἔχει δυὸ ταινίες ἀπὸ τὸ ἴδιο ὕφασμα. Τὸ πίσω μέρος του σκεπάζει τὸν αὐχένα, τὰ δὲ πλάγια (οἱ ταινίες) σκεπάζουν τὰ αὐτιά. Παριστάνει τὴν αὐταπάρνηση ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια. Τέτοια φέρουν καὶ οἱ ἀρχιμανδρίτες.

Μερικὰ ἀπὸ κείνα, ποῦ ἀναφέραμε σὰν ἄμφια, δὲν εἶναι κυρίως ἄμφια, ἀλλὰ ἀναφέρονται, γιατί εἶναι ἀπαραίτητα ἱερά ἀντικείμενα μὲ τὰ ὁποῖα παρουσιάζεται ὁ Ἐπίσκοπος, ὅταν λειτουργῇ ἢ παίρνει μέρος σὲ διάφορες ἀκολουθίες, ὅπως π.χ. ὁ ἐγκόλπιος σταυρός, τὸ ἐγκόλπιον, ἡ Μίτρα, ἡ ποιμαντορικὴ ράβδος καὶ ἄλλα.

Ἔργασίες

1. Τί εἶναι λειτουργικὴ; 2. Τί εἶναι ναός; 3. Ποιοὶ εἶναι οἱ ρυθμοὶ τῶν ναῶν καὶ γιατί ὀνομάζονται ἔτσι; 4. Πῶς διακρίνονται οἱ ρυθμοὶ τῶν ναῶν; 5. Ποιὰ εἶναι τὰ μέρη τοῦ ναοῦ; 6. Ποιὰ πράγματα βρίσκονται σὲ κάθε μέρος τοῦ ναοῦ καὶ τί χρειάζεται καὶ φανερώνει τὸ καθένα; 7. Ποιὰ εἶναι τὰ ἱερά σκευή, τί χρειάζεται τὸ καθένα καὶ τί φανερώνει; 8. Ποιὰ εἶναι τὰ ἱερά ἄμφια τοῦ Διάκονου καὶ τί φανερώνει τὸ καθένα; 9. Ποιὰ εἶναι τὰ ἱερά ἄμφια τοῦ Ἱερέα καὶ τί φανερώνουν; 10. Ποιὰ εἶναι τὰ ἱερά ἄμφια τοῦ Ἐπισκόπου καὶ τί φανερώνουν;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

ΠΟΤΕ ΛΑΤΡΕΥΕΤΑΙ Ο ΘΕΟΣ

ΟΙ ΕΟΡΤΕΣ

Εορτές λέγονται οι μέρες που ὄρισε ἡ Ἐκκλησία μας γιὰ νὰ τιμοῦμε μὲ πανηγυρικό τρόπο τὴ μνήμη διαφόρων ἱερῶν συμβάντων ἢ τῶν ἀγίων. Καὶ στὶς μέρες αὐτὲς ἀναπαυόμαστε ἀπὸ τὰ ἔργα μας καὶ πηγαίνομε ὅλοι στοὺς ναοὺς.

Καὶ σὰν πρώτη ἑορτὴ ὄρισε ἡ Ἐκκλησία μας τὴν πρώτη μέρα τῆς ἑβδομάδας κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνεστήθηκε ὁ Κύριος, καὶ γι' αὐτὸ ὀνομάστηκε Κυριακὴ ἀντὶ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Σαββάτου. Ὑστερα ὄρισε τὶς ἑορτὲς τοῦ Πάσχα καὶ τῆς Πεντηκοστῆς, μὲ τὶς ὁποῖες ἀντικατάστησε τὶς Ἰουδαϊκὲς ἑορτὲς Πάσχα καὶ Πεντηκοστή, πού εἶχε ὄρισει ὁ Μωυσῆς. Μὲ τὸν καιρὸ ὁμως προστέθηκαν καὶ ἄλλες ἑορτὲς σὲ μνήμη καὶ τιμὴ διαφόρων γεγονότων τοῦ βίου τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ, τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν ἀγίων τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἔτσι ὅλες αὐτὲς οἱ ἑορτὲς χωρίστηκαν σὲ τρεῖς τάξεις, οἱ ἐξῆς :

Α) Οἱ ἑορτὲς γιὰ τὴ δοξολογία τοῦ Δεσπότη καὶ Σωτήρα μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ λέγονται Δεσποτικές, Β) Οἱ ἑορτὲς πρὸς τιμὴ τῆς Θεοτόκου, καὶ λέγονται Θεομητορικές, Γ) Οἱ ἑορτὲς εἰς μνήμη τῶν προσώπων ἐκείνων, πού ὑπεράσπισαν τὴν Ἐκκλησία μὲ τὸ βίον τους καὶ λέγονται ἑορτὲς τῶν ἀγίων.

Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὲς πάντοτε καὶ ἀπὸ τὴν ἀποστολικὴ ἐποχὴ τιμοῦνται καὶ οἱ δυὸ μέρες τῆς ἑβδομάδας· ἡ Τετάρτη καὶ ἡ Παρασκευὴ. Ἡ πρώτη γιὰ τὴν προδοσίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἄλλη γιὰ τὴ Σταύρωσή του.

Α' ΟΙ ΔΕΣΠΟΤΙΚΕΣ ΕΟΡΤΕΣ

Οι Δεσποτικές εορτές διακρίνονται σε άκίνητες εορτές και σε κινητές. Άκίνητες λέγονται όσες εορτάζονται σε όρισμένη (άκίνητη) ήμερομηνία και έχουν κέντρο την εορτή των Χριστουγέννων. Κινητές λέγονται όσες εορτάζονται σε όρισμένη μέρα της εβδομάδας, αλλά σε διάφορη ήμερομηνία. Οι εορτές αυτές έχουν κέντρο τους την εορτή του Πάσχα, που είναι εορτή κινητή, δηλαδή κανονίζονται ανάλογα με την ήμερομηνία της εορτής του Πάσχα. Η εορτή του Πάσχα π.χ. εορτάζεται πάντοτε Κυριακή, όχι όμως και σε όρισμένη ήμερομηνία.

1. Οι άκίνητες Δεσποτικές εορτές

1) Τά Χριστούγεννα. Πάντοτε ή εορτή της Γεννήσεως του Χριστού εορτάζεται την 25η Δεκεμβρίου κάθε χρόνο. Αρχαιότερα εορταζόταν μαζί με την εορτή των Θεοφανίων.

2) Η Περιτομή του Χριστού. Η εορτή της Περιτομής είναι ή όγδόη μέρα από τη Γέννηση, που πήρε ό Χριστός τό όνομα Ίησοϋς σύμφωνα με τη συνθήεια των Έβραίων. Εορτάζεται την πρώτη του χρόνου.

3) Η Ύπαπαντή του Χριστού. Με την εορτή αυτή εορτάζομε τη συνάντηση (ύπάντηση) του Σωτήρα από τον πρεσβύτε Συμεών στο Ναό. Εορτάζεται στις 2 Φεβρουαρίου.

4) Τά Έπιφάνια ή Θεοφάνια. Κατά την 6η Ίανουαρίου εορτάζεται ή Βάφτιση του Χριστού. Λέγεται Έπιφάνια, γιατί την ήμερα αυτή φάνηκε (έπαφάνη) κατά τη βάφτισή του ό Χριστός σά Σωτήρας στον κόσμο. Λέγεται και Θεοφάνια, γιατί και ό Πατέρας του, ό Θεός, φάνηκε κατά τη στιγμή της βαφτίσεως, που έλεγε: «Οϋτός έστιν ό υίός μου ό αγαπητός...».

Άρχαιότερα ή εορτή αυτή εορταζόταν και σαν εορτή του φωτισμού των κατηχουμένων με τό βάφτισμα, όποτε πολλοί απ' αυτούς βαφτίζονταν την ήμερα αυτή. Γι' αυτό λέγεται και εορτή των Φώτων (τά Φώτα).

5) Η Μεταμόρφωση του Χριστού. Κατά την ήμερα αυτή (6η Αύγουστου) εορτάζομε τη Μεταμόρφωση του Σω-

τήρα, πού έγινε, πριν από τὸ σταυρικό του θάνατα, στὸ ὄρος τῆς Γαλιλαίας Θαβῶρ. Γι' αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία μας ἐόρταζε τὴ Μεταμόρφωση πρὸ τοῦ Πάσχα. Ὅταν ὁμως ἡ Ἁγία Ἑλένη ἐχτίσε πάνω στὸ ὄρος αὐτὸ τὸ ναὸ τῆς Μεταμορφώσεως, πού τὰ ἐγκαινιά του ἐγιναν στὶς 6 Αὐγούστου, ἡ Ἐκκλησία μας ἀπὸ τότε ὄρισε τὴν ἐορτὴ σ' αὐτὴ τὴν ἡμερομηνία.

6) Ἡ ἐορτὴ τῆς Ὑψώσεως τοῦ τίμιου Σταυροῦ. Στὶς Δεσποτικές ἐορτὲς ἀριθμεῖται καὶ ἡ ἐορτὴ αὐτὴ σ' ἀνάμνηση τοῦ Σταυροῦ, ὅπου κρεμάστηκε ὁ Χριστός.

Ἐορτάζεται στὶς 14 Σεπτεμβρίου, γιατί συμπύπτει μὲ τὴν ἐπόμενη μέρα τῶν ἐγκαινίων τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, πού ἐχτίσε ὁ Μ. Κωνσταντῖνος πάνω στὸν Γολγοθά.

Ἡ εὐσεβέστατη Ἑλένη, ὅταν πῆγε στὰ Ἱεροσόλυμα, ἔκαμε ἀνασκαφὲς καὶ βρῆκε τὸν τίμιον Σταυρό, στὶς 6 Μαρτίου. Καὶ στὶς 14 Σεπτεμβρίου τὸν ὕψωσε μὲ λαμπρὸ πανηγύρι στὸ ναὸ τῆς Ἀναστάσεως γιὰ προσκύνηση τῶν χριστιανῶν.

2. Οἱ κινητὲς Δεσποτικὲς ἐορτὲς

Τις κινητὲς Δεσποτικὲς ἐορτὲς διαιροῦμε σὲ δύο κατηγορίες: α) στὶς Κυριακὲς καὶ ἐορτὲς πρὸ τοῦ Πάσχα καὶ β) στὶς Κυριακὲς μετὰ τὴν ἐορτὴ τοῦ Πάσχα, πού ἡ τελευταία εἶναι ἡ Κυριακὴ τῶν ἀγίων Πάντων.

α) Οἱ κινητὲς ἐορτὲς καὶ Κυριακὲς πρὸ τοῦ Πάσχα

1) Ἡ Κυριακὴ τοῦ Τελῶνη καὶ Φαρισαίου. Ὀνομάζεται ἔτσι, γιατί σ' αὐτὴ διαβάζεται κατὰ τὴ θεία λειτουργία ἡ περικοπὴ τοῦ Εὐαγγελίου, πού περιγράφει τὴν παραβολὴ τοῦ Τελῶνη καὶ Φαρισαίου.

Ἡ Κυριακὴ αὐτὴ εἶναι τὸ προοίμιο τοῦ καιροῦ τῆς νηστείας καὶ προσευχῆς τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς. Καὶ γι' αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία μας μὲ τὴν παραβολὴ αὐτὴ μᾶς προειδοποιεῖ ὅτι ἀπὸ σήμερα θὰ ἀρχίσωμε τὴν νέα ζωὴ μας μὲ τὴν ταπεινοφροσύνη, πού ἔδειξε ὁ Τελῶνης.

Ἀπὸ τὴν Κυριακὴ αὐτὴ ἀνοίγει τὸ Τριῶδιο, δηλαδὴ τὸ λει-

τουργικό βιβλίο, πού περιέχει τις ακολουθίες τῶν κινητῶν ἑορτῶν ἀπὸ τὴν Κυριακὴ αὐτὴ μέχρι τοῦ Μεγάλου Σαββάτου.

Τὸ Τριώδιο εἶναι ἓνα βιβλίο, πού περιέχει τὶς ακολουθίες αὐτὲς σὲ τρεῖς ὠδὲς (ὕμνους), καὶ κάθε μιὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ διάφορα τροπάρια. Γι' αὐτὸ λέγεται Τριώδιο. Ἐπειτα προστέθηκαν καὶ ἄλλες ὠδὲς καὶ ἔγιναν στὸ σύνολο ἑννέα.

2) Ἡ Κυριακὴ τοῦ Ἀσώτου. Ἡ Ἐκκλησία μας διδάσκει σὰ μέσο τῆς σωτηρίας μας τὴ μετάνοια, ὅπως σώθηκε με αὐτὴν ὁ νεώτερος γιὸς τῆς παραβολῆς τοῦ ἀσώτου. Ἐπειδὴ λοιπὸν διαβάζεται σ' αὐτὴ τὴν Κυριακὴ ἡ παραβολὴ τοῦ ἀσώτου, γι' αὐτὸ λέγεται Κυριακὴ τοῦ Ἀσώτου.

3) Ἡ Κυριακὴ τῆς Ἀποκριᾶς. Ἀποκριὰ λεγόταν ἡ τελευταία μέρα τῆς κρεοφαγίας πρὸ τῆς νηστείας (ἀπὸ καὶ κρέας δηλ. ἀποχὴ ἀπὸ τὸ κρέας). Κυριακὴ δὲ τῆς ἀποκριᾶς λέγεται ἡ προτελευταία ἀπὸ τὴ καθαρὴ Δευτέρα, Κυριακὴ, γιατί, ἀπὸ τῆς ἐπομένης Δευτέρας, ὀρίζονταν ἀποχὴ ἀπὸ τὸ κρέας. Ἐπιτρέπεται δὲ μόνο νὰ τρῶμε τυρί, γαλακτερά κλπ. ὅλη τὴ ἑβδομάδα, καὶ γι' αὐτὸ λέγεται ἑβδομάδα τῆς τυροφάγου. Ὁ λόγος τῆς δίαιτας αὐτῆς δὲν εἶναι μόνο θρησκευτικός, ἀλλὰ καὶ ὑγιεινός. Γιατὶ ἔτσι δὲ θὰ περάσουμε ἀπότομα στὴ νηστεία τῆς Καθαρῆς Δευτέρας. Ὁ λαὸς ὁμῶς ὀνομάζει ἀποκριὰ ὅλο τὸ διάστημα τῶν τριῶν τελευταίων ἑβδομάδων πρὶν ἀπὸ τὴν Καθαρὴ Δευτέρα, πού ἀρχίζει ἀπὸ τὴν Κυριακὴ τοῦ Τελῶνη καὶ Φαρισαίου.

4) Ἡ Κυριακὴ τῆς Τυροφάγου. Εἶναι ἡ Κυριακὴ, πού ἔρχεται στὸ τέλος τῆς ἑβδομάδας τῆς Τυροφάγου. Ἀπὸ τὴ Δευτέρα (Καθαρὴ Δευτέρα) ἀρχίζει ἡ μεγάλη νηστεία τοῦ Πάσχα ἡ Σαρακοστή. Σαρακοστή εἶναι ἡ μεγάλη νηστεία πρὸ τοῦ Πάσχα, πού διαρκεῖ 50 μέρες, ἀπὸ τὴν Καθαρὴ Δευτέρα ὡς τὸ Μεγάλο Σάββατο. Ἀκριβῶς εἶναι 48 μέρες ἀλλὰ προσθέτομε καὶ τὶς δυὸ μέρες τῆς ἀποκριᾶς τὴν Τετάρτη καὶ Παρασκευὴ, πού εἶναι ἐπίσης μέρες νηστείας. Λέγεται Σαρακοστή νηστεία, γιατί μᾶς θυμίζει τὴ νηστεία τοῦ Χριστοῦ, πού νήστεψε στὴν ἔρημο 40 μέρες.

Τὴ νηστεία ὀφείλομε οἱ χριστιανοὶ νὰ κάμνωμε ὄχι μόνο μετὴν ἀποχὴ μας ἀπὸ τὰ ἀπηγορευμένα φαγητά, ἀλλὰ καὶ μετὴν ἀποχὴ μας ἀπὸ τὰ κακὰ ἔργα. Καὶ τότε προετοιμαζόμαστε ὅπως πρέπει, γιὰ νὰ κοινωνήσωμε ἐπάξια. Γιατὶ δὲν ἔχει καμιὰ ὠφέλεια

έκείνος πού νηστεύει, ἂν στερῆ τὸ σῶμα του ἀπὸ ὀρισμένη τροφή, τὴν δὲ ψυχὴ του χορταίνει μὲ κάθε κακία καὶ ἁμαρτία.

β) Οἱ Ἑβδομάδες καὶ Κυριακὲς τῶν νηστειῶν

Ἡ Μεγάλη Σαρακοστὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἕξι ἑβδομάδες, ἀπὸ τίς ὁποῖες ἡ πρώτη λέγεται καθαρὴ ἑβδομάδα. Ὀνομάσθηκε καθαρὴ γιὰτί σ' αὐτὴ οἱ χριστιανοὶ μὲ τὴν αὐστηρότατη νηστεία, μὲ προσευχὴ καὶ μετάνοια διατηροῦν τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς τους ἀπὸ κάθε ἁμαρτία.

Α' Πρῶτη Ἑβδομάδα. Τῆς ἑβδομάδας αὐτῆς ἡ Κυριακὴ εἶναι ἡ πρώτη τῶν νηστειῶν καὶ λέγεται τῆς Ὀρθοδοξίας. Γιὰτί ἡ Ἐκκλησία μας ἑορτάζει σ' αὐτὴ τὴ νίκη τῆς Ὀρθοδοξίας ἐναντίον τῶν αἰρετικῶν καὶ ἀπίστων. Καὶ ἑορτάζει μαζί τὴν ἀναστήλωση τῶν ἁγίων εἰκόνων ἀπὸ τὴ βασίλισσα Θεοδώρα τὸ 842.

Β' Δευτέρα ἑβδομάδα τῶν νηστειῶν. Κατὰ τὴν Κυριακὴ αὐτῆς τῆς ἑβδομάδας ἑορτάζεται ἡ μνήμη τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ. Ὁ Γρηγόριος ἦταν ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης τὸ 14ον αἰῶνα. Ἡ Ἐκκλησία μας μᾶς παρουσιάζει τὸν ἀρχιεπίσκοπο αὐτὸ σὰ παράδειγμα γιὰ τοὺς ἁγῶνες μας κατὰ τίς ἡμέρες τῆς νηστείας καὶ τῆς προσευχῆς. Γιὰτί ὁ Γρηγόριος ἀγωνίσθηκε νικηφόρα ἐναντίον δυὸ αἰρετικῶν πού δὲν πίστευαν ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός.

Γ' Τρίτη ἑβδομάδα τῶν νηστειῶν. Τῆς ἑβδομάδας αὐτῆς ἡ Κυριακὴ λέγεται τῆς Σταυροπροσκυνήσεως. Ἡ Ἐκκλησία μας παρουσιάζει τὸν Τίμιο καὶ Ζωοποιὸ Σταυρὸ στοὺς χριστιανοὺς γιὰ νὰ τὸν προσκυνήσουν καὶ νὰ λάβουν δύναμη καὶ θάρρος στὸ μέσον τῆς νηστείας καὶ νὰ ἀγωνισθοῦν ἐναντίον τῆς ἁμαρτίας.

Δ' Τετάρτη ἑβδομάδα τῶν νηστειῶν. Ἡ Κυριακὴ αὐτῆ, εἶναι ἀφιερωμένη στὴ μνήμη τοῦ ὁσίου Πατρὸς Ἰωάννη, συγγραφέα τῆς Κλίμακας. Ὁ Ἰωάννης ἦταν μοναχὸς στὸ μοναστήρι τοῦ Σινᾶ καὶ γεννήθηκε τὸ 525 μ.Χ. Ἐγράψε ἕνα βιβλίον πού περιέχει σὲ 33 κεφάλαια, ὅσα τὰ χρόνια τοῦ Χριστοῦ, ὅλες τίς ἀρετὲς ἀπὸ τὴν κατώτερη μέχρι τὴν ἀνώτερη. Σ' αὐτὴ μπορεῖ κανεὶς νὰ φτάσῃ ἂν σιγὰ σιγὰ ἀνεβαίνῃ σκαλί σκαλί μιὰ σκάλα. Γι' αὐτὸ τὸ βιβλίον του αὐτὸ λέγεται «κλίμαξ ἀρετῶν» καὶ αὐτὸς «Ἰωάννης τῆς κλίμακος».

Ε' Πέμπτη ἑβδομάδα τῶν νηστειῶν. Κατὰ τὴν Κυριακὴ τῆς ἑβδομάδας αὐτῆς ἑορτάζεται ἡ μνήμη τῆς ὁσίας Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας, ποὺ κατόρθωσε μὲ τὴ μετάνοιά της νὰ γίνῃ ὁσία ἀπὸ ἀμαρτωλῆ. Ἐζησε τὸν τέταρτο αἰῶνα.

Κατὰ τὴν ἑβδομάδα αὐτὴ λαμπρύνεται ἡ θεία λατρεία μὲ δύο ἕξαιρετικά προιόντα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὀρθοδόξου ποιήσεως, τὰ ὁποῖα εἶναι ὁ «Μέγας Κανὼν» καὶ ὁ «Ἀκάθιστος Ὕμνος».

Ὁ Μέγας Κανὼνας εἶναι ἓνα ἐκκλησιαστικὸ ποίημα, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ 200 περίπου τροπάρια, στὰ ὁποῖα ὑμνεῖται ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸ Θεό, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀδάμ μέχρι τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Σωτήρα. Ὁ Μέγας Κανὼνας ψάλλεται τὸ βράδυ τῆς τέταρτης ἡμέρας τῆς ἑβδομάδας αὐτῆς, εἶναι δὲ ἔργο τοῦ ἐπίσκοπου Κρήτης Ἀνδρέα, ποὺ ἔζησε τὸ 713.

Τὸ βράδυ τῆς Παρασκευῆς τῆς ἴδιας ἑβδομάδας, ψάλλεται ὁλόκληρος ὁ Ἀκάθιστος Ὕμνος ἢ Χαιρετισμοὶ τῆς Θεοτόκου. Ὁ Ὕμνος αὐτὸς ψάλλθηκε ἐπίσης τμηματικά, δηλαδὴ ἀνὰ ἕξι χαιρετισμοὶ κατὰ τὶς προηγούμενες τέσσερις Παρασκευές τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς. Εἶναι ἓνα λαμπρὸ ἐκκλησιαστικὸ ποίημα, καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ προοίμιο καὶ ἀπὸ 24 στροφές, ποὺ λέγονται οἰκοὶ ἢ χαιρετισμοὶ τῆς Θεοτόκου. Κάθε στροφή ἀκολουθεῖ ἀλφαβητικὴ σειρά, ποὺ λέγεται ἀκροστιχίδα.

Τὸν Ἀκάθιστο Ὕμνο ἔψαλε ὁ λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 626 μ.Χ. γιὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὴ Θεοτόκο, ποὺ ἔσωσε τὴν πόλιν σὰν ὑπέρμαχος στρατηγός, ἀπὸ τὴν πολιορκία τῶν Περσῶν καὶ τῶν Ἀβάρων. Λέγεται ἀκάθιστος, γιὰτὶ ὁ λαὸς ἀπὸ εὐγνωμοσύνη πρὸς τὴ Θεοτόκο τὸν ἔψαλε ὄρθιος, χωρὶς νὰ καθίσῃ.

ΣΤ' Ἑκτὴ ἑβδομάδα τῶν νηστειῶν. Τὸ Σάββατο αὐτῆς τῆς ἑβδομάδας, ἡ Κυριακὴ τῆς ὁποίας εἶναι τῶν Βαΐων, λέγεται Σάββατο τοῦ Λαζάρου, γιὰτὶ τὴν ἡμέρα αὐτὴ ἀνάστησε ὁ Χριστὸς στὴ Βηθανία τὸ φίλο του Λάζαρο.

Κατὰ τὴν Κυριακὴ τῶν Βαΐων, δηλαδὴ τὴν ἐπομένη τοῦ θαύματος τῆς ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου, ἑορτάζομε τὴν πανηγυρικὴ καὶ θριαμβευτικὴ εἴσοδο τοῦ Χριστοῦ στὰ Ἱεροσόλυμα. Οἱ κάτοικοι τῶν Ἱεροσολύμων ὑποδέχτηκαν τὸ Χριστὸ μὲ κλαδιὰ (βάγια) καὶ τὰ παιδιὰ ἔψαλλαν τὸ «Ὡσαννά».

Ἡ Μεγάλη Ἑβδομάδα. Μετὰ τὴν Κυριακὴ τῶν Βαΐων

μπαίνουμε στην αγία και Μεγάλη Έβδομάδα τῶν παθῶν τοῦ Κυρίου, τὰ ὁποῖα μὲ εὐλάβεια καὶ αὐστηρὴ νηστεία καὶ προσευχὴ ἐορτάζουμε. Λέγεται Μεγάλη Έβδομάδα, γιατί μεγάλα γεγονότα συνέβησαν σ' αὐτὴ καὶ μεγάλα ἀγαθὰ μᾶς δόθηκαν. Αὐτὰ εἶναι τὰ ἐκούσια καὶ ἅγια πάθη καὶ ὁ θάνατος τοῦ Σωτήρα μας, ὁ ὁποῖος σταυρώθηκε γιὰ νὰ μᾶς χαρίσῃ τὰ οὐράνια ἀγαθὰ καὶ τὴν αἰώνια ζωὴ.

Ἡ Ἐκκλησία μας φρόντισε μὲ κάθε σοφία νὰ δείξῃ τὴ μεγάλη σημασία τῶν ἀκολουθιῶν τῆς Μ. Έβδομάδας. Γι' αὐτὸ οἱ ἀκολουθίες αὐτὲς περιέχουν τοὺς καλύτερους ὕμνους, τὰ ὠραιότερα καὶ συγκινητικότερα τροπάρια καὶ τὰ διδακτικότερα ἀναγνώσματα.

Οἱ βραδινὲς ἀκολουθίες τῆς Μ. Έβδομάδας εἶναι ἀκολουθίες τοῦ ὄρθρου τῶν ἐπόμενων ἡμερῶν.

α) **Μεγάλη Δευτέρα.** Ἡ ἡμέρα αὐτὴ ὀρίστηκε σὲ ἀνάμνηση τοῦ πάγκαλου Ἰωσήφ, γιοῦ τοῦ Ἰακώβ, ποῦ ἡ ζωὴ του μοιάζει μὲ τὴ ζωὴ τῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ. Εἶναι δηλαδὴ ὁ τύπος τῶν παθῶν τοῦ Σωτήρα.

β) **Ἡ Μεγάλη Τρίτη.** Κατὰ τὴν ἡμέρα αὐτὴ διαβάζονται οἱ παραβολὲς τῶν δέκα παρθένων, τῶν ταλάντων καὶ τῆς φοβερῆς κρίσεως κατὰ τὴ δευτέρα παρουσία τοῦ Χριστοῦ.

Μὲ τίς παραβολὲς αὐτὲς παρακινούμαστε νὰ εἴμαστε πάντοτε ἔτοιμοι μὲ τίς ἀρετὲς μας καὶ τὰ ἀγαθὰ ἔργα μας, νὰ δώσωμε λόγο ἐνώπιον τοῦ κριτῆ μας Χριστοῦ. Τὸ βράδυ τῆς ἡμέρας αὐτῆς ψάλλεται καὶ τὸ τροπάριο τῆς Κασσιανῆς.

γ) **Ἡ Μεγάλη Τετάρτη.** Ἡ Ἐκκλησία μᾶς θυμίζει τὴ γυναικὰ ἐκείνη, ποῦ ἄλειψε τὰ πόδια τοῦ Χριστοῦ μὲ μύρο. Ἡ πράξις αὐτὴ φανέρωνε τὴν ταφὴ του, ποῦ θὰ γινόταν σὲ λίγα.

Ἐπίσης ἡ Ἐκκλησία μας μὲ καταnuχτικὰ τροπάρια μᾶς θυμίζει, ὅτι τὴν ἡμέρα αὐτὴν ὁ Ἰούδας συμφώνησε νὰ παραδώσῃ τὸ διδάσκαλό του, ἀντὶ τριάντα ἀργυρίων. Τὸ βράδυ τῆς Κυριακῆς τῶν Βαθῶν ψάλλονται ὡς τὸ βράδυ τῆς Μεγάλης Τετάρτης οἱ ἀκολουθίες τοῦ Νυμφίου.

δ) **Ἡ Μεγάλη Πέμπτη.** Κατὰ τὴν ἡμέρα αὐτὴ ὁ Ἰησοῦς στὸ Μυστικὸ Δεῖπνο γιὰ νὰ δείξῃ τὴν ἀρετὴ τῆς ταπεινοφροσύνης, ἔπλυε (ἐπλυνε) τὰ πόδια τῶν μαθητῶν του. Σήμερα, ἡ τελετὴ αὐτὴ τοῦ νιπτήρα γίνεται στὰ Ἱεροσόλυμα, ὅπου ὁ Πατριάρχης

χης νίβει τὰ πόδια δώδεκα ἀρχιμανδριτῶν. Ἐπίσης τὸ βράδυ, χάρις εὐλογίας τῶν χριστιανῶν, διαβάζονται τὰ δώδεκα Εὐαγγέλια, ἐνῶ ἡ ἀκολουθία ἀνήκει στὸν ὄρθρο τῆς Μ. Παρασκευῆς. Δώδεκα Εὐαγγέλια εἶναι δώδεκα περικοπές ἀπὸ τοὺς τέσσερεις Εὐαγγελιστές. Οἱ περικοπές αὐτές περιέχουν τὴν ἱστορία τῶν παθῶν τοῦ Χριστοῦ. Εἶναι δώδεκα, σύμφωνα μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν δώδεκα ὥρων τῆς ἀκολουθίας, οἱ ὁποῖες συμφωνοῦν μὲ τις ὥρες τῶν παθῶν.

ε) Ἡ Μεγάλη Παρασκευή. Κατὰ τὴν ἡμέρα αὐτὴν ἡ Ἐκκλησία μας μὲ συγκινητικὴ ἀκολουθία φέρει στὴ μνήμη μας τὴ δίκη, τὴν καταδίκη, τὴ σταύρωση, τὸ θάνατο, τὴν ἀποκαθήλωση καὶ τὸν ἐνταφιασμὸ τοῦ Σωτήρα μας.

Ἡ ἀκολουθία τοῦ ἔσπερινοῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν ἐκφορὰ τοῦ Ἐπιτάφιου καὶ ἀπὸ τὸν Ἐπιτάφιο Θρῆνο.

Εἶναι ἰδιαίτερα πένθιμη ἡ μεγάλη αὐτὴ ἡμέρα γιὰ τοὺς χριστιανούς, γιατί εἶναι ἡ ἡμέρα τῆς σταυρώσεως τοῦ Κυρίου γιὰ τὴ σωτηρία μας ἀπὸ τὴ δουλεία τῆς ἀμαρτίας.

στ) Τὸ Μεγάλο Σάββατο. Ἡ ἀκολουθία τῆς ἡμέρας αὐτῆς ὀρίστηκε σὲ ἀνάμνηση τῆς ἀναπαύσεως τοῦ Χριστοῦ στὸν τάφο, τῆς καθόδου του στὸν Ἄδη καὶ τῆς προειδοποιήσεως τῆς Ἀναστάσεώς του. Ἡ προειδοποίηση αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ, ποὺ φανερώθηκε πρῶτα στοὺς νεκρούς. Καὶ γι' αὐτὸ ψάλλεται ὁ ὕμνος τῆς παρηγορίας μας, ὅτι καὶ γιὰ μᾶς τοὺς ζωντανούς θὰ ἀναστηθῆ. Καὶ τὴ στιγμὴ ποὺ γίνεται ἡ ψαλμωδία τοῦ ὕμνου αὐτοῦ «Ἀνάστα ὁ Θεὸς κρίνον τὴν γῆν...» ὁ ἱερέας φορώντας λευκὴ στολή, σκορπίζει στὸ ναὸ δάφνες, σὰν σημεῖο προειδοποιήσεως τῆς ἐνδόξου Ἀναστάσεως.

ζ) Ἡ Κυριακὴ τοῦ Πάσχα. Κατὰ τὴν ἡμέρα αὐτὴ χαιρετίζομε μὲ χαρούμενα τροπάρια τὴν ἐνδοξὴ Ἀνάσταση τοῦ Σωτήρα. Τὴν ἡμέρα αὐτὴ τὴ λέμε καὶ Λαμπρὴ, γιατί μὲ λαμπρές ἐκδηλώσεις ἡ Ἐκκλησία καὶ οἱ χριστιανοὶ πανηγυρίζομε μὲ τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη». Τὸ μεσημέρι δὲ τῆς ἡμέρας τοῦ Πάσχα ψάλλεται ὁ ἔσπερινος τῆς ἀγάπης, γιατί στὴν ἀρχαία ἐποχὴ οἱ χριστιανοὶ ἀντάλλαζαν ἀσπασμὸν ἀγάπης καὶ εἰρήνης ἀναμεταξύ τους. Ἡ ἀκολουθία αὐτὴ λέγεται καὶ δεύτερη ἀνάσταση γιὰ ὅσους δὲν πῆγαν τὴ νύχτα τῆς ἀναστάσεως στοὺς ναούς. Κατὰ τὴν ἀκολουθία αὐτὴ διαβάζεται τὸ Εὐαγγέλιο, ὅπου ὁ Χριστὸς ἐμφανίζεται στοὺς

μαθητές του και τούς χαιρετίζει με τὸ χαιρετισμὸ «Εἰρήνη ὑμῖν». Τὸ Εὐαγγέλιο αὐτὸ διαβάζεται σὲ διάφορες γλώσσες, γιὰ νὰ μάθη κάθε λαὸς τῆς γῆς τὸ κήρυγμα τῆς ἔνδοξης ἀναστάσεως.

2) Ἡ Διακαινήσιμη ἑβδομάδα. Ἡ ἑβδομάδα ἀπὸ τὴν Κυριακὴ τοῦ Πάσχα μέχρι τὴν Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ λέγεται διακαινήσιμος, δηλαδή καινούρια. Ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως ἀρχίζει μιὰ νέα (καινὴ) πνευματικὴ ζωὴ (ἀναγέννηση).

γ) Οἱ κινήτες ἑορτὲς καὶ Κυριακὲς μετὰ τὸ Πάσχα

1) Ἡ Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ. Ἡ Ἐκκλησία μας γιὰ νὰ δυναμώσῃ τὴν πίστη μας στὸ Χριστό, ἑορτάζει κατὰ τὴν Κυριακὴ αὐτὴ τὴ νέα ἐμφάνιση τοῦ Χριστοῦ μετὰ τὴν Ἀνάστασή του, στὸν ἀπόστολο Θωμᾶ.

Ἡ Κυριακὴ αὐτὴ λέγεται καὶ Ἀντίπασχα, γιὰτὶ σ' αὐτὴν γίνεται ἡ ἀπόδοση τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα. Ἀπόδοση δὲ τῆς ἑορτῆς λέγεται ἡ ἐπανάληψη μερικῶν ἀναγνωσμάτων, ὕμνων, ποῦ ἔχουν σχέση με τὴν προηγούμενη ἑορτὴ.

2) Ἡ Κυριακὴ τῶν Μυροφόρων. Σὲ ἀνάμνηση καὶ τιμὴ τῶν μυροφόρων γυναικῶν, καὶ τοῦ Ἰωσήφ καὶ τοῦ Νικόδημου, ποῦ κήδεψαν τὸ Χριστό.

3) Ἡ Κυριακὴ τοῦ Παράλυτου. Ἡ Ἐκκλησία μας, γιὰ νὰ δείξῃ τὴ θεότητα τοῦ Χριστοῦ, ποῦ εἶναι ἡ ἀπόδειξη τῆς Ἀναστάσεώς του, μᾶς θυμίζει τὸ θαῦμα τῆς θεραπείας τοῦ παράλυτου με τὴν ἀνάγνωση τῆς σχετικῆς περικοπῆς ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου.

4) Ἡ Κυριακὴ τῆς Σαμαρείτιδος. Κατὰ τὴν Κυριακὴ αὐτὴ, γιὰ νὰ ἐνισχυθῇ ἡ πίστη μας διαβάζεται τὸ Εὐαγγέλιο, ποῦ περιγράφει τὸ διάλογο τοῦ Χριστοῦ με τὴ Σαμαρείτιδα. Στὸ διάλογο αὐτὸ ἀποδειχναται ὅτι ὁ Σωτῆρας εἶναι ἀληθινὸς Θεός.

5) Ἡ Κυριακὴ τοῦ Τυφλοῦ. Λέγεται τοῦ Τυφλοῦ, γιὰτὶ διαβάζεται ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιο ἡ περικοπὴ τῆς θεραπείας τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ. Ὁ τυφλὸς παραβάλλεται με τὸν τυφλὸ ἄνθρωπο, ποῦ ἀναγέννησε ἀπὸ τὴν ἁμαρτία (ἔδωσε σ' αὐτὸν τὸ πνευματικὸ φῶς) ἢ Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ.

6) Ἡ Ἀνάληψη τοῦ Κυρίου. Ἐορτάζεται ἡμέρα Πέμπτη ἢ θεία δόξα, ποῦ ἔλαβε ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν Ἀνάληψή του.

7) Ἡ Κυριακὴ τῶν Ἀγίων Πατέρων. Γιὰ νὰ βεβαιωθῆ ἀκόμη ἀσφαλέστερα ἡ θεότητα τοῦ Χριστοῦ, ἐορτάζει ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὴν Κυριακὴ αὐτὴ τῆ μνήμη τῶν 318 θεοφόρων Πατέρων τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου τὸ 325 μ.Χ. Οἱ Πατέρες αὐτοὶ μὲ τὴν ἀπόφασή τους ἐπικύρωσαν τὸ ὁμοούσιο τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Πατέρα (δηλαδὴ τὴ θεότητά του) ἐναντίον τοῦ αἵρετικοῦ Ἀρείου.

8) Ἡ Πεντηκοστή. Ἐορτάζουμε τὴν ἐπιφοίτηση τοῦ Ἀγίου Πνεύματος στοὺς Ἀποστόλους, πού συνέβηκε πενήντα μέρες (Πεντηκοστή) ἀπὸ τὸ Πάσχα. Καὶ μὲ τὴν ἐπιφοίτηση αὐτὴ φωτίστηκαν καὶ ἱδρυσαν οἱ Ἀπόστολοι τὴν πρώτη Χριστιανικὴ Ἐκκλησία.

Ἡ Πεντηκοστή ἔχει σπουδαία σημασία γιὰ τὸ Χριστιανισμό. Καὶ γι' αὐτὸ ὁ Χρυσόστομος τὴν ὀνομάζει «μητρόπολη τῶν ἐορτῶν». Εἶναι ἡ γενέθλια ἡμέρα τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ Σάββατο τῆς παραμονῆς τῆς Πεντηκοστῆς εἶναι ἀφιερωμένο στὰ μνημόσυνα τῶν ἀποθανόντων εὐσεβῶν καὶ πιστῶν χριστιανῶν. Ἡ δὲ Δευτέρα, ἡ ἐπόμενη τῆς Πεντηκοστῆς, εἶναι ἀφιερωμένη σὲ ἰδιαίτερο πανηγυρικὸ ἐορτασμὸ τοῦ Παναγίου Πνεύματος.

9) Ἡ Κυριακὴ τῶν Ἀγίων Πάντων. Ἐορτάζεται ἡ μνήμη ὅλων ἐκείνων τῶν μετὰ Χριστὸν ἁγίων, γνωστῶν καὶ ἀγνωστων, πού ἀγωνίστηκαν καὶ μαρτύρησαν γιὰ νὰ ξαπλωθῆ ἡ Ἐκκλησία, πού ἱδρύθηκε τὴν Πεντηκοστή. Ἐορτάζει ἀκόμη ἡ Ἐκκλησία καὶ ὅλους ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ μέχρι σήμερα, πού δόξασαν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μὲ τὰ ἀγαθὰ ἔργα τους.

Β' ΟΙ ΘΕΟΜΗΤΟΡΙΚΕΣ ΕΟΡΤΕΣ

Ἡ μητέρα τοῦ Χριστοῦ (Θεομήτωρ) πῆρε ἐξαιρετικὴ θέση στὶς καρδιὲς τῶν χριστιανῶν ἀπὸ τοὺς πρώτους ἀκόμη χριστιανικοὺς χρόνους. Πάντοτε θεωρήθηκε σὰ μητέρα τῶν χριστιανῶν καὶ ἡ τιμιότερη ὅλων τῶν ἁγίων.

Γι' αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία μας τίμησε τὴ μνήμη της μὲ τὶς ἐορτές, οἱ ὁποῖες εἶναι :

1) Τὸ Γενέθλιο ἢ ἡ Γέννηση τῆς Θεοτόκου. Ἡ ἐορτὴ αὐτὴ τελεῖται στὶς 8 Σεπτεμβρίου.

2) Τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου, ἑορτάζονται στὶς 21 Νοεμβρίου, σὲ ἀνάμνηση τῆς ἀφιέρωσης (εἰσόδου) τῆς Θεοτόκου στὸ ναό, σὲ ἡλικία 3 χρονῶν. Ἐκεῖ παράμεινε μέχρι τὰ 12 χρόνια τῆς καὶ τρέφονταν ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους.

3) Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου. Στὶς 25 Μαρτίου ἑορτάζουμε τὴ χαρμόσυνη ἀγγελία (Εὐαγγελισμὸ) ἀπὸ τὸν ἀγγελο Γαβριὴλ στὴν Παρθένα Μαριάμ, ὅτι θὰ γεννήσῃ τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ.

Τὴν ἴδια μέρα συμπίπτει καὶ ὁ ἑορτασμὸς τῆς ἐθνικῆς μας ἑορτῆς, σὲ ἀνάμνηση τῆς ὑψώσεως στὴ μονὴ τῆς Ἁγίας Λαύρας τῆς σημαίας τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανό.

4) Ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου. Στὶς 15 Αὐγούστου ἑορτάζουμε τὸ θάνατο (κοίμησις) τῆς Θεοτόκου καὶ τὴν μετάστασι (μετάβασις) τοῦ ἀχράντου σώματός τῆς στοὺς οὐρανοὺς. Ἐπὶ 15 μέρες πρὸ τῆς ἑορτῆς γίνεται νηστεία.

Γ' ΟΙ ΕΟΡΤΕΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ

"Ολοι ἐκεῖνοι οἱ χριστιανοί, ποὺ ἀφῆσαν σὲ μᾶς μνήμη αἰώνια τῆς ἀρετῆς τους καὶ χρησιμεύουν σὲ μᾶς σὰν ἄριστα παραδείγματα ἀγαθῶν ἔργων, λέγονται ἅγιοι. Εἶναι τὰ ἱερά πρόσωπα, ποὺ θανάστηκαν σὰν κήρυκες τοῦ θείου λόγου, ἢ σὰν φωστῆρες τῆς Ἐκκλησίας καὶ μάρτυρες τῆς ἀλήθειας. Ἄγιοι δὲν ἦταν μόνο ἄντρες, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες. Οἱ ἅγιοι θεωροῦνται σὰν πρόσωπα ποὺ πάντοτε μεσιτεύουν γιὰ τοὺς ἀδελφοὺς τους χριστιανούς, ποὺ βρίσκονται στὴ ζωὴ. Γιὰ τοῦτο οἱ εὐσεβεῖς χριστιανοί, ἔχτισαν πρὸς τιμὴν τους ναοὺς. Καὶ ἡ Ἐκκλησία μας ὄρισε νὰ ἑορτάζωνται οἱ ἅγιοι τὴν ἡμέρα τοῦ μαρτυρίου ἢ τοῦ θανάτου τους, ποὺ θεωρεῖται σὰν ἡμέρα τῆς γεννήσεώς τους. Γιατὶ μὲ τὸ θάνατό τους ἔλαβαν ἀνώτερη καὶ καλύτερη ζωὴ.

Τὶς ἑορτὲς τῶν ἁγίων διακρίνομε στὶς ἀκόλουθες τάξεις :

1) Στὶς ἑορτὲς τῶν ἀγίων 12 Ἀποστόλων, στὶς 30 Ἰουνίου καὶ τῶν κορυφαίων Πέτρου καὶ Παύλου στὶς 29 Ἰουνίου.

2) Στὶς ἑορτὲς τῶν Μαρτύρων, ποὺ θυσιάσαν τὴ ζωὴ

τους χάρη τῆς Ἐκκλησίας, καὶ πρῶτος εἶναι ὁ Πρωτομάρτυρας Στέφανος, ποῦ τιμᾶμε τὴ μνήμη του στὶς 27 Δεκεμβρίου.

Ἐπίσης τιμᾶμε στὶς 26 Ὀκτωβρίου τὸ Μεγαλομάρτυρα καὶ μυροβλήτη Δημήτριο. Στὶς 23 Ἀπριλίου τὸ Μεγαλομάρτυρα καὶ τροπαιοφόρο Γεώργιο. Στὶς 4 Δεκεμβρίου τὴν Πάνσοφμη μεγαλομάρτυρα Βαρβάρα. Στὶς 25 Νοεμβρίου τιμᾶμε τὴ μνήμη τῆς πάνσοφης καὶ ἀγίας Αἰκατερίνης. Τὸ βίο τῶν ἀνωτέρω μάθαμε στὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία.

3) Στὶς ἑορτὲς τοῦ Ἰωάννη τοῦ Πρόδρομου, οἱ ὁποῖες εἶναι: 1) Τὸ Γενέθλιό του στὶς 24 Ἰουνίου, 2) ἡ ἀποτομὴ τῆς τίμιας κεφαλῆς του στὶς 29 Αὐγούστου, 3) ἡ σύναξη τοῦ Βαπτιστῆ Ἰωάννη στὶς 7 Ἰανουαρίου.

Συνάξεις λέγονται οἱ συναθροίσεις τῶν πιστῶν πρὸς τιμὴ ἑνὸς ἱεροῦ προσώπου. Οἱ συνάξεις γίνονται τὴν ἐπόμενη μεγάλων ἑορτῶν μὲ τις ὁποῖες τὸ πρόσωπο τοῦτο ἔχει σχέση.

4) Στὴν ἑορτὴ τῶν Θεοπατόρων Ἰωακείμ καὶ Ἄννης, στὶς 9 Σεπτεμβρίου.

5) Στὶς ἑορτὲς τῶν ὁσίων καὶ ἀσκητῶν. Ἐνας ἀπὸ τοὺς ἀσκητὲς αὐτοὺς εἶναι ὁ Μέγας Ἀντώνιος, τοῦ ὁποῖου τὴ μνήμη ἑορτάζομε στὶς 17 Ἰανουαρίου. Ἄλλος ἀσκητὴς εἶναι ὁ Μέγας Εὐθύμιος, ποῦ ἔζησε τὸν τέταρτο μ.Χ. αἰώνα. Νέος ἀκόμη ἐπισκέφτηκε τοὺς ἁγίους Τόπους καὶ ἔγινε μοναχός. Τὴ μνήμη του ἑορτάζομε στὶς 20 Ἰανουαρίου.

6) Στὶς ἑορτὲς τῶν Πατέρων, μεγάλων Ἱεραρχῶν καὶ Διδασκάλων: τοῦ Μεγάλου Βασιλείου στὶς 1 Ἰανουαρίου, τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου στὶς 25 Ἰανουαρίου καὶ τοῦ Ἰωάννη τοῦ Χρυσοστόμου στὶς 13 Νοεμβρίου.

Τοὺς τρεῖς αὐτοὺς Πατέρες ἑορτάζομε καὶ σὲ μιὰ ἑορτὴ μαζί, ποῦ λέγεται τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν, στὶς 30 Ἰανουαρίου.

Στὶς ἑορτὲς αὐτὲς ἀνήκει καὶ ἡ ἑορτὴ τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου καὶ τοῦ Κύριλλου, ποῦ ἦταν Πατριάρχες στὴν Ἀλεξάνδρεια, καὶ ἡ ὁποία ἑορτάζεται στὶς 18 Ἰανουαρίου.

7) Στὶς ἑορτὲς τῶν θαυματουργῶν ἁγίων καὶ Προστατῶν τῆς Ἐκκλησίας: α) τοῦ ἁγίου Νικολάου, ἐπίσκοπου Μύρων τῆς Λυκίας τοῦ θαυματουργοῦ, στὶς 6 Δεκεμβρίου.

Ο άγιος Νικόλαος έζησε τόν τέταρτο αιώνα μ.Χ. και έκανε πολλά θαύματα. Έσωσε πολλούς ταξιδιωτες, που κινδύνευαν στη θάλασσα. Γι' αυτό θεωρείται ο προστάτης τών ναυτικών, οι όποιοι φέρνουν και την εικόνα του στα πλοία τους. β) Άλλος θαυματουργός άγιος είναι ο άγιος Σπυρίδωνας, επίσκοπος Τριμουθούντος (πόλεως τής Κύπρου), που έορτάζεται στις 12 Δεκεμβρίου. Έλαβε μέρος στην Α' Οικουμενική Σύνοδο τής Νικαίας και με θαύμα πολέμησε την αίρεση του Άρειου. Το άγιο λείψανό του βρίσκεται σήμερα στην Κέρκυρα, όπου πολυάριθμοι προσκυνητές άφιερώνουν πολύτιμα άφιερώματα για να δείξουν την τιμή και το σεβασμό τους. Τιμάται σαν προστάτης άγιος τής πόλεως Κερκύρας (πολιούχος).

γ) Επίσης, στην Κεφαλληνία, υπάρχει το άγιο λείψανο του άγιου Γεράσιμου, ο όποιος έορτάζεται στις 16 Αύγουστου και στις 20 Οκτωβρίου.

Ο άγιος Γεράσιμος γεννήθηκε στα Τρίκαλα τής Κορινθίας στα 1509. Έγινε στην αρχή μοναχός στο Άγιο Όρος και έπειτα χειροτονήθηκε πρεσβύτερος. Έπισκέφθηκε διάφορα μέρη και κήρυξε το λόγο του Θεού. Τελευταία ήρθε στην Κεφαλληνία και μόνασε σε μοναστήρι, που βρίσκεται στη θέση Όμαλά. Μετά το θάνατό του έγιναν πολλά θαύματα και γι' αυτό ανακηρύχτηκε άγιος.

δ) Στη Ζάκυνθο βρίσκεται το άγιο λείψανο του άγιου Διονύσιου, ο όποιος έορτάζεται στις 17 Δεκεμβρίου και 24 Αύγουστου.

Ο άγιος Διονύσιος γεννήθηκε στη Ζάκυνθο στα 1547. Έγινε επίσκοπος Αιγίνης, όπου και πέθανε. Το σώμα του μεταφέρθηκε σε μια μονή τών Στροφάδων. Από κει το άγιο λείψανό του μεταφέρθηκε στη Ζάκυνθο, όπου βρίσκεται σήμερα στο ναό τής Ζακύνθου, όπου χτίστηκε στ' όνομά του. Τιμάται και ο άγιος αυτός σαν προστάτης Ζακύνθου.

8) Το υ Μ ε γ ά λ ο υ Κ ω ν σ τ α ν τ ί ν ο υ και Έ λ έ ν η ς, στις 21 Μαΐου.

9) Στις έορτές τών Π ρ ο φ η τ ώ ν. Όπως του προφήτη 'Ηλία του Θεσβίτη, στις 20 'Ιουλίου, του προφήτη 'Ιερεμία, στις 1 Μαΐου.

10) Στις έορτές τών ν ε ο μ α ρ τ ύ ρ ω ν. Όπως του Έθνομάρτυρα Γρηγορίου του Ε' Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως στις 10 'Απριλίου. Τα όστά του μεταφέρθηκαν από τη Ρωσία στην 'Αθή-

να στα 1871. Ἡ λάρνακα τοῦ λείψανου του τοποθετήθηκε στὸν Μητροπολιτικὸ ναὸ τῶν Ἀθηνῶν.

Οἱ τοπικοὶ ἅγιοι εἶναι καὶ οἱ πολιοῦχοι τῶν τόπων, ὅπου ἔζησαν ἢ πέθαναν καὶ τάφηκαν· ὅπως π.χ. τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνα, τοῦ ἁγίου Διονύσιου Ζακύνθου καὶ τοῦ Διονύσιου Ἀρεοπαγίτη Ἀθηνῶν, τοῦ ἁγίου Γεράσιμου, τοῦ ἁγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης κλπ.

11) Στὶς ἑορτὲς πρὸς τιμὴν τῶν Ἐπουρανίων Δυνάμεων. Ἡ Σύναξη τῶν Ταξιαρχῶν Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ καὶ ὄλων τῶν ἑπουρανίων Ἀσωμάτων Δυνάμεων στὶς 8 Νοεμβρίου.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

Λειτουργικὰ βιβλία εἶναι ἐκεῖνα, ποὺ χρησιμεύουν γιὰ τὴν τέλεση τῆς θείας Λειτουργίας καὶ ἄλλων ἀκολουθιῶν.

Τὰ κυριότερα ἀπὸ τὰ βιβλία αὐτὰ εἶναι τὰ ἑξῆς :

1) Τὸ Εὐαγγέλιο. Περιέχει περικοπὲς ἀπὸ τὰ 4 Εὐαγγέλια ποὺ διαβάζονται τὶς Κυριακὲς, σὲ κάθε ἑορτὴ καὶ σὲ κάθε ἄλλη ἱερὴ ἀκολουθία.

2) Ὁ Ἀπόστολος. Περιέχει ἐπίσης περικοπὲς ἐπιστολῶν τῶν Ἀποστόλων καὶ Πράξεων αὐτῶν, οἱ ὅποῖες διαβάζονται τὶς Κυριακὲς καὶ ἑορτὲς καὶ ὅσες φορές τελεῖται λειτουργία, προτοῦ διαβαστῆ ἢ περικοπῆ τοῦ Εὐαγγελίου.

3) Τὰ Μηναῖα. Δώδεκα βιβλία, ἓνα γιὰ κάθε μῆνα, ποὺ περιέχουν τὴν ἀκολουθία τῶν ἀκινήτων ἑορτῶν καὶ τῶν ἁγίων ποὺ ἑορτάζονται κάθε μέρα.

4) Τὸ Τριώδιο. Παλαιότερα τὸ βιβλίο αὐτὸ περιεῖχε τρεῖς ὠδὲς, ποὺ κάθε μιὰ ἀποτελοῦνταν ἀπὸ διάφορα τροπάρια, καὶ γι' αὐτὸ ὀνομάζεται τριώδιο. Ἐπειτα ὁμως προστέθηκαν καὶ ἄλλες ὠδὲς καὶ ἔγιναν ἑννέα. Τὸ Τριώδιο ἀρχίζει μὲ τὶς ἀκολουθίες τῶν κινήτων ἑορτῶν, ἀπὸ τὴν Κυριακὴ τοῦ Τελῶνη καὶ Φαρισαίου μέχρι τὸ Μ. Σάββατο.

5) Τὸ Πεντηκοστάριο. Τὸ βιβλίο αὐτὸ περιέχει τὶς ἀσματικὲς ἀκολουθίες τῶν κινήτων ἑορτῶν, ἀπὸ τὴν Κυριακὴ τοῦ Πάσχα μέχρι τῆς Πεντηκοστῆς, καὶ γι' αὐτὸ ἔχει τὸ ὄνομα αὐτό. Σ' αὐτὸ προστέθηκε καὶ ἡ Κυριακὴ τῶν ἁγίων Πάντων.

6) Ἡ Ὀκτώηχος. Περιέχει τοὺς ὄχτῶ ἤχους σύμφωνα με τοὺς ὁποίους ψάλλονται οἱ ὄχτῶ ἀναστάσιμες ἀκολουθίες τοῦ ἔσπερινοῦ καὶ τοῦ ὄρθρου τῶν Κυριακῶν κάθε βδομάδας. Λέγεται καὶ Παρακλητικὴ, γιατί περιέχει καὶ διάφορους παρακλητικούς κανόνες πρὸς τὸ Δεσπότη Χριστό, τὴ Θεοτόκο, Ἀποστόλους κλπ.

7) Τὸ Εὐχολόγιο. Περιέχει τὴν ἀκολουθία τῶν λειτουργιῶν, τῶν Μυστηρίων καὶ τῶν τελετῶν, καθὼς καὶ εὐχές ἔσπερινοῦ, τοῦ ὄρθρου, τοῦ μεγάλου καὶ μικροῦ ἁγιασμοῦ κλπ.

8) Τὸ Ὁρολόγιο. Περιέχει τὶς ἀκολουθίες τῶν διαφόρων ὥρων τῆς ἡμέρας, δηλ. τοῦ μεσονυκτικοῦ, ὄρθρου, ὥρων ἔσπερινοῦ καὶ ἀπόδειπνου. Ἐπίσης τὴν ἀκολουθία τοῦ ἀκάθιστου ὕμνου καὶ τὰ ἀπολυτικά καὶ κοντάκια τῶν διαφόρων ἑορτῶν κάθε μηνός.

9) Τὸ Τυπικό. Παρέχει ὁδηγίες πῶς πρέπει νὰ τελοῦνται οἱ ἱερὲς ἀκολουθίες καὶ οἱ ἑορτὲς τοῦ Τριῶδιου καὶ Πεντηκοσταρίου. Ἐχει καὶ διατάξεις γιὰ τὶς χειροτονίες, τὶς νεκρώσιμες ἀκολουθίες καὶ πίνακες τοῦ ἑορτοδρόμιου.

10) Τὸ Ψαλτήριον. Περιέχει τοὺς ψαλμοὺς τοῦ Δαυΐδ, ποὺ πολὺ συχνὰ μεταχειρίζεται ἡ Ἐκκλησία μας.

Ἔργασίες

1. Τί εἶναι ἑορτὲς; 2. Ποιὲς εἶναι οἱ Δεσποτικὲς ἑορτὲς; 3. Ποιὲς ἀπὸ αὐτὲς εἶναι ἀκίνητες καὶ πότε ἑορτάζονται; 4. Ποιὲς εἶναι οἱ κινήτες καὶ γιατί λέγονται κινήτες; 5. Ποιὲς εἶναι οἱ ἑορτὲς τῶν διαφόρων Ἁγίων καὶ πότε ἑορτάζονται; 6. Διηγηθῆτε ὅ,τι ξέρετε γιὰ τοὺς διάφορους Ἁγίους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

ΠΩΣ ΛΑΤΡΕΥΕΤΑΙ Ο ΘΕΟΣ

Οι ιερές ακολουθίες

Ιερές ακολουθίες είναι οι ιερές τελετές τῆς λατρείας καὶ προσευχῆς τῶν Χριστιανῶν. Οἱ τελετές αὐτές ὀρίστηκαν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία μας νὰ γίνωνται μὲ τάξη καὶ ἀκρίβεια σὲ ὀρισμένες περιστάσεις.

Ἄλλες ἀπὸ τὶς ιερές ακολουθίες τελοῦνται ταχτικά, κάθε μέρα στὴν ἐκκλησία, γι' αὐτὸ λέγονται ταχτικὲς ακολουθίες. Ἄλλες τελοῦνται κατὰ τὶς ἀνάγκες τῶν χριστιανῶν καὶ λέγονται ἕκτακτες.

Οἱ ιερές ακολουθίες, οἱ ταχτικὲς καὶ οἱ ἕκτακτες, ἀποτελοῦνται ἀπὸ σύντομους ψαλμούς, διάφορα τροπάρια, ἀπὸ ὕμνους καὶ εὐχές, ἀπὸ ἀναγνώσματα τῆς ἀγίας Γραφῆς κλπ.

Οἱ ταχτικὲς ακολουθίες

Οἱ ταχτικὲς ακολουθίες εἶναι : 1) Οἱ Ὁρες, 2) Ὁ Ἑσπερινός, 3) Τὸ Ἀπόδειπνο, 4) Τὸ Μεσονυκτικό, 5) Ὁ Ὄρθρος καὶ 6) ἡ Θεία Λειτουργία.

1) Οἱ Ὁρες. Οἱ ακολουθίες αὐτές εἶναι οἱ ἐξῆς τέσσερις :

α) Ἡ πρώτη ὥρα. Ἡ ἀκολουθία τῆς ὥρας αὐτῆς ψάλλεται στὶς 6 τὸ πρωὶ, γιὰ νὰ δοξολογήσωμε τὴν ἀρχὴ τῆς ἡμέρας, ποὺ ὁ Θεὸς στέλνει τὸ φῶς του μὲ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου. Ἐπίσης κατὰ τὴν πρωινὴ αὐτὴ ὥρα θυμόμαστε τὸ θεῖο συμβάν τῆς παραδόσεως τοῦ Χριστοῦ στὸ δικαστήριον τοῦ Πιλάτου.

β) Ἡ τρίτη ὥρα. Ἡ ὥρα αὐτὴ (ἑννέα τὸ πρωὶ) ἀναφέρε-

ται στήν ώρα που άποφάσισε ό Πιλátος τή σταύρωση του Χριστού. Είναι επίσης ή ώρα αυτή σε ανάμνηση τής επιφοιτήσεως του Άγίου Πνεύματος στους Άποστόλους κατά τήν ήμέρα τής Πεντηκοστής.

γ) 'Η έκτη ώρα. 'Η άκολουθία τής ώρας αυτής πρέπει να ψάλλεται στις 12 τό μεσημέρι αλλά ψάλλεται μαζί με τήν τρίτη ώρα, πριν άρχίση ή θεία Λειτουργία. Καί γι' αυτό λέγεται τριθέκτη. Είναι σε ανάμνηση τής προσηλώσεως του Χριστου πάνω στο Σταυρό.

δ) 'Η ένατη ώρα. 'Η άκολουθία τής ώρας αυτής ψάλλεται στις 3 μετά τό μεσημέρι, γιατί κατά τήν ώρα αυτή συνέβηκε ό σταυρικός θάνατος του Κυρίου.

Οί ώρες αριθμούνται σύμφωνα με τήν άρχαία συνήθεια των Έβραίων, που ύπολόγιζαν τήν ήμέρα από τις έξι τό πρωί και τήν έλεγαν πρώτη ώρα τής ήμέρας. Δηλαδή πρώτη ώρα είναι ή έκτη πρωινή, ή τρίτη ήταν ή ένατη π.μ. έκτη ή δωδεκάτη μεσημβρινή και ένατη ή τρίτη μ.μ.

2) 'Ο Έσπερινός. 'Η άκολουθία αυτή ψάλλεται στο ναό κατά τό βράδυ και για τούτο λέγεται έσπερινός. Με αυτή τήν άκολουθία ό χριστιανός εύγνωμονεί τό Θεό, γιατί διαφύλαξε αυτόν καθ' όλη τήν ήμέρα από κάθε κακό. 'Επίσης με αυτήν τόν παρακαλεί να τόν διαφυλάξη και κατά τή νύχτα.

'Η άκολουθία του έσπερινοϋ είναι άλλη για τις έργάσιμες ήμέρες τής εβδομάδας (μικρός έσπερινός) και άλλη για τις έορτές (μεγάλος έσπερινός).

3) Τό 'Απόδειπνο. 'Η άκολουθία αυτή γίνεται μετά τόν έσπερινό και μετά τό δείπνο· γι' αυτό λέγεται απόδειπνο. 'Ο σκοπός τής άκολουθίας του απόδειπνου είναι να μäs προετοιμάση τώρα, που θα κοιμηθούμε, να περάσωμε τή νύχτα με σωματική και ψυχική υγεία. Τό απόδειπνο τούτο τελείται κάθε βράδυ εκτός από τή Μεγάλη Σαρακοστή. Τό απόδειπνο αυτό λέγεται Μεγάλο, γιατί άποτελείται από περισσότερες δεήσεις, εύχές, ψαλμούς, τροπάρια από τό μικρό απόδειπνο.

4) Τό Μεσονυκτικό. Ψάλλεται στο μέσον τής νύχτας για να εύχαριστήσωμε και δοξολογήσωμε τό Θεό, γιατί άγρυπνει χάρη τής σωτηρίας μας. Διαβάζεται από τόν ιερέα μαζί με τήν άκο-

λουθία τοῦ Ὁρθρου. Στὰ μοναστήρια τελεῖται συνήθως ὁλόκληρη ἡ ἀκολουθία.

5) Ὁ Ὁρθρος. Ἡ ἀκολουθία αὕτη τελεῖται κατὰ τὸν Ὁρθρο, δηλαδὴ πρὶν ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος, κατὰ τὰ χαράματα. Τῇ στιγμῇ, πού ψάλλεται ἡ ἀκολουθία αὕτη, ὁ ἱερέας προετοιμάζεται γιὰ τὴ θεία λειτουργία καὶ τελεῖ τὴν ἀκολουθία τῆς προσκομιδῆς. Μὲ τὴν ἀκολουθία αὕτη εὐχαριστοῦμε τὸ Θεό, γιὰτὶ μᾶς φύλαξε κατὰ τὴ νύχτα καὶ τώρα μᾶς χαρίζει τὸ φῶς τῆς ἡμέρας.

6) Ἡ Θεία Λειτουργία. Ἡ θεία Λειτουργία εἶναι ἡ σπουδαιότερη ταχτική ἱερὴ ἀκολουθία, μὲ τὴν ὁποία τελεῖται τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας. Τὸ μυστήριον αὐτὸ ἦταν ἡ βάση τῆς θείας λατρείας ἀπὸ τοὺς ἀποστολικοὺς χρόνους. Στὴ λατρεία αὕτη μὲ τὸ χρόνο προστέθηκαν διάφοροι ὕμνοι, δεήσεις, ψαλμοί, ἀναγνώσματα ἀπὸ τὴν Π. καὶ Κ. Διαθήκη καὶ ἔτσι σχηματίστηκαν διάφοροι τύποι (σχέδια) τῆς θείας Λειτουργίας. Ἀπὸ ὅλους ὁμως τοὺς τύπους τῆς θείας λειτουργίας ἡ Ἐκκλησία μας διατήρησε τέσσερεις, πού εἶναι καὶ οἱ κυριότερες. Δηλαδὴ τὶς λειτουργίες α) τοῦ Ἰάκωβου, τοῦ ἀδελφόθεου. β) τοῦ μεγάλου Βασιλείου, γ) τοῦ Ἰωάννη τοῦ Χρυσόστομου καὶ δ) Λειτουργία τῶν προηγιασμένων Δώρων (Προηγιασμένη). *W*

α) Ἡ Λειτουργία τοῦ Ἰάκωβου τοῦ ἀδελφόθεου. Ἡ λειτουργία αὕτη εἶναι ἀρχαιότατη. Τῇ συνέγραψε ὁ ἀπόστολος Ἰάκωβος ὁ ἀδελφόςθεος. Εἶναι πολὺ μεγάλη. Γιὰ τοῦτο σπάνια τελεῖται, καὶ μόνο στὶς 23 Ὀκτωβρίου πού ἑορτάζεται ἡ μνήμη του.

β) Ἡ Λειτουργία τοῦ Μεγ. Βασιλείου. Οἱ Χριστιανοὶ πολλὰς φορές στενοχωριοῦνταν γιὰ τὸ μᾶκρος τῆς λειτουργίας τοῦ Ἰάκωβου. Γιὰτὶ παράμεναν πολλὰς ὥρες στὴν ἐκκλησία. Γιὰ τοῦτο ὁ Μέγας Βασίλειος τὴ συντόμεψε.

Ἡ Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου τελεῖται δέκα φορές τὸ χρόνο. Δηλαδὴ τὶς πέντε πρῶτες Κυριακὲς τῆς Μεγ. Σαρακοστῆς (ἐκτὸς τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων), τὶς παραμονὲς τῶν Χριστουγέννων καὶ τῶν Θεοφανίων, τὴ Μεγ. Πέμπτη, τὸ Μεγάλον Σάββατον καὶ τὴν 1η Ἰανουαρίου, πού ἑορτάζεται ἡ μνήμη του.

γ) Ἡ Λειτουργία τοῦ Ἰωάννη τοῦ Χρυσό-

στο μού. Ὁ Χρυσόστομος συντόμεψε ἀκόμη περισσότερο τὴ λειτουργία τοῦ Μεγ. Βασιλείου. Ἡ λειτουργία τοῦ Χρυσόστομου τελεῖται σήμερα σ' ὅλη τὴν ὀρθόδοξη Ἐκκλησία, σ' ὅλες τὶς μέρες τοῦ χρόνου, ἐκτὸς ἀπὸ κείνες ποὺ τελεῖται ἡ λειτουργία τοῦ Μεγ. Βασιλείου καὶ ἡ λειτουργία τῶν Προηγιασμένων Δώρων.

δ) Ἡ λειτουργία τῶν Προηγιασμένων Δώρων. Εἶναι πολὺ ἀρχαία ἡ λειτουργία αὐτὴ καὶ τελεῖται ἰδίως κατὰ τὶς πένθιμες ἡμέρες τῆς Μ. Σαρακοστῆς, τὴν Τετάρτη καὶ Παρασκευή, καθὼς καὶ τὴν Μεγ. Δευτέρα, τὴ Μεγ. Τρίτη καὶ τὴ Μεγ. Τετάρτη τῆς Μ. Ἑβδομάδας ποὺ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ γίνῃ χαρούμενη ἀκολουθία, ὅπως εἶναι ἡ λειτουργία τοῦ Χρυσόστομου, γιατί οἱ μέρες αὐτὲς εἶναι πένθιμες. Τὰ δῶρα τῆς λειτουργίας αὐτῆς, ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος, εἶναι ἁγιασμένα ἀπὸ τὴ λειτουργία τῆς προηγουμένης Κυριακῆς. Γι' αὐτὸ λέγεται λειτουργία τῶν προηγιασμένων Δώρων. ✓

Ἑρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας Ἰωάννη τοῦ Χρυσοστόμου

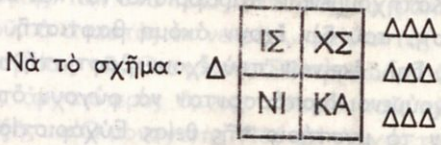
Προσκομιδὴ

Πρὶν μῆτὶ στὸ ἅγιο Βῆμα ὁ ἱερέας γιὰ νὰ τελέσῃ τὴ θεία λειτουργία, προετοιμάζεται ὡς ἑξῆς :

Στέκεται μπρὸς στὴν ὥραία πύλη καὶ προσεύχεται, ἐνῶ ἀσπάζεται τὶς ἅγιες εἰκόνες τοῦ εἰκονοστάσιου. Καί, ἀφοῦ ζητήσῃ ἀπὸ τοὺς ἐκκλησιαζόμενους χριστιανούς συγγνώμῃ μὲ κλίση τῆς κεφαλῆς γιὰ τὰ τυχὸν ἁμαρτήματά του, μπαίνει στὸ ἅγιο Βῆμα. Ἐκεῖ ἀσπάζεται τὴν ἅγια Τράπεζα καὶ τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο καὶ φορεῖ τὰ ἱερατικά του ἄμφια. Ἀφοῦ δὲ νύψῃ τὰ χέρια του, προσέρχεται ἀμέσως στὴν ἱερὴ Πρόθεση, ὅπου ἔχουν μεταφερθῆ, προσκομιστῆ, τὰ δῶρα, δηλ. ὁ ἄρτος, ἡ προσφορά, ἡ πρόσφορο, ὁ οἶνος καὶ τὸ νερό. Ἐχουν τοποθετηθῆ ἐκεῖ ἐπίσης τὰ ἱερά σκεύη, τὸ Δισκάριο, τὸ Ποτήριον, ὁ Ἀστερίσκος, ἡ λόγχη καὶ τὰ καλύμματα. Ὀνομάζεται προσφορά, γιατί προσφέρονταν ἀπὸ τοὺς χριστιανούς σὰ δῶρο πρὸς τὸ Θεό.

Ὁ ἄρτος (τὸ πρόσφορο) ἔχει σχῆμα στρογγυλό. Φέρνει στὸ κέντρο τῆς ἐπιφάνειάς του μιὰ σφραγίδα, τετραγωνική, ποὺ διαιρεῖται σὲ τέσσερα μικρότερα τετράγωνα στὰ ὁποῖα εἶναι χαραγμένα

τά αρχικά γράμματα ΙΣ.ΧΣ.ΝΙ.ΚΑ., δηλαδή Ἰησοῦς Χριστὸς νικᾷ. Στὶς πλευρὲς τοῦ τετράγωνου διακρίνονται δεξιὰ τρίγωνο (μερίδα Θεοτόκου) καὶ ἀριστερὰ ἑννέα τρίγωνα (μερίδες) 1) τῶν Ταξιαρχῶν καὶ ἀγγέλων 2) τοῦ Πρόδρομου καὶ τῶν Προφητῶν, 3) τῶν Ἀποστόλων, 4) τῶν Διδασκάλων καὶ Ἱεραρχῶν, 5) τῶν Μαρτύρων, 6) τῶν Ἀσκητῶν, 7) τῶν Ἀναργύρων, 8) τῶν ἁγίων Θεοπατόρων, καὶ 9) τοῦ ἁγίου ποῦ τελεῖται ἡ θεία λειτουργία.

Ἡ ἀκολουθία τῆς Προσκομιδῆς τελεῖται τώρα ὡς ἑξῆς: Ἐνώ ψάλλεται ἡ ἀκολουθία τοῦ Ὁρθρου ὁ ἱερέας, βοηθούμενος καὶ ἀπὸ τὸ Διάκονο, παίρνει τὸν ἄρτο καὶ τὸν σφραγίζει σταυροειδῶς μὲ τῆ λόγχη εἰς ἀνάμνηση τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ. Ἀμέσως κατόπιν κόβει τὸ τετράγωνο τοῦ ἄρτου καὶ τὸ τοποθετεῖ πάνω στὸ Δίσκο. Ἡ πράξη αὐτὴ παριστάνει τὸ Χριστό, ποῦ ὁδηγεῖται σὰν ἄμνος στὴ σφαγή. Καὶ γιὰ τοῦτο ἡ μερίδα αὐτὴ λέγεται Ἄμνος (δηλαδή σὰν ἄκακος ἄμνος, ὁ Σωτήρας ὁδηγεῖται νὰ θυσιασθῆ χάρι τῆς σωτηρίας μας). Ὑστερα χωρίζει τὸν ἄμνο σταυροειδῶς καὶ λέει:

«Θύεται ὁ ἄμνος τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτία τοῦ κόσμου». Καὶ ἀμέσως κεντάει μὲ τῆ λόγχη τὸ μέρος τοῦ ἄμνου, ὅπου εἶναι γραμμένο ΝΙ γιὰ νὰ ὑπενθυμίση ὅτι ἕνας ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες κέντησε τὴν πλευρὰ τοῦ Χριστοῦ. Ἐπειδὴ δὲ τότε ἔτρεξε ἀπ' τὴν πλευρὰ του αἷμα καὶ νερό, γιὰ τοῦτο τῆ στιγμή αὐτὴ χύνει ὁ ἱερέας στὸ ἅγιο Ποτήριο κρασί καὶ νερό.

Ἀμέσως ἔπειτα κόβει ἀπὸ τὴν ἴδια ἢ ἄλλη προσφορά τὴ μερίδα, ποῦ παριστάνει τὴ Θεοτόκο. Καὶ τὴν τοποθετεῖ στὰ δεξιὰ τοῦ ἄμνου στὸ Δίσκο γιὰ νὰ δείξη τὴν πρώτη τιμὴ, ποῦ ἔχει ἡ μητέρα τοῦ Κυρίου. Ἐπειτα κόβει ὅλα τὰ ἄλλα ἑννέα τρίγωνα καὶ τὰ βάζει στὸν ἅγιο Δίσκο. Κάτω ἀπὸ τὶς μερίδες αὐτὲς βάζει ὁ ἱερέας μερίδες ἀπ' τὸν ἄρτο, «ὑπὲρ ζώντων καὶ νεκρῶν» πρὸς χάρι τῶν ὁποίων τελεῖται ἡ θεία λειτουργία. Ἐπειτα ὁ ἱερέας τοποθετεῖ τὸν Ἀστερίσκο πάνω στὸν Δίσκο καὶ τὰ σκεπάζει μὲ ἕνα ἱερὸ κάλυμμα.

Ἐπίσης σκεπάζει μὲ ἄλλο κάλυμμα καὶ τὸ ἅγιο Ποτήριο καὶ ἔπειτα σκεπάζει καὶ τὰ δυὸ μαζί (Δίσκο καὶ Ποτήριο) μὲ τὸν Ἄερα.

Τελευταία δέεται νὰ εὐλογηθῆ ἡ προετοιμασία αὐτῆ τῶν τιμίων Δώρων γιὰ τὴ σωτηρία μας μὲ τὴ μεσιτεία τῆς Θεοτόκου καὶ ὄλων τῶν ἁγίων.

Μὲ τὴ δέηση αὐτὴ τελειώνει ἡ ἀκολουθία τῆς Προσκομιδῆς καὶ ἀρχίζει ἡ κυρίως λειτουργία, πού διαιρεῖται σὲ δυὸ μέρη : α) Στὴ λειτουργία τῶν Κατηχουμένων παραβρίσκονται καὶ ὅσοι διδάσκονται τὴν Κατήχηση, πού δὲν ἔχουν ἀκόμη βαπτιστῆ. Στὴ λειτουργία τῶν πιστῶν, δηλ. ἐκείνων πού ἔχουν βαπτιστῆ, καὶ λίγο πρὶν ἀρχίσῃ, οἱ κατηχούμενοι διατάσσονται νὰ φύγουν ὅπως θὰ δοῦμε, γιὰτὶ θὰ γινόταν τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας, στὸ ὁποῖο μόνο οἱ πιστοὶ ἐπιτρεπτόταν νὰ παραβρίσκονται. Σήμερα βέβαια δὲν ὑπάρχει ἡ διάκριση σὲ κατηχούμενους καὶ πιστούς, γιὰτὶ ὅλοι βαφτίζονται νῆπια. Ἐξακολουθεῖ ὁμως ἡ διάκριση τῆς λειτουργίας στὰ δύο αὐτὰ μέρη, γιὰτὶ συνδέεται μὲ τὶς παλαιῆς ἱερὲς παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας καὶ δὲν μεταβάλλεται. Εἶναι ὁμως ἡ λειτουργία τῶν Κατηχουμένων χρήσιμη καὶ γιὰ τοὺς πιστούς, γιὰτὶ τὸ μέρος αὐτὸ ἀναφέρεται στὴν ἀρχὴ τοῦ κυρύγματος τοῦ Χριστοῦ, ἔπειτα ἀπὸ τὸ Βάπτισμα αὐτοῦ.

Α' Μέρος τῆς θείας Λειτουργίας

Ἡ Λειτουργία τῶν κατηχουμένων. Τὸ μέρος αὐτὸ ἀποτελεῖται : 1) ἀπὸ τὸ Προοίμιον ἢ τὴν εἰσαγωγή, 2) ἀπὸ τὴ Μικρὴ Εἴσοδο, 3) ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσθ τοῦ Ἀπόστολου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ 4) ἀπὸ τὶς δεήσεις ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων.

1) Τὸ Προοίμιον. Ὁ διάκονος, ἀφοῦ λάβῃ τὴν εὐλογία τοῦ ἱερέα, ἐξέρχεται ἀπὸ τὸ ἱερὸ καὶ στέκεται μπρὸς ἀπὸ τὴν ὠραία πύλη. Καὶ ἀμέσως ἐκφωνεῖ «Εὐλόγησον Δέσποτα». Ὁ δὲ ἱερέας ἀπαντᾷ : «Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων». Ὁ δὲ χορὸς τῶν ψαλτῶν, πού ἀντιπροσωπεύουν τὸ λαὸ, ἀπαντοῦν «Ἀμήν», δηλ. εἶθε, γιὰτὶ ἀρχαιότερα ὁ λαὸς ἀπαντοῦσε. Ἐπειτα ὁ διάκονος, πού ἐξακολουθεῖ νὰ στέκεται ἔξω ἀπὸ τὸ ἱερὸ μπρὸς στὴν ὠραία πύλη, ἀπαγγέλλει τὴ μεγάλη συναπτὴ δέηση, δηλαδὴ μιὰ

σειρά δεήσεις συναπτόμενες δηλ. ένωμένες. Λέγεται και Είρηνικά, γιατί ή δέηση αυτή άρχίζει με τις λέξεις «έν ειρήνη του Κυρίου δεηθώμεν κλπ.» Με τις δεήσεις αυτές παρακαλούμε τον Κύριο για την ειρήνη όλου του κόσμου, για τή σωτηρία τών ψυχών μας κλπ. Μετά τή μεγάλη συναπτή ψάλλονται τά τυπικά αντίφωνα, δηλ. Ύμνοι που ψάλλονται από τό δεξιό και τον άριστερό ψάλτη διαδοχικά. Τά αντίφωνα άποτελούνται από διάφορους σύντομους στίχους τής Παλαιάς Διαθήκης. Και στο τέλος κάθε στίχου ψάλλεται τό «Σώσον ήμάς, Υιέ Θεού, ό άναστάς έκ νεκρών, ψάλλοντάς σοι, άλληλουΐα», και «Ταίς πρεσβείαις τής Θεοτόκου, Σώτερ σώσον ήμάς». Και έπειτα ψάλλεται ένας αρχαιότερος ύμνος, ποίημα του αυτοκράτορα Ίουστινιανού, ό έξής : «Ό μονογενής Υιός και Λόγος του Θεού άθάνατος ύπάρχων και καταδεξάμενος διά τήν ήμετέραν σωτηρίαν σαρκωθηναι έκ τής Άγίας Θεοτόκου και άειπαρθένου Μαρίας, άτρέπτως ένανθρωπήσας, σταυρωθείς τε Χριστέ ό Θεός, θανάτω θάνατον πατήσας, είς ών τής Άγίας Τριάδος, συνδοξαζόμενος τῷ Πατρι και τῷ άγίῳ Πνεύματι, σῶσον ήμάς».

Έπειτα ψάλλονται οί μακαρισμοί και άλλα τροπάρια, κατάλληλα για την έορτή τής ημέρας, ένα δέ από αυτά είναι και τό άπολυτίκιο τής ημέρας. Έπειτα από κάθε αντίφωνο, ό διάκονος λέει τή συναπτή, δηλ. λίγες δεήσεις, που άρχίζουν : «έτι και έτι έν ειρήνη του Κυρίου δεηθώμεν».

Μετά τις δεήσεις αυτές μπαίνει στο ιερό.

2) Η Μικρή Είσοδος ή Είσοδος του Εύαγγελίου. Ένώ ψάλλεται τό άπολυτίκιο βγαίνει ό ιερέας και ό διάκονος από τήν άριστερή πόρτα, τή βορινή, του ιεροῦ στον κυρίως ναό. Ό διάκονος κρατεί τό Εύαγγέλιο και προηγείται του Εύαγγελίου μιά λαμπάδα άναμμένη. Η λαμπάδα αυτή παριστάνει τό φῶς του κηρύγματος, καθώς και τον Πρόδρομο, που προετοίμασε τήν οδό του Κυρίου. Στέκονται τότε στο μέσο του ναού μπρός στην ώραιά πύλη και ό διάκονος κρατεί ύψωμένο και με εύλάβεια τό ιερό Εύαγγέλιο και έκφωνεί : «Σοφία Όρθοί» κλπ. Η έκφώνηση αυτή σημαίνει ότι όλοι μας τώρα, ως ύποδεχθώμεν όρθοί, δηλαδή με εύλαβική στάση τον έρχόμενο Χριστό. Γιατί πρόκειται να άκούσωμε τό λόγο του, δηλαδή τή σοφία του, που γράφεται μέσα στο ιερό

Εὐαγγέλιο. Ἐπειτα εἰσέρχονται στό ἱερό διὰ τῆς ὥραιας πύλης καί ψάλλουν: «Δεῦτε προσκυνήσωμεν καί προσπέσωμεν Χριστῷ· σῶσον ἡμᾶς, Υἱέ Θεοῦ, ὁ ἀναστάς ἐκ νεκρῶν, ψάλλοντάς σοι· Ἀλληλούϊα». Ὁ ὕμνος αὐτός λέγεται εἰσοδικός, γιατί ψάλλεται κατά τήν εἴσοδο. Στή Γέννηση τοῦ Χριστοῦ ἀντί τοῦ ὕμνου αὐτοῦ ψάλλεται: «Ἐκ γαστρὸς πρὸ Ἐωσφόρου ἐγέννησά σε· ὤμοσε Κύριος τῷ Δαυίδ ἀλήθειαν, καί οὐ μεταμεληθήσεται. Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα, κατά τήν τάξιν Μελχισεδέκ». Εἰς τὰ ἅγια Θεοφάνια ψάλλεται: «Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου· Θεὸς Κύριος καί ἐπέφανεν ἡμῖν». Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν: «Εὐαγγελίσετε ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν». Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Βαῖων: «Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος κλπ.». Στὴν ἑορτὴ τοῦ Πάσχα: «Ἐν Ἐκκλησίαις εὐλογεῖτε τὸν Θεόν, Κύριον ἐκ πηγῶν Ἰσραὴλ». Στὴν Ἀνάληψη: «Ἀνέβη ὁ Θεὸς ἐν ἀλαλαγμῷ Κύριος ἐν φωνῇ σάλπιγγος». Στὴν Μεταμόρφωση: «Θαβῶρ καί Ἑρμών ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀγαλλιάσονται». Στὴν ἑορτὴ τῆς Θεοτόκου: «Ταῖς πρεσβείεις τῆς Θεοτόκου, Σῶτερ, σῶσον ἡμᾶς».

Ἐπειτα ἀπὸ τὸν εἰσοδικὸν ὕμνο ψάλλεται ὁ τρισάγιος ὕμνος, «Ἅγιος ὁ Θεός, Ἅγιος Ἰσχυρός, Ἅγιος ἀθάνατος ἐλέησον ἡμᾶς». (Ὁ ὕμνος αὐτὸς προέρχεται ἀπὸ τὸν ἀγγελικὸ ἐκεῖνο ὕμνο πού ἄκουσε ὁ προφήτης Ἡσαΐας νὰ ψάλλουν στὸν οὐρανὸ τὰ Σεραφεῖμ). Καί ὅταν οἱ ψάλτες γιὰ τρίτη φορὰ ψάλλουν τὸ «ἅγιος ὁ Θεός...» ὁ διάκονος ἐκφωνεῖ «Δύναμις» ὅποτε οἱ ψάλται ψάλλουν αὐτὸν μὲ δυνατώτερη φωνὴ καί ἀργά.

Στὴν Δεσποτικὴ ἑορτὴ τοῦ Πάσχα ἀντί τοῦ τρισάγιου ψάλλεται ὁ ὕμνος: «Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε, ἀλληλούϊα».

Ὁ ἴδιος ὕμνος ψάλλεται καί κατά τὴν ἑορτὴ τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ. Ὁ ἴδιος ὕμνος ψάλλεται καί στὴν ἑορτὴ τῶν Θεοφανίων. Κατὰ δὲ τὴν ἑορτὴ τῆς ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ καί τῆς Σταυροπροσκυνήσεως ψάλλεται: «Τὸν Σταυρόν Σου προσκυνοῦμεν, Δέσποτα καί τὴν ἀγίαν σου ἀνάστασιν δοξάζομεν».

Τὸ σημεῖον αὐτὸ τῆς θείας λειτουργίας λέγεται Εἴσοδος, γιατί παλαιότερα ἐγένετο ἡ εἴσοδος τοῦ Εὐαγγελίου στό ἱερό ἀπὸ τὸ σκευοφυλάκιο. Αὐτὸ ὅπως εἶδαμε προηγουμένως, ἦταν ἔξω ἀπὸ τὸ

ναό σ' ἄλλο διαμέρισμα. Γι' αὐτὸ ἡ Μικρὴ Εἰσοδος λέγεται καὶ εἰσοδος τοῦ Εὐαγγελίου.

3) Ἡ ἀνάγνωση τοῦ Ἀπόστολου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου. Ἐπειτα ἀπὸ τὴν ψαλμωδία τοῦ τρισάγιου ὕμνου καὶ τοῦ πολυχρονισμού ὁ διάκονος ἀπὸ τὴν ώραία πύλη ἀναφωνεῖ: «Πρόσχωμεν, Σοφία, Πρόσχωμεν». Καλεῖ δηλαδὴ τοὺς χριστιανοὺς νὰ προσέξουν, γιατί θὰ ἀναγνωστῆ τώρα ἡ περικοπὴ ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο ἢ ἀπὸ τὶς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, πού διαβάζει συνήθως ὁ ψάλτης. Ἡ ἀνάγνωση αὐτὴ φανερώνει ὅτι οἱ Ἀπόστολοι μετὰ τὴν ἐπιφοίτηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πῆγαν εἰς τοὺς ἐθνικοὺς γιὰ τὴν ἐξάπλωση τοῦ χριστιανισμού. Μετὰ τὴν ἀνάγνωση ψάλλεται ἄργα τὸ «ἀλληλουῖα», τρεῖς φορές, πού σημαίνει: αἰνεῖτε τὸ Θεὸ ἢ δοξάσετε τὸ Θεό.

Ἐπειτα ὁ διάκονος σκορπίζει μὲ τὸ θυμίαμα τὴν εὐωδία τῶν χαρισμάτων τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὰ ὁποῖα προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ σοφία τοῦ Εὐαγγελίου, πού θὰ ἀναγνωστῆ τώρα ἀπὸ αὐτὸν ἢ τὸν ἱερέα (γιατί ὅταν λείπη ὁ διάκονος, τελεῖ ὀλόκληρη τὴ λειτουργία ὁ ἱερέας). Ὁ ἱερέας τότε μᾶς προσκαλεῖ νὰ προσέξωμε μὲ τὰ ἐξῆς λόγια: «Σοφία, ὀρθοί, ἀκούσωμεν τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου. Εἰρήνη πᾶσι». Ὁ δὲ χορὸς ἀπάντᾳ «καὶ τῷ πνεύματί σου», δηλαδὴ, στὸ πνεῦμα σου, καὶ σέ σένα, ὡς βασιλέψῃ εἰρήνη. Ὁ διάκονος τότε ἀνεβαίνει στὸν ἄμβωνα καὶ διαβάζει τὸ Εὐαγγέλιο. Ὅλοι τότε σηκώνονται ὀρθοί. Καὶ μὲ βαθιὰ προσοχὴ καὶ εὐλάβεια ἀκοῦνε τὰ θεῖα εὐαγγελικά λόγια.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν ἀνάγνωση τοῦ Εὐαγγελίου, γίνεται τὸ θεῖο κήρυγμα, γιατί εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα σημεῖα τῆς θείας λειτουργίας.

4) Οἱ δεήσεις ὑπὲρ τῶν κατηχομένων. Ὁ Διάκονος μετὰ τὴν ἀνάγνωση ἔρχεται μπρὸς στὴν ώραία Πύλη παραδίνει τὸ Εὐαγγέλιο στὸν ἱερέα καὶ ἀρχίζει μιὰ ἐκτενὴ δέηση. Σ' αὐτῇ, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, δέεται ὑπὲρ τῶν Κατηχομένων καὶ πρότρέπει τοὺς πιστοὺς νὰ δεηθοῦν καὶ αὐτοὶ γιὰ τοὺς Κατηχομένους, γιατί καὶ αὐτοὶ θὰ βαφτιστοῦν. Ἐπειτα παραγγέλλει στοὺς Κατηχομένους νὰ κλίνουν τὸ κεφάλι. Γιατί ὁ ἱερέας εὐχεται ὑπὲρ αὐτῶν μυστικά, μέσα στὸ ἅγιο Βῆμα καὶ στὸ τέλος τῆς εὐχῆς λέει μεγαλόφωνα: «ἵνα καὶ αὐτοὶ (δηλ. οἱ κατηχούμενοι) σὺν ἡμῖν δοξάζωσι

τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἄμήν».

Τώρα πλησιάζει ἡ ὥρα, πού θά ἀρχίσῃ τὸ ἱερώτερο μέρος τῆς θείας Λειτουργίας. Θά γίνῃ ἡ μετουσίωση, δηλ. ὁ ἁγιασμός τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου καὶ ἡ μεταβολὴ τῆς οὐσίας σὲ Σῶμα καὶ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Οἱ Κατηχούμενοι δὲ θεωροῦνται ἄξιοι νὰ παρευρίσκωνται κατὰ τὴν ἱερώτατη αὐτὴ στιγμή, γι' αὐτὸ ὁ διάκονος παραγγέλλει σ' αὐτοὺς νὰ φύγουν ἀπὸ τὸ ναὸ μὲ τὰ λόγια: «Ὅσοι κατηχούμενοι προέλθετε. Οἱ κατηχούμενοι προέλθετε· ὅσοι κατηχούμενοι προέλθετε· μὴ τις τῶν Κατηχουμένων. Ὅσοι Πιστοί». Δηλ. οἱ κατηχούμενοι νὰ βγοῦν. Κανένας νὰ μὴ παραμείνῃ στὸν Ναό. Μόνο νὰ μείνουν ὅσοι εἶναι Πιστοί. Καὶ πραγματικὰ οἱ κατηχούμενοι ἔβγαιναν. Μόλις ἔφευγαν οἱ κατηχούμενοι οἱ θυρωροὶ (πυλωροὶ) ἔτρεχαν καὶ ἔκλειναν τὶς πόρτες τοῦ ναοῦ πρὸς τὸ μέρος τοῦ νάρθηκα γιὰ νὰ μὴ μποῦν πάλι. Σήμερα κλείεται μόνο ἡ ὠραία Πύλη.

Β' Μέρος τῆς θείας Λειτουργίας

1) Ἡ Λειτουργία τῶν Πιστῶν. Τὸ μέρος αὐτὸ εἶναι τὸ σπουδαιότερο τῆς θείας λειτουργίας, γιατί σ' αὐτὸ θά γίνῃ ὁ ἁγιασμός τῶν Τιμίων Δώρων (ἡ μετουσίωση) μὲ τὴν ἐπιφοίτηση τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Τὸ μέρος αὐτὸ συνηθίζεται νὰ λέγεται καὶ λειτουργία τῶν πιστῶν. Γιατί μόνο οἱ πιστοὶ (οἱ βαπτισμένοι) ἐπιτρέπεται νὰ παρευρίσκωνται στὸ ναό. Γι' αὐτὸ εἴμαστε ὑποχρεωμένοι σήμερα ἔμεῖς οἱ βαπτισμένοι χριστιανοί, οἱ πιστοί, νὰ μὴ φεύγωμε ἀπὸ τὸ ναὸ κατὰ τὴν σπουδαιότατη αὐτὴ στιγμή. Εἶναι προτιμότερο νὰ πηγαίνωμε ἀργότερα στὴν ἐκκλησία, παρὰ νὰ φεύγωμε συνήθως μετὰ τὴν ἀνάγνωση τοῦ Εὐαγγελίου. Ὁ ἅγιος Χρυσόστομος κατηγορεῖ ἐκείνους, πού φεύγουν ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, πρὸ τοῦ νὰ τελειώσῃ ἡ θεία λειτουργία: «Τί κάνεις, ἄνθρωπε; λέει. Ἐνῶ εἶναι παρῶν ὁ Χριστὸς καὶ οἱ ἄγγελοι, καὶ ἔχεις ἐμπρὸς σου τὴν ἱερὴ Τράπεζα, καὶ ἐνῶ οἱ ἔδελφοί σου λειτουργοῦνται ἀκόμη, σύ φεύγεις; Ἐδῶ ὅπου τελοῦνται τὰ φρικτὰ μυστήρια τοῦ Χριστοῦ καὶ ἔξακολουθεῖ ἡ ἱερὴ τελετὴ, ἀφήνεις στὴ μέση ὅλα καὶ φεύγεις; Πῶς μπορεῖ νὰ συγχωρηθῇ αὐτό; Ὅσοι φεύγουν πρὶν ἀπὸ τὴν θείαν Εὐχαριστίαν, μιμοῦνται τὸν Ἰούδα, πού κατὰ τὴν τελευταία ἐκείνη νύχτα

ἔφυγε ἀπὸ τὸ μυστικὸ Δεῖπνο προτοῦ τελειώσῃ, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἔ-
τρωγαν ἀκόμῃ».

Τὸ μέρος αὐτὸ τῆς λειτουργίας τῶν πιστῶν, ἀποτελεῖται ἀπὸ
τὰ ἑξῆς τρία μέρη: 1) ἀπὸ τῆ Μεγάλη Εἴσοδο καὶ τὴν
ὁμολογία τῆς πίστεως, 2) τὸν Ἀγιασμό τῶν
Τιμίων Δώρων καὶ 3) τὴ θεία Κοινωνία (Μετά-
ληψη) καὶ ἀπόλυση.

2) Ἡ Μεγάλη εἴσοδος καὶ ἡ ὁμολογία τῆς
Πίστεως. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν κατηχουμένων ὁ ἱερέας
ἀπλώνει στὴν ἁγία Τράπεζα τὸ ἀντιμήνσιο, ἐπάνω στὸ ὅποιο θὰ
τελέσῃ τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας. Καὶ ὁ διάκονος ἐκφωνεῖ:
«Ὅσοι Πιστοί». Δηλαδή μέινετε ὅσοι εἴσαστε πιστοί. Γιατί μόνο
αὐτοί, σὰ βαφτισμένοι, ἦταν ἄξιοι νὰ δοῦν τὴ θυσία τοῦ Μυστή-
ριου. Ἀμέσως ἔπειτα γίνεται ἡ θριαμβευτικὴ μεταφορὰ τῶν τιμίων
Δώρων ἀπὸ τὴν Προσκομιδὴ διὰ μέσου τοῦ κυρίως ναοῦ στὴν Ἁγία
Τράπεζα. Καὶ ἡ μεταφορὰ αὐτὴ λέγεται Εἴσοδος γιὰ νὰ διακρί-
νεται ἀπὸ τὴ μικρὴ Εἴσοδο. Καὶ γιατί ἡ Εἴσοδος αὐτὴ εἶναι μεγαλο-
πρεπέστερη.

Γίνεται ὡς ἑξῆς: Ὁ ἱερέας διαβάζει μυστικὰ μιὰ εὐχὴ ἐμπρὸς
στὴν ἁγία Τράπεζα. Μὲ τὴν εὐχὴ αὐτὴ εὐχεται ὑπὲρ τῶν πιστῶν
γιὰ νὰ γίνῃ ἡ θυσία τους δεχτὴ ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ νὰ κἀνῃ καὶ αὐτὸν
ἄξιο ὁ Θεὸς νὰ τελέσῃ τὸ μυστήριον. Ἐπειτα ἀπὸ δευτέρῃ μυστικὴ
εὐχὴ δοξολογεῖ τὴν ἁγία Τριάδα μὲ τὴν ἐκφώνησιν: «Ὅπως ὑπὸ
τοῦ κράτους σου πάντοτε φυλαττόμενοι, σοὶ δόξαν ἀναπέμπωμεν
τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς
αἰῶνας τῶν αἰώνων». Καὶ μετὰ τοῦτο οἱ ψάλτες ψάλλουν τὸ Χερου-
βικὸ ὕμνον μὲ τὸν ὅποιον παρακινούμαστε νὰ καθαρίσωμε τὴ σκέψη
μας ἀπὸ κάθε φροντίδα τοῦ κόσμου. Καὶ νὰ ἐτοιμαστοῦμε νὰ ὑπο-
δεχτοῦμε τὸ Βασιλεῖα τῆς δόξης, πού θὰ παρουσιαστῇ σὲ λίγο κατὰ
τὴ μεγάλη Εἴσοδο. Καὶ θὰ τὸν περιστοιχίζουσιν ἀοράτως τὰ ἀγγελικὰ
τάγματα. Ὁ ὕμνος αὐτὸς λέγεται Χερουβικός, γιὰτὶ ἀρχίζει μὲ τὴς
λέξεις: «Οἱ τὰ Χερουβείμ μυστικῶς εἰκονίζοντες...»

Ἴδου ὁ ὕμνος: «Οἱ τὰ Χερουβείμ μυστικῶς εἰκονίζοντες, καὶ τῇ
ζωοποιῷ Τριάδι τὸν τρισάγιον ὕμνον πρασάδοντες, πᾶσαν τὴν
βιοτικὴν ἀποθώμεθα μέριμναν ὡς τὸν Βασιλεῖα τῶν ὄλων ὑποδεξό-
μενοι ταῖς ἀγγελικαῖς ἀοράτως δορυφορούμενον τάξεσιν. Ἀλληλουῖα».

Ἐνῶ ψάλλεται ὁ Χερουβικός ὕμνος, ἀνοίγονται οἱ πύλες τοῦ ἱεροῦ. Ὁ ἱερέας θυμιατίζει. Ἐπειτα προσπέφτει μπροστά στήν ἁγία Τράπεζα καί εὐχεται μυστικά νά τόν κάνη ἄξιο νά τελέσῃ τὸ μυστήριον. Παρουσιάζεται κατόπιν στήν Ὁραία Πύλη καί, ἐνῶ θυμιατίζει, λέει μυστικά τὸν 50ὸ ψαλμὸ τῆς μετάνοιας.

Ἐπειτα ἐπανέρχεται στὸ ἱερὸ βῆμα. Ἐκεῖ ὁ ἱερέας καί ὁ διάκονος προσκυνοῦν τὴν ἁγία Τράπεζα. Ἀσπάζονται τὸ ἅγιο ἀντιμῆνσιο. Κλίνουν τὸ κεφάλι τους πρὸς τὸ λαὸ ἀπὸ τὴν Ὁραία Πύλη καί πορεύονται μὲ κάθε εὐλάβεια πρὸς τὴν Ἁγία Πρόθεση. Ἀσπάζονται ἐκεῖ τὰ ἅγια καὶ δοξολογοῦν τὴν ἁγία Τριάδα. Ὁ ἱερέας τότε τοποθετεῖ μὲ κάθε προσοχὴ καί εὐλάβεια ἐπάνω στοὺς ὤμους τοῦ διακόνου τὸν Ἄερα καί στὸ κεφάλι του τὸν Ἅγιο Δίσκο, ὅπου εἶναι ὁ ἀμνὸς καί οἱ μερίδες. Ὁ ἱερέας κρατεῖ τὸ ἅγιο Ποτήριον.

Ἐνῶ δὲ ὁ χορὸς τῶν ψαλτῶν ψάλλει τὸ σημεῖο τοῦ Χερουβικοῦ: «Ὡς τὸν Βασιλέα τῶν ὄλων ὑποδεξόμενοι», βγαίνουν ἀπὸ τὴ βορινὴ πύλη τοῦ ἱεροῦ μὲ κάθε ἱερὴ ἐπισημότητα. Στέκονται στὸ μέσο τοῦ ναοῦ, καί ὁ διάκονος ἀναφωνεῖ: «Πάντων ἡμῶν μνησθεὶς Κύριος ὁ Θεὸς ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ πάντοτε νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων». Ὁ δὲ ἱερέας μνημονεῦει τὶς Ἀρχές καὶ τὸ στρατὸ καὶ ὄλους τοὺς εὐσεβεῖς καὶ ὀρθόδοξους χριστιανούς. Ὅλοι οἱ πιστοὶ ὀφείλουν τότε νά κλίνουν τὸ κεφάλι μὲ βαθύτατη εὐλάβεια. Ὀφείλουν νά λένε μυστικά τοὺς λόγους τοῦ ληστῆ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ: «Μνησθητί μου Κύριε, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου». Ἐπειτα μπαίνουν στὸ ἱερὸ καὶ τοποθετοῦν τὸν ἅγιο Δίσκο καὶ τὸ ἅγιο Ποτήριον ἐπάνω στήν ἁγία Τράπεζα, καί ὁ ἱερέας σκεπάζει αὐτὰ μὲ τὸν ἄερα. Οἱ πύργες τοῦ ἱεροῦ τότε κλείνονται, ἐνῶ οἱ ψάλτες συνεχίζουν καὶ τελειώνουν τὸν χερουβικὸ ὕμνο.

Ἡ εἴσοδος αὕτη παριστάνει ὅτι ὁ Χριστὸς προσέρχεται στὸ σταυρικὸ θάναστο καὶ στὸν ἐνταφιασμό. Οἱ λειτουργοὶ παριστάνουν τὸν Ἰωσήφ καὶ τὸ Νικόδημο, ποὺ κήδεψαν τὸ Σῶμα τοῦ Σωτήρα. Ὁ ἄερας στοὺς ὤμους τοῦ Διακόνου παριστάνει τὴ συνδύνα μὲ τὴν ὁποία ὁ Ἰωσήφ τύλιξε τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ.

Μετὰ τὴν εἴσοδο ὁ διάκονος ἐξέρχεται ἀπὸ τὸ ἱερὸ στὸ Σολέα καὶ ἐκφωνεῖ μιὰ αἴτηση γιὰ τὰ δῶρα, γιὰ τὶς ψυχές μας καὶ τελευταῖα λέει: «Ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους ἵνα ἐν ὁμοιοῖς ὁμολογήσωμεν». Κατὰ τὴ στιγμή αὕτη οἱ παλαιότεροι γιὰ νά δείξουν ὅτι ἀγαποῦν

άλληλους, άσπάζονταν άναμεταξύ τους. Γι' αυτό οί λειτουργοί ιερείς άσπάζονται άναμεταξύ τους σήμερα έμπρός στην άγία Τράπεζα. Άμέσως μετά τὸ φίλημα τῆς αγάπης ὁ ψάλτης ψάλλει : «Πατέρα, Υἱὸν καὶ Άγιον Πνεῦμα, Τριάδα ὁμοούσιον καὶ ἀχώριστον», δηλαδή ὁμολογοῦμε τὴν πίστη μας στὴν Ἁγία Τριάδα.

Άμέσως ὁ ἱερέας τότε ἀποκαλύπτει (ξεσκεπάζει) τὰ ἅγια δῶρα, ἐνῶ ὁ διάκονος ἀναφωνεῖ : «Τὰς θύρας, τὰς θύρας· ἐν σοφίᾳ πρόσχωμεν». Δηλαδή ὁ διάκονος εἰδοποιεῖ τοὺς θυρωροὺς νὰ προσέχουν τὶς πόρτες τοῦ ναοῦ, γιὰ νὰ μὴ εἰσέλθῃ κανένας ἄπιστος, ἢ κατηχούμενος τῇ στιγμῇ αὐτῇ, ποὺ θὰ γίνῃ ἡ μεγάλη θυσία, ὁ Ἁγιασμός, ὅπως γινόταν ἀργότερα. Καὶ ἀμέσως ἀνοίγεται ἡ ὥραία Πύλη καὶ ἀπαγγέλλεται τὸ Σύμβολο τῆς πίστεως, ποὺ εἶναι ὁμολογία τῆς πίστεώς μας ἢ ὁποῖα συμπληρώνει τὴν πρώτη ὁμολογία : «Πατέρα, Υἱόν...»

Κατὰ τὴν ἀπαγγελία τοῦ Συμβόλου, ὁ ἱερέας κινεῖ πάνω ἀπὸ τὰ τίμια Δῶρα τὸν Ἄερα γιὰ νὰ προφυλάξῃ αὐτὰ ἀπὸ κάθε ἐντομο ἢ ἀπὸ τὰ μάτια τῶν ἀπίστων. Παριστάνει ὁμως ἡ κίνηση αὐτῇ καὶ τὴν πνοή τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ποὺ σὲ λίγο θὰ αγιάσῃ τὰ Δῶρα. Καὶ ὅταν ἐκεῖνος, ποὺ ἀπαγγέλλει τὸ Σύμβολο, φτάσῃ στὸ «καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρα...» ὁ ἱερέας κατεβάζει τὸν Ἄερα καὶ τὸν διπλώνει. Καὶ ἔτσι συμβολίζει τὴν ἀποκύληση τοῦ λίθου ἀπὸ τὴν θύρα τοῦ μνημείου.

3) Ὁ ἁγιασμός τῶν τιμίων Δώρων. Τώρα ἀρχίζει τὸ σπουδαιότατο καὶ ἱερότατο μέρος τῆς θείας λειτουργίας, ὁ ἁγιασμός τῶν τιμίων Δώρων. Μὲ τὴ χάρι τοῦ Θεοῦ θὰ γίνῃ ὁ ἄρτος τὸ τίμιο Σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ ὁ οἶνος τὸ Τίμιο Αἷμα Αὐτοῦ. Θὰ μετουσιωθοῦν. Εἶναι τὸ σημεῖο κατὰ τὸ ὁποῖο προσφέρομε τὴν ἀναφορά μας (τὴ θυσία μας). Καὶ πρέπει νὰ σταθοῦμε μετὰ φόβου καὶ μὲ εἰρηνικὲς σκέψεις ἐνώπιον τῆς δόξας καὶ μεγαλοσύνης τοῦ Θεοῦ. Γιὰ τοῦτο ὁ διάκονος μᾶς προτρέπει πρὸς τοῦτο μὲ τὴν ἐκφώνηση : «Σ τῶ μεν καλῶς σ τῶ μεν μετὰ φόβου, πρόσχωμεν τὴν ἁγίαν ἀναφορὰν ἐν εἰρήνῃ προσφέρειν».

Ὁ δὲ χορὸς τῶν ψαλτῶν ἀπαντᾷ στὶς συστάσεις τοῦ Διακόνου : «ἔλεον εἰρήνης, θυσίαν αἰνέσεως», δηλαδή προσφέρομεν συγχώρηση εὐσπλαχνικὴ καὶ εἰρήνευση, θυσία δοξολογίας

ἀπό εὐγνωμοσύνη γιὰ τὴν ἀγάπη ποὺ ἔδειξε σὲ μᾶς ὁ Θεός. Ὁ ἱερέας τότε εὐλογεῖ τὸ λαὸ μετὰ τὴν ἀποστολικὴ εὐχή (Β' Κορινθ. 13, 13): «Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἶη μετὰ πάντων ὑμῶν». Ὁ ψάλτης τότε ἀνταποδίνει ἐκ μέρους τῶν ἐκκλησιαζομένων τὴν ἴδια εὐχή καὶ στὸ λειτουργικὸ ἱερέα μετὰ τοὺς λόγους: «Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματος σου». Δηλαδή ὡς εἶναι ἡ χάρις αὐτὴ καὶ ἡ εὐλογία μετὰ τῆς ψυχῆς σου. Ὁ ἱερέας, ἐνῶ τώρα ἀπὸ τὴν ὥραία πύλη ὑψώνει τὰ χέρια του πρὸς τὸν οὐρανὸ, μᾶς παραγγέλλει νὰ ἀνυψώσωμε τὶς καρδιές μας πρὸς τὸ Θεό: «Ἄνω σχώμεν τὰς καρδίας». Ὁ λαὸς ἀπαντᾷ: «Ἐχομεν πρὸς τὸν Κύριον», δηλαδή ἔχομε προσηλωμένο τὸ νοῦ καὶ τὴν καρδιά μας πρὸς τὸν Κύριο. Ἀκολούθως ὁ ἱερέας μᾶς προτρέπει νὰ εὐχαριστήσωμε τὸν Κύριο, ὅπως καὶ ὁ Χριστὸς εὐχαρίστησε τὸ Θεὸ κατὰ τὴν ὥρα τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου. «Εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ». Καὶ ὁ χορὸς ἀπαντᾷ: «Ἄξιον καὶ δίκαιον», δηλαδή εἶναι πραγματικὰ ἄξιο καὶ δίκαιο νὰ προσφέρωμε στὸν Κύριο προσευχὴ εὐχαριστίας. Ὁ ἱερέας ἀποσύρεται τότε στὸ ἅγιο βῆμα καὶ διαβάζει μυστικὰ μιὰ μεγάλη καὶ θαυμάσια εὐχαριστήρια προσευχὴ. Στὴν προσευχὴ αὐτὴ ὁ ἱερέας λέει ὅτι εἶναι ἄξιο καὶ δίκαιο νὰ σὲ δοξολογοῦμε καὶ εὐχαριστοῦμε καὶ νὰ σοῦ προσφέρωμε τὴν προσκύνηση καὶ λατρεία μας. «Σὺ εἶσαι ὁ Θεός, ποὺ ὑπάρχεις πάντοτε ἀμετάβλητος, Σὺ καὶ ὁ μονογενὴς σου Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα σου τὸ Ἅγιο. Σὺ μᾶς ἔφερες στὴ ζωὴ, καὶ ὅταν ἁμαρτήσαμε, δὲ μᾶς ἄφησες στὴν πτώση καὶ τὸ θάνατο, ἀλλὰ στὸν οὐρανὸ μᾶς ὀδήγησες. Γιὰ ὅλα αὐτὰ εὐχαριστοῦμεν Σὲ καὶ τὸν μονογενῆ σου Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα σου τὸ Ἅγιο. Εὐχαριστοῦμε καὶ γιὰ τὴ λειτουργία αὐτὴ, ποὺ καδέχτηκες νὰ δεχτῆς ἀπὸ τὰ χέρια μας, ἂν καὶ παραστέκουν ἐνώπιόν σου χιλιάδες ἀρχαγγέλων καὶ μυριάδες ἀγγέλων, ἀσώματα καὶ ἅγια, τὰ Χερουβείμ καὶ τὰ Σεραφεῖμ, ποὺ ἄδουν, ἀναβοοῦν, καὶ κράζουν καὶ λένε θριαμβευτικὰ τὸν ὕμνον τῆς νίκης τοῦ Θεοῦ». Ἐδῶ ὁ ἱερέας διακόπτει τὴ μυστικὴ εὐχή καὶ λέει τὴ συνέχεια μεγαλοφώνως: «Τὸν ἐπινίκιον ὕμνον ἄδοντα, βοῶντα κεκραγότα καὶ λέγοντα», δηλαδή τὰ Χερουβείμ καὶ τὰ Σεραφεῖμ ὅπως εἴπαμε λίγο πρωτύτερα. Ὁ λαὸς τότε διὰ τοῦ χοροῦ τῶν

ψαλτῶν ψάλλει τὸν ἐπινίκιο ὕμνο τῶν ἀγγέλων: «Ἅγιος, Ἅγιος, Ἅγιος Κύριος Σαβᾶώθ, πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης σου. Ὡσαννὰ ἐν τοῖς Ὑψίστοις, Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου. Ὡσαννὰ ὁ ἐν τοῖς Ὑψίστοις».

Ἐνῶ ἀκόμη ψάλλεται ὁ ἐπινίκιος ὕμνος ὁ ἱερέας συνεχίζει τὴν εὐχὴ καὶ λέει: «Μὲ τὴν ἐπινίκια αὐτὴ δοξολογία τῶν μακαρίων δυνάμεων ἐνώνωμε καὶ μεῖς τὴ δική μας, Δέσποτα, φιλόνηρωπε, καὶ ὁμολογοῦμε καὶ λέμε ὅτι Σὺ εἶσαι ἅγιος καὶ πανάγιος, μεγαλοπρεπῆς καὶ ἔνδοξος. Σὺ, τόσο πολὺ ἀγάπησες τὸν κόσμον καὶ τόση εὐσπλαγχνία ἔδειξες σὲ μᾶς, ὥστε τὸν Υἱόν σου τὸν μονογενῆ παράδωσες στὸ θάνατο τοῦ Σταυροῦ. Ὅταν δὲ ὁ Κύριος ἦρθε στὴ γῆ, παράδωσε κι αὐτὸ τὸ μέγα μυστήριον. Κατὰ τὴ νύχτα, πού μὲ προδοσία παραδινόταν, πῆρε τὸν ἄρτο στὰ ἅγια χέρια του καὶ ἀφοῦ εὐχαρίστησε τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, εὐλόγησε τὸν ἄρτο. Μὲ τὴν εὐλογία τὸν ἁγίασε, καὶ μετάβαλε αὐτὸν σ' αὐτὸ τὸ σῶμα του, τὸν ἔκοψε σὲ τεμάχια, τὸν ἔδωσε στους ἁγίους μαθητὲς καὶ ἀποστόλους καὶ εἶπε:

«Λάβετε, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ Σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλῶμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν» (τὶς λέξεις αὐτὲς ἐκφωνεῖ ὁ ἱερέας μεγαλόφωνα, πού εἶναι ἄλλη διακοπὴ τῆς εὐχῆς του).

Ὁ χορὸς ἀπαντᾷ «Ἄμήν», δηλ. ἀλήθεια. Συνεχίζει ὁ ἱερέας καὶ λέει ὅτι ὁμοίως μετὰ τὸ δεῖπνο ἔλαβε ὁ Χριστὸς στὰ χέρια του τὸ ποτήριον μὲ τὸν οἶνον καὶ εἶπε: «Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτό ἐστὶ τὸ Αἷμά μου, τὸ τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν» (ἄλλη διακοπὴ τῆς εὐχῆς, πού ἐκφωνεῖ μεγαλόφωνα). Ὁ χορὸς ἀπαντᾷ «Ἄμήν». Ὁ ἱερέας καὶ πάλι ἐξακολουθεῖ τὴ μυστικὴ εὐχὴ καὶ λέει: Ἐνθυμούμενοι λοιπὸν τὴν σωτήριον αὐτὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου καὶ ὅλα ὅσα ἔκανε γιὰ μᾶς ἐπὶ τῆς γῆς: «Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρομεν κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα». Θυμούμαστε δηλαδὴ ὅλα τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα μᾶς χάρισες μὲ τὴ θυσία σου. Καὶ τώρα σοῦ προσφέρομε τὰ Δῶρα αὐτά, πού εἶναι δικά σου, γιατί μᾶς τὰ ἔδωσες ἀπὸ τὰ δικά σου δῶρα. Ἐνῶ δὲ λέγονται αὐτά, ὁ λαὸς συμμε-

τέχει στήν Εύχαριστία αυτή και διά τοῦ χοροῦ ψάλλει: «Σέ ὑμνοῦμεν, Σε εὐλογοῦμεν, Σοί εὐχαριστοῦμεν, Κύριε, καί δεόμεθά σου ὁ Θεός ἡμῶν».

Ὁ ἱερέας ἐξακολουθεῖ νά διαβάζη τήν εὐχή, ἐνῶ ψάλλεται ὁ παραπάνω ὕμνος και ὄσο προχωρεῖ στήν ἀνάγνωση, τόσο πλησιάζει στήν ἱερώτερη στιγμή τοῦ Μυστήριου. Τώρα φτάνει στό σημεῖο ὅπου εὐχεται στό Θεό μέ εὐλάβεια και κατάνυξη νά ἔρθη τὸ Πνεῦμα του τὸ ἅγιο στά προκείμενα δῶρα και εὐλογία και ἀγίαση αὐτά. Καί, ἀφοῦ σφραγίστη τρεῖς φορές τὰ ἅγια δῶρα, παρακαλεῖ τὸ Θεό νά ἀναδείξη και μεταβάλη (μετουσίωση) τὰ συστατικά τοῦ μυστήριου, τὸν ἄρτο και τὸν οἶνο σέ ἀληθινὸ σῶμα και αἷμα τοῦ Σωτήρα, μέ τήν ἐξῆς μυστική εὐχή: «Κατάπεμψον τὸ Πνεῦμά σου τὸ Ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς και ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα και ποιήσον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου, τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου, μεταβαλὼν τῷ Πνεύματί σου τῷ Ἅγιῳ». Εἶναι ἡ περισσότερο φρικτὴ και ὑψηλὴ στιγμή· εἶναι τὸ ἱερώτατο και ἀγιότατο μέρος τῆς θείας λειτουργίας. Γιατί μέ τήν ἐπίκληση τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐγίνε τὸ μεγαλύτερο θαῦμα, γιατί τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο μετάβαλε ἀμέσως τὰ τίμια δῶρα σ' αὐτὸ τὸ Σῶμα και Αἷμα τοῦ Κυρίου.

Μετὰ τὸν ἀγιασμό τῶν τιμίων Δώρων συνεχίζει ὁ ἱερέας τὴ μυστικὴ εὐχή του και μνημονεῖ ὄλους τοὺς ἁγίους και ἐξαιρετικὰ τὸ ὄνομα τῆς Θεοτόκου Μαρίας: «ἐξαιρετῶς, ἐκφωνεῖ, τῆς Παναγίας ἀχράντου, ὑπερευλογημένης ἐνδόξου, Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου και ἀειπαρθένου Μαρίας». Ὁ χορὸς τότε, γιὰ νά δείξη ὅτι ἡ μητέρα τοῦ Σωτήρα εἶναι ἰδιαιτέρη προστάτισσα τῶν χριστιανῶν, μακαρίζει αὐτὴν μέ τὸν ἐξῆς ὕμνο: «Ἄξιόν ἐστιν ὡς ἀληθῶς μακαρίζειν σε τὴν Θεοτόκον, τὴν ἀειμακάριστον και παναμώμητον και μητέρα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Τὴν τιμιωτέραν τῶν Χερουβείμ και ἐνδοξοτέραν ἀσυγκρίτως τῶν Σεραφεείμ, τὴν ἀδιαφθόρως Θεὸν Λόγον τεκοῦσαν, τὴν ὄντως Θεοτόκον σὲ μεγαλύνομεν». Ἐνῶ δὲ ψάλλεται ὁ ὕμνος αὐτὸς ὁ ἱερέας ἐξακολουθεῖ μυστικὰ στό ἱερὸ νά εὐχεται ὑπὲρ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἢ ἐπισκόπου στὴ δικαιοδοσία τοῦ ὁποῖου ἀνήκει ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας και ὑπὲρ ὄλου τοῦ κόσμου. Ὁ δὲ διάκονος μᾶς πρέπει νά μνημονεύσωμε και νά εὐχηθοῦμε ὑπὲρ ἐκείνων, ποὺ ἔχομε στὴ σκέψη μας, δηλαδή τοὺς γονεῖς μας, συγγενεῖς, διδασκάλους

μας κλπ. «καὶ ὧν ἕκαστος κατὰ διάνοιαν ἔχει καὶ πάντων καὶ πασῶν λέει. Καὶ μετὰ τοῦτο ὁ ἱερέας εὐλογεῖ ἀπὸ τὴν ὠραία πύλη τὸ λαὸ μετὰ τὴν εὐχή: «Καὶ ἔσται τὰ ἔλεη τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν», δηλαδή ἡ εὐσπλαγχνία καὶ φιλανθρωπία (τὰ ἔλεη) τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ποῦ εἶναι Θεὸς μεγάλος καὶ Σωτῆρας μας, νὰ εἶναι πάντοτε μετὰ ὅλους μας.

4) Ἡ θεία Κοινωνία καὶ ἡ ἀπόλυση. Ἐφθασε τώρα ἡ στιγμή νὰ προετοιμαστοῦν οἱ κληρικοὶ καὶ ὁ λαὸς νὰ μεταλάβουν (νὰ κοινωνήσουν) ἀπὸ τὰ τίμια Δῶρα ποῦ ἔχουν ἁγιαστῆ. Γιατὶ τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ σκοπὸ ἔγινε.

Ὁ διάκονος ἐξέρχεται ἀπὸ τὸ ἅγιο Βῆμα καὶ στέκεται μπροστὰ στὴν ὠραία πύλη. Ἐκεῖ, μετὰ ἐκτενῆ δέηση παρακαλεῖ τὸ Θεὸ νὰ μᾶς ἀξιῶσθαι νὰ κοινωνήσωμε ἀπὸ τὰ τίμια καὶ ἁγιασμένα Δῶρα. Παρακαλεῖ δὲ μυστικὰ μέσα στὸ ἅγιο Βῆμα τὸ ἴδιο καὶ ὁ ἱερέας. Πλησιάζομε λοιπὸν πρὸς τὴ θεία κοινωνία καὶ ἡ προετοιμασία μας γι' αὐτὴ πρέπει νὰ εἶναι θερμότερη. Γι' αὐτὸ πρὸς τὸν σκοπὸ αὐτὸν ἀπαγγέλλομε διὰ τοῦ ψάλτη τὴν Κυριακὴ προσευχή, τὴ θεϊότερη ἀπ' ὅλες τὶς προσευχάς.

Ἡ θεία Κοινωνία πλησιάζει ὀλοένα καὶ περισσότερο καὶ ὁ διάκονος παραγγέλλει: «πρόσχωμεν» (ἄς προσέξωμε). Ὁ δὲ ἱερέας ἐκφωνεῖ: «τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις», δηλαδή τὰ ἅγια Δῶρα μεταδίδονται στοὺς ἐκλεκτοὺς πιστοὺς, οἱ ὅποιοι ἀναγνωρίζουν τοῦτο καὶ ἀπαντοῦν διὰ τοῦ χοροῦ τῶν ψαλτῶν: Εἰς ἅγιος, εἰς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός· ἀμήν». Δηλαδή ἕνας μόνος εἶναι ἅγιος, ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Καὶ μετὰ τὴ χάριθ του θὰ ἀξιωθούμε καὶ μεῖς νὰ κοινωνήσωμε καὶ νὰ δοξάσωμε τὸ Θεὸ Πατέρα.

Ὁ διάκονος τώρα ἐτοιμάζεται νὰ μπῆ στὸ ἅγιο Βῆμα γιὰ νὰ κοινωνήσῃ καὶ ὑπηρετήσῃ τὸν ἱερέα. Καὶ γιὰ τοῦτο περιβάλλεται τὸ ὄραριό του σταυροειδῶς, γιὰ νὰ εὐκολύνεται στὶς κινήσεις του. Μετὰ τὸ σταυροειδὲς σχῆμα τοῦ ὄραριου τοῦ συμβολίζει καὶ τοὺς ἀγγέλους, ποῦ στέκονται μετὰ τῆς πτέρυγές τους γύρω ἀπὸ τὸ θυσιαστήριον (ἁγία Τράπεζα) τὴ στιγμή αὐτὴ ποῦ θὰ προετοιμαστῆ ἡ θεία Κοινωνία. Μόλις μπῆ, λέει στὸν ἱερέα: «Μέλισον, Δέσποτα, τὸν ἅγιον ἄρτον». Καὶ ὁ ἱερέας μελίζει (κόβει) τὸν ἄρτον σὲ τέσσερα.

Ὁ ἱερέας ρίχνει τότε στοὺς ἅγιος Ποτήριος τὴ μερίδα ΙΣ καὶ ἔτσι γίνεται ἡ ἔνωση τοῦ Σώματος καὶ τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ. Χύνει ἀκόμη μέσα στοὺς Ποτήριος ζεστὸ νερὸ γιὰ νὰ παραστήσει ὅτι ἔτρεξε τοῦτο ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Κυρίου. Ἐπειτα ἀπὸ τὴν προετοιμασίαν αὐτὴ ὁ ἱερέας καὶ ὁ διάκονος κοινωνοῦν. Εἶναι τοῦτο μιὰ ἀνάμνησις ἐκείνων ποὺ ἔγιναν κατὰ τὸ Μυστικὸ Δεῖπνο. Ἐνῶ δὲ οἱ κληρικοὶ κοινωνοῦν, ὁ χορὸς τῶν ψαλτῶν ψάλλει ἀργὰ καὶ μελωδικὰ τὴν ᾠδὴν: «Αἶνεῖτε τὸν Κύριον, ἐκ τῶν οὐρανῶν, ἀλληλοῦσα», ἡ ὁποία λέγεται κοινωνικὸ. Ἀφοῦ κοινωνήσουν, παρουσιάζεται ἀπὸ τὴν ὥραία πύλη ὁ διάκονος, ὁ ὁποῖος κρατᾷ εὐλαβικὰ τὸ ἅγιος Ποτήριος καὶ λέει στοὺς λαοὺς: «Μετὰ φόβου Θεοῦ πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθετε», πλησιάσετε δηλαδὴ ὅσοι πιστοὶ εἴσατε προετοιμασμένοι νὰ κοινωνήσετε. Ὁ δὲ ἱερέας εὐλογεῖ τὸ λαὸν καὶ εὐχεται τὴ σωτηρία καὶ λέει: «Σῶσον ὁ Θεὸς τὸν λαόν σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου». Οἱ πιστοὶ τότε, ποὺ κοινωνήσαν, ὁμολογοῦν ὅτι ἀξιώθηκαν νὰ δοῦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν. Καὶ γιὰ τοῦτο ὁ χορὸς τῶν ψαλτῶν ψάλλει ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ: «Εἶδομεν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ἐλάβομεν πνεῦμα ἐπουράνιον, εὐρομεν πίστιν ἀληθῆ, ἀδιαίρετον Τριάδα προσκυνοῦντες. Αὕτη γὰρ ἡμᾶς ἔσωσε».

Ἐπειτα ὁ ἱερέας παίρνει μετὰ τὴ θείαν Μετάληψιν τὰ Δῶρα ἀπὸ τὴν ἁγία Τράπεζαν, ποὺ τὰ τοποθέτησε, καὶ τὰ μεταφέρει εἰς τὴν Πρόθεσιν. Τὰ παρουσιάζει στοὺς πιστοὺς ἀπὸ τὴν ὥραία πύλην καὶ λέει: «Πάντοτε, νῦν καὶ αἰεὶ» κλπ. Ἡ ὑψωση αὐτὴ παριστάνει τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ διάκονος τότε κάνει μιὰ δέση, μετὰ τὴν ὁποία παρακαλεῖ τὸ Θεὸν νὰ μᾶς χαρίσῃ ὅλη τὴν ἡμέραν «τελείαν, ἁγίαν, εἰρηνικὴν καὶ ἀναμάρτητον». Στὸ τέλος τῆς δεήσεως αὐτῆς ὁ ἱερέας στρέφεται στοὺς λαοὺς καὶ τοῦ δίνει τὸ παράγγελμα: «Ἐν εἰρήνῃ προέλθωμεν» δηλαδὴ νὰ βγοῦμε ἀπὸ τὸ ναὸν μετὰ ἀγάπην καὶ εἰρήνην.

Καὶ ἀμέσως διαβάζει μεγαλόφωνα ἐπὶ τοῦ Σολέα τὴν ὀπισθάμβωνην εὐχὴν, μετὰ τὴν ὁποία προτρέπει αὐτοὺς ποὺ κοινωνήσαν νὰ δεηθοῦν, προτοῦ φύγουν, γιὰ τὴν εἰρήνην τοῦ κόσμου, τῶν Ἐκκλησιῶν, τῶν ἀρχόντων καὶ ὄλου τοῦ λαοῦ. Ἀπὸ τὸ σκοπὸν τῆς δεήσεως αὐτῆς εἶναι φανερό, ὅτι ὀφείλομε νὰ παραμένωμε στοὺς ναοὺς μέχρι τῆς ἀπολύσεως. Λέγεται ἡ εὐχὴ αὐτὴ ὀπισθάμβωνη, γιὰτὶ παλαιό-

τερα διαβαζόταν πίσω από τὸν ἄμβωνα, πού βρισκόταν στὸ μέσο τοῦ ναοῦ.

Τελευταία πράξη τῆς ἀπολύσεως εἶναι ἡ διανομὴ τοῦ ἀντίδωρου, σὲ κείνους πού δὲν κοινώνησαν τὰ τίμια δῶρα, καὶ δίνεται σ' αὐτοὺς ἀντὶ τῶν δῶρων (ἀντίδωρο). Τὸ ἀντίδωρο εἶναι ἓνα κομμάτι ψωμί ἀπὸ τὴν Προσκομιδῆ, πού εὐλόγησε ὁ ἱερέας.

Γ' Οἱ ἕκτακτες ἱερὲς ἀκολουθίες

Τὰ Μυστήρια

1) Ἡ ἀκολουθία τοῦ μυστηρίου τοῦ Βαπτίσματος. Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ Χριστιανισμοῦ οἱ βαφτιζόμενοι ἦταν ἐνήλικοι. Καὶ ὅταν ἔρχονταν γιὰ νὰ βαφτιστοῦν, ἡ Ἐκκλησία ζητοῦσε ἀπ' αὐτοὺς νὰ ἀναθεματίσουν τὴν παλιά τους θρησκεία καὶ νὰ δηλώσουν πίστη στὸ Χριστό. Σήμερα, κάθε νήπιο βαφτίζεται. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὰ δὲν μποροῦν νὰ βεβαιώσουν τὴν πίστη τους, ἀπαντοῦν ἐκ μέρους αὐτῶν οἱ ἀνάδοχοι.

Νὰ πῶς τελεῖται σήμερα τὸ βάπτισμα: Ἀφοῦ ὁ ἱερέας στρέφει τὸν βαφτιζόμενο πρὸς ἀνατολὰς, ὅπου εἶναι ὁ Παράδεισος, φυσᾷ τρεῖς φορές στὸ πρόσωπο τοῦ νήπιου γιὰ νὰ διώξη τὸ πονηρὸ πνεῦμα. Ἐπειτα ἀπαγγέλλει τέσσερις ἐξορκισμοὺς ἐναντίον τοῦ πειρασμοῦ. Κατόπιν ὁ βαφτιζόμενος διὰ τοῦ ἀνάδοχου ἀπαντᾷ στὸν ἱερέα, ὁ ὁποῖος τὸν ρωτᾷ τρεῖς φορές. Ὁμολογεῖ μὲ τις ἀπαντήσεις του ὅτι «ἀποτάσσεται τῷ Σατανᾷ» δηλαδὴ ἀπαρνεῖται τὴν ἁμαρτία, καὶ ὅτι «συντάσσεται τῷ Χριστῷ», δηλαδὴ πιστεύει στὸ Χριστό. Καὶ γιὰ νὰ ἀποδείξῃ τὴν πίστη του στὸ Χριστό ἀπαγγέλλει τὸ σύμβολο τῆς Πίστεως. Μετὰ ἀπ' αὐτά, ὁ ἱερέας ἀφοῦ ἀπαγγεῖλη τὸ εὐλογημένη ἢ βασιλεία τοῦ Πατρός, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἄμην», δέεται νὰ ἀγιαστῇ τὸ νερὸ τῆς κολυμπήθρας.

Ἐπειτα, ἀφοῦ εὐλογῆσῃ λάδι, χύνει ἀπ' αὐτὸ στὴν κολυμπήθρα καὶ ἀλείφει τὸ βαφτιζόμενο, ἀμέσως δὲ βαφτίζει (βουτᾷ) γυμνὸ στὴν κολυμπήθρα τρεῖς φορές λέγοντας: «Βαφτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρός, Ἄμην· καὶ τοῦ Υἱοῦ, Ἄμην· καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, Ἄμην».

Ἡ ἐπάλειψη μὲ λάδι συμβολίζει ὅτι ὁ βαπτιζόμενος γιὰ νὰ γίνη ἄξιο μέλος τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἕτοιμος νὰ ἀγωνισθῆ ἔναντιον τῆς κακίας, σὰν ἄλλος ἀθλητῆς (οἱ ἀρχαῖοι ἀθλητὲς προτοῦ μποῦν στὶς παλαιστρες γιὰ νὰ ἀγωνιστοῦν, ἀλείφονταν μὲ λάδι. Τὸ ἔκαναν γιὰ νὰ εἶναι τὸ σῶμα τους ἐλαστικὸ καὶ νὰ ἀντέχη στὶς κακώσεις ποὺ προέρχονται συνήθως ἀπὸ τὴν ἀγωνιστικὴ πάλη).

Ἡ βάφτιση γίνεται, ὅπως μάθαμε στὴν Κατήχηση, μὲ τρεῖς ἀναδύσεις (= ἀνυψώσεις), καὶ τρεῖς καταδύσεις (= καταβάσεις).

Τὴ στιγμὴ αὐτὴ τὸ βαπτιζόμενο καθαρίζεται πνευματικὰ καὶ γίνεται χριστιανός. Μετὰ ταῦτα φορεῖ ὁ βαπτισθεὶς λευκὸ χιτῶνα γιὰ νὰ δειχθῆ ἡ πνευματικὴ καθαρότητά του.

2) Ἡ ἀκολουθία τοῦ μυστήριου τοῦ χρισματος. Ἀμέσως μετὰ τὸ βάπτισμα ὁ ἱερέας χρίει (ἀλείφει) τὸ νήπιο μὲ τὸ ἅγιο Μύρο σὲ διάφορα μέρη τοῦ σώματος. Καὶ ἐνῶ τὰ χρίει, λέει «σφραγὶς δωρεᾶς Πνεύματος ἁγίου, ἀμήν».

Δηλαδή μὲ τὴ χρίση αὐτὴ (ἄλειμμα) σφραγίζεται μὲ τὰ χρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ὁ ἱερέας κόβει ἐπίσης ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ νήπιου καὶ λίγες τρίχες (τριχοκουρία) γιὰ νὰ φανερωθῆ ὅτι ἀφιερώνεται στὸ Θεό.

Ὑστερα, ἀφοῦ ντυθῆ τὸ νήπιο, τὸ παίρνει ὁ ἀνάδοχος στὴν ἀγκαλιά του γιὰ νὰ δεχθῆ τὴν πνευματικὴ χαρὰ, γυρίζει μὲ τὸν ἱερέα γύρω ἀπὸ τὴν κολυμβήθρα τρεῖς φορές, ἐνῶ ψάλλεται «Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε», δηλ. ὅσοι βαπτισθήκατε στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, γίνετε Χριστιανοί.

Στὸ τέλος διαβάζονται οἱ περικοπὲς τοῦ Ἀπόστολου (Ρωμ. 6, 4 - 11), καὶ τοῦ Εὐαγγελίου (Ματθ. 28, 6). Γίνεται μικρὴ δέηση καὶ ἀπόλυση.

3) Ἡ ἀκολουθία τοῦ μυστήριου τῆς Ἐξομολογήσεως. Ὁ χριστιανὸς προσέρχεται στὸν πνευματικὸ ἱερέα γιὰ νὰ ἐξομολογηθῆ τὶς ἁμαρτίες του προτοῦ μεταλάβῃ τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Ἡ τελετὴ τοῦ μυστήριου ἀρχίζει μὲ τὸ «Ἐλέησόν με, ὁ Θεός, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου ἐξάλειψον τὸ ἀνόμημά μου...». Εἶναι ψαλμὸς τῆς μετάνοιας. Μετὰ τὴν ἐξομολόγηση τῶν ἁμαρτιῶν διαβάζει ὁ ἱερέας συγχωρητικὴ εὐχή μὲ τὴν ἐπίθεση τοῦ ἐπιτραχήλιου του ἢ τοῦ δεξιοῦ χεριοῦ του πάνω στὸ κεφάλι τοῦ ἐξομολογούμενου.

4) Ἡ ἀκολουθία τοῦ μυστήριου τῆς Ἱεροσύνης. α) Ἡ χειροτονία τοῦ Διάκονου. Ἡ χειροτονία τοῦ Διακόνου γίνεται ἔπειτα ἀπὸ τὸν ἀγιασμό τῶν τιμίων Δώρων. Γιατὶ κύριο ἔργο αὐτοῦ εἶναι νὰ ὑπηρετῇ τοὺς λειτουργοὺς στὴν προετοιμασία τῆς θείας Κοινωνίας.

Προτοῦ χειροτονηθῆ σὲ διάκονο γίνεται μὲ ἰδιαίτερη εὐχή ἀπὸ λαϊκὸς ἀναγνώστης ἢ ὑποδιάκονος. Σφραγίζεται τότε ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπο στὸ κεφάλι μὲ σταυροειδῆ τριχοκουρία. Αὐτὸ φανερώνει ὅτι ἀφιερώνεται ὁ χειροτονούμενος στὴ διακονία (= ὑπηρεσία) τῆς Ἐκκλησίας.

Στὴν ἀρχὴ φέρεται γύρω ἀπὸ τὴν ἁγία Τράπεζα ἀπὸ διακόνους τρεῖς φορές, ἐνῶ ἀσπάζεται τις γωνίες της. Καὶ μετὰ τοῦτο ἀναφωνοῦν πρὸς τὸν Ἐπίσκοπο: «Κέλευσον, κελεύσατε, κέλευσον, Δέσποτα ἅγιε», δηλαδὴ διάταξε νὰ χειροτονηθῆ. Ὁ χορὸς αὐτός, ὁ πνευματικός, φανερώνει τὴ χαρὰ γιὰ τὸν προβιβασμὸ του.

Ἐπειτα γονατίζει καὶ βάζει τις παλάμες του στὴν ἁγία Τράπεζα καὶ ἐπάνω σ' αὐτὲς τὸ κεφάλι του γιὰ νὰ δείξη τὴν ὑποταγὴ του στὸ Χριστό.

Ὁ Ἐπίσκοπος τότε βάζει ἐπάνω σ' αὐτὸν τὰ ἄκρα τοῦ ὠμοφόριού του καὶ τὸ δεξί του χέρι στὸ κεφάλι του. Καὶ διαβάζει τὴν εὐχὴ τῆς χειροτονίας. Ἐπειτα τὸν ἀνασηκώνει καὶ ἀναφωνεῖ: «ἄξιος», ἐνῶ τοποθετεῖ τὸ διακονικὸ ὄραριο στὸν ἀριστερό του ὦμο. Ἀπὸ τὴν στιγμή αὐτὴ ἀρχίζει τὸ ἔργο του.

β) Ἡ χειροτονία τοῦ Πρεσβύτερου. Παρόμοια εἶναι καὶ ἡ χειροτονία τοῦ Πρεσβύτερου μὲ τὴν διαφορὰ ὅτι αὐτὴ γίνεται προτοῦ νὰ ἀγιασθοῦν τὰ τίμια Δῶρα. Γιατὶ τὸ ἔργο του εἶναι νὰ ἀγιάσῃ αὐτὸς τὰ δῶρα.

Ὁ ὑποψήφιος θὰ χειροτονηθῆ ἀπὸ διάκονος σὲ πρεσβύτερο. Ὁδηγεῖται ἀπὸ πρεσβύτερος ἐνώπιον τοῦ Ἐπίσκοπου, ὁ ὁποῖος εὐχεταὶ νὰ γίνῃ ὁ χειροτονούμενος ἅγιος δοῦλος τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἀμέσως ἀκούεται τὸ εὐχάριστο ἄγγελμα «ἄξιος» ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Ἐπίσκοπου. Ἀλλάζει τότε τὸ διακονικὸ ὄραριο σὲ ἐπιτραχήλιο, καὶ φορεῖ σ' αὐτὸν τὸ φαιλόνι. Ἀπὸ τὴ στιγμή αὐτὴ ἀρχίζει ὁ χειροτονηθεὶς τὸ λειτουργικὸ του ἔργο.

γ) Ἡ χειροτονία τοῦ Ἐπίσκοπου. Ἡ χειροτονία τοῦ Ἐπίσκοπου εἶναι μεγαλοπρεπέστερη χάρις στὸν ἀνώτατο

βαθμό του. Ἡ χειροτονία γίνεται στήν ἀρχή τῆς λειτουργίας, ἀφοῦ ψαλῆ ὁ τρισάγιος ὕμνος, γιά νά εὐλογήσῃ καί διδάξῃ τὸ λαό.

Ὁ ὑποψήφιος, πρεσβύτερος τώρα, ὀδηγεῖται στό μέσο τοῦ ναοῦ ἢ τοῦ Σολέα. Ἐκεῖ βρίσκονται οἱ ἐπίσκοποι καί ὁ πρῶτος κατά τήν τάξη κάθεται σέ θρόνο μπροστά στήν ὠραία πύλη. Ὁ ὑποψήφιος πατεῖ στό ἄκρο ἓνα τάπητα. Στόν τάπητα αὐτόν ζωγραφίζεται μία πόλη, πού περιτρέχουν τρεῖς ποταμοί, ζωγραφίζεται ἐπίσης καί ἓνας ἀετός. Ἐκεῖ ὁ ὑποψήφιος διαβάζει τὸ σύμβολο τῆς πίστεως.

Οἱ ποταμοί συμβολίζουν τοὺς ποταμούς τῆς σοφίας. Ἡ πόλη, τήν πόλη τῆς Ἐπισκοπῆς, πού θά κυβερνήσῃ. Ὁ ἀετός παριστάνει αὐτόν τόν Ἐπίσκοπο, πού πρέπει νά βρίσκεται στό ὕψος τῆς ἀποστολῆς του, δηλ. νά συναισθάνεται τὰ ὑψηλά του καθήκοντα.

Ἐνῶ δέ ψάλλεται ὁ τρισάγιος ὕμνος, ὀδηγεῖται ἀπὸ δύο πρεσβύτερους στό ἱερό Βῆμα, πού ἐκφωνοῦν: «Κέλευσον, Κελεύσατε». Ἐκεῖ τὸν ὑποδέχονται δύο ἐπίσκοποι ἐμπρὸς στήν ὠραία πύλη καί τὸν ὀδηγοῦν ἀπὸ τὸ χέρι κοντὰ στήν ἁγία Τράπεζα. Ἐκεῖ κλίνει ὁ ὑποψήφιος τὰ γόνατα, ἐνῶ οἱ ἐπίσκοποι θέτουν ἐπάνω στό κεφάλι του τὰ χέρια τους καί τὸ ἱερό Εὐαγγέλιο ἀνοιχτό. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι τὸ Χριστὸ τὸν ἔχει κεφαλὴ ὁ ὑποψήφιος. Ὁ πρῶτος τότε ἀπὸ τοὺς Ἐπίσκοπους διαβάζει τὴν εὐχὴ τῆς χειροτονίας. Καί δέεται ὅπως ὁ Θεὸς ἀποστείλῃ στό χειροτονοῦμενο τὸ ἅγιο Πνεῦμα.

Ἀκολουθῶς μὲ τὴν ἐκφώνηση «ἅγιος» φορεῖ ὁ χειροτονηθεὶς τὰ ἀρχιερατικά του ἄμφια. Καί ἀμέσως τότε ὁ νέος Ἐπίσκοπος ἐκτελεῖ τὴν θεία Λειτουργία.

Στὴν ἴδια Λειτουργία ἀπαγορεύεται νά λάβῃ ὁ ὑποψήφιος δυὸ βαθμούς. Οὔτε γίνονται δυὸ χειροτονίες τοῦ ἴδιου βαθμοῦ. Μπορεῖ μόνο νά γίνουν τρεῖς χειροτονίες διάφορων βαθμῶν σὲ τρία διάφορα πρόσωπα στήν ἴδια λειτουργία.

5) Ἡ ἀκολουθία τοῦ Μυστήριου τοῦ Γάμου. Ἡ ἀκολουθία αὐτὴ χωρίζεται εἰς δύο: α) στήν ἀκολουθία τοῦ ἀρραβῶνα, καί β) στήν ἀκολουθία τῆς στέψεως (στεφανώματος).

Κατὰ τὴν ἀκολουθία τοῦ ἀρραβῶνα ὁ ἱερέας, ἀφοῦ διαβάσῃ μερικές εὐχές, βάζει τὰ δαχτυλίδια στὰ χέρια τῶν μελλονύμφων καί λέει: «Ἀρραβωνίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ (ὁ δεῖνα) τὴν δούλη τοῦ Θεοῦ (τὴν δεῖνα) στό ὄνομα τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁ-

γίου Πνεύματος». Τὰ ἴδια λόγια λέει ἀντίστροφα καὶ στὴ δούλη τοῦ Θεοῦ. Ἐνταλλάσσει καὶ ὁ παράνυμφος (κουμπάρος) τρεῖς φορές τὰ δαχτυλίδια, ὥστε τὸ δαχτυλίδι τοῦ ἑνὸς νὰ μένει στὰ χέρια τοῦ ἄλλου. Τὰ δαχτυλίδια, ποὺ λέγονται καὶ μνηστρα, σημαίνουν ὅτι ὁ ἄντρας ἀναγνωρίζει στὴ σύζυγό του τὸ δικαίωμα νὰ κυβερνοῦν μαζί τὸν οἶκο (σπίτι). Φανερώνουν ἀκόμη τὴν τιμὴ καὶ δόξα τῶν ἀρβωνιζομένων.

Κατὰ τὴν τελετὴ τῆς στέψεως ὁ ἱερέας ἀπαγγέλει τρεῖς κατασκευαστικὲς (δηλ. ποὺ συγκινοῦν τίς καρδιές) εὐχές. Δι' αὐτῶν δέεται ὅπως ὁ Θεὸς εὐλογῆσιν τοὺς δούλους αὐτοῦ, ἄντρα καὶ γυναίκα, «ὡς ἠύλογησε τὸν Ἀβραάμ καὶ τὴν Σάραν, τὸν Ἰσαάκ καὶ τὴν Ρεβέκκα». Ἐνταλλάσσει κατόπιν στὰ κεφάλια τοὺς τὰ στέφανα μὲ τὰ λόγια :

«Στέφεται ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ τὴν δούλη τοῦ Θεοῦ στὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἀμήν». Ἐπειτα στεφανώνει καὶ τὴ νύμφη.

Οἱ στέφανοι εἶναι τὰ σύμβολα τῆς νίκης καὶ διαφυλάξεως τοῦ βίου τοὺς καθαρῶ καὶ ἀγνοῦ μετὰ τὸ γάμο. Διαβάζονται ἔπειτα οἱ περικοπὲς τοῦ Ἀπόστολου (Ἐφεσ. 5, 20 - 33) καὶ τοῦ Εὐαγγελίου (Ἰωάν. 2, 1 - 11), μερικὲς ἄλλες δεήσεις καὶ ἡ Κυριακὴ προσευχή. Μετὰ ταῦτα προσφέρει στοὺς νεόνυμφους ποτήρι ἀπλοῦ οἴνου, ἀντὶ τοῦ ἁγιασμένου καὶ μετουσιωμένου οἴνου τῆς θείας Εὐχαριστίας. (Γιατὶ ὁ γάμος συνδέεται μὲ τὴ θεία λειτουργία καὶ ἔπρεπε οἱ μελλόνυμφοι νὰ μεταλάβουν). Κατόπιν γιὰ τὸ χαρούμενο τῆς στιγμῆς γίνεται ὁ ἱερὸς χορὸς μὲ τροπάρια ὅπως τὸ «Ἡσαΐα χόρευε...».

Ὁ χορὸς αὐτὸς σημαίνει τὴν πνευματικὴν χαρὰ, τὸ σύνδεσμο καὶ τὴν τιμὴ τῶν νεονύμφων.

Ὁ ἱερέας εὐχεται στὸ τέλος στὸ γαμπρὸ νὰ μεγαλυθῆ ὅπως ὁ Ἀβραάμ, εἰς δὲ τὴν νύμφη ὅπως ἡ Σάρα.

6) Ἡ ἀκολουθία τοῦ Μυστήριου τοῦ Εὐχέλαιου. Ἡ ἀκολουθία αὕτη γίνεται στὸ ναό, ἂν ὁ ἀσθενὴς μπορῆ νὰ πάη, ἢ στὸ σπῆτι, ἂν εἶναι πολὺ ἄρρωστος. Ἡ ἀκολουθία γίνεται ἀπὸ ἑπτὰ ἱερεῖς ἢ καὶ ἀπὸ ἓνα στὴν ἀνάγκη.

Ἐπάνω σ' ἓνα τραπέζι κοντὰ στὸν ἄρρωστο τοποθετεῖται μιὰ λυχνία (καντήλι). Περιέχει λάδι καὶ θρυαλλίδες (φιτίλια), τόσες ὅσοι καὶ οἱ ἱερεῖς.

Ἀφοῦ ἀγιάσουν οἱ ἱερεῖς μὲ δυὸ εὐχές τὸ λάδι, ἀλείφουν μὲ αὐτὸ σταυροειδῶς διάφορα μέρη τοῦ ἄρρωστοῦ τὸ μέτωπο, τὸν πῶγωνα, τὰ μάγουλα καὶ τὰ χέρια. Διαβάζονται ἀκολούθως ὁ Ἀπόστολος καὶ τὸ Εὐαγγέλιο (περικοπές). Καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωση τῶν περικοπῶν αὐτῶν διαβάζει ἕνας ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς μιὰ συγχωρητικὴ εὐχή γιὰ τὸν ἄρρωστο. Καὶ οἱ ἄλλοι ἱερεῖς κρατοῦν ἀνοιχτὸ τὸ Εὐαγγέλιο πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ ἄρρωστοῦ. Τὸ Εὐαγγέλιο παριστάνει τὸ Χριστό, ὁ ὁποῖος δίνει στὸν ἄρρωστο τὴ χάρη του.

7) Ἡ τελετὴ τῶν Ἐγκαινίων τοῦ ναοῦ. Διὰ τῆς τελετῆς αὐτῆς ἀγιάζεται ὁ νεόδημος (νεόχτιστος) ναὸς σὰν τόπος τῆς θείας λατρείας.

Ἐπὶ τὴν ἀκολουθίαν τῶν ἐγκαινίων διακρίνεται ἀπὸ δυὸ κύρια μέρη, α) τὴν τοποθέτηση μαρτυρικῶν λειψάνων στὴν ἀγία Τράπεζα, καὶ β) τὴν ἐπένδυση αὐτῆς μὲ τὰ ἱερὰ καλύμματα.

Τὰ ἱερὰ λείψανα τοποθετοῦνται στὸ Δισκάριο καὶ σκεπάζονται ἀπὸ τὸν ἀστερίσκο καὶ τὸν Ἀέρα. Φέρονται ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο μὲ λιτανεῖα καὶ περιφέρονται τρεῖς φορές γύρω στὸ ναό. Αἱ θύρες τοῦ ναοῦ εἶναι κλειστὲς καὶ μόνο ἕνας ἱερέας βρίσκεται μέσα στὸ ναό. Ὁ Ἐπίσκοπος πλησιάζει ἐμπρὸς στὴν κυρία πύλη τοῦ ναοῦ καὶ ἀναφωνεῖ: «ἄρατε πύλας κλπ. δηλαδὴ, ἀνοιξτε τις πύλες γιὰ νὰ μπῆ ὁ βασιλιάς τῆς δόξας. Ὁ ἱερέας, ποὺ βρίσκεται μέσα στὸ ναό, ἀνοίγει τις πύλες καὶ μπαίνει ὁ Ἐπίσκοπος μὲ πομπή μὲ τὸν κληρὸ καὶ τὸ λαό. Ἡ μεγαλοπρεπὴς αὐτὴ πράξις συμβολίζει τὴν εἴσοδο τοῦ Χριστοῦ στὸν Ἄδη. Ἀκολούθως τὰ ἅγια λείψανα, ποὺ εἶναι μέσα στὴν ἀργυρὴ θήκη, τοποθετεῖ στὸν στύλο τῆς ἀγίας Τράπεζας. Καὶ χύνει στὸ κοίλωμα τοῦ στύλου κηρομαστίχα καὶ ἄλλες ἀρωματικὲς οὐσίες εἰς ἀνάμνηση τῶν μύρων τῶν Μυροφόρων. Ἡ πλάκα τῆς ἀγίας Τράπεζας πλένεται μὲ χλιαρὸ νερό. Ἐπειτα μὲ ροδόσταμο καὶ τέλος σφραγίζεται διὰ τοῦ ἀγίου Μύρου. Κατὰ δὲ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ δευτέρου μέρους ντύνεται ἡ ἀγία Τράπεζα μὲ τὸ κατασάρκιο καὶ λοιπὰ καλύμματα εἰς ἀνάμνηση τῆς περιτυλίξεως τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ μὲ σινδῶνα καὶ τῆς ἐναποθέσεως αὐτοῦ στὸν τάφο, ποὺ συμβολικὰ παριστάνει ἡ ἀγία Τράπεζα. Ἐπειτα, ἀφοῦ διαβαστῆ περικοπὴ ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο καὶ τὸ Εὐαγγέλιο, καὶ ψαλῆ τὸ τροπάρι τοῦ ἀγίου στὸν ὁποῖον ἀφιερώνεται ὁ ναός, ἀρχίζει ἡ θεία λειτουργία.

8) Οί παρακλητικοί κανόνες. Οί χριστιανοί σε στιγμές άσθeneιών και κινδύνων πάντοτε πρόστρεχαν στη Θεοτόκο και την παρακαλούσαν με ύμνους, με ώδες και με διάφορα τροπάρια να βοηθήση αυτούς. Το σύνολο όλων αυτών των ύμνων είναι οί κανόνες τής παρακλήσεως τής Θεοτόκου. Οί κανόνες αυτοί είναι δυο ειδών : 'Ο μικρός παρακλητικός κανόνας, που αποτελείται από λίγες εύχες και τροπάρια. Και ο μέγας παρακλητικός κανόνας που αποτελείται από περισσότερες εύχες και τροπάρια, και έχει σχέση με την έορτή τής Κοιμήσεως τής Θεοτόκου.

9) 'Ο άγισμός. Οί άκολουθίες του άγιασμού είναι δυο : 'Η άκολουθία του μεγάλου 'Αγιασμού, που τελείται κατά την έορτή των Θεοφανίων. Και ή άκολουθία του μικρού άγιασμού, που τελείται στην άρχή κάθε μήνα στο σπίτι. Με τις άκολουθίες αυτές παρακαλούμε το Θεο να γίνη το άγιαζόμενο νερό θεραπευτικό των ψυχών και των σωμάτων μας.

10) 'Η νεκρώσιμη άκολουθία. Λίγο προτού γίνη ή έκφορά από το σπίτι του νεκρού τελείται εκεί μιá σύντομη άκολουθία, που λέγεται Τρισάγιο, γιατί άρχίζει με το «άγιος ο Θεός...» 'Η άκολουθία αυτή είναι ή πρώτη πράξη τής όλης άκολουθίας. 'Αμέσως γίνεται ή έκφορά του νεκρού, και ψάλλονται πένθιμα τροπάρια μέχρι τής εισόδου του νεκρού στο ναό. Στο ναό άρχίζει ή δεύτερη πράξη τής άκολουθίας, κατά την όποιαν ψάλλονται τά νεκρώσιμα εύλογητάρια : λέγονται εύλογητάρια γιατί ψάλλεται πριν από το τροπάρι ο στίχος «Εύλογητός εί, Κύριε, δίδασόν με τά δικαιώματά σου». Τελειώνει δε ή άκολουθία με το τροπάρι «Δεύτε τελευταίον άσπασμόν κλπ.» δηλαδή με αυτό προσκαλούνται οί συγγενείς και οί φίλοι να άσπαστούν τελευταία το νεκρό. Μετά τον άσπασμό μεταφέρεται ο νεκρός στον τάφο (τρίτη πράξη τής άκολουθίας) και ο ιερέας ρίχνει στο φέρετρο του νεκρού χώμα. Σημαίνει αυτό ότι το σώμα του νεκρού έπιστρέφει στη γη από την όποιαν προήλθε κατά τη δημιουργία. Εύχεται άκόμη ο ιερέας να είναι αιώνια ή μνήμη του νεκρού, γιατί ή ψυχή ζη αιώνια.

'Η νεκρώσιμη άκολουθία των κοσμικών διαφέρει από τις νεκρώσιμες άκολουθίες των κληρικών και των νηπίων.

11) Τά μνημόσυνα υπέρ των κεκοιμημένων (νεκρών). 'Η άκολουθία αυτή φανερώνει ότι μετά τον ένταφιασμό

δὲ χάνεται ἡ σκέψη τῶν ζωντανῶν γιὰ τοὺς νεκροὺς. Γιατὶ ὑπάρχει ζωὴ καὶ πέραν τοῦ τάφου.

Κατὰ τὴν λειτουργία τῶν μνημοσύνων μοιράζονται στοὺς ἐκκλησιαζόμενους κεριά, ποὺ ἀνάβουν. Τὰ κεριά αὐτὰ φανερώνουν τὸ σεβασμὸ μας πρὸς τοὺς νεκροὺς. Φανερώνουν ἀκόμη καὶ τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ ποὺ ποθοῦμε νὰ δῆ ὁ νεκρὸς στὴ μετὰ θάνατο ζωὴ. Μοιράζονται καὶ κόλλυβα. Τὰ κόλλυβα ἀποτελοῦνται ἀπὸ βρασμένο στᾶρι καὶ εἶναι σύμβολα τῆς Ἀναστάσεως. Γιατὶ, καθὼς τὸ στᾶρι ποὺ θάφτεται στὴν γῆ φυτρώνει, ἔτσι καὶ τὰ σώματά μας, ἂν καὶ θάβωνται, θὰ ἀναστηθοῦν.

ΥΜΝΟΙ ΨΑΛΛΟΜΕΝΟΙ ΣΤΗ ΘΕΙΑ ΛΑΤΡΕΙΑ
ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΚΥΡΙΑΚΕΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΔΕΣΠΟΤΙΚΕΣ
ΚΑΙ ΘΕΟΜΗΤΟΡΙΚΕΣ ΕΟΡΤΕΣ

ΑΠΟΛΥΤΙΚΙΑ ΑΝΑΣΤΑΣΙΜΑ

(Ψάλλονται περιοδικῶς τὶς Κυριακὲς ὅλου τοῦ χρόνου)

Ἀπολυτίκιον ἤχος α΄

«Τοῦ λίθου σφραγισθέντος ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων,
καὶ στρατιωτῶν φυλασσόντων τὸ Ἄχραντόν σου σῶμα,
ἀνέστης τριήμερος Σωτήρ, δωρούμενος τῷ κόσμῳ τὴν ζωὴν.
Διὰ τοῦτο αἱ Δυνάμεις τῶν οὐρανῶν, ἐβόων σοι Ζωοδότα.
Δόξα τῇ Ἀναστάσει σου Χριστέ
Δόξα τῇ Βασιλείᾳ σου
Δόξα τῇ Οἰκονομίᾳ σου,
μόνε φιλόνηρωπε».

Ἀπολυτίκιον ἤχος β΄

«Ὅτε κατήλθες πρὸς τὸν θάνατον, ἡ ζωὴ ἢ ἄθνατος,
τότε τὸν Ἄδην ἐνέκρωσας τῇ ἀστραπῇ τῆς θεότητος
ὄτε δὲ καὶ τοὺς τεθνεῶτας ἐκ τῶν καταχθονίων ἀνέστησας,
πᾶσαι αἱ Δυνάμεις τῶν ἐπουρανίων ἐκραύγαζον
Ζωοδότα Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, δόξα σοι».

Ἀπολυτίκιον ἤχος γ΄

«Ἐδφρανεσθῶ τὰ οὐράνια, ἀγαλλιάσθῶ τὰ ἐπίγεια,
ὅτι ἐποίησε κράτος, ἐν βραχίονι αὐτοῦ ὁ Κύριος
ἐπάτησε τῷ θανάτῳ τὸν θάνατον,
πρωτότοκος τῶν νεκρῶν ἐγένετο,
ἐκ κοιλίας Ἄδου, ἐρρύσατο ἡμᾶς,
καὶ παρέσχε τῷ κόσμῳ τὸ μέγα ἔλεος».

Ἀπολυτίκιο ἤχος δ'

«Τὸ φαιδρὸν τῆς Ἀναστάσεως κήρυγμα,
ἐκ τοῦ Ἀγγέλου μαθοῦσαι αἱ τοῦ Κυρίου Μαθήτριάι,
καὶ τὴν προγονικὴν ἀπόφασιν ἀπορρίψασαι,
τοῖς Ἀποστόλοις καυχώμεναι ἔλεγον·
ἐσκόλευται ὁ θάνατος,
ἠγέρθη Χριστὸς ὁ Θεός,
δωρούμενος τῷ κόσμῳ τὸ μέγα ἔλεος.

Ἀπολυτίκιο ἤχος πλάγιος δ'

«Ἀγγελικαὶ Δυνάμεις ἐπὶ τὸ μνήμά σου,
καὶ οἱ φυλάσσοντες ἀπενεκρώθησαν
καὶ Ἰστατο Μαρία ἐν τῷ τάφῳ, ζητοῦσα τὸ ἄχραντόν σου Σῶμα.
Ἐσκόλευσας τὸν Ἄδην, μὴ πειρασθεὶς ὑπ' αὐτοῦ
ὑπήντησας τῇ Παρθένῳ δωρούμενος τὴν ζωὴν.
Ὁ ἀναστάς ἐκ τῶν νεκρῶν, Κύριε δόξα σοι».

Ἀπὸ τὶς καταβασίεις τῆς Θεοτόκου

ᾠδὴ γ'

«Τοὺς σοὺς ὑμνολόγους Θεοτόκε, ὡς ζῶσα καὶ ἄφθονος πηγὴ,
θίασον συγκροτήσαντας πνευματικὸν στερέωσον
καὶ ἐν τῇ θείᾳ δόξῃ σου στεφάνων δόξης ἀξίωσον».

ᾠδὴ στ'

«Τὴν θείαν ταύτην καὶ πάντιμον τελοῦντες ἑορτὴν
οἱ θεόφρονες τῆς Θεομήτορος,
δεῦτε τὰς χεῖρας κροτήσωμεν,
τὸν ἐξ αὐτῆς τεχθέντα Θεὸν δοξάζοντες».

Ἀπὸ τὶς καταβασίεις τῶν Χριστουγέννων

«Χριστὸς γεννᾶται δοξάσατε
Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν, ἀπαντήσατε
Χριστὸς ἐπὶ γῆς, ὑψώθητε.
Ἄσατε τῷ Κυρίῳ πᾶσα ἡ γῆ, καὶ ἐν εὐφροσύνῃ,
ἀνμνήσατε λαοί, ὅτι δεδόξασται».

«Μυστήριον ξένον, ὁρῶ καὶ παράδοξον
οὐρανὸν τὸ σπήλαιον.

Θρόνον Χερουβικὸν τὴν Παρθένον,
τὴν φάτνην χωρίον, ἐν ᾧ ἀνεκλήθη ὁ ἀχώρητος Χριστὸς ὁ Θεός,
δὴ ἀνυμνοῦντες μεγαλύνομεν».

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΩΝ ΒΑ·Ι·ΩΝ

«Τὴν κοινὴν Ἀνάστασιν πρὸ τοῦ σοῦ πάθους πιστούμενος
ἐκ νεκρῶν ἠγειρας τὸν Λάζαρον, Χριστὲ ὁ Θεός.
ὄθεν καὶ ἡμεῖς ὡς οἱ παῖδες, τὰ τῆς νίκης σύμβολα φέροντες
σοὶ τῷ νικητῇ τοῦ θανάτου βοῶμεν,
ᾠσανὰ ἐν τοῖς Ὑψίστοις,
εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου».

ΣΤΗΝ ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ

Κονιάκιο

«Εἰ καὶ ἐν τάφῳ κατήλθες ἀθάνατε,
ἀλλὰ τοῦ Ἄδου καθεῖλες τὴν δύναμιν
καὶ ἀνέστης ὡς νικητής, Χριστὲ ὁ Θεός,
γυναῖξί Μυροφόροις φθεγξάμενος χαίρετε,
καὶ τοῖς σοῖς Ἀποστόλοις εἰρήνην δωρούμενος
ὁ τοῖς πεσοῦσι παρέχων ἀνάστασιν».

ΣΤΗΝ ΑΝΑΛΗΨΗ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΑ

«Ἀελήφθης ἐν δόξῃ, Χριστὲ ὁ Θεός ἡμῶν,
χαροποιήσας τοὺς μαθητάς, τῇ ἐπαγγελίᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος,
βεβαιωθέντων αὐτῶν διὰ τῆς εὐλογίας,
ὅτι σὺ εἶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ λυτρωτὴς τοῦ κόσμου».

ΣΤΑ ΘΕΟΦΑΝΙΑ

«Ἐπεφάνης σήμερον τῇ οἰκουμένῃ
καὶ τὸ φῶς σου, Κύριε, ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς
ἐν ἐπιγνώσει ὑμνοῦντας Σε,
Ἦλθες, ἐφάνης, τὸ φῶς τὸ ἀπρόσιτον».

ΣΤΗΝ ΚΑΤΑ ΣΑΡΚΑ ΠΕΡΙΤΟΜΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Κοντάκιο

«Ο τῶν ὄλων Κύριος περιτομὴν ὑπομένει καὶ βροτῶν τὰ παιίσματα,
ὡς ἀγαθὸς περιτέμνει
δίδωσι τὴν σωτηρίαν σήμερον κόσμῳ
χαίρει δὲ ἐν τοῖς Ὑψίστοις καὶ ὁ τοῦ Κτίστου ἱεράρχης
καὶ φωσφόρος, ὁ Θεῖος μύστης Χριστοῦ Βασιλείος».

ΣΤΗ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΑ

«Μετεμορθώθης ἐν τῷ ὄρει, Χριστὲ ὁ Θεός,
δείξας τοῖς μαθηταῖς σου τὴν δόξαν σου, καθὼς ἠδύναντο.
Λάμπρον καὶ ἡμῖν τοῖς ἁμαρτωλοῖς τὸ φῶς τὸ αἰδιον,
προσβείαις τῆς Θεοτόκου, Φωτοδότα, δόξα σοι».

ΣΤΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

« Σήμερον τῆς σωτηρίας ἡμῶν τὸ κεφάλαιον
καὶ τοῦ ἀπ' αἰῶνος μυστηρίου ἢ φανέρωσις.
Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, Υἱὸς τῆς Παρθένου γίνεται
καὶ Γαβριὴλ τὴν χάριν εὐαγγελίζεται.
Διὸ καὶ ἡμεῖς σὺν αὐτῷ τῇ Θεοτόκῳ βοήσωμεν.
Χαῖρε κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ Σοῦ».

ΣΤΗΝ ΚΟΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

«Ἐν τῇ γεννήσει τὴν παρθενίαν ἐφύλαξας,
ἐν τῇ κοιμήσει τὸν κόσμον οὐ κατέλιπες, Θεοτόκε,
Μετέστης πρὸς τὴν ζωὴν, μήτηρ ὑπάρχουσα τῆς ζωῆς,
καὶ ταῖς προσβείαις ταῖς σαῖς λυτρουμένη ἐκ θανάτου τὰς ψυχὰς ἡμῶν».

ΠΡΟΣΕΥΧΕΣ

1. «Κύριε, ὁ τὸ Πανάγιόν σου Πνεῦμα ἐν τῇ τρίτῃ ὥρᾳ τοῖς Ἀποστόλοις σου καταπέμφας τοῦτο, Ἀγαθὲ, μὴ ἀντανέλῃς ἀφ' ἡμῶν, ἀλλ' ἐγκαίνισον ἡμῖν τοῖς δεομένοις σου».

(Ἡ ἀνωτέρω εὐχή διαβάζεται τὴν γ' ὥρα (9η πρωινή)

2. «Ὁ ἐν παντὶ καιρῷ καὶ πάσῃ ὥρᾳ, ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς προσκυνοῦμενος καὶ δοξαζόμενος, Χριστὸς ὁ Θεός, ὁ μακρόθυμος, ὁ πολυέλειος, ὁ πολυεύσπλαγγος, ὁ τοὺς δικαίους ἀγαπῶν καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐλεῶν, ὁ πάντα καλῶν πρὸς σωτηρίαν διὰ τῆς ἐπαγγελίας τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, αὐτός, Κύριε, πρόσδεξαι καὶ ἡμῶν ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ τὰς ἐντεύξεις, καὶ ἴθυλον τὴν ζωὴν ἡμῶν πρὸς τὰς ἐντολάς Σου. Τὰς φυχὰς ἡμῶν ἀγίασον, τὰ σώματα ἀγνισον, τοὺς λογισμοὺς διόρθωσον, τὰς ἐννοίας κάθαρσον, καὶ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, κακῶν καὶ ὀδύνης. Τείχισον ἡμᾶς ἀγίοις σου ἀγγέλοις, ἵνα τῇ παρεμβολῇ αὐτῶν φρουρούμενοι καὶ ὀδηγούμενοι κατακτήσωμεν εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀπροσίτου σου δόξης ὅτι ἐδλογητὸς εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν».

Ἡ εὐχή αὐτὴ λέγεται στὴν ἀκολουθία τῆς πρώτης ὥρας.

3. «Εὐφραναι ἡμᾶς, Κύριε, ἐν τοῖς ποιήμασί σου, καὶ ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν σου ἠγαλλιασάμεθα. Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, Κύριε. Ἐδωκας εὐφροσύνην εἰς τὴν καρδίαν ἡμῶν ἀπὸ καρποῦ σίτου, οἴνου καὶ ἐλαίου ἐνεπλήσθημεν.

Ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ τῷ αὐτῷ κοιμηθησόμεθα καὶ ὑπνώσωμεν ὅτι σύ, Κύριε, κατὰ μόνας ἐπ' ἐλπίδι κατώκισας ἡμᾶς».

Ἡ εὐχή αὐτὴ εἶναι μιὰ ἀπὸ τῆς εὐχῆς τοῦ τραπεζιοῦ καὶ τὴν ἀπαγγέλλουν οἱ χριστιανοὶ ἔπειτα ἀπὸ τὸ δεῖπνο.

4. «Δέσποινα πρόσδεξαι τὰς δεήσεις τῶν δούλων σου, καὶ λύτρωσαι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνάγκης καὶ θλίψεως».

Εὐχὴ ἀπὸ τὴν ἀκολουθία τοῦ μικροῦ παρακλητικοῦ κανόνα.

«Τὴν πᾶσαν ἐλπίδα μου εἰς Σε ἀνατίθημι, Μητέρα τοῦ Θεοῦ, φύλαξόν με ὑπὸ τὴν σκέπην σου».

Εἶναι ἑωθινὴ προσευχή, ὅπως ἔχομε καὶ ἑωθινὸ Εὐαγγέλιο, δοξαστικὸ, ποὺ ψάλλεται στὸ τέλος τῶν Αἵνων κ.λ.π.

Ἔργασίες

1. Ποιές είναι οι τακτικές Ιερές ακολουθίες; 2. Ποιοι ἔγραψαν τὴν ἀκολουθία τῆς θείας λειτουργίας; 3. Πότε γίνεται κάθε μιὰ ἀπ' αὐτές; 4. Πότε γίνεται ἡ λειτουργία τῶν προηγουμένων Δώρων; 5. Σὲ πόσα μέρη διαιρεῖται ἡ λειτουργία καὶ γιατί λέγονται ἔτσι; 6. Ἀπὸ ποῦ ἀρχίζει καὶ ποῦ τελειώνει ἡ λειτουργία τῶν Κατηχουμένων; 7. Ἀπὸ ποῦ ἀρχίζει καὶ ποῦ τελειώνει ἡ λειτουργία τῶν πιστῶν; 8. Ποιὰ εἶναι ἡ μικρὴ Εἰσοδος καὶ ποιὰ ἡ Μεγάλῃ Εἰσοδος; 9. Φρόντισε νὰ μάθης καλὰ τί σημαίνουν οἱ διάφορες εὐχές καὶ διαφοροὶ ὕμνοι τῆς θείας λειτουργίας. 10. Ποιὸ εἶναι τὸ σπουδαιότερο μέρος τῆς θείας λειτουργίας; 11. Ποιὰ εἶναι τὰ διάφορα λειτουργικὰ βιβλία; 12. Ποιές εἶναι οἱ ἑκτακτες Ιερές ἀκολουθίες;

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Τί είναι θρησκεία	Σελ.	7
Α' οι Πολυθεϊστικές θρησκείες	»	8
Β' οι Μονοθεϊστικές θρησκείες	»	10
2. Τί είναι Κατήχηση	»	13
3. Το κατηχητικό έργο τής 'Εκκλησίας	»	14
4. Σκοπός και αξία τής Κατήχησης	»	15
6. Οι πηγές τής Χριστιανικής Κατήχησης	»	15

ΜΕΡΟΣ Α' ΤΜΗΜΑ Α'

ΔΟΓΜΑΤΙΚΟ

1. Το Σύμβολο τής πίστεως	»	21
2. Ουσία και Ιδιότητες του Θεού	»	22
3. 'Η 'Αγία Τριάς	»	24
4. 'Η δημιουργία του κόσμου	»	26
5. 'Η πτώση του ανθρώπου και τὰ ἐξ αὐτῆς ἀποτελέσματα	»	28
6. 'Η πρόνοια του Θεού περί του κόσμου	»	30
7. 'Ο Κύριος ἡμῶν 'Ιησοῦς Χριστός	»	31
8. 'Η ἐνανθρώπηση του Σωτήρα	»	33
9. 'Ο Σταυρικός θάνατος του Σωτήρα	»	34
10. 'Η κάθοδος του Σωτήρα εἰς τὸν Ἄδη	»	35
11. 'Η Ἀνάσταση του Σωτήρα	»	35
12. 'Η Ἀνάληψη του Κυρίου	»	37
13. 'Η δευτέρα Παρουσία του Σωτήρα	»	37
14. Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα καὶ ἡ δι' αὐτοῦ ἀναγέννηση του ἀνθρώπου	»	38
15. 'Η Ἐκκλησία	»	39

16.	Ἡ ἀνάσταση τῶν νεκρῶν καὶ ἡ μέλλουσα ζωὴ	Σελ.	42
17.	Τὰ Μυστήρια	»	44
	α) Τὸ μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος	»	45
	β) Τὸ μυστήριον τοῦ Χρίσματος	»	47
	γ) Τὸ μυστήριον τῆς Μετανοίας	»	48
	δ) Τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας	»	49
	ε) Τὸ μυστήριον τοῦ Εὐχέλαιου	»	51
	στ) Τὸ μυστήριον τοῦ Γάμου	»	52
	ζ) Τὸ μυστήριον τῆς Ἱεροσύνης	»	54

ΤΜΗΜΑ Β'

ΗΘΙΚΟ

1.	Ὁ Δεκάλογος	»	57
2.	Ἡ ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλία τοῦ Σωτῆρα	»	65
3.	Ἡ προσευχή	»	69
	α) Πῶς πρέπει νὰ προσευχόμεσθε	»	69
	β) Ἡ Κυριακὴ προσευχή	»	70

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τί εἶναι Λειτουργική	»	77
----------------------------	---	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

ΠΟΥ ΛΑΤΡΕΥΕΤΑΙ Ο ΘΕΟΣ

1.	Ὁ Χριστιανικὸς ναὸς	»	79
2.	Οἱ ρυθμοὶ τῶν ναῶν	»	80
3.	Ἡ διαίρεση τοῦ ναοῦ καὶ τὰ περιεχόμενά του	»	85
	Α' Ὁ κυρίως ναὸς	»	85
	Β' Τὸ Ἅγιο Βῆμα	»	87
4.	Τὰ ἱερά σκεύη γιὰ τὴ θεία Εὐχαριστία	»	90
5.	Ἱερά σκεύη καὶ ἀντικείμενα χρήσιμα καὶ γιὰ τὰ ἄλλα μυστήρια καὶ τελετὲς τῆς Ἐκκλησίας	»	92
6.	Τὰ ἱερά ἄμφια	»	95
	α) Τὰ ἱερά ἄμφια τοῦ Διάκονου	»	95
	β) Τὰ ἱερά ἄμφια τοῦ Πρεσβύτερου	»	96
	γ) Τὰ ἱερά ἄμφια τοῦ Ἐπίσκοπου	»	97

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

ΠΟΤΕ ΛΑΤΡΕΥΕΤΑΙ Ο ΘΕΟΣ

	Οι έορτές.....	Σελ.	102
A'	Δεσποτικές έορτές.....	»	103
	1. Οι άκίνητες Δεσποτικές έορτές.....	»	103
	2. Οι κινητές Δεσποτικές έορτές.....	»	104
	α) Οι κινητές έορτές και Κυριακές πρό του Πάσχα.....	»	104
	β) Οι εβδομάδες και Κυριακές των νηστειών.....	»	106
	γ) Οι κινητές έορτές και Κυριακές μετά το Πάσχα.....	»	110
B'	Οι Θεομητορικές έορτές.....	»	111
Γ'	Οι έορτές των άγιων.....	»	112
	Λειτουργικά βιβλία.....	»	115

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

ΠΩΣ ΛΑΤΡΕΥΕΤΑΙ Ο ΘΕΟΣ

	Οι ιερές ακολουθίες.....	»	117
	Οι τακτικές ακολουθίες.....	»	117
	Έρμηνεία τής θείας λειτουργίας 'Ιωάννη Χρυσόστομου.....	»	120
	Προσκομιδή.....	»	120
A'	Μέρος τής θείας λειτουργίας.....	»	122
	'Η λειτουργία των Κατηχουμένων.....	»	122
	1. Τò Προόμιο.....	»	122
	2. 'Η Μικρή Είσοδος ή η Είσοδος του Εύαγγελίου.....	»	123
B'	Μέρος τής θείας λειτουργίας.....	»	126
	1. 'Η λειτουργία των πιστών.....	»	126
	2. Μεγάλη Είσοδος και η όμολογία τής πίστεως.....	»	127
	3. 'Ο άγιασμός των Τιμίων Δώρων.....	»	129
	4. 'Η Θεία Κοινωνία και η απόλυση.....	»	133
Γ'	Έκτακτες ακολουθίες: Τά μυστήρια.....	»	135
	1. 'Η άκολουθία του μυστηρίου του Βαπτίσματος.....	»	135
	2. 'Η άκολουθία του μυστηρίου του Χρίσματος.....	»	136
	3. 'Η άκολουθία του μυστηρίου τής Έξομολογήσεως.....	»	136
	4. 'Η άκολουθία του μυστηρίου τής 'Ιεροσύνης.....	»	137
	5. 'Η άκολουθία του μυστηρίου του Γάμου.....	»	138
	6. 'Η άκολουθία του μυστηρίου του Εύχέλαιου.....	»	139
	7. 'Η τελετή των Έγκαινίων του Ναού.....	»	140
	8. Οι παρακλητικοί κανόνες.....	»	141
	9. 'Ο άγιασμός.....	»	141
	10. 'Η νεκρώσιμη Άκολουθία.....	»	141
	11. Τά μνημόσυνα ύπέρ των κεκοιμημένων.....	»	141
	'Υμνοι ψαλλόμενοι κατά τή θεία λατρεία κατά τις Κυριακές και κατά τις Δεσποτικές και Θεομητορικές έορτές.....	»	143
	Προσευχές.....	»	146

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β

42	Λεξιλόγιο
44	ΠΩΣ ΛΑΤΡΕΥΕΤΑΙ Ο ΘΕΟΣ
45	Οι λατρείες
46	Διαφορές λατρειών
48	1. Οι άκλιτες Διαστολές λατρειών
49	2. Οι κλιτές Διαστολές λατρειών
51	α) Οι κλιτές λατρείες και Κιρκιακή θεολογία
52	β) Οι άκλιτες λατρείες και Κιρκιακή θεολογία
54	γ) Οι κλιτές λατρείες και Κιρκιακή θεολογία
58	Οι θρησκευτικές λατρείες
67	Οι λατρείες των αγίων
112	Λατρευτικά βιβλία

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ

75	ΠΩΣ ΛΑΤΡΕΥΕΤΑΙ Ο ΘΕΟΣ
65	Οι λατρευτικές βελτιώσεις
66	Οι τακτικές αλλαγές
68	Εργασίες της λατρείας
70	Προσευχές
A	Μέρος της λατρείας
122	1. Η λατρεία των Καθολικών Δ. Ι. Ο. Ρ. Μ.
123	1. Το Προοίμιο
123	2. Η Μηνιαία Εισαγωγή ή Εισαγωγή των Ευαγγελίων
126	Μέρος της λατρείας
B	1. Η λατρεία των πιστών
127	2. Μηνιαία Εισαγωγή και η ακολουθία της πιστοσύνης
129	3. Ο άγιος των Τριών Δόξα
132	4. Η Θεία Κοινωνία και η Εξομολόγηση
132	Γ. Εξαγωγικές ακολουθίες: Τά Βυστήρια
132	1. Η ακολουθία του Βαπτιστικού
136	2. Η ακολουθία του μυστηρίου του Χρίστου
136	3. Η ακολουθία του μυστηρίου της Εξομολόγησης
77	4. Η ακολουθία του μυστηρίου της Ιεραρχίας
88	5. Η ακολουθία του μυστηρίου του Τάφου
85	6. Η ακολουθία του μυστηρίου του Εγγέλματος
82	7. Η ακολουθία των Εγκαινίων του Ιερού
87	8. Οι προεξελκτικές ακολουθίες
89	9. Ο άγιος των Τριών Δόξα
91	10. Η ακολουθία της Κοινωνίας
91	11. Η ακολουθία της Εξομολόγησης

ΕΚΔΟΣΙΣ Α' 1974 — ΑΝΤΙΤΥΠΙΑ 220.000
ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑ ΥΠΟΥΡΓ. ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΑΠΟΦ. ΥΠ. ΕΘΝ. ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚ. - Φ. 309.22/166/76919/2-9-74

1975
571

1404

